

UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA
WYDZIAŁ TEOLOGICZNY

Rozalia Hagiel

**Formacja eucharystyczna
w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanego
Poczęcia Najświętszej Maryi Panny**

Rozprawa doktorska

Promotor: ks. prof. dr hab. Romuald Niparko

Poznań 2011

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	6
WSTĘP	10
ROZDZIAŁ 1. Podstawy doktrynalne formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu	18
1. 1. Nauka Kościoła o roli Eucharystii w formacji zakonnej od czasu działalności bł. Edmunda Bojanowskiego do Soboru Watykańskiego II	18
1. 1. 1. Encykliki	19
1.1. 2. Dekrety Kongregacji Biskupów i Zakonników.....	23
1.2. Wskazania bł. Edmunda Bojanowskiego dotyczące formacji eucharystycznej sióstr	26
1.2.1. Dziennik Bł. Edmunda Bojanowskiego.....	27
1.2.2. Listy Bł. Edmunda do Sióstr.....	30
1.2. 3.Raporty bł. Edmunda Bojanowskiego do Arcybiskupa Poznańskiego o stanie ochronek	33
1.2.4. Reguła Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej	36
1.3. Formacja eucharystyczna z zastosowaniem nauki Kościoła i wskazań bł. Edmunda Bojanowskiego na poszczególnych etapach formacji w dokumentach Zgromadzenia od 1850 do 1940	41

1.3.1. Kandydatura	41
1.3.2. Nowicjat	43
1.3.3. Formacja po ślubach	50

**ROZDZIAŁ 2. Formacja eucharystyczna sióstr
w dokumentach Kościoła i Zgromadzenia
po Soborze Watykańskim II 57**

2.1. Dokumenty Kościoła o Eucharystii w formacji zakonnej po Soborze Watykańskim II	58
2.1. 1. Dokumenty Soboru Watykańskiego II	58
2.1. 2. Encykliki	60
2.1.3. Inne dokumenty	62
2.2. Formacja eucharystyczna w dokumentach Zgromadzenia w latach 1971 – 2005	66
2.2.1. Konstytucje i Ustawy szczegółowe	67
2.2.2 Dekrety i Uchwały Kapituł Generalnych	72
2.2 3. Dokumenty Kapituł Prowincjalnych	74
2.2.4. Konferencje Generalne	80
2.2.5. Listy Przełożonej Generalnej	81
2.3. Kształtowanie postaw eucharystycznych na poszczególnych etapach formacji w dokumentach Zgromadzenia	85
2.3.1. Aspirat	86
2.3.2. Postulat	88
2.3.3. Nowicjat	90
2.3.4. Profesja czasowa - juniorat	94

2.3.5. Formacja permanentna	98
2.3.6. Zespoły formacyjne	102

ROZDZIAŁ 3. Propozycja programu formacji

postaw eucharystycznych sióstr.....104

3.1. Postulat	110
3.1.1. Dziękowanie	110
3.1.2. Miłość bezinteresowna	115
3.1.3. Przeżywanie powołania do świętości	120
3.1.4. Wiara	124
3.1.5. Nawrócenie	128
3.1.6. Przebaczenie	132
3.1.7. Radość	135
3.2. Nowicjat	139
3.2.1. Spójność eucharystyczna	140
3.2.2. Adoracja	143
3.2.3. Dzielenie się z innymi dobrami materialnymi i duchowymi	147
3.2.4. Przemiana życia i odnowienie mentalności	150
3.2.5. Całkowite oddanie się Chrystusowi	154
3.2.6. Jedność	160
3.2.7. Radykalizm	163
3.3. Profesja czasowa - juniorat.....	166
3.3.1. Czynienie wszystkiego na chwałę Bożą	167

3.3.2. Eucharystyczne kryterium oceny tego, co spotyka chrześcijanina	169
3.3.3. Komunia braterska	171
3.3.4. Ofiara	176
3.3.5. Duchowość i kultura eucharystyczna.....	179
3.3.6. Dialog	184
3.3.7. Misja	190
3.3.8. Służba	192
3.4. Formacja permanentna	195
3.4.1. Pokój	196
3.4.2. Solidarność	199
3.4.3. Głoszenie Jezusa jedyne Zbawiciela	202
3.4.4. Wewnętrzna dyspozycyjność - świadectwo aż do oddania życia	206
ZAKOŃCZENIE	211
BIBLIOGRAFIA	215
ANEKS	241

WYKAZ SKRÓTÓW

- ASL – Archiwum SS. Służebniczek NPNMP w Luboniu.
- ASP - Archiwum SS. Służebniczek NPNMP w Pleszewie.
- ASS – Archiwum SS. Służebniczek NMP we Wrocławiu.
- ASW - Archiwum SS. Służebniczek NPNMP w Konstancinie.
- DB - Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, *Christus Dominus*, 1965.
- DC - Benedykt XVI, Encyklika, *Deus Caritas est*, 2005.
- DFK - Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłanów, 1965.
- DM - Sobór Watykański II, Dekret o działalności misyjnej Kościoła, *Ad gentes divinitus*, 1965.
- DRN - Sobór Watykański II, Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich, *Nostra aetate*, 1965.
- DWR- Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej, *Dignitatis humanae*, 1965.

- Dz. – Dziennik bł. Edmunda Bojanowskiego.
- EDE – Jan Paweł II, Encyklika, *Ecclesia de Eucharistia*, 2003.
- EN - Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym , *Evangelii nuntiandi*, 1975.
- ES – Paweł VI, *Motu proprio: Normy i przepisy wykonawcze do dekretów Soboru Watykańskiego II*, *Ecclesiae Sanctae*, 1966.
- ET - Paweł VI, Adhortacja apostolska na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II, *Evangelica testificatio*, 1971.
- KK - Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 1964.
- KKK - Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.
- KDK - Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 1965.
- KL - Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej, *Sacrosanctum Consilium*, 1963.
- KPK - Kodeks Prawa Kanonicznego, 1983.
- L. - list

MND - Jan Paweł II, Adhortacja, *Mane nobiscum Domine*, 2004.

NPNMP – Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny.

OE - Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Dokument: Zakonnicy i promocja ludzka, *Optiones evangelicae*, 1980.

OP - Rytuał Rzymski, Obrzęd ślubów zakonnych, *Ordo professionis religiosae*, 1970.

OT - Dekret o formacji Kapłańskiej, *Optatam totus*, 1965.

PC - Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego, *Perfectae caritatis*, 1965.

PI - Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja: Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych, *Potissimum Institutioni*, 1990.

PO - *Presbyterorum Ordinis*. Dekret o posłudze i życiu kapłanów 1965.

RC – Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Instrukcja o odnowie formacji zakonnej, *Renovationis causam*, 1969.

- RD - Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle Odkupienia, *Redemptionis donum*, 1984.
- Reguła - Reguła Zgromadzenia Służebniczek Boga Rodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej, Poznań 1867, ASL.
- RH - Jan Paweł II, Encyklika, *Redemptor Homonis*, 1979.
- RNCH - Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Instrukcja: Rozpocząć na nowo od Chrystusa, Odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu, 2002.
- SAC – Benedykt XVI, Posynodalna Adhortacja Apostolska, *Sacramentum caritatis*, 2007.
- VC - Jan Paweł II, Posynodalna Adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie, *Vita consecrata*, 1996.
- ŻBW - Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja: Życie braterskie we wspólnocie, 1994.

WSTĘP

Praca podejmuje zagadnienie formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Ten główny przedmiot poszukiwania naukowego stanowi odpowiedź na aktualną naukę Kościoła preferującą eucharystyczną formę życia chrześcijańskiego¹. Okoliczność ta jest również przyczyną, która skłoniła mnie do podjęcia badań tego problemu. W tym kontekście więc uważam za konieczne przedstawienie formacji eucharystycznej sióstr w dokumentach Kościoła i Założyciela Zgromadzenia bł. Edmunda Bojanowskiego² oraz zakresu jej realizacji

---

¹ SAC, 82.

² Założyciel Zgromadzenia bł. Edmund Bojanowski żył w latach 1814 – 1871. Rodzicami jego byli Walenty i Teresa z domu Umińska, siostra uczestnika Powstania Listopadowego generała Umińskiego. To ona wychowała syna w atmosferze głębokiej religijności, nacechowanej aktywną miłością bliźniego i nabożeństwem do Matki Bożej (M. Kornacka, Edmund Bojanowski 1814 – 1871, w: „Nasza Przeszłość” t. XXVI, Kraków 1967, s.). Ze względu na słabe zdrowie Bojanowski pobierał naukę w domu, pod kierunkiem ks. Jakuba Siwickiego, co nie pozostało bez wpływu na który wywarł ogromny wpływ na kształtowanie się jego osobowości. W 1832 roku rozpoczął Bojanowski studia na Uniwersytecie Wrocławskim (M. Kornacka, dz. cyt., s. 14.). Po śmierci rodziców przeniósł się na studia do Berlina (M. Kornacka, dz. cyt., s. 18). Postępująca gruźlica płuc uniemożliwiła kontynuację studiów. Po dwukrotnej kuracji w Dusznikach Zdroju (A. Brzeziński, Wspomnienie o śp. Edmundzie Bojanowskim fundatorze Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanej, Poznań 1872, s. 1) wrócił przed rokiem 1840 w rodzinne strony i zamieszkał u swojego przyrodniego brata Teofila Wilkońskiego, utrzymując się z renty po zmarłych rodzicach (Wł. Muchowicz, *Żywot Edmunda Bojanowskiego Założyciela Ochronek na ziemiach polskich i Zgromadzenia Sióstr Służebniczek B.R.D.N.P.*, Rzeszów 1933, s. 16 – 17).

Tutaj rozpoczął działalność społeczną zakładając w okolicy Gostynia zakłady biblioteczek i czytelnie dla mieszkańców wsi (W. Jakóbczyk, *Studia nad dziejami Wielkopolski w XIX w.*, Poznań, 1951, t. I, s. 58 i 93). Przy jego współudziale w 1844 r. na Śródce w Poznaniu powstała pierwsza ochronka miejska w Wielkim Księstwie Poznańskim (Dz. 24.I. 1855). Sam osobiście angażował się w udzielanie pomocy chorym podczas epidemii cholery, która wybuchła w Wielkopolsce w 1849 roku. Sprowadził do Gostynia Siostry Miłosierdzia, aby opiekowały się dziećmi osieroconymi podczas epidemii (A. Brzeziński, dz. cyt. s. 5). Jako jeden z członków zarządu zakładu zwanego „Instytutem” zabiegał o fundusze na jego działalność. W tym celu redagował i wydawał w latach 1852 – 1856 oraz w roku 1862 czasopismo *Pokłosie, zbieranka literacka na korzyść sierot* (A. Brzeziński dz. cyt. s. 3 – 4). Dalszą swoją twórczość i działalność wydawniczą prowadził również na rzecz pozyskiwania środków materialnych dla chorych, ubogich i dzieci. (S. Chociej, *Twórczość literacka i działalność wydawnicza Edmunda Bojanowskiego*, w: „Nasza Przeszłość” t. XXVI, Kraków 1967, s. 148 - 218. Zamierzał także zająć się kształtowaniem postaw chrześcijańskich i patriotycznych zaniedbanych dzieci wiejskich. Plany te realizował w założonej przez siebie dnia 3 maja 1850 r. ochronce wiejskiej w Podrzeczu (B. Kumor, *Odrodzenie religijne w zaborze pruskim*, w : B. Kumor

w określonym czasie w Zgromadzeniu od początków jego istnienia 1850 do 2005 r. Pozwoli to wydobyć te aspekty formacji, które mogą być punktem odniesienia do włączenia w aktualny proces formacji sióstr w Zgromadzeniu proponowanej przez Kościół formacji eucharystycznej³.

W pracy uwzględnia się znaczenie treści formacja⁴ jako określone działania mające na celu przygotowywanie ludzi do pełnienia jakiejś funkcji albo do wypełniania obowiązków wynikających z obranego stanu. W odniesieniu do życia zakonnego, jak definiują dokumenty Kościoła, „formacja oznacza proces stawania się coraz bardziej uczniem Chrystusa poprzez wzrastanie w jedności z Nim i upodabnianie się do Niego. Polega to na coraz pełniejszym przejmowaniu sposobu myślenia Chrystusa, coraz głębszym uczestnictwie w Jego oddaniu się Ojcu i w Jego braterskiej posłudze rodzinie ludzkiej i na realizowaniu tego wszystkiego zgodnie z charyzmatem założyciela, będącego formą, w jakiej członkowie danego instytutu żyją Ewangelią”⁵.

Formacja eucharystyczna, która jest częścią wychowania liturgicznego⁶, stanowi pedagogiczne wprowadzenie chrześcijanina

---

i Z. Obertyński, *Historia Kościoła w Polsce*, Poznań – Warszawa 1979, s. 560). Stała się ona kolebką Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej (Tamże, s. 560; Dz. 24 II 1855, 18 X 1858). Trzy wiejskie dziewczyny dały początek przyszłemu Zgromadzeniu. Edmund Bojanowski sam zajął się przygotowaniem ochroniarek do powierzonych im zadań (M. Wrońska, *Doskonałość zakonna według pism Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego*, Lublin 1963 s. 7, maszynopis). Dnia 26 sierpnia 1856 r. w Jaszkwie powstał Nowicjat Sióstr Służebniczek Maryi (Dz. 13 VIII 1856; 26 VIII 1856).

³ SAC, 64, 71; MND, 25.

⁴ J. Gogoła, *Współczesna duchowość a formacja*, w: red. M. Korzuch, J. Poznański, *Czy dzisiaj można formować bez psychologii?* Kraków 2002, s. 28.; Współczesne ujęcie formacji prezentują cztery podstawowe ujęcia relacji między pojęciami: „wychowanie” i „formacja”. Traktuje się ją jako synonim „wychowania”, jako rezultat złożonego procesu wychowania, jako część wychowania lub oddzielając ją od wychowania wskazuje się na jej aspekt intelektualny, kulturalny i duchowy. W tym kontekście obejmuje ona specyficzny rodzaj powołania i zadania, np. „formacja zakonna, „formacja kapłańska”. M. Nowak, *Podstawy pedagogiki otwartej*, Lublin 1999, s. 287.

⁵ Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Instrukcja o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej. *The renewal of religious life*, 1983, 45, w: B. Hylla, *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Riparare da Christo*, Kraków 2003, s. 305.

⁶ R. Rak, *Wychowanie do życia eucharystycznego*, w: red. W. Świerzawski, *Msza Święta*, Kraków 1993, s. 131.

w tajemnice celebrowane we Mszy św⁷. W pracy uwzględnia się jej funkcję przygotowującą do realizacji eucharystycznej formy chrześcijańskiej egzystencji, uzdalniając tym samym do dojrzałego i świadomego udziału w życiu sakramentalnym⁸. Ponadto, jak wynika z dynamiki wiary odnoszącej się do Eucharystii, to Chrystus upodabnia do siebie tych, którzy ją celebrują⁹. Osobiste zaangażowanie w tym misterium stanowi możliwość wzrastania w postawach eucharystycznych. Uwzględnianie tych elementów pozwoli na ukazanie ich obecności w analizowanych dokumentach i wprowadzenie nowych propozycji formacji eucharystycznej.

W Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek N.M.P. dokumenty określają przebieg formacji na poszczególnych etapach¹⁰. Taka struktura formacji obecna była od początków istnienia Zgromadzenia. Powstało ono w 1850 r. w Podrzeczu. Głównym jego celem jest wychowywanie dzieci i młodzieży, opieka nad chorymi i ubogimi oraz praca parafialna i charytatywna¹¹. Obecnie Zgromadzenie istnieje w czterech gałęziach Sióstr Służebniczek i realizuje charyzmat Założyciela bł. Edmunda Bojanowskiego w Polsce i na wielu kontynentach¹².

Założyciel przez całe życie odznaczał się głęboką wiarą i miłością do Eucharystii, co wyrażało się w częstym, pełnym uczestnictwie we Mszy św¹³, adoracji Najświętszego Sakramentu¹⁴, praktykowaniem Komunii św, duchowej¹⁵ i w różnych sposobach pogłębiania wiedzy o Eucharystii¹⁶. Jedynie przeszkody wynikające z trudnych warunków

---

⁷ SAC, 64.

⁸ SAC, 70.

⁹ Tamże, 36.

¹⁰ *Konstytucje Zgromadzenia 1990*, rozdz. VII, *Formacja zakonna*, art. 120 – 158.

¹¹ *Konstytucje Zgromadzenia*, 16.

¹² M. Fąka, *Ziarno wrzucone w ziemię*, Wrocław 1988, s. 72 – 102.

¹³ Tamże, s. 104 – 105.

¹⁴ A. Brzeziński, *Wspomnienie o św. Edmudzie Bojanowskim fundatorze Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanej*, Poznań 1872, s.10.

¹⁵ Dz. 23 X 1855.

¹⁶ „Przed południem przeczytałem z wielkim zbudowaniem książkę ks. Hubego O częstej Komunii ”.

atmosferycznych¹⁷ lub złe samopoczucie¹⁸ uniemożliwiały mu udział w codziennej Mszy św. Wówczas zapisał: „Do kościoła nie mogłem jechać . Wielce mi to przykro”¹⁹. Na innym miejscu: „Najprzykrszej mi było, że musiałem dzisiejszą Komunię św. opuścić”²⁰. Jak ważna była dla niego Eucharystia wyraził to w kolejnym zapisie w *Dzienniku*: „Przekonałem się, jak to przyzwyczajenie do nawiedzania kościoła staje się potrzebą wewnętrzną i każde opuszczenie rodzi jakiś niesmak i stępią ochotę do wykonywania codziennych zatrudnień”²¹. Stanowiła więc ona dla niego konieczność którą określił: „(...) nie byłem w kościele, a tak mi było potrzeba odetchnąć przed Bogiem”²². Komunię św. przyjmował przynajmniej raz w tygodniu, zwłaszcza w piątki, aby uzyskać odpust zupełny związany z noszeniem szkaplerza Męki Pańskiej²³. Każde przypadające święto czcił przyjmowaniem Komunii św.²⁴. Takiej postawy uczył kandydatki i siostry w Zgromadzeniu, które założył.

Przedmiotem podejmowanych badań w pracy będzie realizacja formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu w perspektywie historycznej w oparciu o analizę dokumentów Kościoła, Zgromadzenia i wskazań Założyciela bł. Edmunda Bojanowskiego. Chronologiczne ujęcie pozwoli na ukazanie ewolucyjnego aspektu rozwijającej się teologii Eucharystii oraz aktualizację jej w życiu sióstr i dokumentach Zgromadzenia.

Celem rozprawy jest przedstawienie formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu. W tym kontekście problem badawczy zawiera się

Dz. 24 II 1855; 6 III 1870.

¹⁷ „Bloto ogromne, pochmurno, potem wypogodziło się. Nie byłem w kościele”. Dz. 7 XII 1863.

¹⁸ „Pochmurno. Będąc niezdrów, opuściłem bytność w kościele”. Dz. 10 XII 1863.

¹⁹ Dz. 8 XI 1857.

²⁰ Dz. 27 XI 1857

²¹ Dz. 23 II 1854.

²² Dz. 4 VII 1857.

²³ Dz. 1 VI 1856; 6 VI 1856; A. Brzeziński, dz.cyt., s.10.

²⁴ Dz. 8 II 1854; M. Kornacka, dz.cyt., s. 122.

w pytaniu: jak przedstawia się formacja eucharystyczna w Zgromadzeniu, począwszy od jego powstania aż do czasów współczesnych. Wyznacza on następujące problemy szczegółowe: w jaki sposób Zgromadzenie wdrażało naukę Kościoła o Eucharystii i wskazania bł. E. Bojanowskiego w formację eucharystyczną do Soboru Watykańskiego II; jak Zgromadzenie realizuje formację eucharystyczną po Soborze Watykańskim II; jak przebiega formacja eucharystyczna w poszczególnych etapach życia konsekrowanego; w jaki sposób można rozwinąć i udoskonalić formację eucharystyczną w Zgromadzeniu.

W rozprawie zastosowano metodę analizy dokumentów wraz z techniką analityczno - syntetyczną i porównawczą. Wybrana metoda i jej techniki umożliwiają przeprowadzenie analizy dokumentów Kościoła, Zgromadzenia, pism bł. E. Bojanowskiego oraz porównanie ich treści i wyprowadzenie syntetycznych wniosków.

Praca składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy rozdział ukazuje podstawy doktrynalne formacji eucharystycznej sióstr. W celu opracowania tego zagadnienia przeprowadzono analizę Encyklik i Dekretów Kongregacji Biskupów i Zakonników oraz pism Założyciela bł. Edmunda Bojanowskiego: *Dziennika*, listów, Raportów o stanie Zakładu Ochronkowego do Arcybiskupa Poznańskiego i pierwszej *Reguły* Zgromadzenia. Przedstawiono także formację eucharystyczną na poszczególnych etapach pod względem zastosowania w nich nauki Kościoła i wskazań Założyciela w okresie od powstania Zgromadzenia (1850) do zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską ostatnich przedsoborowych *Konstytucji* z 1940 r.

Rozdział drugi prezentuje treści dokumentów Soboru Watykańskiego II o formacji eucharystycznej. Zawiera on również analizę posoborowych dokumentów Zgromadzenia z lat 1971 - 2005:

Konstytucji, Dekretów Kapituł Generalnych, dokumentów Kapituł Prowincjalnych, Komunikatów z Konferencji Generalnych i listów wyższych przełożonych w celu wykazania w nich obecności treści dotyczących formacji eucharystycznej. Ponadto w tym rozdziale przedstawiono także analizę dokumentów Zgromadzenia pod względem obecności w nich treści dotyczących formacji eucharystycznej na poszczególnych etapach życia zakonnego w latach 1971 - 2005.

W rozdziale trzecim przedstawiono program formacji postaw eucharystycznych na wszystkich etapach formacyjnych. Stanowi on naukowo uzasadnioną propozycję zawierającą teologiczną podstawę formacji każdej proponowanej postawy eucharystycznej oraz wybrane elementy z psychologii głębi L. Rulli²⁵. Teoria ta została zastosowana, ponieważ łączy psychologiczne podejście do człowieka z chrześcijańską wizją filozoficzną i teologiczną. Przyjmując pierwszeństwo łaski i wybrania Bożego, w oparciu o metody psychologii i socjologii, pozwala zrozumieć uwarunkowania psychiczne osób rozpoczynających życie zakonne i wskazuje na możliwość realizacji potencjału zawartego w naturze ludzkiej oraz w otrzymanych od Boga darach. Korzystanie z metod tej psychologii, uwzględniającej otwarcie człowieka na transcendencję i wprowadzenie w rozumienie obszarów własnej psychiki, umożliwia osiąganie spójności pomiędzy „ja idealnym” i „ja aktualnym”. Rozpoznawanie braków tej spójności dokonuje się w tym celu, by uświadomić ich dynamikę wzmacniającą lub utrudniającą internalizację wartości Chrystusowych i zjednoczenie z Nim²⁶. Problematyka formacji eucharystycznej stanowiła przedmiot badań prowadzonych przez R. Raka²⁷, który zajął się życiem

---

²⁵ „Zasady chrześcijańskiego wychowania winny być święcie przestrzegane i należycie uzupełniane nowszymi osiągnięciami zdrowej psychologii i pedagogiki”. *OT*, 11.

²⁶ K. Trojan, *Potrzeby psychiczne i wartości oraz ich implikacje religijne*, Kraków 1999, s. 12.

²⁷ *Eucharystia w życiu chrześcijańskim. Studium teologiczno – pastoralne o integralnym rozumieniu i pełnym przeżywaniu Eucharystii*, Katowice 1984; *Wychowanie do życia eucharystycznego*,

eucharystycznym mieszkańców diecezji katowickiej w latach 1922 - 1972. W swojej pracy Z. Janiec przedstawił formację eucharystyczną młodzieży²⁸. Na temat formacji eucharystycznej w instytutach życia konsekrowanego w znajdujemy jedynie artykuły w Biuletynie *Anamnesis*²⁹ i w kwartalniku *Życie Konsekrowane*³⁰. oraz w innych opracowaniach³¹.

Ukazało się już wiele opracowań dotyczących życia i działalności bł. E. Bojanowskiego oraz Zgromadzeń przez niego założonych. Pierwsze znaczące monografie zostały napisane przez siostrę M. Kornacką³² i siostrę A. Szelegiewicz³³, które są fundamentem dla każdego kolejnych badań naukowych. Liczne opracowania ukazujące w różnych aspektach życie i działalność bł. E. Bojanowskiego, które powstawały na przestrzeni wielu lat, zamieszczono bibliografii S. Jankowiaka³⁴. Opracowanie tematu dotyczącego miejsca Eucharystii w życiu i pismach bł. E. Bojanowskiego przedstawiła w swojej pracy R. Hagiela, *Eucharystia w życiu i pismach sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego*³⁵. Temat formacji eucharystycznej dzieci w pismach bł. E. Bojanowskiego i jego działalności znajdujemy w opracowaniu

---

w: red. W. Świerżawski, *Msza Święta*, Kraków 1993, s. 131 – 156; *Wychowanie eucharystyczne w diecezji katowickiej (1922 – 1972) stadium historyczno - pastoralne*, Lublin 1974.

²⁸ Z. Janiec, *Formacja eucharystyczna młodzieży*, Lublin 1994.

²⁹ Biuletyn Komisji do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, 2/1998/99(17), *Misterium Eucharystii w życiu osób konsekrowanych*.

³⁰ *Życie Konsekrowane* 6(62)2006, *Eucharystyczny wymiar życia konsekrowanego*.

³¹ K. Paszek, *Wpływ sakramentu pokuty i Eucharystii na formację dojrzałej osobowości w świetle dobranej polskiej literatury teologiczno-psychologicznej*, Lublin 1996, maszynopis ASS; Barbara Krzykawska, *Eucharystia źródłem życia społecznego osób konsekrowanych w świetle wybranej literatury teologicznej po Soborze Watykańskim II*, Lublin 1996, maszynopis, ASS; Katarzyna Guźniczak, *Eucharystyczny aspekt ślubów zakonnych w świetle wybranej literatury teologicznej po Soborze Watykańskim II*. Lublin 2005, maszynopis, ASS; M. Łazik, *Wspólnotowy charakter Eucharystii w świetle polskiej literatury teologicznej (1965–1979)*, Lublin 1980, maszynopis, ASS.

³² M. Kornacka, *Edmund Bojanowski 1814 – 1871*, Nasza Przeszłość XXVI, Kraków 1967.

³³ A. Szelegiewicz, *Edmund Bojanowski i jego dzieło*, Lublin 1966.

³⁴ S. Jankowiak, *Edmund Bojanowski 1814 – 1871. Życie i działalność. Bibliografia*, Grabonóg 1995.

³⁵ R. Hagiela, *Eucharystia w życiu i pismach sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego*, Poznań 1990, maszynopis, ASL.

K. Kotala³⁶. Jednak w literaturze teologicznej nie znalazła opracowania problematyka formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny.

Przeprowadzone badania mają stanowić podstawę dla sformułowania wniosków i opracowania programu formacji postaw eucharystycznych sióstr na wszystkich etapach życia zakonnego. Wydaje się, że to opracowanie może posłużyć jako pomoc w formacji postaw eucharystycznych osób konsekrowanych w różnych wspólnotach zakonnych.

Podstawę źródłową pracy stanowią: dokumenty Kościoła - encykliki, adhortacje, listy apostolskie papieży począwszy od Leona XIII do Benedykta XVI, dokumenty Kongregacji watykańskich; dokumenty Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NPNMP: Konstytucje Zgromadzenia, Dyrektorium i pisma bł. Edmunda Bojanowskiego: *Dziennik*, Raporty do abp. Przyłuskiego, Listy. W pracy posłużono się także odpowiednią literaturą przedmiotu.

Podczas gromadzenia materiału do badań korzystano z Archiwum Domu Generalnego Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NPNMP w Luboniu, Archiwum Prowincji Pleszewskiej, Archiwum Prowincji Warszawskiej w Konstancinie – Jeziornie tego Zgromadzenia i Archiwum Domu Generalnego Sióstr Służebniczek NMP we Wrocławiu oraz ze zbiorów Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

---

³⁶ K. Kotala, *Kształtowanie postaw eucharystycznych dzieci w świetle pism i działalności Edmunda Bojanowskiego*, Lublin 1990, maszynopis, ASL.

ROZDZIAŁ 1

Podstawy doktrynalne formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu

Właściwe badania dotyczące formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu wymagają przedstawienia jej doktrynalnych podstaw. Umożliwi to wykazanie obecności tych treści w realizacji formacji w dokumentach Zgromadzenia na poszczególnych etapach życia zakonnego w okresie od początków istnienia Zgromadzenia do Soboru Watykańskiego II.

1.1. Nauka Kościoła na temat roli Eucharystii w formacji zakonnej od czasu działalności Błogosławionego Edmunda Bojanowskiego do Soboru Watykańskiego II

W okresie powstania Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Kościele obecna była teologia potrydencka, która znajdowała swoje odzwierciedlenie także w dokumentach i formacji zakonnej. Chociaż dokumenty soborowe zachęcały do przyjmowania Komunii św. podczas każdej Mszy św.³⁷, to jednak praktyka duszpasterska nie akceptowała częstej Komunii św.³⁸. Encykliki oraz inne dokumenty zawierały stosunkowo

---

³⁷ *Breviarium Fidei*, Poznań 1964, s. 500 – 501.

³⁸ „Częstego przystępowania do sakramentów nie akceptowała bowiem również ówczesna praktyka duszpasterska”, Z. Zieliński, *Kościół Katolicki w Wielim Księstwie Poznańskim w latach 1848 –1865*, Lublin 1973, s. 40, „Duch jansenizmu głęboko zapadł w świadomości religijnej wielu katolików. Często komunia była przywilejem osób odznaczających się szczególną pobożnością. Panowało powszechne przeświadczenie, że człowiek na co dzień stający się z grzechem i jego objawami nie godzien jest karmić się Chlebem Pańskim”, J. Wierusz - Kowalski, *Chrześcijaństwo*,

niewiele wskazań na temat Eucharystii w życiu chrześcijańskim, podkreślając bardziej aspekt doktrynalny niż formacyjny. Potwierdza to analiza dokumentów przedstawionych w tym rozdziale. Najpierw więc zostaną omówione wydane w tym czasie encykliki o tematyce eucharystycznej. Następnie zaprezentowane będą dokumenty Kongregacji Biskupów i Zakonników, dotyczące uregulowań prawnych praktyki częstej Komunii św. oraz formacji eucharystycznej w życiu zakonnym.

1. 1. 1. Encykliki

Nauczanie papieskie o Eucharystii w encyklikach tego okresu zawiera zaledwie wzmianki dotyczące życia chrześcijańskiego inspirowanego Eucharystią.

Leon XIII w encyklice o sakramencie Eucharystii *Mirae caritatis*, przedstawiając teologię Eucharystii, podkreśla obecność Chrystusa, który okazał swoją miłość w tym sakramencie. Papież zachęca do naśladowania Chrystusa w realizowaniu postaw miłości chrześcijańskiej: wzajemnej miłości braterskiej i udzielania sobie pomocy. Zwraca również uwagę na to, że miłość Chrystusa wyrażona w Eucharystii pomaga opanowywać egoizm i chciwość, a w ten sposób przyczynia się do szczęśliwego życia już tu na ziemi³⁹. Na szczególną uwagę zasługuje wypowiedź Papieża na temat Eucharystii jako centrum życia chrześcijańskiego⁴⁰. Implikuje to konieczność rozważania oraz przyjmowania Eucharystii „w świętości i czystości”⁴¹. W wypowiedzi dotyczącej skutków Mszy świętej znajdujemy zachętę do wyrażania

---

Warszawa 1988 s. 319.

³⁹ Leon XIII, Encyklika *Mirae caritatis*, 28 V 1902, w: *Eucharystia w wypowiedziach papieży*, Londyn 1987, 19.

⁴⁰ Tamże, 11.

⁴¹ Tamże, 25.

wdzięczności Bogu za wszystkie otrzymywane dary, które możemy określić jako kształtowanie eucharystycznej postawy wdzięczności. Brak wdzięczności, na co zwraca uwagę, opisując sytuację współczesną oraz nie uznawania Boga i Jego obecności, poleca wynagradzać praktykowaniem nabożeństwa do Najświętszego Sakramentu⁴². W kolejnym punkcie znajdujemy zachętę do uczestnictwa we Mszy św. i do kształtowania w sobie postawy ofiary, która wyraża się błaganiem Boga o miłosierdzie dla świata⁴³. Papież, zachęcając do postawy wiary, adoracji oraz do częstej Komunii świętej, przypomina ścisły związek rozwoju życia chrześcijańskiego z praktyką częstej Komunii świętej⁴⁴. Stwierdza: „(...) życie chrześcijańskie rozwijało się w czasach, w których ludzie często przyjmowali Komunię świętą”⁴⁵.

Z analizy dokumentu wynika, że Papież, zwracając uwagę na wpływ działania sakramentu Eucharystii na wzrost życia duchowego⁴⁶, jednocześnie podkreśla jego oddziaływanie na podnoszenie jakości życia społecznego⁴⁷.

Pius XII w Encyklice *Mystici Corporis Chrysti* wskazuje na Eucharystię jako szczególne miejsce zjednoczenia z Chrystusem⁴⁸ i zwraca uwagę na formacyjną rolę Komunii św., która może „wychowywać chrześcijan o duszach prawdziwie heroicznymi”⁴⁹. Ponadto rozwijając naukę o Eucharystii, ukazuje ją w kontekście skutków duchowych takich jak jedność i miłość. Stają się one udziałem

---

⁴² Tamże, 30.

⁴³ Tamże, 31.

⁴⁴ „Najsilniej jednak należy dołożyć starań, aby we wszystkich częściach świata katolickiego odżył zwyczaj częstego przyjmowania Komunii świętej”. Tamże, 32.

⁴⁵ Leon XIII, Encyklika *Mirae caritatis*, dz. cyt., 28.

⁴⁶ „Eucharystia podtrzymuje w przeciwnościach, umacnia w walce o zwycięstwo cnoty, strzeże człowieka dla życia wiecznego i do niego prowadzi, będąc niejako pokarmem. Leon XIII, Encyklika *Mirae caritatis*, dz. cyt., 16.

⁴⁷ Tamże, 33.

⁴⁸ „(...) zjednoczenie w tym śmiertelnym naszym życiu wynosi poniekąd do szczytu”, Pius XII, Encyklika *Mystici Corporis Chrysti*, Kielce 1945, 86.

⁴⁹ Pius XII, Encyklika, *Mystici Corporis Chrysti*, Kielce 1945, 89.

tych, którzy w niej uczestniczą⁵⁰. W dokumencie tym nie znajdujemy jednak żadnego odniesienia do formacji postaw eucharystycznych.

Natomiast treści doktrynalne w Encyklice Piusa XII *Mediator Dei*, jak można zauważyć, mogą stać się podstawą do formacji postaw eucharystycznych chrześcijanina. Papież podkreśla, że kult oddawany Bogu przez Kościół w zjednoczeniu z Chrystusem posiada skuteczność uświęcającą, działając *ex opere operato*⁵¹. Wskazanie formacyjne zawiera się w zwróceniu uwagi na uczestniczenie w Eucharystii „(...) nie w sposób opieszwały, niedbały, z myślą czym innym zajęta i roztargniona, ale w sposób (...) gorliwy i czynny⁵²”. Wyjaśniając ten punkt A. Szafrąński zwraca uwagę na to, aby uświadamiać wiernym, że ich czynny udział we Mszy św. ma podstawy w ich godności wynikającej z udziału w powszechnym kapłaństwie Chrystusa⁵³. Odwołując się do tej encykliki, podkreśla, że „Msza św. nie tylko poucza. Będąc uobecnionym dramatem Golgoty, zmusza do czynnego udziału, do zajęcia postawy moralnej. Sama jest działaniem wychowawczym w doskonałym tego słowa znaczeniu”⁵⁴. R. Rak wskazuje również na ten punkt jako na jeden z celów wychowania eucharystycznego, który prowadzi do zjednoczenia z Chrystusem w Komunii św. Autor wymienia także środki do osiągnięcia tego celu: nawracanie się, rozwijanie wiary, nadziei i miłości⁵⁵.

Papieskie nauczanie zawiera zachętę do kształtowania postawy ofiary przez ofiarowanie siebie Bogu z Chrystusem podczas Eucharystii⁵⁶. Ponadto uświadamia skutki tego ofiarowania w życiu:

---

⁵⁰ Tamże, 87.

⁵¹ Pius XII, Encyklika, *Mediator Dei*, 20 XI 1947, w: *Eucharystia w wypowiedziach papieża i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej*, Londyn 1987, s. 49 - 50.

⁵² Tamże, s. 52.

⁵³ A. Szafrąński, *Liturgia i jej znaczenie wychowawcze*, Lublin 1958, s. 19.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ R. Rak, *Wychowanie do życia eucharystycznego*, w: red. W. Świerżawski, *Msza Święta*, Kraków 1993, s. 132.

⁵⁶ Pius XII, Encyklika, *Mediator Dei*, 20 XI 1947, w: *Eucharystia w wypowiedziach papieża*,

wzrost w pobożności, podejmowanie czynów z miłością na chwałę Bożą. Zachęcając również do przyjmowania Komunii świętej oraz do praktykowania Komunii św. duchowej⁵⁷, wskazuje na Chrystusa eucharystycznego, który umacnia w wykonywaniu obowiązków stanu⁵⁸. Chrystus eucharystyczny, który jest fundamentem jedności, tworzy jedność między chrześcijanami⁵⁹. Papież zachęca do praktykowania dziękczynienia po Komunii św.⁶⁰, adoracji⁶¹ i nawiedzenia Najświętszego Sakramentu w kościele⁶², (...) by prosić go o dary nadprzyrodzone i doczesne (...)⁶³.

W nauczaniu Kościoła o Eucharystii w przedstawionych encyklikach zauważa się przede wszystkim jej teologiczną treść oraz zachętę do praktykowania kultu eucharystycznego. Zawiera ono jednak także elementy formacji eucharystycznej w życiu chrześcijańskim, które mogą dotyczyć także życia konsekrowanego.

1.1.2. Dekrety Kongregacji Biskupów i Zakonników

Zgodnie z postanowieniami Kongregacji w Zgromadzeniach zakonnych w XIX w. istniała możliwość udzielenia przez przełożonych pozwolenia na przyjmowanie Komunii św. w różnych okolicznościach⁶⁴.

Londyn 1987, s. 55; R. Rak, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, Katowice 1984, s. 153.

⁵⁷ Tamże, s. 58.

⁵⁸ Tamże, s. 59.

⁵⁹ Pius XII, Encyklika, *Mediator Dei*, 20 XI 1947, w: *Eucharystia w wypowiedziach papieży*, Londyn 1987, s. 59–60.

⁶⁰ Tamże, s. 60–61.

⁶¹ Tamże, s. 62–64.

⁶² Tamże, s. 62.

⁶³ Tamże, s. 63.

⁶⁴ R. Rak, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, Katowice 1984, s. 50.

Kwestia ta została prawnie ukonstytuowana w związku z zaistniałymi nadużyciami w sprawowaniu władzy przez przełożonych zakonnych. Dnia 17 grudnia 1890 r. został wydany Dekret Świętej Kongregacji dla spraw zakonnych dotyczący otwierania Przełożonym zakonnym serca i sumienia⁶⁵. Dokument ten podkreślał szczególną rolę spowiedników i ich uprawnień wobec osób zakonnych korzystających z sakramentu pokuty i Eucharystii. Równocześnie przepisy miały być pomocą dla przełożonych, aby mogli usunąć wszystkie dotychczas obowiązujące niewłaściwe normy i korygować swoje polecenia, w których pojawiały się nadużycia. Dotyczyły one nadmiernej ingerencji w sprawy sumienia, zakazywania lub udzielania pozwoleń przystępowania do Komunii św. „wedle własnej woli i własnego uznania”⁶⁶. Dekret umożliwiał też zakonnikom przyjmowanie nawet codziennej Komunii świętej, jeżeli tego pragnęli oraz gdy spowiednik uznał to za pożyteczne dla nich. Dokument pouczał również zakonników o tym, że do Komunii św. powinni przygotować się sumiennie i przystępować do niej w dni wyznaczone przepisami Zgromadzenia⁶⁷ lub decyzją spowiednika. Określał również wyjątkową rację – zgorszenie lub jawny grzech ciężki, dla których przełożony mógł na krótki czas zabronić zakonnikowi przystępowania do Komunii św.⁶⁸. W celu zaznajomienia sióstr z tym przepisem oraz przypominania o nim zalecano siostrom publiczne

---

⁶⁵ Dekret Św. Kongregacji dla spraw zakonnych, 17 XII 1890, w: *Przewodnik życia duchowego*, Pleszew 1947. Autor *Przewodniczka* używa nazwy Kongregacji z tego okresu w którym pisał podręcznik. Kongregacja w 1890 roku nosiła nazwę: Kongregacja Biskupów i Zakonników. Zob. *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, Lublin 2002, Col. 612/613.

⁶⁶ Dekret Św. Kongregacji dla spraw zakonnych, 17 XII 1890, w: *Przewodnik życia duchowego*, Pleszew 1947, s. 162.

⁶⁷ Zapis w Konstytucjach Zgromadzenia z 1902 r. świadczy o obowiązującej dalszej mocy prawnej Dekretu, który powołując się na jego treść, przypomina, że siostry i nowicjuszkki raz w tygodniu przystępują do spowiedzi św., a komunię św. przyjmują cztery razy oprócz uroczystych świąt przypadających w tygodniu. Kandydatki natomiast raz w tygodniu korzystają z sakramentu pokuty i jeden raz przyjmują komunię św. „Zresztą należy się trzymać konstytucji Leona XIII z 17 XII 1890, (...)”, *Ustawy Służebniczek N. Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1902 rozdz. VIII, 3; D. Kózka, *Modlitwa liturgiczna w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanie Poczętej Najświętszej Maryi Panny*, Poznań 1990, maszynopis, s. 35, ASL.

⁶⁸ *Przewodnik życia duchowego*, dz. cyt., s. 165 – 166.

odczytywanie tego dokumentu każdego roku w uroczystość Niepokalanego Poczęcia, we wszystkich domach Zgromadzenia⁶⁹.

Kolejny Dokument, Dekret Świętej Kongregacji w sprawie częstej i codziennej Komunii świętej z dnia 20 grudnia 1905r.⁷⁰ polecał: „(...) wszystkim osobom zakonnym ma być dozwolone częstsze i codzienne nawet przystępowanie do Stołu Pańskiego (...)⁷¹. Kongregacja zaznacza tutaj, że postanowienia Dekretu z 18 XII 1890 nadal obowiązują. Jednak zapis w ch określający czas i okoliczności Komunii św. należy traktować jako minimum tej praktyki⁷², a „zwyyczaj częstej i codziennej Komunii świętej należy szerzyć przede wszystkim we wszelkiego rodzaju Zgromadzeniach zakonnych (...)⁷³. W dekrete tym czytamy: „jeżeli reguły, czy ustawy, czy szczególne przepisy jakichkolwiek zgromadzeń zakonnych o ślubach uroczystych, czy też zwykłych, Komunię św. do pewnych tylko stałych dni przywiązują z obowiązkiem przystępowania do niej w tych oznaczonych czasach, wszystkie tego rodzaju określenia przyjmując trzeba jedynie za wskazówki, a nie za ściśle obowiązujące ustawy, przepisana zaś liczba Komunii świętych uważać należy za ten najniższy stopień, z którego zejść niżej pobożność zakonnika już nie pozwala. Stąd wszystkim osobom zakonnym ma być dozwolone częstsze i codzienne nawet przystępowanie do Stołu Pańskiego (...)⁷⁴.

Dekret ten przedstawiał również wykładnię teologiczną dotyczącą skutków częstej Komunii św. Można dopatrywać się w nim także formacyjnego aspektu zwłaszcza w stwierdzeniu, że: „(...) przez częstą

---

⁶⁹ „Wreszcie nakazuje Ojciec święty przekład niniejszego dekretu na język ojczysty dołączyć do reguł wspomnianych Zgromadzeń i przynajmniej raz w roku w oznaczonym czasie w każdym domu czy to przy wspólnym stole czy na kapitule, osobno czy w tym celu zwołanej, głośno i wyraźnie go przeczytać. Tak rozporządził i nakazał Ojciec święty(...). Dekret Św. Kongregacji dla spraw zakonnych, 17 XII 1890, w: *Przewodnik życia duchowego*, Pleszew 1947, s. 161.

⁷⁰ *Przewodnik życia duchowego*, Pleszew 1947, s. 169 – 180.

⁷¹ Tamże, s. 178.

⁷² *Dekret Św. Kongregacji dla spraw zakonnych*, 20 XII 1905, w: *Przewodnik życia duchowego*, Pleszew 1947, s. 178.

⁷³ Tamże, s. 177.

⁷⁴ *Dekret Św. Kongregacji dla spraw zakonnych*, 20 XII 1905, w: *Przewodnik życia duchowego*, Pleszew 1947, 8.

i codzienną Komunię świętą najoczywściej wzrasta zjednoczenie duszy z Chrystusem, wzmacnia się życie wewnętrzne, dusza wzbogaca się w skarby cnót i pewniejszą otrzymuje rękojmię wiecznego zbawienia, obowiązkiem jest proboszczów, spowiedników i kaznodziei, w myśl nauki zawartej w katechizmie rzymskim, często i usilnie zachęcać lud wierny do tego pobożnego i zbawiennego zwyczaju⁷⁵. Dokument określał warunki, jakie należy spełnić, aby przystępować do Komunii świętej: „(...) częsta, a nawet codzienna Komunia święta, jako odpowiadająca gorącym życzeniom Chrystusa Pana i Kościoła katolickiego, ma być dozwolona wszystkim wiernym każdego stanu i zawodu tak dalece, żeby uczestnictwo Stołu Pańskiego nie było wzbronione nikomu, który jest w stanie łaski i do Komunii świętej przystępuje z dobrą i pobożną intencją⁷⁶. Zachęcał również do unikania grzechów lekkich, ale i wskazywał na to, że częsta Komunia św. uwalnia od grzechów lekkich i od przywiązania do nich⁷⁷. Podkreślał znaczenie właściwego przygotowania do Komunii św. w celu uzyskania skutków tego sakramentu oraz praktykowania dziękczynienia po jego przyjęciu⁷⁸. Wskazując na częste przyjmowanie Komunii św., podkreślał jej wpływ na rozwój życia duchowego i moralnego oraz praktykowanie kultu eucharystycznego⁷⁹. Teksty Dekretu Św. Kongregacji dla spraw zakonnych, 17 XII 1890 i Dekretu Św. Kongregacji dla spraw zakonnych, 20 XII 1905 włączono do podręcznika formacyjnego w Zgromadzeniu - Przewodnik życia duchowego⁸⁰, co umożliwiło siostrom systematyczne zapoznawanie się z ich treścią⁸¹.

---

⁷⁵ *Dekret Kongregacji*, 20 XII 1905, 6.

⁷⁶ Tamże, 1.

⁷⁷ Tamże, 3.

⁷⁸ Tamże, 4.

⁷⁹ Tamże, 170 – 171.

⁸⁰ Tamże, dz. cyt., s. 169 – 180.

⁸¹ „W czasie wolnym czyta się i rozważa wskazówki z Przewodnika i Konstytucje Zgromadzenia”. *Zestawienie Zwyczajów których trzymają się domy Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia NMP mające dom swój Macierzysty w Pleszewie Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Pleszew 1947, 119.

Formacja eucharystyczna w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek w oparciu o te dokumenty realizowana była aż do czasu Soboru Watykańskiego II, kiedy to podjęto redakcję nowych Konstytucji zgodnie z zaleceniem soborowym⁸².

Analiza dokumentów Kościoła wskazuje na to, że tylko nieliczne z nich podejmowały temat formacji eucharystycznej. Zakres i sposób realizacji tej formacji przez Założyciela bł. Edmunda Bojanowskiego w Zgromadzeniu Służebniczek będzie przedmiotem badań jego pism.

1.2. Wskazania bł. Edmunda Bojanowskiego dotyczące formacji eucharystycznej sióstr

Przedstawiona nauka Kościoła o Eucharystii inspirowała formację sióstr od czasu działalności bł. E. Bojanowskiego do Soboru Watykańskiego II. W celu przedstawienia wskazań bł. E. Bojanowskiego dotyczących formacji eucharystycznej sióstr zostanie przeprowadzona analiza Dziennika bł. Edmunda Bojanowskiego, pierwszej *Reguły*, Listów do sióstr oraz sprawozdań składanych biskupom poznańskim.

1.2.1. Dziennik bł. Edmunda Bojanowskiego

Dziennik pisany przez bł. E. Bojanowskiego zawiera zapisy od 1 kwietnia 1853 r. do 23 lipca 1871 r. składa się z 92 zeszytów⁸³. Nie zachował się w całości, a w niektórych rocznikach znajdują się

---

⁸² W. Warzecha, *Ewolucja Konstytucji Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalnego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny – Wielkopolskich w latach 1962 – 1988*, Warszawa 2002, s. 22.

⁸³ L. Smółka, *Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829 – 1871*, Wrocław, 2001, s. 40.

nawet kilkumiesięczne luki⁸⁴. W swoim *Dzienniku* Bojanowski zapisywał wydarzenia dnia, streszczał otrzymywaną korespondencję lub przepisywał ją dosłownie⁸⁵. Chociaż Założyciel stosował raczej krótkie zapisy, są one jednak cennym materiałem źródłowym w badaniu jego wskazań dotyczących Eucharystii w formacji sióstr. Znajdujemy w nich notatki o tym, że w trosce o głębokie życie duchowe udzielał ochroniarkom nauk, a nawet uczył je sposobu przyjmowania Komunii św. duchowej⁸⁶. Sam ją praktykował⁸⁷ i był przekonany o wielkiej skuteczności tej praktyki. Świadczy o tym zapis: „jestem pewien, że ta anielska dusza obfitych łask dostąpi przez takowe wzniesienie wewnętrzne”⁸⁸.

Jedną z postaw eucharystycznych jest okazywanie wdzięczności Bogu za otrzymane łaski. W praktyce duszpasterskiej wyraża się to przez sprawowanie Eucharystii w różnych intencjach dziękczynnych. Postawa ta jest wynikiem właściwej oceny działania Boga w życiu człowieka⁸⁹.

E. Bojanowski wyrażał Bogu wdzięczność za różne dobre i trudne sytuacje, które zapisywał w *Dzienniku*. Znajdują się tam również informacje o tym, że także w intencjach dziękczynnych ofiarowywał Msze św. Przy tej okazji wychowywał ochroniarki do postawy wdzięczności: „starałem się pobudzić (...) do szczerzej i pokornej wdzięczności ku Bogu”⁹⁰. Dotyczyło to także konkretnych wydarzeń,

---

⁸⁴ M. Kornacka, *Edmund Bojanowski 1814 – 1871*, Nasza Przeszłość XXVI, Kraków 1967, s. 5.

⁸⁵ L. Smółka, dz. cyt., s. 40.

⁸⁶ „Dałem jej jeszcze kilka przestroóg i nauk pobożnych, a m.in. nauczyłem ją sposobu przyjmowania komunii św. duchowej”. Dz. 29 VIII 1854; Dz. 2 X 1858.

⁸⁷ „Nie mogąc być dzisiaj na mszy, opuściłem z wielkim żalem komunię św. i tylko musiałem poprzestać na pomodleniu się w tutejszym lubym kościółku jaszkowski przed Najśw. Sakramentem i na duchowej komunii św.”. Dz. 23X 1857.

⁸⁸ Dz. 29 VIII 1854; „W XVI w. rozróżniano w Kościele katolickim trzy sposoby przyjmowania Eucharystii i Sobór tę praktykę potwierdził: a) pożywania tylko sakramentalnego(...); b) tylko duchowego (przez pragnienie); c) sakramentalnego i duchowego jednocześnie (...)”.

E. Ozorowski, *Eucharystia w nauce i praktyce Kościoła Katolickiego*, Poznań 1990, s. 136.

⁸⁹ *Oficjalny dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Eucharystia sakrament nowego życia*, Katowice 2000, s. 36.

⁹⁰ Dz. 8 IX 1854; „(...) dałem jej 3 złp., aby zakupiła sobie Mszę św. o pocieszenie jej strapionej i chorej matki. Doradzałem jej wszakże, aby w tym dniu przystąpiła do komunii św.”,

o których Bojanowski opowiadał siostram, by następnie mogły wyrazić Bogu swoją wdzięczność⁹¹. W dniu przyjęcia Zgromadzenia pod opiekę arcybiskupa Założyciel polecał siostram, „(...) aby przy jutrzejszej uroczystości podziękowały Bogu za tę łaskę i komunie św. przyjęły na tę intencję”⁹².

Uczył siostry także wyrażania Bogu wdzięczności przez przyjmowanie Komunii św. w tej intencji⁹³.

Założyciel uczestniczył w Eucharystii w intencjach błagalnych. Zapisywał często, że zamawiał Msze św. w intencjach odnoszących się do sytuacji losowych, a zwłaszcza w celu uproszenia zdrowia dla chorych sióstr⁹⁴ i rodzin ochroniarek⁹⁵. Przy tej okazji uczył je takiej postawy i zachęcał, by przyjmowały w tej intencji Komunię św.⁹⁶. Zwracał także uwagę na praktykę adoracji Najświętszego Sakramentu. Wyrażał zgodę na to, aby mogły „pomiędzy przedpołudniowym nabożeństwem a nieszporami przebywać w kościele dla oddania czci wystawionemu Najświęstszemu Sakramentowi”⁹⁷.

W ramach formacji osobiście spotykał się z siostrami⁹⁸. W trakcie wizyty sprawdzał ich znajomość *Reguły*, wyjaśniał porządek dnia, uzasadniając go podobieństwem do etapów życia ludzkiego oraz dziejów świata. Zapisał więc: „(...) odbyłem konferencję ze wszystkimi siostrami i nowicjuszkami”⁹⁹. Nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące tych nauk. Spotkanie kończył wspólną modlitwą i adoracją Najświętszego

---

Dz. 20 II 1855.

⁹¹ Dz. 28 IX 1858.

⁹² Dz. 2 X 1858.

⁹³ Dz. 29 IX 1858, Dz. 26 VII 1862.

⁹⁴ Dz. 21 II 1857.

⁹⁵ Dz. 8 IX 1854.

⁹⁶ „Po kazaniu wywołałem z kościoła J. i dałem jej 3 złp., aby zakupiła sobie Mszę św. o pocieszenie jej strapionej i chorej matki. Doradzałem jej wszakże, aby w tym dniu przystąpiła do komunii św.”, Dz. 20 II 1855.

⁹⁷ Dz. 19IV1858.

⁹⁸ Dz. 5 XII 1857.

⁹⁹ Dz. 9 X 1857.

Sakramentu¹⁰⁰. W *Dzienniku* znajdujemy krótkie notatki o spotkaniach Założyciela z siostrami, podczas których pouczał je o sprawach dotyczących ich działalności oraz życia duchowego¹⁰¹. Zwracając uwagę na duchowy postęp w życiu sióstr, mógł więc zapisać to, co zauważał: „Z nowicjuszek uderza osobliwie świątobliwością Otylia Wąsik, wszystkie wiele obiecują”¹⁰². Wyrazem troski Założyciela o eucharystyczną formację sióstr było obdarowywanie ich książką *O nawiedzaniu Najświętszego Sakramentu*, o czym świadczą liczne zapisy w *Dzienniku*¹⁰³. Z radością więc przyjął prośbę ochroniarki o pozwolenie na cotygodniowe przystępowanie do spowiedzi i Komunii św.. Wymowny jest też dołączony jego komentarz: „Dałby Bóg, aby podobne pragnienie we wszystkich ochroniarkach się budziło”¹⁰⁴. Spotykamy jednak i takie notatki, z których wynika, że zdarzało się, iż pomimo pouczeń Założyciela siostry lekcewały sobie praktykę przyjmowania Komunii św., nawet w przypadające święto. Wówczas ganił je za taką postawę i podejmował odpowiednie działania wychowawcze¹⁰⁵. Jak można zauważyć, sam Założyciel wykazywał troskę i osobiste zaangażowanie, by kształtować ochroniarki w praktykowaniu różnych form kultu eucharystycznego i tych postaw, które można określić jako postawy eucharystyczne.

Mimo, że praktyka duszpasterska nie respektowała zalecenia Soboru Trydenckiego, o częstej Komunii świętej koncentrując się na

---

¹⁰⁰ Dz. 24 II 1858; 26 IX 1869.

¹⁰¹ „Wieczorem pouczałem nowicjuszek o zajęciach dziecięcych w ochronkach”, Dz. 1 IX 1869; „Byłem podczas obiadu u nowicjuszek w refektarzu, - wieczorem nowicjuszeki pouczałem”, Dz. 2 IX 1869; Dz. 26 IX: „O ½ do 12 – ej miałem ze siostrami rachunek sumienia”.

¹⁰² Dz. 11VII 1867.

¹⁰³ Zapisy na ten temat pojawiają się systematycznie w *Dzienniku* od 1 VI 1855. Zob. np. 24 V 1856, 31 I 1857, 1 IX 1857, 17 II 1858, 9 VIII 1857, 14 XII 1860, 14 V 1861, 3 VIII 1864, 11 I 1865, 13 I 1867.

¹⁰⁴ Dz. 12 X 1855.

¹⁰⁵ „Marynce powiedziałem, że kiedy umiała się obyć w dniu swych urodzin i to jeszcze w dniu uroczystym Narodzenia Najśw. Panny przypadających, bez Komunii św., to też obyć się może bez podarunków, jakie jej w tym dniu dać umyśliłem”, Dz. 8 IX 1854.

praktyce Adoracji Najświętszego Sakramentu¹⁰⁶, to jednak z wnikliwej analizy treści *Dziennika* wynika, że praktyka częstej Komunii świętej wraz z jej wymiarem formacyjnym była obecna w Zgromadzeniu.

1.2.2. Listy bł. Edmunda do sióstr

Wiele czynników ma wpływ na integralny rozwój człowieka¹⁰⁷. Taką funkcję mogła pełnić korespondencja Bojanowskiego skierowana do Sióstr Służebniczek, która składa się z 54 listów¹⁰⁸. Z ich treści wynika, że Bojanowski był dla nich w pewnym sensie kierownikiem duchowym¹⁰⁹, a nawet ojcem, jak określiła jedna z sióstr¹¹⁰. Działania formacyjne Założyciela w Zgromadzeniu obejmowały integralny rozwój służebniczek¹¹¹. Wskazania formacyjne zawarte w listach odnoszą się również do ich życia eucharystycznego. W liście do s. Marianny Melcer w Porębie z dnia 29 sierpnia 1867 r. znajdujemy pouczenie o skutkach częstej Komunii św. Zalicza do nich głębsze zjednoczenie z Bogiem, co powinno następnie znaleźć swój wyraz w radosnym przeżywaniu nieraz trudnej codzienności i w wypełnianiu swoich obowiązków¹¹². Porównując treść tego listu z niektórymi fragmentami

---

¹⁰⁶ A. Gerken, *Teologia Eucharystii*, Warszawa, 1977, s. 238.

¹⁰⁷ J. Koziński, *O godności człowieka*, Warszawa, 1977, s. 21.

¹⁰⁸ Smółka, dz. cyt., s. 62.

¹⁰⁹ M. Kornacka, dz. cyt. s. 50, Szeligiewicz, dz. cyt. s. 58. „Rozważ tylko, jaki to w sercu usłyszała głos, który Cię powołał do służby Najświętszej Panny (...) Wytwaj tę walkę, zwycięż za łaską Bożą nacierające na Ciebie pokusy, a po wewnętrznej burzy ujrzysz w duszy i sercu stateczną pogodę, która przyświecać Ci będzie już na tej ziemi jako zwiastunka przyszłej niebieskiej jasności i wesela wiekiściego”, E. Bojanowski, *List E do s. Filomeny Gruszeki*, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 385 – 386; do s. Józefy Borowskiej, 4XII 1858, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 214; do s. Wiktorii Marszałek, 11XII 1858r., w: L. Smółka, dz. cyt., s. 215.

¹¹⁰ „(...) on był mi ojcem i matką i wszystkim razem. W każdym smutku moim i wątpliwościach, był mi pocieszycielem i doradcą (...)”, A. Brzeziński, *Wspomnienie o śp. Edmudzie Bojanowskim fundatorze Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanej*, Poznań, 1872, s. 7 – 8; Dz. 30 VIII 1854.

¹¹¹ A. Szeligiewicz, *Edmund Bojanowski i jego dzieło*, Poznań, 1966, s. 44.

¹¹² „(...) częstym przystępowaniem do komunii św., coraz ściślej łączycie się z Panem Jezusem. Przez to łączenie się ze Zbawicielem, rozłączacie się coraz bardziej ze światem i ze sobą – a ile razy Bóg wstąpi do serca Waszego, to w sercu stanie się jaśniej i smutek się rozwieje, a pociecha zaświeci i słabość ustąpi, a moc i ufność się wzmoże tak, że już nie Wy, ale Bóg w Was żyć będzie.

książki Józefa Hube O częstej Komunii świętej, którą czytał Bojanowski, zauważa się podobną treść teologiczną, można więc przypuszczać, że była ona dla niego inspiracją w pogłębianiu pobożności eucharystycznej służebniczek¹¹³.

Z analizy listu do s. Otylii Wąsik wynika, że zachęcał ją do wzrastania w doskonałości zakonnej i miłości do Boga, obiecując nawet swoją pomoc przez codzienną modlitwę w tej intencji, zwłaszcza podczas każdej Mszy św¹¹⁴. Również w liście do s. Jankiewicz wyraża życzenie, by siostry nowicjuszek, które złożyły śluby, wzrastały w doskonałości¹¹⁵. Świadczy to o dostrzeganiu przez niego ścisłego związku między duchowym wzrastaniem człowieka a ofiarą Mszy św., która jest źródłem życia duchowego¹¹⁶. Wypowiedzi te mogą być także jednym z elementów formacji eucharystycznej.

Eucharystia miała być dla sióstr również okazją do włączania w nią swoich osobistych i wspólnotowych spraw. Wyrazem wspólnej troski o realizowane dzieła było wprowadzanie sióstr przez Bojanowskiego w praktykę wzajemnej modlitwy za siebie, zwłaszcza podczas Eucharystii: „(...) pamiętajcie o nas tak, jak my o Was każdego dnia i przy każdej Mszy św. pamiętamy”¹¹⁷. Podobne sformułowania

---

Niech to święte życie serca Waszego świeci w całym domowym życiu Waszym, niech wypełnianie obowiązków, jakie Bóg Wam zleca, praca, nauka, miłosierne uczynki, cierpliwość, miłość siostrzeńska i miłość ku dziatkom, i miłość ku cierpiącym bliźnim, staną się jakoby ciągłą modlitwą i nabożeństwem, - a będzie Wam dobrze i w tem doczesnem i w przyszłym życiu, czego Wam z serca życzę i modłom się Waszym polecam”, E. Bojanowski, *List do s. Marianny Melcer*, 29 VIII 1867, w: L. Smółka dz. cyt., s. 386 – 387.

¹¹³ „Przed południem przeczytałem z wielkim zbudowaniem książkę ks. Hubego „O częstej Komunii świętej”, Dz. 24 III 1855. Chodzi o książkę: J. Hube, *O częstej Komunii świętej*, Rzym 1855. Na s. 10, 23, 34, 35 znajdujemy podobne treści, do tych , które zawiera list do s. Marianny Melcer 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt. s. 386 – 387.

¹¹⁴ E. Bojanowski, *List do s. Otylii Wąsik*, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 388.

¹¹⁵ E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 27 I 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 332.

¹¹⁶ „(...) abyście moje drogie Siostrzyczki, na Jej cześć i na chwałę Bożą pomnażały się w cnotach, wzrastały w doskonałości zakonnej i gorętszą coraz miłością ku Bogu pały. (...) Ja za was modłę się co dzień i przy każdej Mszy św.”, E. Bojanowski, *List do s. Otylii Wąsik*, 29 VIII 1867, w: L. Smółka dz. cyt., s. 388.; *Oficjalny dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Eucharystia sakrament nowego życia*, Katowice 2000, s. 25.

¹¹⁷ E. Bojanowski, *List do s. Salomei Chmielewskiej*, 25 IV 1868r. w: L. Smółka, dz. cyt., s. 412; E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 26 VII 1867, s. 384; 4 IV 1867, w: L. Smółka,

można spotkać niemalże w każdym liście skierowanym do sióstr¹¹⁸.

Eucharystia miała być także wyrażeniem wspólnotowych więzi ze zmarłymi, jak można wywnioskować z poleceń kierowanych przez Bojanowskiego do sióstr, aby przyjmowały Komunię św. za zmarłych: zarówno zmarłe siostry¹¹⁹, jak i za zmarłych dobroczyńców¹²⁰ i rodziców sióstr¹²¹.

Skutki formacji eucharystycznej sióstr można zauważyć z relacji Bojanowskiego dotyczącej ich ofiarnej pracy podczas epidemii cholery. W liście do s. Leony Jankiewicz pisał: „wyspowiadawszy się jak na śmierć i zasilone przyjęciem Najświętszego Sakramentu, szły na niebezpieczeństwa mężnie i ochotnie. Dziwnie też Pan Bóg raczył im błogosławić, bo chociaż ze wszystkich sióstr kilka uległo zarazie, przecież żadna nie umarła, a siły tak im starczyły, że dzień i noc obiegając zarażone domy lub w lazaretach nieustannie posługując chorym i opatrując sieroty i utrzymując kuchnie dla chorych i licznych familii, spieszyły z wioski do wioski, z miasteczka do miasteczka (...), a gdzie tylko przybyły, Pan Bóg im błogosławił, że śmiertelność zaraz się zmniejszała i chorzy do zdrowia prędko powracali”¹²².

Opisywał te wydarzenia innym siostronom w konkretnym celu formacyjnym, ponieważ, jak napisał: „pociechę przynieść mogą i pobudzić do głębokiej wdzięczności ku Bogu za łaski

---

dz. cyt. s. 369; *List E. Bojanowskiego do s. Karoliny Annuth*, 27 I 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 331.

¹¹⁸ E. Bojanowski, *List do s. Konstancji Chudej*, 23 IV 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 335; *List do s. Leony Jankiewicz*, 1 VI 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 379.

¹¹⁹ E. Bojanowski, *List do s. Katarzyny Andrysiak*, 23 V 1868r., w: L. Smółka dz. cyt. s. 417; *List do s. Leony Jankiewicz*, 3VI 1868, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 421; *List do s. Leony Jankiewicz*, 28 IX 1865, w: L. Smółka, dz. cyt. s. 312.

¹²⁰ E. Bojanowski, *List do s. Katarzyny Andrysiak*, 9 III 1869, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 435; *List do s. Marianny Filipiak*, 5XII 1865, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 324.

¹²¹ E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 6 XII 1865, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 327.

¹²² E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 14 XI 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 359.

i błogosławieństwa, jakie udzielać raczy tej maluczkiej i ubogiej czeladce swojej”¹²³.

Jedność we wspólnocie znajduje swój fundament w Chrystusie, jak podkreśla bł. Edmund Bojanowski w korespondencji, zwracając uwagę na tę prawdę siostrom: „ta jedność i miłość siostrzeńska, jaka trwa pomiędzy Wami, że sama myśl rozłączenia już Wam obawę wznieca, (...), pociesza mnie jednak, jako dowód, żeście, moje Siostrzyczki, zgodnie między sobą i wiernie w Panu Jezusie połączone”¹²⁴. Podobnie wypowiada się w liście do s. Leony Jankiewicz: „Niech Cię, moja siostrze Leono i wszystkie siostry tamtejsze, utrzymuje Pan Jezus swą łaską najświętszą w tym duchu gorliwej jedności nierozzerwanej”¹²⁵.

Wypowiedzi bł. E. Bojanowskiego dotyczące formacji eucharystycznej sióstr są połączone z ich konkretną sytuacją egzystencjalną. Wyrażona w nich prawda teologiczna przekłada się więc na postawy, na które, jak przedstawiono wyżej, zwracał uwagę bł. E. Bojanowski w listach kierowanych do sióstr.

1.2.3. Raporty bł. Edmunda Bojanowskiego do Arcybiskupa Poznańskiego o stanie ochronek

Za pontyfikatu papieża Benedykta XIV prawo kościelne nie uznawało kongregacji zakonnych i traktowało je jako stowarzyszenia świeckie, chociaż niektóre z nich miały uznane śluby proste jako publiczne. Od 1830 r. przyjęła się w Rzymie praktyka zatwierdzania

---

¹²³ Tamże, s. 360.

¹²⁴ E. Bojanowski, *List do Sióstr w Oporówku*, 13 VI 1869, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 437.

¹²⁵ E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 1 VI 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 379.

kongregacji o ślubach prostych¹²⁶. Najpierw jednak miały starać się o aprobatę biskupa miejsca¹²⁷.

Błogosławiony Edmund Bojanowski zabiegał o nią dla Zgromadzenia Służebniczek u abpa Leona Przyłuskiego. W tym celu już 8 XII 1855 r. przekazał mu przez bpa Franciszka Stefanowicza Regułę oraz podanie o zatwierdzenie Zgromadzenia¹²⁸. Zgodnie z decyzją arcybiskupa sprawę tę odłożono na lata późniejsze. Dalsze starania Założyciela dotyczyły duchowej opieki dla Służebniczek. W tym celu dnia 18 XII 1857 r., zwrócił się z prośbą do abpa Przyłuskiego o udzielenie pozwolenia ojcom jezuitom na przeprowadzanie rekolekcji dla służebniczek. Wówczas ks. Arcybiskup poprosił o szczegółowe sprawozdanie z działalności służebniczek oraz o ich statuty. W odpowiedzi Bojanowski przesłał raport, dołączając opinie dwóch księży¹²⁹. Należy podkreślić, że Bojanowski zaraz na początku umieszcza informacje dotyczące praktyk religijnych i życia duchowego Służebniczek: „Bóg dobrotliwy słabemu zawiązkowi temu błogosławieństwa swego hojnie już udzielić raczył. Albowiem, chociaż należytej opieki duchowej zakład ten dotąd mieć jeszcze nie może i tylko uczęszczanie w dni świąteczne do kościoła w Śremie, a cotygodniowe tamże przystępowanie do sakramentów świętych, jedynym jest dlań zasiłkiem duchownym, postęp przecież w duchu prawdziwej pobożności staje się tu tak coraz widoczniejszym, iż go tylko zaiste osobliwej łasce Bożej zawdzięczać należy. Z domku tego wychodzą coraz dobitniejsze oznaki głębszego powołania, które błogim

---

¹²⁶ J. Bar, *Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II*, Warszawa 1977, s. 27 – 28 .

¹²⁷ Gambari E., *Życie zakonne po soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s.72.

¹²⁸ E. Bojanowski, *Pismo do abp. Przyłuskiego*, 8 XII 1855, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 168; M. Kornacka, dz. cyt. s .,60.

¹²⁹ E. Bojanowski, *List do abp. L. Przyłuskiego*, 13 VI 1858, w: L. Smółka, dz.cyt., s. 198 - 208. Wł. Muchowicz, *Żywot Edmunda Bojanowskiego – Założyciela Ochronek na ziemiach polskich i Zgromadzenia Sióstr Służebniczek B.R.D.N.P.*, Tarnów 1933, s. 81. ASL

wpływem udzielają się drugim ochroniarkom”¹³⁰. Jak wynika z opinii ks. Stanisława Gieburowskiego z dnia 23 II 1858 r. służebniczki są przykładem także dla wieśniaków, więc Podrzecze „(...) dziś jest lepszą częścią parafii Strzelcza”¹³¹ i wskazuje na przyczynę takiej sytuacji: „(...) pośród chatek swoich ma one Piastowską, że tak powiem, chatkę, na której szczycie wizerunek Najśw. Maryi Panny na zewnątrz, a wewnątrz nabożne, potulne, co tydzień do sakramentu spowiedzi (...) przystępujące jej Służebniczki”¹³². Sam Założyciel podkreślał, że ochroniarki co tydzień przystępują do spowiedzi i komunii świętej. W wyjątkowych sytuacjach, gdy zaistnieją trudności ze względu na dużą ilość penitentów, przystępują do sakramentów świętych co dwa tygodnie¹³³. Zwracał także uwagę na to, że pomimo ciężkiej pracy, jaką wykonują, nie zaniedbują modlitwy i adoracji Najświętszego Sakramentu¹³⁴. W kolejnym raporcie przedstawił Bojanowski działalność służebniczek od 14 VII 1858 do 14 VI 1860¹³⁵. Dokument zawiera fakty z ich działalności na rzecz ubogich, dzieci¹³⁶ i wzajemnych relacji we wspólnocie¹³⁷ oraz pozytywnego wpływu na ludzi, z którymi przebywały¹³⁸, a także na najbliższych¹³⁹. W zamieszczonych w raporcie

---

¹³⁰ Tamże, s. 200.

¹³¹ Opinia ks. Gieburowskiego, Górka Duchowna, 23 II 1858, ASL.

¹³² E. Bojanowski, *Raport do abp. L. Przyłuskiego*, 14 VI 1858, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 202.

¹³³ Wł. Muchowicz, dz. cyt., s. 63; L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 201.

¹³⁴ Wł. Muchowicz, dz. cyt., s. 65 – 66; „Pewnego razu w Kopaszewie, gdy po odpuszczeniu przez dwa dni jeszcze odprawiały się Msze św. i na czas ten pozostał w kaplicy Najśw. Sakrament, ofiarowały się tamtejsze ochroniarki, wróciwszy, nazajutrz po odpuszczeniu, wieczorem od pracy, że przez całą noc pragną czuwać w kaplicy na modlitwie dla oddania czci Najśw. Sakramentowi. Jakoż przychyłono się do ich prośby i słyszano do rana ich śpiewy w kaplicy, a ze wschodem słońca ochoczo znowu stawily się do pracy”. E. Bojanowski, *Raport do abp. L. Przyłuskiego*, 14 VI 1858, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 202.

¹³⁵ Dz. 22 XI 1865; M. Kornacka, dz. cyt., s. 89; Smółka, dz. cyt., t. I, s. 233 – 247.

¹³⁶ E. Bojanowski, *Raport do abp. L. Przyłuskiego*, 14 VI 1860, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 240.

¹³⁷ „Siostrzeńską miłość, zgodę i posłuszeństwo służebniczki między sobą zachowują”.

E. Bojanowski, *Raport do abp. L. Przyłuskiego*, 14 VI 1860, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 237.

¹³⁸ „Stosunki te ze służebniczkami wywierają już błogie skutki na moralne obyczaje dziewczyn wiejskich”; *Raport do abp. L. Przyłuskiego*, 14 VI 1860, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 242; „(...) robotnicy współpracujący w polu ze służebniczkami, za ich przykładem zaczęli razem z nimi przy robocie odmawiać pacierze”, tamże s. 244.

¹³⁹ „Niemniej serdeczne utrzymują stosunki z rodzicami i często budujące piszą do nich listy”, tamże, s. 238.

obszernych urywkach z korespondencji sióstr zauważa się wpływ formacji Bojanowskiego. Założyciel zamieścił przykład pouczenia przez jedną z sióstr swoich rodziców: „Oto macie Pana Jezusa niedaleko w Najświętszym Sakramencie. Jemu się uskarżcie, a znajdziecie pocieszenie, jakiego nikt z ludzi Wam dać nie może”¹⁴⁰. W raporcie znajdują się także informacje dotyczące praktykowania w Zgromadzeniu przyjmowania komunii św. w intencjach dziękczynnych, dotyczących pozytywnie załatwionych spraw”¹⁴¹. Bł. E. Bojanowski ponownie wyraźnie podkreślał, że wszystkie ochroniarki praktykują cotygodniową spowiedź i Konunię św.¹⁴².

Jak wynika z analizy tych dwóch dokumentów, zawierających dokładne informacje dotyczące rozwoju Zgromadzenia i szczegółowy opis działalności Służebniczek, znajdujemy w nich także informacje dotyczące życia duchowego sióstr i ich codziennego udziału w Eucharystii, jako szczególnej wartości w osobistym rozwoju, apostołstwie i skutecznym działaniu dla Boga i dla potrzebujących.

1.2.4. Reguła Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej

Do XX wieku nie było w Kościele żadnych przepisów określających sposób redagowania konstytucji zakonnych. Założyciele i kapituły generalne miały pod tym względem zupełną swobodę działania¹⁴³.

---

¹⁴⁰ Por. E. Bojanowski, *List do s. Marianny Melcer*, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 386 – 387;
E. Bojanowski, *Raport do abp L. Przyłuskiego*, 14 VI 1860, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 238.

¹⁴¹ „Dziękczynne modły po wszystkich ochronkach i przyjęta na tę intencję Komunia św. przez wszystkie służebniczki, zostały ofiarowane Bogu na podziękowanie za doznaną łaskę (...)",
E. Bojanowski, *Raport do abp. Przyłuskiego*, 14 VI 1860, s. 234.

¹⁴² E. Bojanowski, *Raport o obecnym stanie zakładu ochronkowego Służebniczek Boga – Rodzicy do abp. L. Przyłuskiego*, 14 VI 1858, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 201.

¹⁴³ J. Bar, *Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II*, Warszawa 1977, s. 66.

Edmund Bojanowski, Założyciel Zgromadzenia Sióstr Służebniczek, zapoznawał się z istniejącymi *Regułami* niektórych zgromadzeń¹⁴⁴.

Pierwsze Konstytucje Zgromadzenia Służebniczek zostały zatwierdzone 27 XII 1866r., przez arcybiskupa Mieczysława Ledóchowskiego¹⁴⁵. Projekt *Reguły* ułożył Bojanowski przy współpracy z Janem Koźmianem już w 1855r.¹⁴⁶. Następnie przesłał ją do Rzymu, by Zmartwychwstańcy – ks. Hieronim Kajsiewicz i ks. Piotr Semenenko - dokonali korekty, uwzględniając stanowisko Kongregacji do spraw Zakonów¹⁴⁷. Dnia 26 V 1855r. Bojanowski otrzymał nadesłaną z Rzymu *Regułę* napisaną w języku polskim i łacińskim¹⁴⁸. W przysłanym kilka tygodni później liście ks.Semenenko przedstawił Koźmianowi objaśnienia dotyczące zmian i nowych propozycji wprowadzonych do projektu *Reguły*¹⁴⁹. Uzasadniając swoje stanowisko w sprawie proponowanej przez siebie praktyki częstego przyjmowania przez służebniczki Komunii św. , pisał: „Wprawdzie tygodniowa Komunia św. może napotka na pewne trudności, ale trzeba się tego punktu mocno trzymać. Na miłość Boga zaklinamy Szanownego Założyciela, żeby na nic nie zważał, niczego się nie lękał i ten punkt jako kamień węgielny całego dzieła swego niezachwianie utrzymywał; to jedno zapewni udanie się i pomyślność całego dzieła. O, jak nam miło myśleć, że Służebniczki Bogarodzicy będą tą bramą, przez którą wejdzie do naszego kraju, pomiędzy pospolitych ludzi, częste przystępowanie do Stołu Pańskiego”¹⁵⁰.

---

¹⁴⁴ Z. Olejnik, *Geneza i rozwój konstytucji zakonnych Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia N.M.P.*, Lublin 1966, s. 28 – 42.

¹⁴⁵ Dz. 11 I 1867; M. Kornacka, dz. cyt., s. 89.

¹⁴⁶ Dz. 24 II 1855; M. Kornacka dz. cyt., s. 55.

¹⁴⁷ Tamże.

¹⁴⁸ Dz. 26 V 1855; M. Kornacka, dz. cyt., s. 57, 58.

¹⁴⁹ Dz. 20 VI 1855; Wł. Muchowicz, dz. cyt., s. 81; M. Kornacka, dz. cyt., s. 58:

¹⁵⁰ Tamże, s. 81; M. Kornacka, dz. cyt., s. 58.

Bojanowski przyjął tę propozycję i zapisał ją w *Regule*: „Raz w tydzień spowiedź sakramentalną odbędą z należytem nabożeństwem, i przynajmniej każdej niedzieli i w uroczyste święta do Komunii św. nabożnie przystąpią”¹⁵¹. Jednak ta praktyka spotkała się z krytyką ze strony osób duchownych¹⁵². Ksiądz Antoni Klajner z Dubina, który na prośbę ks. arcybiskupa Leona Przyłuskiego opiniował *Regulę*, zwrócił uwagę, że cotygodniowa spowiedź i komunie św. byłaby dla służebniczek za częsta, ponieważ „mają za mało wykształcenia, aby się umieć sposobić do tak częstego przystępowania”¹⁵³. Ponadto ze względu na istniejącą w tym okresie w Kościele praktykę przystępowania do spowiedzi św. przed przyjęciem komunii św.¹⁵⁴, co polecała także *Reguła*, wskazywał na względy praktyczne: „zbyt dużo czasu zabierałyby proboszczowi, co byłoby niekorzystne dla parafian”¹⁵⁵. Opinia ks. Klajnera znajduje potwierdzenie w wypowiedzi ks. Zielińskiego, który w swojej książce *Kościół Katolicki w Wielkim Księstwie Poznańskim w latach 1848 – 1865*, mówi: „(...) tradycyjna religijność ludowa współistniała z niskim poziomem moralnym ludu i brakiem uświadomienia religijnego”¹⁵⁶. Sytuacja dotyczyła również występującego zjawiska zanikania praktyki częstej Komunii św. wśród wiernych. Potwierdzenie takiego stanu rzeczy znajdujemy także w publikacji z 1855: „Częsta Komunia już prawie nieznaną między wiernymi”¹⁵⁷.

---

¹⁵¹ *Reguła Zgromadzenia Służebniczek Boga – Rodzicy – Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, Poznań, 1867, §57.

¹⁵² Z. Olejnik, *Geneza i rozwój konstytucji zakonnych Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia N.M.P.*, Lublin 1966, maszynopis, s. 63, ASL; M. Kornacka, dz. cyt. s. 61.

¹⁵³ Tamże.

¹⁵⁴ „(...) ,zwrócić jeszcze musimy uwagę spowiedników na błąd bardzo dla dusz uciążliwy, a u nas , niestety , za nadto rozszerzony : iż każdą komunią świętą trzeba poprzedzać osobną spowiedzią” . J. Hube, *O częstej Komunii świętej*, Rzym 1855, s. 154; R. Rak, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, Katowice 1984, s. 50.

¹⁵⁵ Z. Olejnik, dz. cyt. s. 63.

¹⁵⁶ Z. Zieliński, *Kościół Katolicki w Wielkim Księstwie Poznańskim w latach 1848 – 1865*, Lublin 1973, s. 45; Ks. J. Hube, *O częstej Komunii świętej*, Rzym 1855, s. 7.

¹⁵⁷ J. Hube, *O częstej Komunii świętej*, Rzym 1855r., s. 5.

Podobne stanowisko reprezentowali również właściciele ziemscy, u których pracowały ochroniarki domagające się możliwości przystępowania do spowiedzi, co dwa tygodnie. Częstego przystępowania do sakramentów nie akceptowała również ówczesna praktyka duszpasterska.¹⁵⁸ Rozwinięty kult eucharystyczny nie wnosił zmian w tej sytuacji¹⁵⁹. Podstawową rolę w życiu religijnym odgrywały nabożeństwa paraliturgiczne¹⁶⁰. Bojanowski powołując się na zdanie ks. Semenki, bronił jednak cotygodniowej praktyki sakramentu pokuty¹⁶¹.

Początkowo Bojanowski pozostawiał służebniczkom całkowitą swobodę co do częstotliwości przyjmowania sakramentów św.¹⁶², ale w *Regule* określił już jako obowiązkową cotygodniową spowiedź i komunię św.¹⁶³.

Normy regulujące życie zakonne, jeżeli są wiernie zachowywane, przyczyniają się do rozwoju osoby konsekrowanej, a uzupełniając je wartościami wspólnoty, umacniają jej siły i uzdalniają do współodpowiedzialności¹⁶⁴.

Bojanowski sprawdzał wśród służebniczek znajomość *Reguły*, stwierdzając dobrą znajomość poszczególnych jej paragrafów¹⁶⁵. Potwierdza to również opinia ks. A. Radzkiego z dnia 31 III 1862r., w której pisze, że: „Nowicjat jaskowski jest oparty na pewnej ścisłej *Regule*, która z zakonną surowością przestrzegana bywa”¹⁶⁶. Sam

---

¹⁵⁸ Z. Zieliński, dz. cyt., s. 40.

¹⁵⁹ E. Jabłońska – Deptuła, J. Skarbek. *W dobie między powstaniem (1832 – 1864)* w: red. J. Kłoczowski, *Chrześcijaństwo w Polsce, zarys przemian 966 – 1975*, Lublin 1992, s. 447.

¹⁶⁰ D. Olszewski, *Okres wzrastającego ucisku i głębokich przemian społecznych (1864 -1914)* w: red. J. Kłoczowski, *Chrześcijaństwo w Polsce zarys przemian 966 – 1979*, s. 487.

¹⁶¹ Dz. 20 IV 1858; Kornacka, dz.cyt., s. 58.

¹⁶² M. Kornacka, dz. cyt., s. 61.

¹⁶³ *Reguła Zgromadzenia Służebniczek Boga – Rodzicy – Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, Poznań, 1867, §57.

¹⁶⁴ E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 79 - 80.

¹⁶⁵ „Byłem w ochronce na lekcji. (...) Potem zapytywałem je o pojedyncze paragrafy z reguły. Dobrze odpowiadały”. Dz. 24 II 1858.

¹⁶⁶ Opinia ks. A. Radzkiego z dnia 31 III 1862, w: List od abp. L.Przyłuskiego, 10 IV 1862,

Bojanowski również potwierdzał to w liście do s. Salomei, gdy wyrażał pochwałę służebniczek za ofiarną miłość do ubogich, bo czynią tak, „jak reguła zaleca”¹⁶⁷.

W kwestii uczestniczenia siostr we Mszy św. Założyciel w *Regule* poleca: „O ile można bez uszczerbku obowiązkom, będą się starać bywać na Mszy św. w dni powszednie. Tej siostrze, która w Ochronce zostaje, poleca się, aby z dziafkami na Mszy św. bywała, skoro odległość kościoła i pora roku tego dozwolą”¹⁶⁸. Ponadto zaleca: „Jeśli będzie można, codziennie ta, która przy dzieciach zostaje, niechaj Mszy św. nabożnie słucha. W niedzielę zaś i święta będą wszystkie na Mszy św. i kazaniu, a po południu na Nieszporach, przed którymi, Różaniec lub Godzinki wedle zwyczaju miejscowego odśpiewają. Gdyby zaś w miejscu kościoła nie było, tedy w ochronce to popołudniowe nabożeństwo odprawiają”¹⁶⁹.

Na uwagę zasługuje także troska Założyciela o miejsce sprawowania kultu eucharystycznego i rozwoju życia duchowego. Świadczy o tym zapis w *Regule*: „W każdym domku, jeśli można, będzie kaplica osobna, a jeśli nie, tedy przynajmniej ołtarzyk, jakkolwiek skromny, Boga – Rodzicy poświęcony. Przed nim modlitwy wspólne odmawiać się mają z rana i we wieczór, przy których i inne niewiasty ze wsi mogą być obecne; owszem niech je zachęcają, aby przychodziły na modlitwy, zwłaszcza wieczorem”¹⁷⁰.

Jak wynika z analizy powyższych dokumentów, wbrew powszechnie panującej praktyce bł. E. Bojanowski dostrzegał wartość częstego udziału we Mszy św. i przyjmowania Komunii św. Formacja

---

w: L. Smółka dz. cyt., t. II, s. 382.

¹⁶⁷ E. Bojanowski, *List do s. Salomei Chmielewskiej*, 25 IV 1868, w: Smółka dz. cyt., t. I, s. 410.

¹⁶⁸ Reguła § 56.

¹⁶⁹ Reguła, cz. II; Reguły w szczególności § 142.

¹⁷⁰ Reguła § 54.

służebniczek w tym duchu dokonywała się, na co wskazują przytoczone wypowiedzi bł. O. Założyciela.

1.3. Formacja eucharystyczna z zastosowaniem nauki Kościoła i wskazań bł. Edmunda Bojanowskiego na poszczególnych etapach formacji w dokumentach Zgromadzenia w okresie od 1850 – 1940

Przedstawione dokumenty wykazują obecność wskazań bł. Edmunda Bojanowskiego dotyczących formacji eucharystycznej sióstr. Dalsze badania prowadzone będą w celu wykazania zastosowania nauki Kościoła i wskazań bł. Założyciela dotyczących formacji eucharystycznej na poszczególnych etapach życia zakonnego: w kandydaturze, w nowicjacie i w formacji po ślubach w dokumentach Zgromadzenia. Określony czas wyznaczają wydarzenia: powstanie Zgromadzenia 1850 r. do ostatecznego zatwierdzenia Konstytucji 1940r., które obowiązywały do roku 1971.

1.3.1. Kandydatura

Wszystkie kandydatki wstępujące do Zgromadzenia, jak dowiadujemy się z listu bł. Edmunda Bojanowskiego do Ks. J. Beiserta¹⁷¹ odbywały okres próbny w nowicjacie. Pierwsze *Konstytucje* Zgromadzenia określały wiek kandydatki od 14 do 30 lat. O przyjęciu decydowała przełożona generalna. Późniejsze *Konstytucje* zaznaczają, że kandydatkę przyjmuje przełożona generalna za zgodą rady¹⁷².

Przed rozpoczęciem nowicjatu okres kandydatury odbywały w Podrzeczu, później w Jaszkanie i przez pewien czas w ochronce

---

¹⁷¹ E. Bojanowski, *List do ks. J. Beiserta*, 22 I 1861, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 256.

¹⁷² Z. Olejnik, dz. cyt., tabela 2, *O przyjęciu do Zgromadzenia*.

w Mielżynie. W *Dzienniku* pojawiają się często notatki o staraniach Założyciela w celu zakupu domu dla kandydatek w Mielżynie¹⁷³. Kandydatki pochodziły ze środowisk wiejskich. Założyciel określał warunki, aby dziewczęta były młode, o pogodnym usposobieniu oraz stanu wolnego¹⁷⁴. Zdarzało się, że w celu poznania kandydatki, korespondencyjnie zdobywał informacje o niej od proboszcza parafii, z której pochodziła kandydatka¹⁷⁵. W osobistej rozmowie zapoznawał kandydatkę z trudnościami, które czekają ją w realizacji powołania i w celu rozeznania osobistego powołania polecał odprawienie spowiedzi generalnej¹⁷⁶. Bywało, że z powodu braku miejsca w Jaszkanie kandydatka musiała oczekiwać na przyjęcie do Zgromadzenia, wówczas Bojanowski polecał jej, aby w tym czasie modlitwą i lekturą umocniła się w powołaniu¹⁷⁷. Pozostawiał ich osobistej decyzji wybór tej drogi życiowej¹⁷⁸. Nie przyjmował tej, u której zauważał brak spełniania kryteriów powołania¹⁷⁹.

Bł. Edmund Bojanowski osobiście zajmował się formacją wstępujących kandydatek. Udzielał im rad, upomnień¹⁸⁰, podawał odpowiednią lekturę i w ten sposób nadawał kierunek życiu i pracy przyszłym słuźebniczkom¹⁸¹. Kandydatki, które wstąpiły do Zgromadzenia, wdrażały się w jego życie przez zachowywanie *Reguły* i porządku dziennego ułożonego dla nowicjatu przez Bojanowskiego i O. Baczyńskiego¹⁸² oraz przez przebywanie we wspólnocie sióstr¹⁸³. Formacja eucharystyczna prowadzona przez

---

¹⁷³ Dz. 27 IX 1959.

¹⁷⁴ M. Kornacka, dz. cyt., s. 92.

¹⁷⁵ Dz. 22 IX 1855.

¹⁷⁶ Dz. 11 IV 1857.

¹⁷⁷ Dz. 17 X 1865.

¹⁷⁸ Dz. 1 III 1856.

¹⁷⁹ Dz. 10 X 1856.

¹⁸⁰ Dz. 4 IV 1854; 10 XI 1854.

¹⁸¹ E. Bojanowski, *List do Jadwigi Głowacz*, 24 I 1859, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 217.

¹⁸² M. Kornacka, dz. cyt., s. 92.

¹⁸³ Dz. 22 I 1855.

Założyciela wyrażała się, w wyjaśnieniu znaczenia komunii św. duchowej i jej praktyki¹⁸⁴.

W późniejszym okresie Kościół zalecał, aby w powstających Konstytucjach określać, w jakie dni można przystępować do Komunii św. ponadto zaznaczano, by pozostawić osobistej decyzji sióstr tę praktykę. Zalecano jednak, aby siostry nie opuszczały Komunii św.¹⁸⁵. Taki zapis dotyczący przyjmowania Komunii św. przez kandydatki, znajdujemy w *Ustawach Zgromadzenia* z 1902 r. który określa, że kandydatki raz w tygodniu korzystają z sakramentu pokuty i jeden raz przyjmują Komunię św.¹⁸⁶. W tym samym roku ukazała się encyklika Leona XIII *Mirae caritatis*. Nie zauważamy więc w dokumencie aktualnej nauki Kościoła z 1902 r., zachęcającej do częstej Komunii św.¹⁸⁷. Od roku 1917r. do czasu odnowy po Soborze Watykańskim II, w formacji kandydatek stosowano *Przewodnik życia duchownego* w którym uwzględnia się formację eucharystyczną zgodną z ówczesnym nauczaniem Kościoła¹⁸⁸. Ze względu na to, że dokument ten przeznaczony był zwłaszcza dla nowicjuszek i sióstr, omawiany jest szczegółowo w dalszej części pracy¹⁸⁹.

---

¹⁸⁴ Dz. 29 VIII 1854.

¹⁸⁵ *Normy Kongregacji Biskupów i Zakonników odnośnie zatwierdzania nowych Zgromadzeń o ślubach prostych*, 28.06. 1901, n. 150 – 151, w: T. Schaefer, *De Religiosis ad Normam Codicis Juris Canonici*, Roma 1947, s. 791.

¹⁸⁶ „Zresztą należy się trzymać konstytucji Leona XIII z 17 grudnia 1890 (...)”. *Ustawy Służebniczek N. Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1902 rozdz. VIII, 3. *Konstytucje Zgromadzenia* z 1902 r. w art. 3 krótko informują, że „(...) kandydatki spowiadają się i komunikują raz jeden w tygodniu”.

¹⁸⁷ „Najsilniej jednak należy dołożyć starań, aby we wszystkich częściach świata katolickiego odżył zwyczaj częstego przyjmowania Komunii świętej”. Leon XIII, Encyklika *Mirae caritatis*, dz. cyt. 32.

¹⁸⁸ *Przewodnik życia duchownego*, Pleszew, 1947, s. 8 – 9.

¹⁸⁹ Zob.s. 46 – 48.

1.3.2. Nowicjat

Pierwsza *Reguła* Zgromadzenia zawiera rozdział Reguły dla Nowicjuszek¹⁹⁰. Określa się w nim warunki przyjmowania kandydatek do nowicjatu. Na ten etap formacji przyjmowane były kandydatki w wieku od 14 do 30 lat, zdrowe, zdolne do każdego rodzaju pracy, posiadające umiejętność czytania i pisania¹⁹¹. Nowicjat trwał jeden rok¹⁹², później przedłużono go do dwóch lat¹⁹³. W tym okresie Nowicjuszki pozostawały pod kierownictwem duchowym spowiednika¹⁹⁴. Nowicjatem kierował sam Bojanowski¹⁹⁵ i on ułożył program nauczania. Cel Nowicjatu określa *Reguła*: „Którakolwiek w tej społeczności zechce się Bogu na służbę poświęcić, ma się na wszelkie trudy i prace ofiarować, dlatego powinna przedtem ducha swego dobrze doświadczyć”¹⁹⁶. W kolejnym paragrafie znajdujemy określone zadania związane z tym okresem formacji: „Cały czas próby na to używać ma, aby robocie i innych zatrudnieniach, a szczególnie w cnotach do służby Bożej potrzebnych, pilnie i doskonale się wyćwiczyła”¹⁹⁷. Również na tym etapie formacji dalszy pobyt w Zgromadzeniu, Bojanowski pozostawiał decyzji Nowicjuszki¹⁹⁸.

Nowicjuszki w tym czasie były wdrażane do obowiązków życia zakonnego¹⁹⁹. Według porządku dnia, nowicjuszki zbierały się siedmiokrotnie w kościele na adoracji Najświętszego Sakramentu. Na naukę przeznaczano dwie godziny z rana i po jednej godzinie po

---

¹⁹⁰ *Reguła Zgromadzenia, część II Reguły w szczególności*, §120 – 137.

¹⁹¹ *Reguła*, § 120. § 87; E. Bojanowski, *List do R. Morawskiej*, 19 VIII 1863, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 277.

¹⁹² *Reguła*, § 123; E. Bojanowski, *List do ks. J. Ciszka*, 11 IV 1863, w: L. Smółka, dz. cyt., t. 1, s. 275.

¹⁹³ M. Kornacka, dz. cyt., s. 92; *Reguła* § 88.

¹⁹⁴ *Reguła*, § 124.

¹⁹⁵ Dz. 24 I 1856.

¹⁹⁶ Reg. I § 121.

¹⁹⁷ Reg. § 129.

¹⁹⁸ Dz. 13 IV 1857.

¹⁹⁹ Dz. 28 II 1855.

południu, na pracę pięć i pół godziny, a pozostały czas na czytanie duchowne. Regulamin dni świątecznych uwzględniał w godzinach popołudniowych czas na odpoczynek i korespondencję osobistą. W okresie zimowym więcej czasu przeznaczano na naukę, ponieważ mniej czasu zajmowały prace fizyczne²⁰⁰. Porządek dzienny w nowicjacie przewidywał: wstanie o godz. 4 rano i wspólne modlitwy przed Najświętszym Sakramentem w kościele, a po nich półgodzinna medytacja i powrót do domu na wspólne półgodzinne czytanie duchowne. Następnie Msza święta, a jeśli nie było Mszy świętej, to śniadanie o godz. 6,00, a po nim nawiedzenie Najświętszego Sakramentu. Potem do 8,30 czas zajęć domowych i godzinne czytanie lektury, najczęściej żywotów świętych. Od godziny 9,30 do 11,30 przygotowanie do zawodu i po tych zajęciach nawiedzenie Najświętszego Sakramentu oraz południowy rachunek sumienia. O godzinie 12,00 wspólna modlitwa „Anioł Pański” i skromny obiad, podczas którego odbywało się czytanie. Po półgodzinnej rekreacji o godzinie 13,30, siostry czytały jeden rozdział z książki *O naśladowaniu Chrystusa*, Tomasza à Kempis²⁰¹, a następnie zajmowały się pracą ręczną. O godzinie 17,00 zbierały się w kościele na Adoracji i koroncy do Najświętszej Panny. Między godziną 18,00, a 19,00 odbywało się szkolenie, po którym wieczerza, rekreacja, modlitwy wieczorne wraz z rachunkiem sumienia i przygotowaniem punktów do porannej medytacji. Spoczynek o godz. 21,10²⁰². Regulamin dni świątecznych uwzględniał wyjście do kościoła w Śremie i zalecał odmawianie koronki w drodze, ponadto popołudniowy wypoczynek i czas na osobistą korespondencję. W celu doksztalcenia siostr, Bojanowski angażował osoby, które prowadziły zajęcia z nimi i egzaminowały je. Pani

---

²⁰⁰ Dz. 14 VIII; 17 VIII 1856.

²⁰¹ Dz. 6 IX 1856.

²⁰² A. Szelegiewicz, *Edmund Bojanowski i jego dzieło*, Lublin 1965, s. 57.

Szołdrska²⁰³ udzielała lekcji rysunków, miejscowy nauczyciel udzielał lekcji śpiewu na podstawie „Piosnek wiejskich”, wydanych przez Bojanowskiego. Śpiewu kościelnego uczył O. T. Baczyński. Starał się też o nauczyciela, który by przygotował siostry do udzielania nauki elementarnej w szkółkach wiejskich. Podczas lekcji siostry zapoznawały się z teorią prowadzenia ochrony i pielęgnowania chorych, a w godzinach prac ręcznych odbywały praktykę, kolejno w miejscowej ochronce, a także towarzysząc siostrze zajmującej się chorymi²⁰⁴. Bojanowski zatwierdzał rozkład lekcji opracowany przez siostrę Elżbietę, pełniącą funkcję mistrzyni nowicjatu²⁰⁵. W celu rozwoju życia duchowego przyszłych służebniczek, odbywały się w nowicjacie dwa razy w tygodniu konferencje ascetyczne głoszone przez jednego z księży²⁰⁶. Formację wewnętrzną dotyczącą kierownictwa duchowego i funkcji liturgicznych spełniali O. Jezuici ze Śremu²⁰⁷. Gdy bł. E. Bojanowski odwiedzał nowicjat w Jaszkanie, wówczas włączał się w życie sióstr²⁰⁸, biorąc udział w modlitwach, lekcjach, rekreacjach. Rozmawiał także z nowicjuszkami²⁰⁹. Wizytując lekcje, przeglądał ich zeszyty, dzienniki²¹⁰, udzielał objaśnień dotyczących pracy ochronkowej. Egzaminował je także ze znajomości *Reguły*²¹¹ i *Katechizmu*²¹². W czasie posiłku czytał *Regułę*²¹³, albo mówił im o sprawach życia wewnętrznego, podkreślając umiłowanie krzyża i zaparcie się siebie, bo

---

²⁰³ Dz. 16 XII 1856.

²⁰⁴ A. Szelegiewicz dz. cyt., s. 61; E. Bojanowski, *List do ks. J. Ciszka*, 11 IV 1863, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, 275.

²⁰⁵ A. Szelegiewicz, dz. cyt., s. 61.

²⁰⁶ M. Kornacka, dz. cyt. s. 92; Dz. 1 V, 17, V; 5 VI 1866.

²⁰⁷ Dz. 1 X 1856.; Dz. 26 I 1857; E. Bojanowski, *Pismo do abp. Przyłuskiego*, 13 VI 1858, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 197-198.

²⁰⁸ Dz. 16 XI 1856.

²⁰⁹ Dz. 12 VIII 1857.

²¹⁰ Dz. 30 IX 1856.

²¹¹ Dz. 23 X 1857; 1 X 1859.

²¹² Dz. 8 X 1857.

²¹³ Dz. 24 XI 1856.

tego wymagało życie służebniczek²¹⁴. Przekazywał im także różne książki do medytacji²¹⁵ i do czytania²¹⁶. Rozmawiał z nowicjuszkami także z okazji rekolekcji²¹⁷. Na zakończenie pobytu razem z siostrami modlił się przed Najświętszym Sakramentem w kościele²¹⁸. W *Dzienniku* znajdujemy częste zapisy o tym, że Założyciel przekazywał służebniczkom książeczkę *O nawiedzaniu Najświętszego Sakramentu*, co może wskazywać na systematycznie prowadzoną przez niego formację eucharystyczną²¹⁹. Zapisał również o praktykowanej przez siostry postawie prostracji czyli leżenia krzyżem przed Najświętszym Sakramentem w celu ćwiczenia się w pokorze, zwłaszcza w Wielkim Poście²²⁰.

Późniejsze dokumenty Zgromadzenia, *Ustawy Zgromadzenia* z 1902r., określają, że Nowicjuszki raz w tygodniu przystępują do spowiedzi św., a komunię św. przyjmują cztery razy oprócz uroczystych świąt przypadających w tygodniu. Dokument nawiązuje do rozporządzeń Leona XIII z 17 grudnia 1890 i nie uwzględnia późniejszego nauczania wyrażającego zachętę do częstej Komunii św.²²¹.

Ważną rolę w formacji Nowicjuszek odgrywał *Przewodnik życia duchowego*, który stosowano w formacji od 1917 do czasu wprowadzenia zmian w dokumentach Zgromadzenia po Soborze Watykańskim II. Zawierał aktualne normy i nauczanie Kościoła²²². Przeznaczony był przede wszystkim dla nowicjuszek i każdej siostry do

---

²¹⁴ M. Kornacka, dz. cyt., s. 93.

²¹⁵ Dz. 14 XI 1856.

²¹⁶ „Kupiłem w Kongregacji książeczkę *O nawiedzaniu Najśw. Sakramentu* dla Magdaleny Świadek do Ochronki Kopaszewskiej”, Dz. 22.XI 1856; zob. też: 26 X 1862; 9 IV 1868.

²¹⁷ Dz. 2 X 1869, 5 XII 1857.

²¹⁸ Dz. 16 X 1856.

²¹⁹ Dz. 16 II 1855; Dz. 31 I 1857; 6 II 1867; 9 III 1868; 16 XII 1869.

²²⁰ Dz. 11 III 1857.

²²¹ „Zresztą należy się trzymać konstytucji Leona XIII z 17 grudnia 1890(...)”. *Ustawy Służebniczek N. Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1902, rozdz. VIII, 3.

²²² B. Płaczek, *List do abp E. Dalbora*, 18 VI 1919, ASL.

„budowy gmachu doskonałości”²²³. Zgodnie z pismem abp E. Dalbora, uznany był za „doskonały podręcznik życia duchowego”²²⁴.

Przewodnik został wznowiony w 1947²²⁵ r. Wprowadzał w rozwój życia duchowego. W części pierwszej zawierał uwagi wstępne dla kandydatek, w drugiej zasady ogólne i w trzeciej sposób doskonałego wykonywania różnych praktyk religijnych. Znajdujemy w nim również treści dotyczące formacji eucharystycznej. Przedstawia szczegółowo cel, znaczenie i sposób uczestniczenia we Mszy św., podkreślając głównie zewnętrzne postawy²²⁶. W punkcie O Komunii św., poucza czym jest komunia św²²⁷. Autor *Przewodnika* zacytuje we wstępie, że korzystał z książki A. Rodrycjusza, *O postępowaniu w doskonałości i cnotach chrześcijańskich*²²⁸. Zauważa się wiele tekstów zaczerpniętych z tej pozycji, umieszczonych w części odnoszącej się do teologii Eucharystii²²⁹. Można więc wnioskować, że formacja na podstawie tych treści dotyczyła teologicznych zagadnień, które miały kształtować świadomość obecności Chrystusa i poczucie sacrum w przeżywaniu

---

²²³ *Przewodnik*, dz. cyt., s. 7.

²²⁴ E. Dalbor, *Pismo pochwalne*, 18 XII 1917, w: *Przewodnik duchowy*, Poznań 1947, s. 13; B. Płaczek, *List do abp E. Dalbora*, 18 VI 1919, ASL.

²²⁵ *Przewodnik*, dz. cyt., Pleszew 1947, ASP.

²²⁶ Dogmatyka katolicka tego okresu podkreślała również te wszystkie elementy dotyczące teologii Eucharystii, które określił Sobór Trydencki. W. Kalinowski, J. Rychlicki, *Dogmatyka Katolicka*, Poznań – Warszawa- Lublin, 1957, s. 125 – 132; A. Witkowiak, *Propedeutyka Teologii Katolickiej*, Poznań – Warszawa- Lublin, 1960, s. 15 – 23; 181- 184.

²²⁷ „Komunia święta jest pokarmem duszy, bo pomnaża łaskę poświęcającą, a przez to nie tylko podtrzymuje Życie nadprzyrodzone, ale wzmacnia je, podnosi i przyprowadza do najbujniejszego rozkwitu. Komunia święta jest lekarstwem duszy bo ją oczyszcza z grzechów powszednich i leczy rany przez nie zadane. Komunia święta jest obrona duszy, bo obecność Pana Jezusa w sercu odpędza szatana, strzeże przed złymi ludźmi, umacnia przeciw własnym słabościom”.

Przewodnik, dz. cyt., s. 120 – 121.

²²⁸ *Przewodnik*, dz. cyt., s. 11. A. Rodriguez, urodził się w 1531r., zmarł w 1617; „Ponieważ ostatnie całkowite wydanie polskie, dokonane w latach 1894 I 1895 wyczerpało się już zupełnie, na prośbę wielu osób i w poczuciu palącej potrzeby, przystępujemy do nowego wydania tego arcydzieła”, Kraków, 1928, s. 8. W tym wydaniu znajduje się na s. 1- 4 *Biblioteka życia wewnętrznego*. Niektóre pozycje wskazane w tej *Bibliotece* znalazły się w *Spisie lektur dla nowicjuszek*, który obowiązywał do roku ok. 1980, ASL.

²²⁹ Por. *Przewodnik*: s. 117 i Rodrycjusz, s. 729; *Przewodnik*, s. 119 i Rodrycjusz, s. 742, 744; *Przewodnik*, s.120 i Rodrycjusz, s. 749; *Przewodnik*, s. 121, i Rodrycjusz, s. 121; *Przewodnik*, s. 123 i Rodrycjusz, s. 713 – 714; *Przewodnik*, s. 124 i Rodrycjusz, s. 722 – 723.

Mszy św., Komunii św. i adoracji²³⁰. Można jednak zauważyć także elementy formacji postaw eucharystycznych; wiary²³¹, nadziei²³², miłości²³³. Wskazuje także konkretne środki przygotowujące do przyjęcia komunii świętej, takie jak: rozmyślanie, modlitwa, akty wiary, nadziei, miłości i żalu²³⁴. Zwraca również uwagę na zewnętrzną formę przyjmowania Komunii św.²³⁵. Natomiast po przyjęciu komunii św. zachęca do wzbudzania w sobie uczuć radości, zadziwienia oraz ofiarowania siebie i ponowienie ślubów zakonnych²³⁶. Ponadto poleca modlitwę w różnych intencjach²³⁷. W kolejnym punkcie zobowiązuje siostry do piętnastominutowego dziękczynienia po Komunii św., Poucza także o przyczynach utrudniających skuteczne działanie tego sakramentu²³⁸. Zachętę do praktykowania kultu eucharystycznego znajdujemy w punkcie 6: O adoracjach Najśw. Sakramentu. Powołując się na istniejący w Zgromadzeniu zwyczaj sześciokrotnej wspólnej adoracji, zachęca się do kontynuowania tej praktyki i podaje się przykłady, jak tę modlitwę przeprowadzać²³⁹. Treść tego podręcznika

---

²³¹ „Komunia święta przeto ożywia twą wiarę, bo przyjmując Chleb Anielski, tym samym dajesz dowód głębokiej wiary w naukę Chrystusową tak, jak ci ją Kościół święty podaje”, *Przewodnik*, dz. cyt., s. 121.

²³² „Komunia święta krzepi twą nadzieję, bo właśnie ufność twoja każe ci się zbliżyć do Źródła łask wszelkich, aby zaczerpnąć siły na walkę życia wytrwałą i zwycięską”, *Przewodnik*, dz. cyt., s. 121 – 122.

²³³ „Komunia święta potęguje twą miłość, bo jak pociąga cie do Stolu Pańskiego, nie co innego, tylko tęsknota za twym Boskim Oblubieńcem, tak po Komunii świętej dodaje blasku twjej niewinności, pogłębia twoją pokorę, pobudza cię do czynnej ofiary”, *Przewodnik*, dz. cyt., s. 121 – 122.

²³⁴ „Do Komunii św. przysposabiaj się jak najstaranniej. Bardzo dobrym przygotowaniem może być już samo rozmyślanie(...). Gdy się zbliży chwola przystąpienia do Komunii świętej, odnow akty żalu, wiary, nadziei, miłości, pragnienia(...)”, *Przewodnik*, dz. cyt., s. 123.

²³⁵ *Przewodnik*, dz. cyt., s. 124, 125.

²³⁶ „Następnie raz jeszcze zaofiaruj się Panu Jezusowi i ponów śluby zakonne, albo obudź w sobie pragnienie ich złożenia”. *Przewodnik*, dz. cyt., s. 123.

²³⁷ „Przedkładaj wreszcie Zbawicielowi potrzeby własne i tych, którzy się modlitwom woim polecili albo za których masz obowiązek się modlić. Proś o wytrwanie w łasce Bożej i w Zgromadzeniu o prawdziwego ducha Służebniczki Marii, o czystą we wszystkim intencję o duch modlitwy i ducha ofiary, o postępowanie w cnotach gruntownych, a zwłaszcza w cnotach niewinności, pokory i pracowitości”, *Przewodnik*, dz. cyt., s. 123 – 124.

²³⁸ *Przewodnik*, dz. cyt., s. 124 - 125.

²³⁹ *Przewodnik*, dz. cyt., s. 125 – 128.

była przedmiotem wykładów dla kandydatek i sióstr nowicjuszek²⁴⁰. Ponadto w *Księdze Zwyczajów* z roku 1920, polecano, by siostry prywatnie czytały i rozważały zawarte w nich wskazania²⁴¹. Podobnie sformułowane polecenie znajduje się w *Zestawieniu Zwyczajów* z 1947. Dokument ten obowiązywał, podobnie jak *Przewodnik* i *Konstytucje* z 1947 r., do czasu posoborowych zmian w ustawodawstwie Zgromadzenia²⁴². *Konstytucje* Zgromadzenia z 1902 r. w art. 3 krótko informują, że „do spowiedzi św. mają Siostry wraz z nowicjuskami przystępować raz w tygodniu, a komunikować zwyczajnie cztery razy, oprócz uroczystych świąt, w tygodniu (...), kandydatki spowiadają się i komunikują raz jeden w tygodniu”²⁴³.

1.3.3. Formacja po ślubach

Zgodnie z § 2 *Reguły* Zgromadzenia, siostry składały śluby na trzy lata²⁴⁴. Przed ukończeniem nowicjatu odbywały ośmiodniowe rekolekcje. Do złożenia profesji dopuszczała przełożona generalna za zgodą rady wyrażoną większością głosów²⁴⁵. Dalsza formacja

---

²⁴⁰ *Dzienniki zajęć 1920 – 1967*, ASL.

²⁴¹ „W czasie wolnym czyta się prywatnie i rozważa wskazówki w *Przewodniku życia duchowego* a nadto *Konstytucje Zgromadzenia*”, *Księga Zwyczajów Poznańskiego Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najśw. Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1920, p. 110”; „W czasie wolnym czyta się i rozważa wskazówki z *Przewodnika* i *Konstytucji Zgromadzenia*”, *Zestawienie Zwyczajów których trzymają się domy Sióstr Służebniczek Niepokalan. Poczęcia NMP Mające Dom swój Macierzysty w Pleszewie Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Pleszew 1947, p. 119, ASP.

²⁴² *Akta XVII Kapituły Generalnej Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny z 1969 r.* I sesja, Dekret dotyczący Konstytucji, załącznik 24 – Kapituła ta zatwierdziła Konstytucje na okres próbny do 1975r., opracowane według zaleceń Soboru Watykańskiego II, ASL.

²⁴³ *Ustawy Służebniczek N. Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1902, art. 3.

²⁴⁴ „Czas do którego Siostry temi ślubami się obowiązują, trwa trzy lata(...), Reg, §2; Reg. §93. „Te, które dobrowolnie po trzech latach ze Społeczności wychodzą, duchowym węzłem i jakim będą mogły współdziałać niech się ze Społecznością łączą i w tem pobożnym połączeniu trwają”.

²⁴⁵ Reg. § 2.

podlegała Założycielowi²⁴⁶. W tym celu posługiwał się korespondencją lub rozmową osobistą oraz wspólnotowymi spotkaniami z Siostrami. Stwierdzając braki w przygotowaniu sióstr, Bojanowski podejmował decyzję o ponownym skierowaniu siostry do nowicjatu w celu²⁴⁷ pogłębienia życia duchowego oraz uzupełnienia wykształcenia²⁴⁸. Na tym etapie formacji również zachęcał Siostry do korzystania z książki *O Nawiedzeniu Najświętszego Sakramentu*²⁴⁹ lub dawał pieniądze na jej zakup²⁵⁰. W *Dzienniku* znajdujemy informacje o zakupie tych książek dla imiennie przedstawionych Sióstr²⁵¹. Często spotykane zapisy o tej treści świadczą o tym, że książkę posiadały służebniczki na swój osobisty użytek. Można przypuszczać, że pomagała w formacji eucharystycznej sióstr. *Konstytucje Zgromadzenia* z 1902 r. w art. 3 krótko informują, że „do spowiedzi św. mają Siostry wraz z nowicjuszkami przystępować raz w tygodniu, a komunikować zwyczajnie cztery razy, oprócz uroczystych świąt, w tygodniu (...), kandydatki spowiadają się i komunikują raz jeden w tygodniu”²⁵².

Zmianę stanowiska w kwestii dotyczącej częstotliwości uczestniczenia w Eucharystii i przystępowania do Komunii św. przedstawiają *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej* z 1919. r. Polecają, by jeżeli to możliwe, codziennie uczestniczyć we Mszy św. Zwracają uwagę na przyjęcie Komunii św. zgodnie z decyzją osobistą lub spowiednika. Podkreślają konieczność odprawienia dziękczynienia

---

²⁴⁶ Artykuł osobny do *Czasu*, w: *Reguła Zgromadzenia*, 1866, s. 35: „Fundator Zgromadzenia dopóki żyje, zostaje jego Opiekunem, czuwa, aby duch pierwotny utrzymał się i we wszystkim, co dobra duchowego i doczesnego tej społeczności dotyczy, znosi się z Komisarzem duchownym przez Arcybiskupa gnieźnieńskiego i Poznańskiegoznaczonym”.

²⁴⁷ Dz. 1 VI 1858; *List ks. Koźmiana do E. Bojanowskiego*, 22 IX 1868, w: L. Smółka, dz. cyt., t. II, s. 671.

²⁴⁸ E. Bojanowski, *List do Ks. J. Koźmiana*, 20 VI 1868, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 430.

²⁴⁹ Dz. 7 IX 1857.

²⁵⁰ Dz. 19 IX 1857.

²⁵¹ Dz. 18 V 1858; 19 II 1858.

²⁵² *Ustawy Służebniczek N. Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1902, art. 3.

za „łaskę tak wielką”²⁵³. W przypadku, gdy siostra opiekuje się chorymi w domach prywatnych, również, jak mówi p. 143: „(...) jest zobowiązana być codziennie na mszy św., jeżeli kościół jest w miejscu; w przeciwnym razie, jeżeli kościół jest bardzo oddalony, prosi się dla niej o konie przynajmniej 3 razy w tygodniu (...)”²⁵⁴. W związku z pracą wśród chorych dokument uwzględnia sytuacje nadzwyczajne, które mogą być podstawą do dyspensowania siostry od udziału w Eucharystii: „Siostry, które przez całą noc czuwały przy chorych, mają mieć przed południem trzy godziny wypoczynku, choćby przez to musiały opuścić mszę i komunię św. W niedzielę i święta należy spoczynek ten przełożyć na czas popołudniowy”²⁵⁵. Dokument określa także miejsce i czas adoracji Najświętszego Sakramentu²⁵⁶. Na uwagę zasługuje punkt 66, w którym wyrażono troskę o godne przyjmowanie Komunii św. przez siostry. Stwierdza się: „gdyby, która z Sióstr po ostatniej spowiedzi dała domowi wielkie zgorszenie albo dopuściła się ciężkiej zewnętrznej winy, może jej przełożona zabronić przystępu do Komunii św. dopóki znowu do spowiedzi nie pójdzie”²⁵⁷.

Formacyjne zalecenie zawiera punkt 8, który przypomina, że siostry mają obowiązek dążyć do doskonałości przez rozwój życia duchowego. Do osiągnięcia tego celu ma prowadzić: „coraz doskonalsza czystość sumienia i wyzwanie się fałszywej miłości własnej, a ściśle jednoczenie się z Bogiem przez czystą intencję, przez ducha modlitwy

---

²⁵³ „Mszy św. należy, ile możności, każdego dnia słuchać przystępując równocześnie według własnego nabożeństwa i zdania spowiednika z czystą intencją i jak najlepszym przygotowaniem do stołu Pańskiego. Po Komunji św. trzeba odprawić godne za łaskę tak wielką dziękczynienie.” *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Marji Panny Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1919, art.59.

²⁵⁴ *Księga Zwyczajów*, 1920, dz. cyt.

²⁵⁵ Tamże, art. 73.

²⁵⁶ „W domach, w których przechowuje się Najśw. Sakrament, odbędą Siostry sześciokrotną w ciągu dnia adorację, jeżeli zaś Najśw. Sakramentu w domu nie ma, odwiedzą Siostry poza mszą św, raz jeszcze – o ile warunki na to pozwolą, - miejscowy kościół w godzinach popołudniowych”.

Tamże, art. 58.

²⁵⁷ Tamże, art. 66.

i ducha ofiary”²⁵⁸. Wszystko należy czynić doskonale, jak zaznacza kolejny artykuł: „Aby śluby nasze zakonne stały się całopalną ku czci Boskiego Majestatu ofiarą, przez którą siebie i wszystko swoje całkowicie Bogu poświęcamy”²⁵⁹. Ponadto w szczególny sposób *Konstytucje* podkreślają: „Pomnąc na to, że im doskonale serca oderwą od świata, tym więcej do Jezusa się zbliżą (...)”²⁶⁰. Uzupełnieniem tych treści są szczegółowe przepisy dotyczące kaplicy, jej urządzenia, zwyczajów, określonych form zewnętrznego zachowania się w niej, nabożeństw i wspólnych modlitw, które zawiera *Księga Zwyczajów Poznańskiego Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Marji P. Niepokalanie Poczętej*.²⁶¹ Wskazania te, miały pomagać siostrom w przeżywaniu sacrum²⁶². W późniejszym okresie ważną rolę w formacji sióstr odegrał *Przewodnik życia duchowego*, opracowany przez ks. Aleksandra Ziemskiego TJ w 1917 r.²⁶³ i wznawiany w 1947r. Zgodnie z życzeniem abp. Edmunda Dalbora, przeznaczony był dla każdej siostry i miał być „towarzyszem i przewodnikiem w życiu

---

²⁵⁸ Tamże, art. 8.

²⁵⁹ Tamże, art. 15.

²⁶⁰ Tamże, art. 11.

²⁶¹ „Wchodząc do kaplicy, w której jest Najświętszy Sakrament, lub wychodząc z niej, oddaje się adorację na środku kaplicy, klękając na obydwie kolana, zresztą zaś przechodząc przez środek, klęka się tylko na jedno kolano”, (p. 9). „(...) Jako największe uroczystości Zgromadzenia obchodzi się śpiewaną Mszą świętą i całodziennym wystawieniem Najświętszego sakramentu w monstrancji (p. 24). „Komunię św. przyjmuje Siostra (dotyczące sióstr chorych) tak często, jak tylko warunki na to pozwolą”, (p. 42). „Na początku każdego roku ofiarują Siostry trzy komunie św. i trzy różańce na intencję Zgromadzenia naszego, prosząc P. Boga o błogosławieństwo, o pomyślny rozwój i rozkwit Zgromadzenia”, (p. 61). „W każda pierwszą sobotę miesiąca ofiarują Siostry komunię i różaniec, aby uprosić za przyczyną Matki Bożej liczne dobre powołania do Zgromadzenia i ducha gorliwości dla Nowicjuszek”, (p. 62). „W drugą niedzielę miesiąca ofiarują Siostry komunię i różaniec na intencję Matki Przełożonej Generalnej”, (p. 63). „W trzecią niedzielę na intencję domu”, (p. 64). „W czwartą niedzielę za dobrodziejów żywych i zmarłych”, (p. 66). „W imieniny Przełożonej Generalnej, Biskupa i komisarza ofiarują siostry Komunię św. i różaniec na ich intencję”, (p. 65). „W rocznicę śmierci założyciela ofiarują siostry komunie św. oraz różaniec za jego duszę albo raczej ku uczczeniu jego pamięci na uproszenie błogosławieństwa Bożego dla Zgromadzenia”, (p. 68), *Księga Zwyczajów Poznańskiego Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Marji P. Niepokalanie Poczętej*, Poznań 1920, s. 3 – 12.

²⁶² R. Rak, *Wychowanie do życia eucharystycznego w: W Świerzawski (red.), Msza Święta*, Kraków 1993, s. 135.

²⁶³ Z. Olejnik, dz. cyt., s. 108.

codziennym(...)”²⁶⁴. Stosowany był w formacji także na tym etapie aż do zmian dokumentów Zgromadzenia po Soborze Watykańskim II.

Formacja eucharystyczna sióstr dokonywała się również przez indywidualną lekturę. Świadczy o tym zapis dotyczący wyposażeniu sióstr wyjeżdżających na nową placówkę w następujące książki: *Przewodnik*, *Naśladowanie Jezusa Chrystusa* i oraz podręczniki do adoracji Najświętszego sakramentu, np. *Duszo Chrystusowa*, lub *Na przyjęcie Pana*²⁶⁵.

Nowe *Konstytucje* Zgromadzenia z 1932 w art.144 polecają Siostrą brać „udział we Mszy świętej, po wspólnych modlitwach porannych, jeśli nie będą miały słusznej przeszkody”²⁶⁶.

Zachęca się także, by w domach, w których przechowuje się Najświętszy Sakrament, siostry wielokrotnie nawiedzały go, a „gdy nie ma Najświętszego Sakramentu w domu, jeśli warunki na to pozwalają, mają siostry w pobliskim kościele raz po południu adorować Najświętszy Sakrament”²⁶⁷.

W kontekście przepisów dotyczących realizacji ślubu czystości, wskazując na konkretne środki, poleca się częste korzystanie z sakramentów świętych i nabożeństwo do Serca Jezusa eucharystycznego²⁶⁸.

W praktykowaniu częstej Komunii św., jak zauważa D. Kózka, „Zgromadzenie nieustannie troszczyło się o to, aby każda Służebniczka mogła korzystać z tej przeogromnej łaski, zachęcona (...)

---

²⁶⁴ Tamże

²⁶⁵ *Księga Zwyczajów*, 1920, dz. cyt.

²⁶⁶ *Konstytucje Sióstr służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny: Pleszewskich, w Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej*, 1932.

²⁶⁷ Tamże, art. 149.

²⁶⁸ Tamże, art. 125: „Wreszcie niechaj Siostry czuwają nad myślami swoimi, ciało swe umartwiają, niechaj bezustannie spełniają jakie dobre lub pożyteczne czynności; niechaj modlą się, często przystępują do Sakramentów św., oraz ćwiczą się całym sercem w nabożeństwie do Serca Jezusa eucharystycznego i do Najświętszej Maryi Panny.”

przez przełożone²⁶⁹. *Konstytucje* w art. 161 zobowiązują przełożone do popierania codziennego przyjmowania Komunii św.²⁷⁰. Ustawy gwarantowały również siostronom czas na przygotowanie i dziękczynienie, by mogły zgodnie ze swoim pragnieniem korzystać z sakramentów pokuty i Eucharystii²⁷¹.

Kontynuację tych zaleceń można zauważyć w *Konstytucjach* z 1947r. W art. 151 poleca się przełożonym, by szerzyły wśród podwładnych praktykę częstej, a nawet codziennej Komunii świętej, zostawiając im w tym względzie całkowitą swobodę²⁷². Zaznacza się jednak, by nie wywierały żadnej presji na te, które nie stosują tej praktyki²⁷³. Podobnie w przypadku sióstr chorych, przyjmowanie Komunii św. pozostawia się ich pragnieniu²⁷⁴. Poleca się jednak określone intencje, w których siostry winny przyjmować Komunię świętą²⁷⁵. Można wnioskować, że wynika to z tradycji przejętej od Założyciela. Do obowiązków przełożonej należy zorganizowanie siostronom czasu na przygotowanie się do Sakramentu Eucharystii, jaki do dziękczynienia po jego przyjęciu²⁷⁶. Ponadto poleca się nawiedzenie Najświętszego Sakramentu kilka razy dziennie, gdy kaplica znajduje się w domu zakonnym lub, gdy jej nie ma, przynajmniej raz po południu w kościele²⁷⁷. Szczegółowe przepisy dotyczące zewnętrznych postaw, zachowania się w kaplicy znajdują się w *Zestawieniu Zwyczajów*. Przedstawiają one konkretne czynności, przez co stają się normami wprowadzającymi w przestrzeń sakralną i przeżywanie sacrum. Dotyczą

---

²⁶⁹ D. Kózka, *Modlitwa liturgiczna*, dz. cyt., s. 36.

²⁷⁰ *Konstytucje*, 1932, dz. cyt.

²⁷¹ D. Kózka, *Modlitwa liturgiczna*, dz. cyt., s. 36.

²⁷² *Konstytucje Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny mających Dom Macierzysty w Pleszewie w Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Pleszew 1947, ASL.

²⁷³ Tamże, p. 152.

²⁷⁴ *Konstytucje* 1947, dz. cyt., art. 220; *Zestawienie Zwyczajów* 1947, dz. cyt., p. 42.

²⁷⁵ *Zestawienie Zwyczajów*, 1947, dz. cyt., p. 61 – 69.

²⁷⁶ Tamże p. 154.

²⁷⁷ Tamże p. 135.

one również urządzenia kaplicy²⁷⁸. Porządek dnia umieszczony w Zestawieniu Zwyczajów uwzględniał czas przeznaczony na Adorację Najśw. Sakramentu: 5. 30 – rozmyślanie, modlitwy poranne, adoracja Najśw. Sakramentu; 11.50 adoracja Najśw. Sakramentu i komunია św. duchowa; 12.30 adoracja Najśw. Sakramentu; 18.30, adoracja Najśw. Sakramentu; 20.00 adoracja Najśw. Sakramentu. Zmian dokonywano dla innych domów ze względu na sytuację, za aprobatą przełożonej²⁷⁹.

Kolejny dokument *Zestawienie Zwyczajów*, których trzymają się Domy sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia NMP. z 1947 r. w punktach 1 – 39 zawiera tę samą treść, co przepisy z 1920, choć wyrażoną w nieco zminionej formie.

Przeprowadzona analiza dokumentów wykazuje, obecność zaleceń praktyki częstej Komunii św. w Zgromadzeniu praktykę częstej Komunii św. Mają one charakter czysto jurydyczny. Zauważa się w nich brak wykładni teologicznej, co sprawia trudność w odczytaniu wskazań dotyczących formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu.

Widoczne zmiany pod tym względem pojawiły się po Soborze Watykańskim II w wyniku zaproponowanej przez Sobór teologii Eucharystii. W następnym rozdziale przedstawione zostaną dokumenty Kościoła, które uwzględniają formacyjny charakter Eucharystii w życiu zakonnym.

---

²⁷⁸ *Zestawienie Zwyczajów*, 1947, dz. cyt., s. 3 – 19.

²⁷⁹ Tamże, s. 18 – 19.

ROZDZIAŁ 2

Formacja eucharystyczna sióstr w dokumentach Kościoła i Zgromadzenia po Soborze Watykańskim II

Wyniki przeprowadzonych badań nad dokumentami Zgromadzenia pod względem, obecności w nich formacji eucharystycznej wskazują na rozwijającą się praktykę Komunii św. jako odpowiedź na aktualne nauczanie Kościoła. Dalsze badania wymagają uwzględnienia nowego kontekstu historycznego, jakim był Sobór Watykański II, by przedstawić jak przebiegała realizacja formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu według dokumentów soborowych.

2.1. Dokumenty Kościoła o Eucharystii dotyczące formacji zakonnej po Soborze Watykańskim II

Nauka Kościoła po Soborze Watykańskim II zwiera się w różnych dokumentach. Jak uwzględniają poszczególne dokumenty formacyjny wymiar Eucharystii?. Odpowiedź na to pytanie pozwoli dokonać porównania obecności tych treści w posoborowych dokumentach Zgromadzenia.

2.1.1. Dokumenty Soboru Watykańskiego II

Zapoczątkowana przez Sobór Watykański II odnowa życia zakonnego, dotyczyła zmian na wielu płaszczyznach, jednak zasadniczo dużo miejsca poświęcono formacji, ponieważ jak zaznacza dekret soborowy *Perfectae caritatis*: „Przystosowana odnowa instytutów zależy najbardziej od formacji członków”²⁸⁰.

Określając życie zakonne, zwrócono również uwagę na szczególne jego zadanie, jakim powinno być dawanie świadectwa. Przez co, ma ono być konkretnym znakiem trwałego poszukiwania Boga wyrażonego przez niepodzielną miłość. W tym kontekście odnowa życia zakonnego, pozwala zakonnikom pełniej odpowiadać Bogu na Jego wezwanie, umożliwia im też doskonalsze wypełnienie ich posłannictwa w Kościele. Również Konstytucja Dogmatyczna o Kościele, *Lumen Gentium* podkreśla znaczenie świadectwa autentycznego życia zakonnego, kontemplacyjnego lub zajmującego się działalnością apostolską dla Kościoła, który dzięki temu może również coraz lepiej ukazywać światu Chrystusa²⁸¹. Odnowa życia zakonnego zależy w znacznej mierze od właściwej formacji zakonników i zakonnice. Wymaga to harmonijnego łączy wszystkich elementów ich osobowości z uwzględnieniem określonych warunków historycznych i społecznych. Ponadto nieodzownym jest, by przez całe swoje życie zakonnicy rozwijali i doskonalili się także zawodowo w celu bardziej efektywnego działania²⁸².

Szczególnie w ostatnich latach w nauczaniu Kościoła pojawia się temat Eucharystii w różnych aspektach życia chrześcijańskiego. Dokumenty z tego okresu wskazują na Eucharystię jako centrum życia

---

²⁸⁰ PC, 18.

²⁸¹ KK, 46; *Nauka Soboru Watykańskiego II w zarysie*, Poznań 1975, s. 69 – 70.

²⁸² PC, 18; *Nauka Soboru Watykańskiego II w zarysie*, dz. cyt., s. 71 – 72.

osób konsekrowanych. Jest ona również miejscem przemiany i formacji postaw chrześcijańskich.

Dekret Soboru Watykańskiego II *Perfectae caritatis*, przedstawiając naukę o znaczeniu Eucharystii w życiu zakonnym, kieruje do zakonników polecenie pielęgnowania ducha modlitwy i samej modlitwy, wskazując na pobożne wewnętrzne i zewnętrzne uczestnictwo w Eucharystii, która jest szczególnym miejscem rozwoju życia duchowego²⁸³. Również w Dekrecie o Liturgii, *Sacrosanctum Concilium* znajdujemy podobne sformułowanie odnoszące się do życia chrześcijańskiego: „Eucharystia jest centrum życia Kościoła, a także centrum całego życia chrześcijańskiego. Jest ona również zasadą jedności Kościoła”²⁸⁴. Jej skuteczność wyraża się w tym, że „dusza napęlnia się łaską i otrzymuje zadatek przyszłej chwały”²⁸⁵. Eucharystia jest fundamentem każdej społeczności chrześcijańskiej, dlatego Dekret o posłudze i życiu kapłanów, *Presbyterorum ordinis* poleca od niej rozpoczynać wychowywanie do ducha wspólnoty²⁸⁶.

Eucharystia jest przede wszystkim miejscem komunii z Bogiem i uzdalnia do ofiarowania swego życia,²⁸⁷ w łączności z Chrystusem²⁸⁸. O tym, jak ważne miejsce powinna zajmować ona w życiu zakonnika, mówi Paweł VI w *Ecclesiae Sanctae*, podkreślając, by zakonnicy „głębiej i bardziej owocnie uczestniczyli w Przenajświętszej Tajemnicy Eucharystii”²⁸⁹. W związku z tym celu zwraca uwagę na praktykowanie modlitwy myślniej, bez nadmiernie rozbudowanej modlitwy ustnej²⁹⁰.

---

²⁸³ *PC*, 6.

²⁸⁴ *LG*, 3, 26.

²⁸⁵ *SC*, 47.

²⁸⁶ *PO*, 6.

²⁸⁷ *PO*, 5.

²⁸⁸ „Osoba zakonna odnajduje w niej swoją rację bytu: uwielbienie Boga i służbę braciom jako wyraz doskonałej miłości w zjednoczeniu z Chrystusem i Kościołem”, E. Gambari, *Życie zakonne po soborze watykańskim II*, Kraków 1998, s. 436.

²⁸⁹ *ES*, 21.

²⁹⁰ *Tamże*.

Jak można zauważyć, soborowe dokumenty uświadamiając osobom konsekrowanym znaczenie Eucharystii w ich życiu, wskazują na jej ważne miejsce w formacji, które powinno wyrażać się poprzez podejmowanie wysiłku poznawania treści teologicznych tego sakramentu i jego wymiaru formacyjnego.

2.1.2. Encykliki

Nauczanie papieskie zawarte w Encyklikach kierowane do biskupów, którzy są w jedności ze Stolicą Apostolską, a za ich pośrednictwem do całego Kościoła, wśród wymienionych adresatów kierowane jest także do zakonników²⁹¹. Wszystkie te treści, które mają charakter formacji eucharystycznej mogą być także zastosowane w życiu zakonnym.

W Encyklice papieża Pawła VI *Mysterium Fidei* wśród treści teologicznych znajdujemy zachętę do pogłębiania wiary w obecność Chrystusa w Eucharystii²⁹², także do codziennego uczestnictwa we Mszy św. i Komunii św., oraz do dziękowania Bogu za tak wielki dar²⁹³. Ponadto opisując działanie tego sakramentu w życiu konkretnej osoby²⁹⁴, Papież podkreśla, że Eucharystia uzdalnia ją do bezinteresownego działania ze względu na Chrystusa²⁹⁵. Zaznacza także, że Chrystus Eucharystyczny przechowywany w kaplicach lub kościołach stanowi centrum tych wspólnot i tworzy ich jedność. Skuteczność tej obecności zależy od osobistego zaangażowania poszczególnych członków. Jako

---

²⁹¹ *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność 2000 lat nadziei*, red. H. Witczyk, Kielce 2000, s. 204.

²⁹² Paweł VI, Encyklika *Mysterium Fidei*, w: *Eucharystia w wypowiedziach Papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej XX w.*, Londyn 1987, s. 81.

²⁹³ Tamże, s. 85.

²⁹⁴ „(...) by zjednoczeni z Bogiem przez Sakrament, czerpali stąd siłę do opanowania namiętności, do zmywania codziennych, lekkich win i do zapobiegania cięższym grzechom, na które słabość ludzka jest narażona”, tamże, s. 85.

²⁹⁵ Tamże, s. 86.

środek nadprzyrodzony, jak podkreśla Papież, również kult Eucharystii pomaga we wzroście „miłości społecznej”²⁹⁶, która następnie wyraża się w zaangażowaniu na rzecz dobra wspólnego we własnej wspólnotie i w parafii. Zwracając się do osób zakonnych, wskazuje na szczególne ich zadanie wynikające z tytułu złożonej profesji, do ofiarowywania siebie Bogu podczas Eucharystii za pokój i jedność w Kościele oraz do trwania w postawie ofiary i błagania podczas adoracji Najświętszego sakramentu²⁹⁷. Możemy wówczas mówić o działaniach wspomagających formację postawy ofiary.

Wskazania do praktykowania pokuty, a zwłaszcza Sakramentu Pojednania, który złączony jest z Eucharystią²⁹⁸, znajdujemy w Encyklice Papieża Jana Pawła II, *Redemptor Hominis*. Papież wyrażając tę prawdę, podkreśla, że „strzeże [on]szczególnego prawa ludzkiej duszy. Jest to prawo do najbardziej osobistego spotkania się człowieka z Chrystusem ukrzyżowanym i przebacającym”²⁹⁹. Podkreśla również, że skuteczność sakramentu Eucharystii, wyrażająca się w „dojrzewającej jedności wszystkich chrześcijan”³⁰⁰, będzie możliwa, gdy praktyka sakramentu pokuty będzie ich wewnętrzną potrzebą. Ponadto zwraca uwagę na znaczenie pokuty jako cnoty, co może oznaczać zachętę do formacji postawy pokuty i nawrócenia.

Wskazując na adoracje jako jedną z form kultu eucharystycznego i miejsce rozmowy duchowej, poleca trwanie w postawie miłości, by otrzymywać potrzebną pomoc i wsparcie³⁰¹. Można zauważyć w tych

---

²⁹⁶ Tamże.

²⁹⁷ „(...) w specjalny sposób poświęcają się adoracji Najświętszego Sakramentu, a przez złożenie ślubów stają się niejako Jego najbliższym orszakiem na tej ziemi”. Paweł VI, Encyklika *Mysterium fidei*, 1965, s. 86.

²⁹⁸ *RH*, 20; Jan Paweł II, Encyklika *Dives in Misericordia*, 1981, 7.

²⁹⁹ *RH*, 20.

³⁰⁰ Tamże.

³⁰¹ Tamże, 20; Również Paweł VI zaznacza, że osoby zakonne „(...) niech uważają za swe szczególne zadanie osoby zakonne, zarówno mężczyźni jak i kobiety, bo oni w specjalny sposób poświęcają się adoracji Najświętszego Sakramentu, a przez złożenie ślubów stają się niejako Jego najbliższym orszakiem na tej ziemi”, Encyklika *Mysterium fidei*, 1965, 38.

wypowiedziach pewną formę kształtowania postaw eucharystycznych, wyrażającą się poprzez zwracanie uwagi na skutki sakramentu w wymiarze indywidualnym (w strukturze duchowej i zewnętrznej aktywności osoby) oraz społecznym. Szczególną zachętę do uwzględniania Eucharystii w procesie odnowy życia chrześcijańskiego i realizacji powołania do świętości, znajdujemy w Encyklice *Ecclesia de Eucharystia* Jana Pawła II, który mówi: „każde działanie podjęte dla realizacji misji Kościoła, każda realizacja programów duszpasterskich [powinno] czerpać potrzebną siłę z tajemnicy eucharystycznej i ku niej się kierować jako do szczytu”³⁰². Już w Encyklice *Redemptor Hominis* znajdujemy wskazanie, by Kościół jako Lud Boży trwał i rozwijał się w życiu eucharystycznym, pobożności eucharystycznej i duchowo wzrastał „w klimacie Eucharystii”³⁰³.

2.1.3. Inne dokumenty

Kościół przedstawia swoje nauczanie w różnych dokumentach takich jak: Adhortacje, Instrukcje, Listy i inne. Zawierają one również treści dotyczące formacji eucharystycznej.

Instrukcja *Rozpocząć na nowo od Chrystusa, Ripartire da Christo* podkreśla, że skuteczność sakramentu Eucharystii warunkują postawy: pojednania, przebaczenia i miłości³⁰⁴. Komunia z Chrystusem eucharystycznym uzdalnia do takich postaw. Ponadto każde sprawowanie Eucharystii staje się „okazją do odnowienia zobowiązania oddawania życia jedni za drugich poprzez wzajemne przyjmowanie

---

³⁰² *EDE*, 60.

³⁰³ „Podstawowym zadaniem – a przede wszystkim widzialną łaską i źródłem nadprzyrodzonej mocy Kościoła jako Ludu Bożego – jest trwać i stale postępować w życiu eucharystycznym, w pobożności eucharystycznej, rozwijać się duchowo w klimacie Eucharystii”, *RH*, 20.

³⁰⁴ *RNCH*, 26.

siebie i przez służbę”³⁰⁵. Podczas sprawowania tego sakramentu formacyjne znaczenie może mieć Słowo Boże, które weryfikuje postawy w stosunku do Boga, do braci, do wszystkich ludzi. Eucharystia, jak określa dokument, jest: „centrum życia konsekrowanego – osobistego i wspólnotowego”³⁰⁶.

Wskazując na duchowy wymiar zjednoczenia z Chrystusem eucharystycznym, który warunkuje skuteczność apostolskiego działania, Jan Paweł II kieruje zaproszenie do osób konsekrowanych: „Spotkajcie Go moi drodzy i kontemplujcie zwłaszcza w Eucharystii, sprawowanej każdego dnia i czczonej jako źródło i szczyt życia i działalności apostolskiej”³⁰⁷. Zachętę do codziennego udziału w Eucharystii oraz do gorliwej i przedłużonej adoracji, w której umacnia się i wzrasta wzajemna miłość osób konsekrowanych, znajdujemy w Adhortacji apostolskiej *Vita Consecrata*³⁰⁸. Dokument przedstawia szczegółowe wskazanie praktykowania adoracji Chrystusa obecnego w Eucharystii, w celu osobistego doświadczenia zjednoczenia z Nim³⁰⁹.

Wypowiedzi na temat związku Eucharystii z nawróceniem w sakramencie pojednania, można odczytać jako wskazanie do formacji postawy nawrócenia, która jest konieczna dla wzrostu wierności w życiu konsekrowanym³¹⁰.

Już na początku formacji zakonnej osoby konsekrowane wiedzą, jak mówi Instrukcja Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych, że Kościół ma szczególne miejsce i znaczenie w ofiarowywaniu Bogu ich życia, ponieważ: „W Kościele zakonnice

---

³⁰⁵ Tamże.

³⁰⁶ VC, 95.

³⁰⁷ Jan Paweł II, Homilia (2 lutego 2001), w: *L'Osservatore Romano*, 4 II 2001, s. 26,

³⁰⁸ VC, 95

³⁰⁹ Tamże.

³¹⁰ „Obcując często z Bożym miłosierdziem, oczyszczają i odnawiają swoje serca, a uznając pokornie swoje grzechy, ukazują otwarcie swą więź z Nim : radosne doświadczenia sakramentalnego przebaczenia, przeżywane wspólnie z braćmi i siostrami, czyni serce człowieka uległym i każe mu dążyć do coraz większej wierności”, VC, 95.

i zakonnicy znajdują pokarm dla życia, które rozpoczęło się w nich wraz z chrztem, oraz dla swej konsekracji zakonnej. W nim otrzymują chleb życia przy stole Słowa Bożego i Ciała Pańskiego (...). To Kościół łączy ofiarę, którą zakonnice i zakonnicy składają, z własnego życia, z ofiarą eucharystyczną Chrystusa”³¹¹. W Adhortacji *Evangelica Testificatio*, Papież Paweł VI, wskazuje na Eucharystię jako ofiarę, która jest centrum życia wspólnotowego. Jednocześnie podkreśla, że dla autentycznego ofiarowania siebie w profesji zakonnej, osoba konsekrowana powinna każdego dnia podczas Eucharystii odnawiać ofiarowanie siebie, by wzrastała w niej „wola miłowania w całej prawdzie i aż do oddania życia”³¹². Przez ten czyn osoby konsekrowanej może dokonywać się formacja eucharystycznej postawy ofiary. Innym jeszcze elementem formacyjnym tej wypowiedzi jest przypomnienie, że Eucharystia uobecnia również cierpienia fizyczne i moralne Chrystusa, a więc wszystkie cierpienia, które spotykają zakonników, powinny być przyjmowane z Chrystusem i ofiarowane Bogu w łączności z cierpieniami wszystkich ludzi³¹³.

W Instrukcji *Życie braterskie we wspólnocie, Congregavit nos in unum Christi amor* teologiczne uzasadnienie powołania zakonnego w kontekście Eucharystii, oraz wynikające z niego zadania mogą także mogą pełnić funkcję formacji postawy eucharystycznej spójności, wyrażającej się w świadectwie jedności z Chrystusem i między sobą. Uświadamiając istotę i znaczenie powołania zakonnego i wskazują one modlitwę i adorację jako środki do do budowania tej jedności³¹⁴.

---

³¹¹ *PI*, 22.

³¹² *ET*, 47.

³¹³ *ET*, 48. W tej wypowiedzi Papież nawiązując do Eucharystii jako ofiary podkreśla, że jej codzienna praktyka uzdalnia zakonników do odnawiania ofiary z samych siebie, którą składają Bogu każdego dnia. Ponadto wskazując na Eucharystię jako centrum wspólnoty zakonnej, co w konsekwencji powinno kierować do adoracji Najświętszego Sakramentu, mówi: „jest czymś normalnym, żeby zbierać się wokół tabernakulum, w którym obecność Najświętszego Sakramentu wyraża i realizuje to, co powinno być głównym zadaniem każdej rodziny zakonnej(...)”, tamże.

³¹⁴ „Chrystus wzywa każdego dnia swoich braci i siostry, których sam powołał, aby rozmawiać z nim,

Podobną wypowiedź znajdujemy w Liście do zakonników i zakonnice Ameryki Łacińskiej. Papież Jan Paweł II wśród wielu środków wskazuje także na Eucharystię, podczas której mogą oni odnawiać swoją jedność z Chrystusem, która ma być miejscem kształtowania się serca współczującego ze wszystkimi cierpiącymi i postawy autentycznego świadka³¹⁵. Wówczas może mieć miejsce kształtowanie eucharystycznej postawy solidarności.

Wskazanie dotyczące formacji eucharystycznej postawy miłości bezinteresownej możemy spotkać w adhortacji Benedykta XVI *Sacramentum caritatis*, który wskazuje na Eucharystię i adorację jako miejsce wzrastania osób konsekrowanych do radykalnego życia radami ewangelicznymi, wyrażającego się bezinteresowną miłością w działaniu³¹⁶. Ponadto zwraca on uwagę na znaczenie świadectwa tej formy życia wskazującej na eschatologiczną perspektywę życia ludzkiego, którego potrzebuje każdy człowiek, „by mógł ukierunkować własne wybory oraz decyzje życiowe”³¹⁷.

Świadome uczestnictwo w Eucharystii, powoduje w człowieku zdolność do realizacji miłości Boga i bliźniego. O wychowawczej roli tego sakramentu³¹⁸ mówi Jan Paweł II w Liście *Dominicae Coenae*, podkreślając, że rodzi on w człowieku szczególną wrażliwość na ludzkie cierpienie i gotowość do przeciwdziałania niesprawiedliwości i krzywdzie³¹⁹.

---

aby w Eucharystii jednoczyć ich z sobą i budować jedność między nimi, aby coraz bardziej stawali się Jego żywym i widzialnym Ciałem, ożywianym przez Ducha i zdążającym ku Ojcu”, *ŻBW*, 12, 13.

³¹⁵ Jan Paweł II, List Apostolski do zakonników i zakonnice Ameryki Łacińskiej na 500 – lecie ewangelizacji Nowego Świata, *Los casinos del Evangelio* 29 VI 1990, 16, w: B Hylla, *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s., 430 - 431.

³¹⁶ SAC, 81.

³¹⁷ SAC, 81.

³¹⁸ „Nie tylko poznajemy miłość, ale sami zaczynamy miłować. Wkraczamy niejako na drogę miłości i na tej drodze czynimy postępy. Miłość, która rodzi się w nas z Eucharystii też w nas się rozwija, gruntuje i umacnia”. Jan Paweł II, List Apostolski *Dominicae Coenae*, 24 II 1980, 5.

³¹⁹ Jan Paweł II, List Apostolski *Dominicae Coenae*, 24 II 1980, 6.

Program formacji eucharystycznej zawiera List Apostolski Jana Pawła II *Mane nobiscum Domine*, zachęcający chrześcijanina do tego, aby „przyswajał [sobie], na osobistej i wspólnotowej medytacji, wartości, które wyraża Eucharystia, postawy, które w człowieku budzi, dotyczące życia, decyzje, które prowokuje”³²⁰. Ta zachęta może odnosić się także do osób konsekrowanych, które praktykują codzienną medytację i mogą podczas tej modlitwy rozważać proponowane treści, które wyraża Eucharystia, aby być autentycznym świadkiem Chrystusa w społeczeństwie. Taka formacja eucharystyczna stanowi odpowiedź na nauczanie Kościoła i może być programem formacyjnym dla wspólnot zakonnych.

W celu wykazania obecności tych treści w dokumentach Zgromadzenia, które powstały po Soborze Watykańskim II zostanie przeprowadzona analiza tych dokumentów.

2.2. Formacja eucharystyczna w dokumentach Zgromadzenia w latach 1971 – 2005

Dokonująca się ciągle adaptacja nowych dokumentów Zgromadzenia do powszechnego nauczania Kościoła odnosi się również do formacji eucharystycznej uwzględniającej odpowiednią wykładnię teologiczną. Zgodnie z poleceniem Soboru Watykańskiego II powinny one zawierać elementy nauczania soborowego. Analiza *Konstytucji*, dekretów Kapituł Generalnych, dokumentów Kapituł Prowincjalnych i Konferencji Generalnych oraz listów Przełożonych Generalnych i Prowincjalnych w okresie od zatwierdzenia *Konstytucji* posoborowych w 1971 r. do ostatniej Kapituły Generalnej, która odbyła się w 2005 r.,

---

³²⁰ *MND*, 25; „z (...) kultu eucharystycznego rodzi się z kolei cały sakramentalny styl życia chrześcijanina”, Jan Paweł II, List *Dominicae Coenae*, 24 II 1980, 7.

pozwole wykazać obecność treści dotyczących formacji eucharystycznej w tych dokumentach Zgromadzenia.

2.2.1. Konstytucje i Ustawy szczegółowe

Zgodnie z zaleceniami Soboru Watykańskiego II oraz dokumentów uzupełniających³²¹, każde Zgromadzenie zakonne powinno posiadać dwa zbiory prawa partykularnego: zbiór podstawowy (reguła, konstytucje) oparty na zasadach ewangelicznych, teologicznych i prawnych określających charakter, cel i środki Instytutu oraz dodatkowy zwany dyrektorium, zawierający szczegółowe przepisy odpowiadające współczesnym warunkom życia i kondycji psychofizycznej zakonnika³²². W odpowiedzi na to XVI Kapituła Generalna Zgromadzenia podjęła zadanie opracowania tych dokumentów³²³.

W przeprowadzonych w tym celu ankietach znajdujemy także wypowiedzi respondentek na temat Mszy św. jako ofiary Chrystusa i kształtowania w życiu sióstr eucharystycznej postawy ofiary³²⁴. Ponadto wśród wielu środków prowadzących do zjednoczenia z Bogiem wymieniano udział we Mszy św.³²⁵.

Eucharystia ma być centrum życia sióstr, jak podkreślano również podczas obrad Kapituły³²⁶.

---

³²¹ ES, 15.

³²² ES, 12, 14.

³²³ Akta XVI Kapituły Generalnej Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny 1963, *Protokoły i Załączniki*, ASL.

³²⁴ „W czasie Mszy św. Chrystus bezustannie składa ofiarę i moje życie ma być ofiarą z miłości (...) uświadomieniem ofiarowania siebie na każdy dzień”. Ankieta II. Życie wewnętrzne od strony teologicznej – opracowanie, Pleszew, wrzesień 1969, ASL.

³²⁵ Ankieta – opracowanie, Luboń, wrzesień 1969, ASL.

³²⁶ „Po przedyskutowaniu odpowiednich punktów szkicu Konstytucji, Komisja specjalna przedłożyła Kapitułę swoje myśli, naświetlając zagadnienie od strony życia, praktyki. Podkreślono m.in. ważność Mszy św., która jest centralnym punktem liturgii i ogniskiem życia wewnętrznego i w naszym życiu powinna mieć naczelną rolę przed adoracją czy nabożeństwem”, załącznik 13, I sesja XVII Kapituły Generalnej, Pleszew 1969, ASL; zachętę skierowaną do Sióstr Przełożonych o tworzenie

W analizie dokumentów dotyczących formacji eucharystycznej będziemy odwoływać się do wersji *Konstytucji* z 1975r, która została zatwierdzona w 1981. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez W. Warzecha była ona zasadniczą redakcją, a pozostałe Konstytucje powstawały w wyniku wprowadzenia odpowiednich uzupełnień³²⁷. W przypisach podajemy adekwatne numeracje omawianych artykułów, występujące w pozostałych dokumentach. W artykule 12 Konstytucji z 1975 r. wskazuje się na Eucharystię, która jednocząc z Bogiem, uzdalnia do gorliwego działania apostolskiego³²⁸. W tym artykule znajdujemy odnośnik do Pierwszej Reguły, co wskazuje na uwzględnianie w nim jej treści³²⁹. W 23 artykule *Konstytucji* uświadamia się siostrą, że ich konsekracja, która dokonuje się podczas Eucharystii, ma również wymiar tworzenia jedności osoby z Bogiem i ze wspólnotą zakonną, czyniąc ją również zaangażowaną w misję Kościoła³³⁰. Ponadto podkreśla się, że Eucharystia jest fundamentem tej jedności³³¹. Artykuły te uwzględniają treść soborowej *Konstytucji dogmatycznej o Kościele*³³². W realizacji ślubu czystości wskazuje się na Eucharystię

---

warunków do czynnego i pełnego udziału sióstr we Mszy św. i przyjmowaniu Komunii św. zapisano w *Regulaminie dla Sióstr Przełożonych* opracowanym i zatwierdzonym przez XVII Kapitułę *Regulamin Sióstr Przełożonych lokalnych* (Zbiór uprawnień i obowiązków), Pleszew, maj 1971, p. 67 i 68, w: *Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w Pleszewie*. 14 XI – 30 XI 1969 i 15 IV – 29 IV 1971, (1 – 26), ASL.

³²⁷ W. Warzecha, dz.cyt., s. 98.

³²⁸ „Zapał i gorliwość apostolską w działaniu czerpie każda siostra, za przykładem Edmunda Bojanowskiego, z niezachwianej wiary w Opatrzność Bożą, z ciągłego obcowania z Bogiem, zwłaszcza w czasie Ofiary i Uczty Eucharystycznej Chrystusa. Duch ubóstwa, zaparcia się siebie i pokuty czynią ją żywym narzędziem Jezusa misji zbawiania świata. Ufna, iż nic i nikt nie odłączy jej od miłości Chrystusa(...)”. *Konstytucje, 1975, dz. cyt.*, art. 20. *Konstytucje, 1981, dz. cyt.*, art. 20; *Konstytucje 1990, dz. cyt.*, art. 20.

³²⁹ *K.I.* 32 i 33.

³³⁰ „Konsekracja nasza dokonuje się podczas Ofiary Eucharystycznej, w czasie której Chrystus Pan przyjmuje nasze ślubowanie składane na ręce przełożonej Generalnej lub jej delegatki (...) pieczętuje przymierze miłości Eucharystią, przez którą jednoczy nas ze Sobą, wiąże ze wspólnotą zakonną i oddaje na posługę Kościołowi świętemu” *Konstytucje 1975, dz. cyt.*, art. 23. *Konstytucje 1981, art. 23.*; *Konstytucje 1990, dz. cyt.*, art. 23.

³³¹ „Podstawą naszej jedności (...) codzienne włączenie w tajemnicę Ofiary Eucharystycznej (...), *Konstytucje 1981, dz. cyt.*, art. 79; *Konstytucje 1990 dz. cyt.*, art. 82.

³³² *KK*, 44; 11.

jako środek wzmacniający miłość do Chrystusa³³³. Jest to także element nauczania soborowego³³⁴. Znaczenie Eucharystii w życiu osoby zakonnej jest tematem kolejnego artykułu, przedstawiającego teologię Eucharystii w kontekście Mszy św., która jest źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego i w sposób sakramentalny uobecnia zadośćuczynną Ofiarę Chrystusa, złożoną Bogu Ojcu przez Syna w całym Jego życiu oraz śmierci i zmartwychwstaniu. Element formacyjny mogą stanowić zawierające się w celach Mszy św. zachęty do postaw uwielbienia Boga, wdzięczności za otrzymane łaski oraz prośby wyrażającej zależność od Boga i prześlągania Go za grzechy³³⁵. Również w tym artykule przytoczone treści odnoszą się do dokumentów soborowych³³⁶.

Wychowywanie do pobożnego, świadomego i czynnego udziału w codziennej Mszy św., przedstawia artykuł 62. Zgodnie z nauczaniem soborowym, jak wykazano w przypisach³³⁷, wskazuje on, że powinno dokonywać się to przez słuchanie Słowa Bożego z wewnętrzną dyspozycyjnością do jego realizacji i w postawie współofiarowania swoich cierpień z Chrystusem w tym celu, aby przyczynić się do wzrostu Kościoła. W dalszej treści znajdujemy wyjaśnienie, że pełny udział w Eucharystii polega na zjednoczeniu z Chrystusem przez przyjęcie Komunii św³³⁸.

---

³³³ „Oblubieńca miłość do Chrystusa jest treścią i stróżem naszej czystości, dlatego z dniem każdym rozwijamy naszą przyjaźń z Nim i wzmacniamy ją Eucharystią, jak również poufną modlitwą (...)” *Konstytucje*, 1975, dz. cyt., art. 31; *Konstytucje* 1981, dz. cyt., art. 90; *Konstytucje* 1990, dz. cyt., art. 31.

³³⁴ *PC*, 12.

³³⁵ „Msza święta, będąca źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego, w sposób sakramentalny uobecnia nam zadośćuczynną Ofiarę Chrystusa złożoną Bogu Ojcu przez Syna w całym Jego życiu, a szczególnie w chwili cierpień krzyżowych zakończonych śmiercią i chwałą zmartwychwstania. Ofiara, którą dziś składamy razem z kapłanem i Ludem Bożym, jest uczestnikiem w Ofierze Chrystusa oraz aktem uwielbienia Boga, okazaniem Mu wdzięczności za otrzymane dobrodziejstwa, a równocześnie prośbą by On uczynił nas wiekiustym darem dla Siebie. Jest także prześląganiem Boga za nasze grzechy i wyrażeniem woli przekreślenia tego, co stanowi przeszkodę na drodze do Ojca”, *Konstytucje dz cyt.*, 1975, art. 61. *Konstytucje*, 1981 dz. cyt., art. 61; *Konstytucje* 1990 dz. cyt., art. 64.

³³⁶ *KL*, 7, 47; *KK*, 11.

³³⁷ *KL*, 10, 11, 48; *KK*, 11.

³³⁸ „Łaski, jakich udziela nam Bóg w Ofierze Eucharystycznej, zależą od naszego włączenia się w nią.

Kształtowanie postawy ofiary wzmacnia częsta adoracja Chrystusa, jak można odczytać z artykułu 71 *Konstytucji*³³⁹. Wskazując na kaplicę jako miejsce szczególne kultu Chrystusa Eucharystycznego w każdym domu zakonnym, zachęca się do częstej adoracji, a przez to do okazywania Mu miłości³⁴⁰. Zauważa się formacyjny charakter tej zachęty do kształtowania eucharystycznej postawy adoracji. Znajdujemy w nim także odwołanie się do Pierwszej *Reguły*, w której Założyciel polecał, aby w każdym domu była kaplica, w której siostry wraz z mieszkankami wsi będą zbierały się na wspólną modlitwę³⁴¹.

Uzupełnieniem *Konstytucji* były *Normy szczegółowe i Zwyczaje*. W § 2 tego dokumentu podkreśla się znaczenie jedności z całą wspólnotą parafialną i w tym celu poleca się siostronom udział w niedzielnej Mszy św. w kościele parafialnym, nawet jeżeli uczestniczyły w niej już w kaplicy³⁴². W kolejnych punktach zachęca się do odpowiedzialnego, zgodnego z przepisami liturgicznymi, z zastosowaniem różnych form przygotowania udziału we Mszy św., włączając wszystkich obecnych, zwłaszcza dzieci³⁴³. Kolejna zachęta do pełnego udziału we Mszy św. w kontekście osobistej decyzji kształtuje postawę odpowiedzialności³⁴⁴.

Staramy się więc o pobożne, świadome i czynne uczestnictwo w codziennej Mszy świętej. Z uwagą i szacunkiem słuchamy Słowa Bożego, gotowe na Jego pełnienie. Oddajemy swoje wysiłki cierpienia i radości, zespalając je z miłością Zbawiciela na Kalwarii; przez to dary te zdobędą wiekuiącą wartość i przyczynią się do wzrostu Kościoła. Aby nasz udział w Najświętszej Ofierze był pełny, posilamy się chlebem żywota ze stołu Ciała Pańskiego. Łącząc się w ten sposób z Dawcą Łask, umacniamy nasze zjednoczenie z Nim, wzajemnie ze sobą i z całą rodziną ludzką”. *Konstytucje*, 1975, dz. cyt., art. 62. *Konstytucje*, 1981, dz. cyt., art. 62; *Konstytucje* 1990, dz. cyt., art. 65.

³³⁹ „Pomoc i siłę do ofiarnego życia znajdziemy w adoracji, w częstej i poufnej rozmowie z Chrystusem ukrytym w Eucharystii – Sakramencie Najwyższej Miłości ku ludziom (...)”, *Konstytucje*, 1975, dz. cyt., art. 71; *Konstytucje*, 1981, dz. cyt., art. 71.

³⁴⁰ „Sercem naszego domu zakonnego niech będzie kaplica z żywym Jezusem utajonym w Najświętszym Sakramencie. Otaczamy ją szczególną troską, pietyzmem i dbamy o to, by wystrój jej był zgodny z liturgią i estetyką. Niech wyrazem naszej miłości ku Zbawicielowi będą częste nawiedzenia Tego, który zechciał zamieszkać z nami”. *Konstytucje Zgromadzenia*, 1975 art. 90; *Konstytucje* 1981 dz. cyt., art. 90. *Konstytucje* 1990, dz. cyt., art. 93.

³⁴¹ R. I. §54.

³⁴² *Normy szczegółowe i Zwyczaje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny*, Pleszew 1975, §2, p. 8, ASL.

³⁴³ Tamże, p. 10 - 11.

³⁴⁴ „Pełne uczestnictwo we Mszy św. obejmuje również przyjęcie Komunii św. Podjęcie tej wyjątkowej łaski niech będzie jednak aktem najbardziej dobrowolnym poszczególnej siostry i jej

Szczególne wskazanie formacyjne dotyczące relacji we wspólnocie, zwłaszcza wykroczeń przeciw jedności, znajdujemy w następnym punkcie, gdzie zauważyć można kształtowanie postawy przeproszenia, wskazując na konieczność naprawienia zła przed przystąpieniem do Komunii św.³⁴⁵.

Wyjaśnienie teologiczne świętowania niedzieli można odczytać jako wskazanie do podejmowania eucharystycznej formy życia chrześcijańskiego³⁴⁶.

Kult Eucharystii wyraża się przez właściwe oddawanie czci Chrystusowi Eucharystycznemu. Wymaga to respektowania wszystkich przepisów liturgicznych. Dlatego ważna wydaje się Część III O Rzeczach, Rozdział I, § 1. Kaplica i jej urządzenie, p. 221 – 229, w której omówione są szczegółowo przepisy dotyczące urządzenia kaplicy i sprawowania w niej Mszy św.³⁴⁷. Podobne przepisy znajdujemy w kolejnych dokumentach: *Dyrektorium*³⁴⁸ i *Zwyczajje Zgromadzenia*³⁴⁹.

Jak wynika z analizy dokumentów, posoborowe *Konstytucje Zgromadzenia* z 1971r., 1975r., 1981r. i obecne z 1990 w poszczególnych artykułach zawierają wykładnię teologiczną

---

najpełniejszym, indywidualnym doznaniem i przeżyciem”, tamże, p. 13.

³⁴⁵ „Ponieważ pożywanie Ciała i Krwi Pańskiej w Ofierze Mszy św. jest wyrazem najściślejszej między nami jedności, dlatego siostra, która swoim postępowaniem naruszy miłość i jedność wspólnoty, stając się przyczyną publicznego zgorszenia, winna w sposób właściwy je naprawić, zanim przystąpi do Stołu Pańskiego”, tamże, p. 14.

³⁴⁶ „Każda niedziela i święto kościelne ma podwójny charakter: jest dniem szczególnego kultu Boga i dniem odpoczynku”, tamże, p. 41.

³⁴⁷ Tamże, cz. III, §1. P. 221 – 229. *Normy Szczegółowe i Zwyczajje*, 1981, §2. Msza święta p. 8 – 14. Jest to powtórzenie przepisów z poprzedniego *Zwyczajnika*, *Normy Szczegółowe Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny* Pleszew, 1981.

³⁴⁸ *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Służebniczki Wielkopolskie*, Luboń 1988, w p. 31 – 33 omawia uczestnictwo Sióstr w ofierze Eucharystycznej. Sposób uczestniczenia we Mszy św.

³⁴⁹ *Zwyczajje Zgromadzenia, z 1993r. Zwyczajje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny Prowincji Polskich*, Luboń 1993, w p. 26 – 29 podają przepisy dotyczące urządzenia kaplicy i sprawowania w niej Mszy św. oraz innych nabożeństw; *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny – Prowincji Polskich- Służebniczki Maryi Wielkopolskie*, Luboń 1999, § 9, p. 68 – 70 poleca, aby domy Zgromadzenia posiadały kaplice; szczególne przepisy dotyczące kaplicy określa dokument *Zwyczajje Zgromadzenia, Zwyczajje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny Prowincji Polskich*, Luboń 1999, p. 26 – 29.

i w niewielkim zakresie wskazania formacyjne dotyczące Eucharystii. Każdy dokument niemalże w niezmienionej formie powtarza odpowiednie artykuły modyfikując jedynie numerację. W związku z tym nie zauważa się nowych treści dotyczących teologii życia zakonnego. Wymaga to rewizji norm pod kątem rozwijającej się nauki Kościoła dotyczącej życia zakonnego, a zwłaszcza formacji eucharystycznej. W tym celu zostanie przeprowadzona analiza dekretów wszystkich dotychczasowych XXIII Kapituł Generalnych, które odbyły się w Zgromadzeniu.

2.2.2 Dekrety i Uchwały Kapituł Generalnych

Kapituła generalna na czas trwania otrzymuje najwyższą władzę w instytucie³⁵⁰. Posiada więc także najwyższą władzę ustawodawczą³⁵¹. Konstytucje Zgromadzenia określają, że kapituła generalna „(...) załatwia ważniejsze sprawy i wydaje obowiązujące normy”³⁵². Dekrety zatwierdzone przez kapitułę mają moc wiążącą do następnej kapituły³⁵³.

Od początku istnienia Zgromadzenia odbyły się dwadzieścia trzy kapituły generalne. Zostanie więc przeprowadzona analiza wydanych przez nie dokumentów w celu wykazania obecności w nich treści odnoszących się do formacji eucharystycznej.

Dopiero w dekrete XVIII Kapituły Generalnej z 1975 roku³⁵⁴ można zauważyć elementy formacji eucharystycznej. Zaleca się w nim

---

³⁵⁰ KK, kan. 631 § 1.

³⁵¹ Tamże; *Konstytucje*, 1990, dz. cyt., , art. 165.

³⁵² *Konstytucje*, 1990, dz. cyt., art. 165.

³⁵³ *Dyrektorium*, 1999, dz. cyt., , p.160.

³⁵⁴ Wzmiankę o tym, że Eucharystia ma być środkiem do odnowienia ducha wiary w Zgromadzeniu, znajdujemy w jednym z opracowań na XVIII Kapitułę Generalną, *Opracowanie na XVIII Kapitułę Generalną, O zeświecczeniu. Przejawy i środki zaradcze*, Pleszew 1975, maszynopis, ASL.

Adorację Najświętszego Sakramentu jako jedną z form kultu eucharystycznego pogłębiającego ducha wiary³⁵⁵.

W dokumencie Ważniejsze ustalenia XX Kapituły z 1987r. w celu pogłębienia kultu eucharystycznego przywrócono formułę modlitewną dawniej praktykowanej w Zgromadzeniu Komunii św. duchowej³⁵⁶. W tym ustaleniu zauważamy powrót do zaleceń Założyciela bł. E. Bojanowskiego, który sam ją praktykował³⁵⁷ i uczył jej również słuźebniczki³⁵⁸. Zalecając praktykę Adoracji Najświętszego Sakramentu, uzasadnia się jej znaczenie dla rozwoju życia duchowego³⁵⁹. Również to zalecenie jest kontynuacją praktyki polecanej siostrom przez Założyciela³⁶⁰.

W dekrete drugim Kapituły Generalnej z 1999r., który jest apelem do wspólnot o tworzenie klimatu duchowego wzrostu, zwraca się uwagę na kształtowanie w nich postaw, które można określić jako postawy eucharystyczne: ciągłego nawracania się, przebaczenia, pojednania i komunii. Jako środki pomocnicze proponuje się: bardziej autentyczne przeżywanie dni skupienia; praktykowanie pogłębionego, ignacjańskiego rachunku sumienia, wspólnotowe dzielenie się Słowem

---

³⁵⁵ „W celu pogłębienia ducha wiary naszej Rodziny Zakonnej zaleca się, aby w kaplicach domów Zgromadzenia, zwłaszcza skupiający siostry starsze, odbywała się adoracja Najświętszego Sakramentu. W domach, w których siostry nie mogą tej praktyki stosować, wskazana jest duchowa łączność przez wplatanie trudu w nurt odradzającej Łaski Bożej”, *Zbiór obowiązujących dekretów XVIII Kapituł Generalnych*, Luboń 1975, dekret 8. ; Wzmiankę o tym, że Eucharystia ma być środkiem do odnowienia ducha wiary w Zgromadzeniu, znajdujemy w jednym z opracowań na XVIII Kapitułę Generalną *Opracowanie na XVIII Kapitułę Generalną, O zeświecczeniu. Przejawy i środki zaradcze*, Pleszew 1975, maszynopis, ASL.

³⁵⁶ *Ważniejsze ustalenia XX Kapituły Generalnej*, Luboń 14 – 26 XI 1987r.; „Skuteczność Komunii duchowej pochodzi z ex opere operantis. Może ona być większa niż w przypadku Komunii sakramentalnej”, B. Nadolski, *Liturgika, IV Eucharystia*, Poznań 1992, s. 259.

³⁵⁷ Dz. 23 X 1857.

³⁵⁸ Dz. 2 X 1858.

³⁵⁹ „Dla większego ożywienia życia wewnętrznego kapituła zachęca Siostry do wprowadzenia w naszych wspólnotach różnych form modlitwy, np. dzielenie się Ewangelią itp. Ożywieniu w modlitwie może też posłużyć spontaniczne włączanie się Sióstr w intencje brewiarza oraz wprowadzone w domach Zgromadzenia adoracje Najświętszego Sakramentu”, *Zbiór obowiązujących dekretów Kapituł Generalnych 1987*, dekret 3,

³⁶⁰ Dz. 24 II 1858; 21XI 1869; 26 IX 1869.

Bożym oraz ewangeliczną rewizję życia³⁶¹. Treści tych dekretów podtrzymuje kapituła z 2005r.³⁶² i nie wnosi nowych ustaleń dotyczących formacji eucharystycznej.

2.2.3. Dokumenty Kapituł Prowincjalnych

Zespół wspólnot lokalnych tworzy prowincję, która stanowi część Zgromadzenia zakonnego³⁶³. W Zgromadzeniu Służebniczek Wielkopolskich istnieją trzy prowincje: Pleszewska, Warszawska i Brazylijska. W tym opracowaniu będziemy odnosić się tylko do prowincji polskich.

Według *Konstytucji Zgromadzenia* kapituła prowincjalna jest organem reprezentatywnym całej prowincji. Zadaniem kapituły jest obiektywna analiza stanu personalnego, duchowego i materialnego prowincji oraz gruntowna refleksja nad urzeczywistnieniem przez całą wspólnotę prowincjalną celów Zgromadzenia w kontekście wymagań czasu oraz przygotowanie postulatów i wybór delegatek na kapitułę generalną³⁶⁴. Kapituła prowincjalna zwyczajna odbywa się po ogłoszeniu kapituły generalnej, jak określają *Konstytucje* „(...) nie później niż cztery miesiące przed jej rozpoczęciem”³⁶⁵.

Pierwsza Kapituła w Prowincji Św. Józefa w Pleszewie odbyła się w dniach od 8 do 10 kwietnia 1987r.³⁶⁶. Z analizy dokumentów kapituły wynika, że jedynie w odniesieniu do okresu postulatu i nowicjatu mówi się o wprowadzeniu form kultu eucharystycznego, jednak bez

---

³⁶¹ *Zbiór obowiązujących dekretów Kapituł Generalnych*, 1999, dekret 2, ASL.

³⁶² *Zbiór obowiązujących dekretów Kapituł Generalnych*, 2005, dekret 1 i 2, ASL.

³⁶³ KPK 115, § 2; *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990, art. 185.

³⁶⁴ *Konstytucje* 1990, art. 191; KPK, Kan 632.

³⁶⁵ *Konstytucje* 1990, art. 190.

³⁶⁶ *Protokoły z obrad I Kapituły Prowincjalnej, Pleszewskiej Prowincji św. Józefa*, 8 – 10 kwietnia 1987 r., s. 1- 33, ASP.

podkreślania jego wymiaru formacyjnego³⁶⁷. Świadczy o tym również wniosek skierowany do Kapituły Generalnej dotyczący przywrócenia praktyki codziennej Komunii świętej duchowej ograniczający się do wprowadzenia do Modlitewnika Zgromadzenia odpowiedniej formuły modlitewnej³⁶⁸.

W kolejnych dokumentach Kapituł z lat 1993³⁶⁹, 1999³⁷⁰ nie znajdujemy opracowań odnoszących się do Eucharystii oraz żadnych ustaleń dotyczących formacji postaw eucharystycznych.

Następna kapituła przypadająca w roku 2005, ogłoszonym w Kościele Rokiem Eucharystii, uwzględniała ten program pracy duszpasterskiej Kościoła. Zauważa się to w liście przedkapitulnym³⁷¹.

Nawiązuje do tego także referat wygłoszony przez przełożoną generalną Oktawianę Olejnik na rozpoczęcie IV Kapituły Prowincjalnej (3 – 7 lutego 2005 r.). Pierwsza część przedstawia teologię Eucharystii, natomiast stanowi część formacyjną i zawiera zachętę skierowaną do sióstr, by kształtować w sobie postawy eucharystyczne: ofiary, posłuszeństwa, oddania Bogu i Jego woli³⁷². W referacie wygłoszonym

---

³⁶⁷ „Szczególny nacisk w nowicjackiej formacji położony jest na kontakt z Chrystusem Eucharystycznym, zarówno osobisty jak i wspólnotowy – Msze św. W ostatnich latach weszły do programu nowicjackiego wspólne adoracje eucharystyczne oraz wspólne przygotowanie niedzielnej liturgii: czytań mszalnych i śpiewów”. M. Szyszka, *Formacja w Nowicjacie*, (referat), w: Protokół z dnia 8 IV 1987, s. 7, ASP.

³⁶⁸ „Biorąc pod uwagę prośby sióstr wyrażone w ankiecie Kapituła postuluje wprowadzenie do *Modlitewnika* na stałe: - Komunii duchową codziennie. (...) Postulaty te motywuje się pragnieniami dużej ilości sióstr, tradycją Zgromadzenia sięgającą czasów Ojca Założyciela”, *Wniosek na XX Kapitułę generalną w Luboniu*, 9 IV 1987r., ASP.

³⁶⁹ Kapituła Prowincjalna II w Prowincji Św. Józefa w Pleszewie odbyła się od 1 do 4 II 1993r. List pokapitulny S. Prowincjalnej Agnieszki Malcher z dnia 11 II 1993 r., ASP.

³⁷⁰ Kapituła Prowincjalna odbyła się w dniach od 2 – 5 II 1999r. *List pokapitulny S. Prowincjalnej Hilarii Rząsa* z dnia 1 V 1999r., ASP

³⁷¹ „Podczas prac Kapituły Prowincjalnej będziemy także nawiązywały do Encykliki o Eucharystii”, List Siostry Prowincjalnej Hilarii Rząsa do O. Jana Maciejowskiego OFM z dnia 6 I 2005r.

³⁷² „Rok Eucharystii, który obecnie przeżywamy, kieruje nasze myśli i serca ku Eucharystii, największej Tajemnicy wiary. Eucharystia, nieoceniony dar, jaki otrzymał Kościół od Chrystusa, to również wielka tajemnica miłosierdzia objawiona w miłości, która nie zna miary, to tajemnica naszego pokoju i jedności. Z Ofiary Eucharystycznej, w której uczestniczymy każdego dnia, rodzi się duchowość komunii. To Msza św. staje się dla nas świadkiem komunii i prawdziwym znakiem jedności i braterstwa. Abyśmy tego mogły doświadczyć, musimy, tzn. każda z nas osobiście, musi „czynieć” to, co uczynił Jezus w Wieczerniku, tzn. musi podobnie jak Jezus w posłuszeństwie i miłości do Ojca, „połamać” samą siebie – jak mówi O. Raniero Cantalamessa – czyli w obliczu Boga musi

podczas Kapituły przez M. Miriam Szyszka znajdujemy wypowiedź dotyczącą związku Eucharystii ze ślubem czystości w życiu osoby konsekrowanej, którą kończy zachętą do eucharystycznej odnowy sposobu życia³⁷³. Podczas dyskusji, „(...) wskazywano, że ten ślub (czystości) zakorzeniony jest w osobistej więzi z Chrystusem. Tę więź wzmacniają środki: Eucharystia, modlitwa osobista, adoracja, Słowo Boże, umartwienie”³⁷⁴.

W kolejnym referacie, wygłoszonym przez s. Julitę Hoffmann, mistrzynię Nowicjatu, Chrystus Eucharystyczny ukazany jest jako centrum wspólnoty oraz jej jedności: „(...) wzajemnej akceptacji, służby, zrozumienia, szacunku (...)”³⁷⁵.

Kontynuację tematu Kapituły znajdujemy w liście przełożonej Prowincjalnej skierowanym do wszystkich sióstr w Prowincji Pleszewskiej. Z jego treści wynika, że może być wskazaniem, jak kształtować w sobie postawy eucharystyczne. Powołując się

---

odrzuć wszelki opór, wszelki bunt wobec Niego – Boga i wobec braci, musi przełamać swoją dumę, ugiąć się i powiedzieć do końca „tak” wszystkiemu, czego Bóg od niej zażąda. Musi powtarzać słowa: „Oto idę, Boże, pełnić twoją wolę!”. Ty nie chcesz ode mnie wielu rzeczy, chcesz mnie samą, a ja Ci mówię „tak”. Być Eucharystią jak Jezus, oznacza być całkowicie zdaną na wolę Ojca. Istnieje na świecie dla bardzo wzniosłego celu tzn. istnieje po to, by być żywą ofiarą, by razem z Jezusem być Eucharystią (por. O.R. Cantalamessa OFM, *Eucharystia nasze uświęcenie*”, s. 31 – 41). *Słowo wstępne do IV Kapituły Prowincjalnej Prowincji Św. Józefa w Pleszewie*, 3 – 7 II 2005, wygłoszone przez przełożoną generalną Oktawianę Olejnik w dniu 3 II 2005, ASP.

³⁷³ „W przeżywanym obecnie Roku Eucharystii dobrze będzie uświadomić sobie często i rozważać głębokie podobieństwo, jakie istnieje między ofiarą Mszy św. a darem dziewictwa, konsekrowanej czystości. – Tak jak we Mszy świętej ofiarujemy Panu Bogu chleb i wino, które otrzymaliśmy „dzięki Jego hojności”, aby – z otrzymanego przez nas od Niego daru – stały się darem Jemu ofiarowanym, podobnie konsekrowana czystość – z daru otrzymanego od Boga ma stać się darem Panu Bogu ofiarowanym, żywą ofiarą i naśladowaniem Chrystusowej Eucharystii. – Taką mamy dać odpowiedź Boskiemu Oblubieńcowi, przez taką właśnie – eucharystyczną odnowę naszego sposobu życia, aby kochać miłością tak czystą jak Chrystus”. M. Szyszka, *Ślub czystości*, referat wygłoszony podczas IV Kapituły Prowincjalnej w Pleszewie dnia 6 II 2005, Protokół, nr 3, s. 13, ASP.

³⁷⁴ Tamże, s.14.

³⁷⁵ „Istotnym elementem formacji jest też doświadczenie Jezusa Zmartwychwstałego we wspólnotcie. „Jezus Chrystus, Bóg – Człowiek, jest źródłem życia nadprzyrodzonego naszej wspólnoty zakonnej” mówią o tym Konstytucje (art. 80). Ważne okazuje się tu uczenie sióstr nadprzyrodzonego spojrzenia zarówno na wspólnotę, której centrum jest Jezus Chrystus – zwłaszcza ten Eucharystyczny budujący jedność i zapraszający do wspólnoty z sobą, jak i na współsiostry w duchu wzajemnej akceptacji, służby, zrozumienia, szacunku (...), *Formacja początkowa w Nowicjacie jako wychowanie do współodpowiedzialności za duchowy stan i rozwój Zgromadzenia*, Referat s. Julity Hoffman, mistrzyni nowicjatu na IV Kapitułę Prowincjalną w Pleszewie wygłoszony dnia 4 II 2005, Protokół 1, s.1, ASP.

na przełożoną generalną, mówi: „Matka Generalna zachęca Siostry do pogłębienia kultu eucharystycznego poprzez świadome uczestnictwo w codziennej Mszy świętej. Szczególny nacisk kładzie na obowiązek wzajemnego przeproszenia, jeśli zaistniał konflikt pomiędzy nami, przed przystąpieniem do Komunii świętej”³⁷⁶. W dalszej treści Przełożona Prowincjalna przekazuje konkretne, praktyczne wskazania: „Kapituła zaleciła Siostrze, aby w miarę możliwości poświęciły czas na 2 godziny dodatkowej adoracji w ciągu tygodnia. (...) Wszystkie Siostry pragnące wspólnie trwać na adoracji mają taką możliwość, by w modlitwie zwracać się do Boga w duchu dziękczynienia, uwielbienia, przeproszenia i prośby”³⁷⁷.

W tym samym roku w Prowincji Warszawskiej również odbywała się pierwsza Kapituła (21 – 25 kwietnia 1987). Kapitułę poprzedziło przeprowadzenie ankiety, z której wynika, że wszystkie siostry uważają Eucharystię za centrum swojego życia. Stanowi ona dla nich źródło życia i siły w trudnościach. Określając jej skutki w swoim życiu mówią, że „(...) – Eucharystia jest darem Boga. Jest nieustannym objawieniem Najświętszego Serca i przypomnieniem Jego miłości. Dziękujemy za ten dar, doceniamy jego wartość, radujemy się nim. Adoracja wprowadza nas w inny świat, nadprzyrodzony, rodzi tęsknotę i pozwala oddać się kontemplacji. Dzięki niej uciszamy się wewnątrz i łączymy się z Bogiem”³⁷⁸. Z pozostałych opracowań ankiety wynika, że Siostry

---

³⁷⁶ *Refleksja nad Dekretami XXII Kapituły Generalnej i Zaleceniami Pokapitulnymi*, IV Kapituła Prowincjalna w Pleszewie, s. 3, ASP.

³⁷⁷ H. Rzaśa, *Pismo pokapitulne z dnia 1 maja 1999r.*

³⁷⁸ *Opracowanie ankiety na kapitułę prowincjalną 21 – 25 kwietnia 1987*, (44 respondentki), ASK.

1. Jakie miejsce w naszym życiu zajmuje Eucharystia?
Wszystkie siostry odpowiedziały : Pierwsze , centralne, najważniejsze.
2. W jaki sposób przyczyniamy się do pogłębienia kultu Eucharystii?
- czy jest ona dla naszej wspólnoty, tak jak dla Edmunda Bojanowskiego źródłem siły w zmaganiu się codziennością.
Siostry piszą – przez nabożeństwo 40 – to godz. i inne Eucharystyczne, przez Komunię św.
3. Jest spotkaniem z Chrystusem w kaplicy czy w kościele, gdzie możemy wynagrodzić wszystkie winy i występki świata. A. 30.

zamierzają korzystać z dostępnych środków, by pogłębić wiedzę o Eucharystii oraz ducha wiary³⁷⁹. Nie zauważa się odniesienia do formacji postaw eucharystycznych, wypowiedzi dotyczą w znacznej większości kultu eucharystycznego.

Wytyczne dla Wspólnoty Prowincjalnej pierwszej Kapituły Prowincjalnej (1987)³⁸⁰ koncentrowały się głównie na rozwinięciu kultu eucharystycznego z podkreśleniem, że powinien „(...) nas przemieniać i coraz bardziej upodabniać do Niego, [do Chrystusa]”³⁸¹.

W dokumentach drugiej Kapituły nie odnajdujemy treści odnoszących się do Eucharystii. Natomiast podczas III Kapituły, która odbyła się w 1999 r., spotykamy tylko wzmiankę na ten temat w referacie przygotowanym przez Komisję do spraw ślubów i życia wewnętrznego. Czytamy w nim: „Podstawowym i skutecznym środkiem umacniania

-
4. Eucharystia jest dla nas źródłem siły
- Kult Eucharystii pogłębiaamy przez modlitwę, czytanie ksiązek, przemówień Ojca św. i encykliki traktującej o kulcie Eucharystii.
  - Osobiście z Eucharystii czerpię siłę na każdą chwilę, zwłaszcza te trudne. Zresztą wszystkie sprawy bezpośrednio omawiam przed Tabernakulum . A. 8.
  - Biorę udział w nabożeństwach I – piątkowych.
- Jedna z respondentek proponuje, aby często w naszych kaplicach, choć małych, było wystawienie Najświętszego Sakramentu, bo to scala nas w miłości, odnawia ducha i zapala do gorliwości w służbie Bogu i bliźnim. A. 34.

³⁷⁹ Załącznik nr 1.

I. Życie wewnętrzne

Propozycje do dyskusji

1) Pogłębienie wiedzy o Eucharystii.

ad. 1) Wiemy, że wiara i Eucharystia są dla nas wszystkim, są najważniejsze, są darem Boga, którego trzeba szukać, strzec i bronić.

Stąd w Roku Kongresu Eucharystycznego proponujemy pogłębienie naszej wiedzy teologicznej i biblijnej o Eucharystii.

Musi to być praca zaplanowana dla całego Zgromadzenia, np. W formie Listu przesyłanego co miesiąc./Potem może być załączony do „Naszego Życia”. A. 34.

Sygnalizują siostry w wielu ankietach potrzebę pogłębiania ducha wiary przez ”Częste, ofiarne nawiedzenie Najśw, Sakramentu... ”A. 27.

³⁸⁰ „ 1)Włączone w życie Kościoła w Polsce, który żywo i spontanicznie przygotowuje się do II

Kongresu Eucharystycznego, starać się będziemy jeszcze bardziej ożywić Kult Eucharystii. W tym celu poleca się, by w sposób możliwie pełny wykorzystała dostępne środki traktujące o Eucharystii na czytanie duchowne, rozmyślanie i odnowienie miesięczne. Codzienna 15 – minutowa adoracja/p. 20 Norm Szczegółowych/ i rozważania Wielkiej Tajemnicy Eucharystycznego Jezusa, który” do końca nas umiłował” winno nas przemieniać i coraz bardziej upodabniać do Niego.

2) Chrystus Eucharystyczny przynagla nas do ściślejszego zachowania art. 86 naszych Konstytucji – traktującej o milczeniu i atmosferze spokoju w naszych domach (...).”Wytyczne Wspólnoty Prowincjalnej I Kapituły Prowincjalnej 1987, ASW.

³⁸¹ Tamże.

komunii z Chrystusem jest święta liturgia, zwłaszcza sprawowana Eucharystia i Liturgia Godzin (...). W dalszej części poucza Papież, że nieustanne dążenie do nawrócenia i oczyszczenia ściśle związane jest z Eucharystią³⁸². IV Kapituła Prowincji Warszawskiej odbyła się w Konstancinie w dniach 16 – 19 II 2005. W sprawozdaniu z dnia rozpoczęcia kapituły znajdujemy słowa przełożonej generalnej, która przypomniła znaczenie Eucharystii i jej skutków w wymiarze formacyjnym. Zachęcała do eucharystycznej postawy ofiarowania siebie i posłuszeństwa wobec Boga i drugiego człowieka³⁸³. W kolejnym referacie ukazującym Eucharystię w wymiarze formacyjnym przypomina się, że jest ona centrum życia osoby zakonnej oraz fundamentem wspólnoty³⁸⁴.

Analiza dokumentów wszystkich czterech Kapituł, które odbyły się w obydwu polskich Prowincjach Zgromadzenia, wykazuje, że stosunkowo mało uwzględniły one temat Eucharystii i jej miejsca w formacji, chociaż podkreślano jej centralne miejsce w życiu osoby zakonnej i całej wspólnoty.

---

³⁸² R. Hagieli, *Realizacja ślubu czystości*, referat, 1999, maszynopis, ASL.

³⁸³ „W słowie wprowadzającym Matka generalna skierowała naszą uwagę na Eucharystię, ”która jest największym darem jaki otrzymał Kościół od Chrystusa (...), z której rodzi się prawdziwa komunie. Musimy – mówiła Matka – uczynić to, co Jezus uczynił w Wieczerniku tj. dać się połamać, być żywą ofiarą. Odrzucić wszelki bunt wobec Boga, wobec braci (...), trzeba nam powiedzieć: oto idę”, *Protokół I z IV Kapituły Prowincjalnej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Konstancinie*, 16 II 2005, ASL.

³⁸⁴ „Wszystkie powinnyśmy mieć głębokie przekonanie, że wspólnotę buduje się przede wszystkim na fundamencie Eucharystii. Dlatego trzeba dążyć do coraz głębszego zrozumienia tego wielkiego Daru i stawiać w centrum swojego życia święte misterium Ciała i Krwi Chrystusa, który jest obecny we wspólnocie, aby ją umacniać i ożywiać na drodze do Ojca. (...) „Siostry podsuwają poniekąd rozwiązanie, sposób zaradzenia brakom: Zasilanie życia Bożego w nas – nawiedzenie Najświętszego sakramentu”, s. Magdalena Kąkol, referat: *Życie wspólnotowe*, zał. nr 5 do protokołu z IV Kapituły, ASL.

2.2.4. Konferencje Generalne

Konferencja generalna zwoływana jest przez przełożoną generalną przynajmniej dwa razy w czasie jej kadencji³⁸⁵. Dyrektorium Zgromadzenia, określając częstotliwość zwoływania konferencji, wskazuje na jej cel, którym jest przedyskutowanie ważnych spraw Zgromadzenia, wymiana doświadczeń między zarządem generalnym, a zarządami prowincjalnymi i przygotowanie spraw na następną kapitułę³⁸⁶. Po zakończeniu konferencji przełożona generalna wydaje odpowiedni komunikat skierowany do całego Zgromadzenia³⁸⁷.

Z analizy tych dokumentów wynika, że temat dotyczący formacji eucharystycznej sióstr podejmowano sporadycznie. Komunikaty z pierwszych czterech konferencji Generalnych, które odbywały się w Luboniu w latach 1986, 1990, 1992 oraz w 1996 nie poruszały tematu Eucharystii³⁸⁸. Dopiero w Komunikacie z V Konferencji znajdujemy stwierdzenie, że ważne jest dziękczynienie Bogu, ponieważ zmienia ono perspektywę przyjmowania w życiu wielu spraw i odsłania właściwy jego sens³⁸⁹. Zauważa się tu formację postawy dziękowania. Podobnie Konferencja z 2002 r. nie podejmowała tematyki eucharystycznej. Jedynie w referacie wygłoszonym przez Animatora duchowego Konferencji znajdujemy wzmiankę, że Chrystus obecny w sakramencie Eucharystii jest także obecny w potrzebujących³⁹⁰.

---

³⁸⁵ *Dyrektorium Zgromadzenia*, Luboń 1999, p. 168.

³⁸⁶ Tamże, p. 168.

³⁸⁷ Tamże, p. 169.

³⁸⁸ M. Kornacka, *Komunikat z Konferencji Generalnej*, 4 - 6 VIII 1986 ; M. Kornacka, *Komunikat z II Konferencji Generalnej*, Luboń 5 – 8 VI 1990.; M. Kornacka, *Komunikat z III Konferencji Generalnej*, 16 – 19 VII 1992; M. Szyszka, *Komunikat z IV Konferencji Generalnej*, 22 – 25 VII 1996, ASL.

³⁸⁹ „Dziękczynienie Bogu za wszystko sprawia, że rozszerza się moje serce i przestaje myśleć jedynie o sobie i swoich sprawach, a zadziwiam się Bogiem. Wtedy moje ludzkie sprawy nabierają właściwych proporcji i jeszcze bardziej odnajduję sens mojego istnienia”. M. Szyszka, *Komunikat z V Konferencji Generalnej*, 23 - 26 VII 1998, ASL.

³⁹⁰ „Cóż oznacza przylgnąć do Chrystusa? Czyż nie chodzi o codzienne bycie z Jezusem w różnych postaciach Jego obecności. Omawiany dokument poświęca sporo uwagi owym różnym sposobom

W komunikacie z następnej Konferencji Generalnej w 2004 r. znajdują się treści formacyjne wskazujące na Eucharystię jako miejsce szczególnej jedności z Chrystusem, który uzdalnia do ciągłego nawracania się, aby osoba mogła być Jego autentycznym świadkiem³⁹¹.

Treści przeanalizowanych Komunikatów z Konferencji Generalnych kierowanych do całego Zgromadzenia zawierają jedynie nieliczne fragmenty odnoszące się do Eucharystii i formacji postaw eucharystycznych.

2.2.5. Listy Przełożonej Generalnej

Jednym z zadań przełożonej generalnej jest praktyczne wyjaśnianie przepisów *Konstytucji*, *Dyrektorium* i Dekretów Kapituły Generalnej oraz szerzenia znajomości duchowości Zgromadzenia i dokumentów Kościoła. Zadanie to realizuje poprzez kierowane do Zgromadzenia komunikaty, listy, okólniki³⁹².

Analizując tę część dokumentów Zgromadzenia stwierdzamy, że problematyka formacji eucharystycznej podjęta została dopiero w liście po zakończeniu XXII Kapituły Generalnej. Przełożona Generalna kieruje wezwaniem do ożywienia kultu eucharystycznego. Było to odpowiedzią na słowa Jana Pawła II zawarte w Adhortacji *Vita Consecrata*. Papież przedstawił tam teologię Eucharystii oraz zwrócił

---

obecności Jezusa, mówiąc o Jego obecności w Słowie Bożym, o obecności w sakramentach, zwłaszcza w sakramencie Eucharystii, o obecności we wspólnocie braci i sióstr, a w sposób szczególny o obecności w ubogich i cierpiących”, S. Lucarz, referat, w: *Komunikat z VI Konferencji Generalnej*, 12 – 15 lipca 2002, ASL.

³⁹¹ „Aby być skutecznym znakiem Chrystusa w świecie współczesnym nasz styl życia musi wypływać z „nawrócenia się sercem”(Iz 46,8); wówczas to, poprzez integrację władz duchowych, przez oczyszczenie umysłu uduchowienie uczuć, będziemy zdolne otworzyć się na głębię życia z Bogiem. Dla osiągnięcia takiego celu musimy żyć duchowością, w której dokonuje się nieustanny proces rozpoczynania na nowo od Chrystusa tzn. trzeba zaczynać wciąż od momentu szczytowego Jego miłości, a Eucharystia kryje tę tajemnicę. To właśnie w Eucharystii urzeczywistnia się w pełni osobista zażyłość z Chrystusem: „upodobnienie do Niego i całkowite utożsamienie z Nim”, (por. RC, 18), O. Olejnik, *Komunikat z VII Konferencji Generalnej*, 1-4 VII 2004, ASL.

³⁹² *Dyrektorium Zgromadzenia* 1999, p. 164.

uwagę na osobistą odpowiedzialność za kształtowanie postaw: wdzięczności za otrzymane dary, jedności we wspólnotach, przebaczenia, miłości siostrzanej wyrażającej się we wzajemnym poszanowaniu osobistej godności, podejmowaniu dialogu i dobrych relacji³⁹³. List Przełożonej Generalnej zawiera także zalecenia godzinnej adoracji dwa razy w tygodniu³⁹⁴.

Przypomnienie tych wszystkich treści podejmuje przełożona Generalna w liście pokapitulnym³⁹⁵.

Kolejny list wystosowany w związku ze 150 rocznicą założenia Zgromadzenia podkreśla zasadniczą rolę codziennej Eucharystii umacnianiu jedności we wspólnotach³⁹⁶. Formacyjny charakter mają

---

³⁹³ VC, 95.

³⁹⁴ „Idąc za tym nurtem przemyśleń Kapituły, wzywam Kochane Siostry do ożywienia kultu eucharystycznego, szczególnie przez pogłębione, świadome uczestnictwo w codziennej Mszy świętej. Pamiętajmy o tym, o czym tak gorąco przypomina Ojciec święty Jan Paweł II w swej Adhortacji *Vita Consecrata*, że dla osoby konsekrowanej Eucharystia, stanowi najskuteczniejszy sposób zjednoczenia i umocnienia komunii z Boskim Oblubieńcem, że jest dla niej szczególnie doświadczeniem obecności Oblubieńca. Eucharystia będąc pamiątką męki Chrystusa, uświadamia nam wielkość otrzymanego daru, każe cenić go ponad wszystkie inne i za niego dziękować. Brak wdzięczności i poszanowania tego daru mocno osłabia łączność z Jezusem. W ofierze Mszy świętej odnajdujemy wartość tego wszystkiego, co w naszym życiu jest trudne i naznaczone znamiem krzyża.

„W świetle Chrystusowego krzyża bezsilność, niemoc, wyrzeczenie i cierpienie zostają wyniesione i nabierają niezwykłej wartości”. Przystępując codziennie do Stołu Pańskiego, pamiętajmy, że ten przywilej zobowiązuje nas do czystości serca, której ważnym elementem jest pojednanie z sobą i współsiostrami. Niech i w tym pomoże nam, pełna prostoty zasada naszego błogosławionego Ojca, nakazująca wzajemne przeproszenie przed zachodem słońca. Gorąco proszę Siostry, aby w żadnej wspólnotcie nie miały miejsca sytuacje izolacji, które oprócz czyjegoś zamknięcia i zamilknięcia, są zawsze zamknięciem serca na Jezusa. Dlatego uciekajmy się wtedy do pokornego stanięcia wprawdzie na modlitwie i szczerego dialogu ze współsiostrą. Pogłębiając w sobie świadomość, że każda siostra jest jedyna i niepowtarzalna w oczach Bożych, łatwiej będzie nam przebaczyć, świadczyć miłość nieskorą do osądów i krytyk, szczerze pragnącą dobra współsiostry. Świadomość ta pomoże nam również we wzajemnym traktowaniu siebie z pełnym szacunkiem, będącym wyrazem miłości. (...). Kapituła zaleciła, aby każda z nas, o ile będzie to tylko możliwe, odprawiała dodatkowo dwa razy w tygodniu jednogodzinną adorację w duchu dziękczynienia za beatyfikację Ojca Założyciela oraz prośby, byśmy żyły zgodnie z Jego charyzmatem i aby Zgromadzenie nasze cieszyło się licznymi i świętymi powołaniami. Nie traćmy czasu na oglądanie filmów, seriali, nie szukajmy kontaktów z otoczeniem jedynie ze względów towarzyskich i dla przyjemności. Nasze miejsce jest przed żywym Jezusem w Eucharystii. Doświadczeni znawcy życia duchowego potwierdzają, iż tylko głębokie życie modlitwy, mistyczne zjednoczenie z Jezusem Oblubieńcem może wypełnić dokońca ludzkie serce”, O. Olejnik, *List po zakończeniu XXII Kapituły Generalnej*, Luboń, 8 IX 1999, ASL.

³⁹⁵ „Ożywienie naszego trwania na modlitwie i adoracji oraz przeżywanie większej wspólnotowej więzi i miłości siostrzanej, zdolnej do ewangelicznego przebaczenia, które jest warunkiem pełnego uczestnictwa w Eucharystii, to również sprawy, nad którymi pochyliła się z z troskaniem ostatnia Kapituła Generalna, wydając w tym względzie zalecenia, przekazane siostrom w liście pokapitulnym” M. O. Olejnik, *List Przełożonej Generalnej*, Luboń, 31 XII 1999, ASL.

³⁹⁶ „ Niech to wezwanie Ojca Świętego do wyruszenia – w Nowym Tysiącleciu- w dalszą drogę:

następne listy, w których poleca się siostronom rewizję życia w chrystocentrycznym odniesieniu, zwłaszcza podczas adoracji,³⁹⁷ ponadto zachęca się do świadomego zjednoczenia z Chrystusem w duchu wdzięczności³⁹⁸. Z okazji szóstej rocznicy beatyfikacji Założyciela bł. E. Bojanowskiego spotykamy ponownie skierowaną do sióstr zachętę, aby w sposób świadomy uczestniczyły w Eucharystii w duchu uwielbienia i dziękczynienia za otrzymane dary oraz przeproszenia za każdy grzech i niewierność³⁹⁹. W liście zapowiadającym Kapitułę Przełożona Generalna, nawiązując do Kongresu Eucharystycznego, który odbywał się w Guadalajarze, pisze: „Ta okoliczność, dana nam z dobroci Bożej, stawia przed nami konkretne zadanie: spojrzeć w świetle Eucharystii – źródła i szczytu życia chrześcijańskiego i konsekrowanego – na sprawy Zgromadzenia,

---

z nadzieją, która „zawieść nie może” (Rz. 5,5), w jedności (siostrzanej) odnawianej i umacnianej przez codzienne uczestnictwo w Ofierze Eucharystycznej, w otwarciu serca na moc tego samego Ducha, który został wylany w dniu Pięćdziesiątnicy i który uczy nas, jakimi narzędziami mamy być w dziele Jezusa Chrystusa (por. NMI, 58), będzie dla nas - Służebniczek Maryi- rozpoczynających jednocześnie nowy etap swoich dziejów programem osobistej i wspólnotowej odnowy w codziennym nawracaniu się i dążeniu do świętości”, O. Olejnik, *List Przełożonej Generalnej w 150 rocznicę powstania Zgromadzenia*, Luboń, 18 IV 2001, ASL.

³⁹⁷ „Przyjmijmy te słowa Chrystusa Pana jako skierowane również do mnie i dajmy sobie odpowiedź: co dokonało się w moim sercu, w mojej duszy, poprzez Akt Intronizacji, czy odczuwam smak odnowy miłości, do której zaprosił nas jeszcze raz Jezus, czy rzeczywiście stanął On w centrum mego życia jako Pan i Król? Czy znalazłam się w tej „mniejszości”, która kocha Jezusa szaloną miłością, która spala się dla Niego, wynagradza, adoruje, tak jak Jezusowa Miłość płonie? (...) Proszę serdecznie, aby w ciągu najbliższego miesiąca, po otrzymaniu tego listu, każda siostra zapoznała się z jego treścią(...) i w obecności Jezusa Eucharystycznego zatrzymała się nad skargą Chrystusa skierowaną do św. Małgorzaty Marii Alacoque, w perspektywie swego życia”, O. Olejnik, *List Przełożonej Generalnej*, Luboń, 16 VII 2001, ASL.

³⁹⁸ „Zjednoczmy się z Nim w Eucharystii – przyłgnijmy do Niego z pełną świadomością i gorącością wdzięcznego serca, Pan Jezus kieruje do nas słowa ” kto trwa we mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze mnie nic nie możecie uczynić (...) trwajcie w miłości mojej(J 15, 5 i 9)”, O. Olejnik, *List przełożonej generalnej z Konferencji Generalnej Sióstr Przełożonych*, Luboń, 4 X 2003, ASL.

³⁹⁹ „XXIII Kapituła Generalna przypada w Roku Eucharystycznym. Ten fakt staje się dla nas przynagleniem, aby Kapitułę, a tym samym sprawy Zgromadzenia, przeżywać w świetle tego Daru – źródła i szczytu życia chrześcijańskiego i życia konsekrowanego (...). Starajmy się świadomie uczestniczyć w Ofierze Eucharystycznej i przeżywajmy ją razem z Jezusem Chrystusem.

Uwielbiamy i dziękujemy Trójcy Przenajświętszej za wszystkie otrzymane łaski i dary tak osobiste jak i wspólnotowe, a równocześnie przepraszamy Pana za każdy grzech i każdą naszą niewierność popełnioną w ostatnim stuleciu. Niech Bóg uczyni nas wiekiutym darem dla Siebie i wspomaga swoją Łaską, błogosławieństwem tak, abyśmy były zdolne przekreślić wszystko to, co nas od Niego oddala(...), O. Olejnik, *List Przełożonej Generalnej w 6. Rocznice beatyfikacji Bł. E. Bojanowskiego*, Luboń, 13 VI 2005, ASL.

jego odnowę, a także wytyczyć kierunek na przyszłość w zmieniającej się rzeczywistości”⁴⁰⁰.

Treści formacji eucharystycznej odnajdujemy w kolejnym liście w związku z ogłoszonym w Kościele Rokiem Eucharystycznym (2004 – 2005). W tym czasie przypadła Kapituła Generalna, więc korespondencja kierowana do wszystkich wspólnot zawiera treści dotyczące Eucharystii. Powołuje się ona na Instrukcję Rozpocząć na nowo od Chrystusa i przekazując tę prawdę, że „konsekracja zakonna posiada strukturę Eucharystii i jest całkowitą ofiarą, ściśle złączoną z ofiarą Eucharystii”⁴⁰¹, cytuje również tak znaczącą wypowiedź ks. P. Semeneki skierowaną do Założyciela, by utrzymywał w Zgromadzeniu praktykę częstej Komunii św. jako fundamentu rozwoju dzieła, a zarazem możliwość rozpowszechnienia tej praktyki wśród ludzi. Parafraza tej wypowiedzi dokonana przez przełożoną Generalną może być zadaniem skierowanym do współczesnych słuźebniczek, „(...) aby stały się bramą, przez którą wejdzie do naszego kraju odnowienie życia konsekrowanego poprzez pogłębienie życia Eucharystycznego”⁴⁰². W dalszej treści występuje konkretne wskazanie do podejmowania eucharystycznej formy życia: (...) przez ofiarowanie samych siebie w posłuszeństwie i wierności Bogu w codziennych sprawach (...)”⁴⁰³.

---

⁴⁰⁰ O. Olejnik, *List przedkapitulny Przełożonej Generalnej*, Luboń, 29 VI 2004, ASL.

⁴⁰¹ „Na najbliższej XXIII Kapitule Generalnej, jak to zostało zaznaczone w liście okólnym z dnia 29.06 br., będziemy starały się spojrzeć w świetle Eucharystii – źródła i szczytu życia chrześcijańskiego i życia konsekrowanego – na sprawy Zgromadzenia, jego odnowy oraz wytyczyć kierunek na przyszłość w zmieniającej się rzeczywistości. Wiemy dobrze, że konsekracja zakonna posiada strukturę Eucharystii i jest całkowitą ofiarą, ściśle złączoną z ofiarą Eucharystii (por. RC 26/27)”. O. Olejnik, *Komunikat z VII Konferencji Generalnej*, 1-4 VII 2004, Luboń, ASL.

⁴⁰² O. Olejnik, *Komunikat z VII Konferencji Generalnej*, Luboń 1-4 VII 2004, ASL.

⁴⁰³ „Sięgając do historii Zgromadzenia, w rękopisie *Reguły* z roku 1855 znajdujemy punkt mówiący o cotygodniowej Komunii świętej – co na ówczesne czasy było czymś wyjątkowym. Ksiądz Semeneko w liście z dnia 5 VI 1855, pisze do ks. Koźmiana: „Na miłość Boga zaklinam szanownego Założyciela, żeby na nic nie zważał, niczego się nie lękał i ten punkt, jako kamień węgielny całego swego dzieła niezachwianie utrzymywał: to jedno zapewni udanie się i pomyślność całego dzieła. O jak nam miło myśleć, że Słuźebniczki Bogarodzicy będą tą bramą, przez którą wejdzie do naszego kraju, między pospolitych ludzi, częste przystępowanie do Stołu Pańskiego”. W aktualnej

Po zakończeniu XXIII Kapituły w roku 2005 przełożona Generalna wystosowała do sióstr list, w którym uświadamia im centralne miejsce Eucharystii w ich życiu i zachęca do odnawiania pobożności eucharystycznej przez adorację wynagradzającą. Ponadto przypomina o praktykowaniu zalecanej przez Kapitułę dwugodzinnej adoracji tygodniowo⁴⁰⁴.

Z dokonanej analizy przedstawionych dokumentów wynika, że formacja eucharystyczna sióstr uwzględniana była jedynie w związku z aktualnym nauczaniem Kościoła. Ważną sprawą jest zbadanie obecności treści dotyczących formacji eucharystycznej w dokumentach dotyczących poszczególnych etapów formacyjnych w Zgromadzeniu.

2.3. Kształtowanie postaw eucharystycznych na poszczególnych etapach formacji w latach 1971 - 2005

Proces formacyjny w instytutach zakonnych tworzy struktury uwzględniające konkretną osobę w jej stopniowym rozwoju⁴⁰⁵. Formacja

---

rzeczywistości można by ośmielić się postawić nowe zadanie służebniczkom Maryi: tzn., aby stały się bramą przez którą wejdzie do naszego kraju odnowienie życia konsekrowanego poprzez pogłębienie życia Eucharystycznego, przez ofiarowanie samych siebie w posłuszeństwie i wierności Bogu w codziennych sprawach, czyniąc z nich Eucharystię. Jestem przekonana, że Błogosławiony Ojciec Edmund, który był wielkim czcicielem Eucharystii, którego możemy nazwać człowiekiem Eucharystii, pragnie, abyśmy i my stały się ludźmi Eucharystii. Niezawodną pomocą i wzorem w takim zadaniu jest Niepokalana Matka, która w swej „pielgrzymce wiary” podążała za Chrystusem i jak On wypełniła wolę Ojca Niebieskiego. W Encyklice „O Eucharystii w życiu Kościoła”, w rozdziale IV, Ojciec święty Jan Paweł II⁴⁰⁴, O. Olejnik, *Komunikat z VII Konferencji Generalnej*, 1-4 VII 2004, Luboń, ASL.

⁴⁰⁴ „Eucharystia jest centrum życia konsekrowanego, jest miejscem intymnego spotkania się z Jezusem w Jego tajemnicy paschalnej, dlatego Kapituła generalna zwróciła uwagę na konieczność nieustannego odnawiania naszej pobożności eucharystycznej. „ To Jezus –jak mówi Sługa Boży Jan Paweł II – oczekuje nas w tabernakulum, aby napęlić nasze serca głębokim doświadczeniem Swej przyjaźni, która jako jedyna może nadać sens i pełnię naszemu życiu. Pozostawajmy długo na klęczkach przed Chrystusem obecnym w Eucharystii, wynagradzając naszą wiarą i miłością zaniedbania, zapomnienia a nawet zniewagi, jakich Zbawiciel doznaje w tylu miejscach na świecie (por. MND 18,30). Doceniając wartość modlitwy adoracyjnej, obecna Kapituła czyni aktualnym zalecenie XXII Kapituły Generalnej o dodatkowej dwugodzinnej adoracji w ciągu tygodnia z prośbą o rychłą kanonizację bł. Ojca Założyciela o to, byśmy żyły zgodnie z Jego charyzmatem, a także, aby nasze Zgromadzenie cieszyło się nowymi i licznymi, świętymi powołaniami”, O. Olejnik, *List pokapitulny*, Luboń, 15 IX 2005, ASL.

⁴⁰⁵ E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 281.

w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek przebiega na kilku etapach. Jak wynika z dotychczasowych badań dokumentów Zgromadzenia przedstawionych w poprzednich rozdziałach, w jego początkowej fazie istnienia i rozwoju, zaznacza się staranie Założyciela o formację eucharystyczną sióstr. W późniejszym czasie, w Zgromadzeniu w okresie do Soboru Watykańskiego II zauważa się, w tej kwestii, odniesienia do nauczania powszechnego Kościoła ale z mniejszym uwzględnianiem wskazań Założyciela. W celu zdiagnozowania więc aktualnej sytuacji realizacji formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu na poszczególnych jej etapach, w tym rozdziale zostanie przedstawiona analiza aktualnych dokumentów Zgromadzenia dotyczących tych etapów formacji.

2.3.1. Aspirat

Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny z 1990 r. w rozdziale ósmym zatytułowanym Formacja Zakonna przedstawiają etapy formacyjne w Zgromadzeniu. Aspirat jako pierwszy etap formacji ma na celu umożliwienie kandydatce pogłębienia osobistego kontaktu z Chrystusem. Ponadto umożliwia Zgromadzeniu rozpoznanie jej predyspozycji uzdalniających ją do podjęcia życia zakonnego we wspólnocie służebniczek⁴⁰⁶. Forma i czas trwania aspiratu zależna jest od potrzeb i okoliczności. Warunki te określa przełożona wyższa⁴⁰⁷. W Zgromadzeniu funkcjonują dwa rodzaje aspiratu: w szerszym znaczeniu, dotyczący kandydatek kontynuujących naukę w domach

---

⁴⁰⁶ *Konstytucje*, 1990, art. 126.

⁴⁰⁷ Tamże, art. 125.

zakonnych Służebniczek lub w swoich domach rodzinnych,⁴⁰⁸ oraz w ściślejszym znaczeniu dla kandydatek deklarujących oficjalnie swoją decyzję o wstąpieniu do Zgromadzenia. Stanowi on etap przygotowujący do postulatu i odbywa się zasadniczo na terenie prowincji, do której terytorialnie ze względu na zamieszkanie przynależy kandydatka⁴⁰⁹.

Program formacyjny opracowuje siostra w porozumieniu z przełożoną wyższą. Ramowy program uwzględnia zagadnienia dotyczące podstaw wiary według *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, z podkreśleniem tematów dotyczących Eucharystii. Aspirantka zostaje zaznajomiona ze Zwyczajami Zgromadzenia. Przekazane są jej treści dotyczące zasad dobrego wychowania i higieny osobistej. W tym czasie odbywają się także lekcje śpiewu. Program formacyjny uwzględnia także rozmowy indywidualne osoby prowadzącej z kandydatką⁴¹⁰. W tym programie przeznaczona jest dwie godziny na zagadnienia dotyczące Eucharystii, które realizuje się w oparciu o *Katechizm Kościoła Katolickiego*⁴¹¹. Jak można zauważyć, temat ten uwzględniony jest w formacji, chociaż wydaje się, że nie zajmuje szczególnego miejsca, o czym świadczy nieokreślony w programie wymiar godzin⁴¹². Nie uwzględnia się również eucharystycznego rysu duchowości bł. Edmunda Bojanowskiego i Jego wskazań dla kandydatek.

---

⁴⁰⁸ *Dyrektorium*, p. 106.

⁴⁰⁹ Tamże.

⁴¹⁰ *Formacja w Aspiracji*, Pleszew 1988, ASP.

⁴¹¹ Podstawy wiary KKK i Pismo święte w: *Formacja w Aspiracji*, Pleszew 1988,

⁴¹² Człowiek obrazem Boga 2 godz.; Wolność człowieka 2 godz.; Sumienie 2 godz.; Grzech 3 godz.; Rachunek sumienia 2 godz.; Dekalog 10 godz.; Przykazania Kościelne 2 godz.; Eucharystia, Sakrament, Ustanowienie, Celebracja, Uczta.w: *Formacja w Aspiracji*, Pleszew 1988 ;

Opracowany po Soborze Watykańskim II *Statut Formacji* w rozdziale o Aspiracji nie zawiera żadnych treści odnoszących się do formacji eucharystycznej. Statut Formacji, p. 22. W: Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w Pleszewie, opracowane i zatwierdzone przez XVII Kapitułę Generalną, Pleszew, 14 - 30 XI 1969 i 15 IV - 29 IV 1971, 2 - 3, ASP.

2.3.2. Postulat

Formacja zakonna obejmuje dwa główne i konieczne etapy: nowicjat i czas próby ponowicjackiej przygotowujący do złożenia profesji wieczystej. Przyjęcie do nowicjatu poprzedza okres wstępny zwany postulatem⁴¹³. W tym okresie próby, jak poleca *Renovationis causa*, przełożeni powinni przekonać się, czy kandydat do życia zakonnego posiada odpowiedni stopień dojrzałości ludzkiej i uczuciowej uzdalniający go do podjęcia obowiązków stanu zakonnego⁴¹⁴. Celem tego okresu jest sprawdzenie autentyczności powołania przez instytut i przez samego kandydata oraz wytworzenie w młodym człowieku nowej dyspozycji ducha, który zmienia dotychczasowy sposób życia i podjęcie nowego stylu życia odpowiadającego konkretnemu instytutowi. Etap ten uzdalnia do wolnego wyboru kolejnego etapu formacji w instytucie. Jest to moment, jak określa Cencini: „destrukturyzacji strukturalnej”⁴¹⁵, czyli radykalnej zmiany sposobu myślenia i działania oraz poznania własnych ograniczeń wynikających z różnych uwarunkowań. Według niego: „odkrycie własnej niedojrzałości i niekonsekwencji są ważnymi oznakami powołania”⁴¹⁶.

Treści dotyczące formacji eucharystycznej znajdujemy w pierwszym dokumencie, jakim był *Statut Formacji*, funkcjonujący w Zgromadzeniu od 1969 do 1988⁴¹⁷. Zapisano w nim, że postulanki powinny codziennie uczestniczyć we Mszy św.⁴¹⁸. Jest to jedyna taka wzmianka dotycząca Eucharystii bez żadnego uzasadnienia tej praktyki.

---

⁴¹³ RC, 10.

⁴¹⁴ RC, 11; PI, 42.

⁴¹⁵ A. Cencini, *Synowskie uczucia, Droga formacyjna w życiu konsekrowanym*, Kraków 2005, s. 38.

⁴¹⁶ Tamże.

⁴¹⁷ W. Warzecha, *Ewolucja Konstytucji Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Maryi Panny – Wielkopolskich, w latach 1962 – 1988*, s. 34.

⁴¹⁸ *Statut Formacji*, p. 22, w: *Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w Pleszewie, opracowane i zatwierdzone przez XVII Kapitułę Generalną, Pleszew, 14 - 30 XI 1969 i 15 - 29 IV 1971*, s. 4 – 5, ASL.

Zgodnie z *Konstytucją* Zgromadzenia z 1990 r. formacja postulantek powinna mieścić się w granicach od pół roku do dwóch lat⁴¹⁹. W tym czasie kandydatka, pod kierunkiem mistrzyni, powinna pogłębić własne powołanie, uzupełnić swoją wiedzę religijną oraz dążyć do pełnego rozwinięcia osobistych przymiotów, zwłaszcza tych, które charakteryzują dojrzałość ludzką i życie chrześcijańskie⁴²⁰. Miejscem formacji powinna być młodzieżowa wspólnota postulancka⁴²¹. W doksztalcaniu religijnym, jak zaleca *Dyrektorium* w punkcie 109, „trzeba starać się o uzupełnienie wiedzy z zakresu zasadniczych prawd teologicznych oraz o wprowadzenie postulantek w zagadnienia życia wewnętrznego dotyczące modlitwy, rachunku sumienia, pracy nad sobą”⁴²². Należy też zapoznać je z życiem i działalnością Założyciela bł. Edmunda Bojanowskiego oraz ze Zgromadzeniem. Założenia programowe pracy formacyjnej w postulacie nie zawierają tematów dotyczących formacji eucharystycznej, jedynie uwzględniają wykłady na temat sakramentów św.⁴²³. Warto jednak zauważyć, że federacyjny

⁴¹⁹ *Konstytucje*, art. 127.

⁴²⁰ *Dyrektorium*, p. 109.

⁴²¹ *Konstytucje*, art. 129.

⁴²² *Dyrektorium*, p. 109.

⁴²³ „OGÓLNY PLAN ZAJĘĆ DLA POSTULATU

- wykłady: Teologia dogmatyczna.
Teologia życia wewnętrznego.
Higiena i anatomia.
ABC dobrego wychowania.
- rekolekcje – z indywidualnym prowadzeniem i elementami ignacjańskiej metody Ć.D.:
I rok postulatu -5-cio dniowe „Wprowadzenie w modlitwę”
II rok postulatu – 8-dniowe „Fundament „
- obowiązki modlitwy – podobnie jak siostry po ślubach.
- wprowadzenie w liturgię – prowadzenie modlitw brewiarzowych, czytanie i śpiew liturgiczny, prowadzenie śpiewu podczas Mszy św. i nabożeństw.
- obowiązki pracy – wprowadzenie do pracy w ochronce, w zakrystii, w kuchni, w pralni, w ogrodzie, wśród chorych, podstawowe obowiązki domowe. Podręczce, 2005

FORMACJA W POSTULACIE CZAS TRWANIA – 2 lata.

CEL – pomoc w rozeznaniu powołania osoby,

-przygotowanie do nowicjatu.

SUGESTIE –

I rok postulatu obejmuje przede wszystkim formację ludzką, uwzględniając indywidualne uwarunkowania osoby.

II rok postulatu zakłada podprowadzenie do fundamentu życia duchowego.

podręcznik dla wychowawczyń⁴²⁴ przewiduje realizację w postulacie tematu: „Jezus Eucharystyczny siłą w dążeniach”⁴²⁵. Proponuje się tam postulantom refleksję nad żywą obecnością Chrystusa w Eucharystii w kontekście zapisków z *Dziennika* bł. Edmunada Bojanowskiego dotyczących uczestniczenia we mszy św., częstego przystępowania do Komunii św. i adoracji Najświętszego Sakramentu.

2.3.3. Nowicjat

Nowicjat jest podstawowym okresem w formacji zakonnej. *Kodeks Prawa Kanonicznego* określa jego cele i zadania⁴²⁶. Zgodnie z programem wytyczonym przez Kościół „nowicjusze powinni być doprowadzeni do zdobycia cnót ludzkich i chrześcijańskich:

Towarzystwo indywidualne wydaje się konieczne, ze względu na różnorodność osób (dojrzałość ludzka i chrześcijańska). Poznanie osobistej historii życia jest ważnym elementem rozeznania powołania. Powrót do niej ujawnia ważne aspekty pracy nad sobą dla danej osoby. Kandydatka pragnąca podjąć życie zakonne powinna „przepracować” własną historię na pierwszych etapach formacji. Celem towarzyszenia indywidualnego jest pomoc w poznaniu prawdy o sobie, akceptacji siebie, poznaniu hierarchii wartości osoby i integracji wartości i potrzeb, wprowadzenie w podstawowe metody pracy nad sobą i życie duchowe.

Wprowadzając postulantkę w życie modlitwy i różne aspekty życia w naszym Zgromadzeniu należy wziąć pod uwagę konieczność pogłębienia podstawowej wiedzy religijnej. Kandydatki bardzo często mają ubogie doświadczenie życia religijnego .

Zapoznanie z charyzmatem Zgromadzenia w postulacie obejmuje:

- poznanie osoby Założyciela poprzez lekturę i odwiedzanie miejsc z Nim związanych,
- wprowadzenie w doświadczenie życia modlitwy,
- zapoznanie z Konstytucjami, Dyrektorium i zwyczajami obowiązującymi w Zgromadzeniu,
- podjęcie życia wspólnotowego,
- wprowadzenie w podstawowe obowiązki, jakimi zajmują się służebniczki.

TEOLOGIA ŻYCIA WEWNĘTRZNEGO W POSTULACIE

1. Wprowadzenie

pojęcie życia wewnętrznego,
powtórzenie: mały katechizm,
sakramenty (sakrament pokuty!),
obowiązki modlitwy w postulacie,
człowiek istota duchowa”.

Dokumenty Formacji w Postulacie, Podręczce, 2005, ASL.

⁴²⁴ *Podręcznik dla wychowawczyń wszystkich etapów formacyjnych Zgromadzeń Sióstr Służebniczek NMP*, red. zespół, Tarnów 1997.

⁴²⁵ Tamże, s. 37 – 40.

⁴²⁶ „Nowicjat, w którym rozpoczyna się życie w instytucie, zmierza ku temu, żeby nowicjusze dokładniej rozpoznali Boże powołanie i to właściwe danemu instytucowi, by doświadczyli sposobu życia instytucu, uformowali umysł i serce jego duchem, a także, by można było potwierdzić ich zamiar i zdatność”, *KPK*, kan. 646.

przez modlitwę i samozaparcie (...). Należy ich wdrażać w kontemplowanie tajemnic zbawienia, w czytanie i rozważanie Pisma świętego, wprowadzenie w liturgię oraz nauczyć sposobu praktykowania rad ewangelicznych. Mają być zaznajomieni z normami instytutu, jego historią i życiem⁴²⁷. Formacja powinna dokonywać się we wspólnocie nowicjackiej przez okres dwunastu miesięcy⁴²⁸.

Podstawowy dokument Soboru Watykańskiego II *Perfectae caritatis* zaznacza, że odnowa instytutu zależy przede wszystkim od formacji jego członków. Chociaż podaje kilka wytycznych dotyczących tej formacji, bliżej jednak nie zajmuje się tą kwestią⁴²⁹. Dokument Motu proprio, *Ecclesiae Sanctae*, zawierający przepisy wykonawcze do *Perfectae caritatis*, zwraca uwagę na to, aby formacja osób zakonnych, począwszy od nowicjatu, nie była jednolita we wszystkich instytutach, ale powinna uwzględniać właściwy jego charakter⁴³⁰.

Nowicjat w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny trwa dwa lata. W tym czasie nowicjuszka przebywa we wspólnocie nowicjackiej i pod kierunkiem mistrzyni dokładniej rozpoznaje swoje powołanie oraz miejsce Służebniczek w Kościele. Poznaje także charyzmat Zgromadzenia i stopniowo żyje radami ewangelicznymi według *Konstytucji Zgromadzenia*⁴³¹.

Formacja w nowicjacie uwzględnia studium i rozważanie Pisma św., wprowadzenie w liturgię, poznanie osoby Założyciela, bł. Edmunda Bojanowskiego i historii Zgromadzenia, ducha wspólnoty oraz normy

---

⁴²⁷ *KPK*, kan. 652 § 2.

⁴²⁸ *KPK*, kan. 648 § 1.

⁴²⁹ *PC*, 18.

⁴³⁰ *ES*, 33.

⁴³¹ *Konstytucje*, 1990, art. 134.

kształtujące życie wewnętrzne i zakonne⁴³². Nowicjuszkę poznają również różne formy modlitwy praktykowanej w Zgromadzeniu. Oprócz modlitw obowiązujących siostry profeski odprawiają dodatkowe ćwiczenia duchowe, by pogłębić życie modlitwy⁴³³. W tym celu przebywają w odosobnieniu i atmosferze ciszy. Dokonuje się wówczas pogłębienie ducha wiary, ofiary i modlitwy⁴³⁴. W celu umożliwienia nowicjuszkom przygotowania do pracy w zakresie działalności apostolskiej Zgromadzenia wysyła się je na okres działalności formacyjnej do konkretnej wspólnoty słuźebniczek⁴³⁵. Przebywając na formacji apostolskiej, mają one możliwość zapoznania się z życiem i warunkami pracy sióstr. Nowicjuszkę powinny w tych warunkach zdobyć umiejętność łączenia modlitwy z pracą apostolską⁴³⁶.

Formacją nowicjacką kieruje mistrzyni nowicjatu, mianowana przez przełożoną wyższą za zgodą jej rady⁴³⁷. Mistrzyni pod zwierzchnictwem przełożonej wyższej odpowiada za całokształt formacji w nowicjacie. Ona tworzy program wychowania, który corocznie zatwierdza przełożona wyższa⁴³⁸. Z dokumentów tych wynika, że w formacji uwzględnia się zakres kształcenia wyznaczony przez dokument *Renovationis causam*⁴³⁹. W *Statucie Formacji* z 1969, w rozdziale II O Nowicjacie, zaznacza się, że ważna jest formacja liturgiczna nowicjusek, zwłaszcza poznawanie teologii Eucharystii, aby świadomie włączały się w ten najwyższy akt kultu. Wskazuje się również na Eucharystię jako pomoc w zdobywaniu świętości

---

⁴³² *Konstytucje* 1990, art.139.

⁴³³ *Dyrektorium* 1999, p.112.

⁴³⁴ *Konstytucje*, 1990, art.140.

⁴³⁵ Tamże, art.143.

⁴³⁶ *Dyrektorium* 1999, p. 116.

⁴³⁷ *Konstytucje* 1990, art. 137.

⁴³⁸ *KPK*, kan. 650 § 1; *Konstytucje*, art. 145; *Dyrektorium*, p. 112. *Program kształcenia w Postulacie i Nowicjacie oraz Program kształcenia w Nowicjacie*, Luboń, ASL.

⁴³⁹ *RC*, 15.

i działalności apostołskiej⁴⁴⁰.

Federacyjny podręcznik dla wychowawczyń jedynie w rozdziale O pokucie, zawiera wzmiankę na temat zjednoczenia z Jezusem Eucharystycznym, cytując mały fragment *Dziennika Założyciela*⁴⁴¹.

Obecnie, jak wynika z *Dziennika zajęć w nowicjacie*, formacja eucharystyczna odbywa się w ramach wykładów z Liturgiki⁴⁴². Ponadto plan pracy na poszczególne lata w wymiarze tygodniowym uwzględnia półgodzinne Adoracje Najświętszego Sakramentu we wtorek i czwartek oraz godziną w niedzielę. Codziennie siostry nowicjuszek praktykują przynajmniej piętnastominutową modlitwę indywidualną⁴⁴³. W ramach poznawania Ustaw Zgromadzenia odbywają się wykłady na temat *Konstytucji* i *Dyrektorium*. Wówczas siostry nowicjuszek mają możliwość poznawania zawartych tam treści dotyczących Eucharystii i formacji eucharystycznej⁴⁴⁴. Aktualne dokumenty Zgromadzenia nie uwzględniają jednak w tym okresie szerszego zakresu systematycznej formacji eucharystycznej.

---

⁴⁴⁰ *Statut Formacji*, p. 42, w: *Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w Pleszewie*, opracowane i zatwierdzone przez XVII Kapitułę Generalną, Pleszew, 14 – 30 XI 1969 i 15 – 29 IV 1971, s. 6 – 14, ASL.

⁴⁴¹ *Podręcznik dla wychowawczyń*, dz. cyt., s. 164.

⁴⁴² Tematy wykładów: „1. Modlitwy Eucharystyczne. Obrzędy Komunii św. Znak pokoju; 2. Przygotowanie darów. Historia – dzisiaj. Procesja – mycie rąk; 3. Liturgia Słowa- czytania, lekcjonarz, śpiewy, modlitwa powszechna; 4. O sakramentach w ogólności. Historia Eucharystii. Ofiara Mszy św. Obrzędy wstępne”, *Dziennik zajęć w nowicjacie*, Luboń brw, ASL.

⁴⁴³ *Dyrektorium* 1999, p. 112. ⁴⁴³ *KPK*, kan. 650 § 1; *Konstytucje*, art. 145; *Dyrektorium*, p. 112. *Program kształcenia w Postulacie i Nowicjacie oraz Program kształcenia w Nowicjacie*, Luboń, ASL. ⁴⁴³ *RC*, 15.

⁴⁴³ *Statut Formacji*, p. 42, w: *Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w Pleszewie*, opracowane i zatwierdzone przez XVII Kapitułę Generalną, Pleszew, 14 – 30 XI 1969 i 15 – 29 IV 1971, s. 6 – 14, ASL.

⁴⁴³ *Podręcznik dla wychowawczyń*, dz. cyt., s. 164.

⁴⁴³ Tematy wykładów: „1. Modlitwy Eucharystyczne. Obrzędy Komunii św. Znak pokoju; 2. Przygotowanie darów. Historia – dzisiaj. Procesja – mycie rąk; 3. Liturgia Słowa- czytania, lekcjonarz, śpiewy, modlitwa powszechna; 4. O sakramentach w ogólności. Historia Eucharystii. Ofiara Mszy św. Obrzędy wstępne”, *Dziennik zajęć w nowicjacie*, Luboń brw, ASL.

⁴⁴³ *Dyrektorium* 1999, p. 112

⁴⁴⁴ W rozdziale II rozprawy przeprowadzono analizę tych dokumentów i wykazano obecność w nich treści dotyczących formacji postaw eucharystycznych.

2.3.4. Profesja czasowa - juniorat

Dalsza formacja oraz kształcenie zakonników po nowicjacie kontynuowane jest w okresie ślubów czasowych, jak poleca dokument *Ecclesiae Sanctae*⁴⁴⁵. Okres ten ma na celu umocnienie wierności młodych profesek⁴⁴⁶. Własne prawo instytutu powinno określić program i czas trwania kształcenia, uwzględniając potrzeby Kościoła oraz warunki współczesnych ludzi i czasu, zgodnie z charakterem instytutu⁴⁴⁷. Ponadto dla osiągnięcia celów formacji na tym poziomie wskazana jest większa wspólnota, by zakonnica mogła działać apostołsko, akceptować realia życia, przyjmować stworzone przez wspólnotę warunki do rozwoju i być odpowiedzialnym członkiem tej wspólnoty. Formacja ta powinna trwać co najmniej trzy lata⁴⁴⁸. Każdy instytut powinien dostosować swoje wymagania do konkretnych osób, okoliczności, czasu i miejsca. W programie formacji intelektualnej powinien uwzględnić teologię biblijną i dogmatyczną, teologię duchowości i pastoralną, w szczególności poznawanie doktryny życia zakonnego i charyzmatu instytutu⁴⁴⁹. W tym okresie juniorystka powinna bardziej utożsamić się z charyzmatem zgromadzenia oraz radykalniej praktykować rady ewangeliczne i angażować się w misję Chrystusa⁴⁵⁰.

„Juniorat – to (...)troskliwe otoczenie opieką młodych Sióstr, przynajmniej od pierwszej profesji aż do dozgonnej”, tak wypowiada się XVI Kapituła Generalna. Zachęta i polecenie tworzenia Junioratów skierowane było do wszystkich instytutów. Na ten temat wypowiadał się już w 1952 r. O. Larraona – sekretarz Kongregacji Zakonników.

---

⁴⁴⁵ *ES*, p. 35.

⁴⁴⁶ *PI*, p. 56.

⁴⁴⁷ *PI*, p. 58.

⁴⁴⁸ *PI*, p. 60.

⁴⁴⁹ *PI*, p. 61.

⁴⁵⁰ A. Cencini, *Synowskie uczucia*, dz. cyt., s. 80.

„Juniorat to początek życia apostołskiego, ma on na celu zabezpieczyć zakonnicę przed ewentualną katastrofą, jak się to często zdarza, kiedy młode siostry oddają się gorączkowemu życiu czynnemu, bez poprzedzającego okresu przygotowania”⁴⁵¹. Uchwała XV Kapituły Generalnej zapowiadała: „Gdy warunki personalne na to pozwolą, otworzy się Juniorat, by utwierdzać młode profeski w powołaniu i przygotować do prowadzenia dzieł właściwych Zgromadzeniu”⁴⁵². Do realizacji tej uchwały doszło w 1963 r. gdy w wielu zgromadzeniach już funkcjonowały junioraty, „my zostaliśmy w tyle, jesteśmy w tej dziedzinie opóźnione”⁴⁵³ - stwierdziła Kapituła. Na zakończenie tego etapu formacji miała być tzw. III probacja przed profesją wieczystą. W związku z tym zatwierdzono Statut Junioratu i III Probacji⁴⁵⁴.

Program junioratu i III probacji uwzględniał : kursy ascetyczne dla juniorystek (dwa razy w roku, osobno dla profesek jednorocznych i dla trzyletnich), wizytowanie juniorystek w miejscu ich przebywania przez Instruktorkę przynajmniej raz w roku. Ponadto kształcenie i praktykę zawodową juniorystek oraz Konferencje i referaty nie tylko dla juniorystek, lecz i dla innych sióstr. Podkreślał znaczenie zaangażowania apostołskiego i praktykowania zakonnego milczenia⁴⁵⁵.

Kapituła dokonała analizy sytuacji współczesnej młodzieży zakonnej. W tym celu posłużono się ankietami przedkapitulnymi, w których, jak zauważono, „młodzież (...) wylicza cały szereg swoich wad i przyznaje się do nich szczerze”⁴⁵⁶. W przytoczonej wypowiedzi młodej siostry wynika, że młodzież zakonna nie uznaje autorytetów, nie ma szacunku dla starszych, nie umie słuchać, cechuje ją zbytnią pewnością siebie, duch

---

⁴⁵¹ Cyt. za: *Uchwały XVI Kapituły Generalnej*, 1963, ASL

⁴⁵² *Uchwały XV Kapituły Generalnej*, 1957, ASL.

⁴⁵³ *Uchwały XVI Kapituły Generalnej*, 1963, ASL.

⁴⁵⁴ Tamże.

⁴⁵⁵ Tamże.

⁴⁵⁶ Tamże.

krytycyzmu, brak poczucia odpowiedzialności, sumienności, wytrwałości, załamywanie się wobec trudności. W odpowiedzi na taką sytuację przedstawiono przyczyny istniejące w społeczeństwie, takie jak: trudne warunki materialne rodzin, antyreligijny i antykościelny klimat wychowania⁴⁵⁷. Podkreślano również pozytywne cechy młodego pokolenia: szczerłość, dążenie do poznania prawdy, chęć do życia ubogiego, samokrytycyzm, poszukiwanie dobrego przykładu i rodzinnej atmosfery. Kapituła zachęcała starsze siostry do życzliwości wobec młodych sióstr, do odpowiedzialnego wychowania ich własnym przykładem dobrego życia⁴⁵⁸. Z nadzieją podkreślano, że Juniorat będzie pomocą w utrzymaniu dobrej atmosfery we wspólnotach⁴⁵⁹. Normy prawne określające cel i zadania Junioratu zawierał *Statut Formacji*⁴⁶⁰, który funkcjonował w Zgromadzeniu do 1988r.⁴⁶¹. Znajdujemy w nim zalecenie, by w formacji podkreślać znaczenie Eucharystii jako źródła życia duchowego oraz skutecznego zjednoczenia z Chrystusem i całym Ludem Bożym⁴⁶².

Zgodnie z obecnie obowiązującymi *Konstytucjami*, śluby czasowe w Zgromadzeniu Służebniczek składa się najpierw dwukrotnie na jeden rok, potem na okres trzech lat⁴⁶³. Cel i zadania junioratu, jako okresu od pierwszych ślubów do wieczystych, służy dopełnieniu formacji zakonnej i apostołskiej z uwzględnieniem charakteru Zgromadzenia oraz kwalifikacji zawodowych i naukowych koniecznych do pełnienia przyszłych obowiązków⁴⁶⁴. W tym okresie może dokonywać się dalszy

---

⁴⁵⁷ Tamże.

⁴⁵⁸ Tamże.

⁴⁵⁹ Tamże.

⁴⁶⁰ *Statut Formacji*, w: *Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w Pleszewie*, opracowane i zatwierdzone przez XVII Kapitułę Generalną, Pleszew, 14 – 30 XI 1969 i 15 – 29 IV 1971, s. 6 – 14; *Zbiór Dekretów XVII Kapitulej Generalnej 1969*, ASL.

⁴⁶¹ W. Warzecha, dz. cyt. s. 34.

⁴⁶² *Statut Formacji*, dz. cyt., p. 91.

⁴⁶³ *Konstytucje*, 1990, art. 150.

⁴⁶⁴ Tamże, art. 151.

rozwój osobowości juniorystki. Zgromadzenie daje jej okazję do postępu w posłuszeństwie, a zarazem w inicjatywie, w dojrzałości uczuciowej i miłości, w ubóstwie, w życiu oddanym modlitwie, nauce i pracy. W konsekwencji w juniorystce powinna pogłębić się postawa oddania się Chrystusowi, a także większej odpowiedzialności w życiu i pracy oraz kierowania się czystą intencją, miłością i wiarą⁴⁶⁵.

W ciągu dwóch pierwszych lat formacja junioracka ma charakter bardziej zorganizowany i przebiega w grupach juniorackich. Program na tych etapach formacji ustala przełożona generalna w porozumieniu z przełożonymi prowincjalnymi i mistrzynią junioratu. Z tym programem zaznajamiają się przełożone lokalne miejsc pobytu juniorystek⁴⁶⁶. Przełożona wyższa w porozumieniu z mistrzynią junioratu przydziela juniorystkę do domu i do prac, by mogła ona realizować zadania tego etapu formacji.

Formacja zakonna, potraktowana bardziej rozwojowo, przeprowadzona na różnych etapach życia juniorystki, powinna zakończyć się gruntownym przygotowaniem do złożenia profesji wieczystej w odosobnieniu i na modlitwie, tak by to przygotowanie było drugim nowicjatem⁴⁶⁷.

Przed złożeniem profesji wieczystej juniorystki odprawiają trzymiesięczną probację w domu probacyjnym pod kierunkiem mistrzyni probacji. W tym czasie siostry są zwolnione ze swoich obowiązków zawodowych⁴⁶⁸. Zgodnie z programem probacji podejmują one różne formy modlitwy, które mogą przyczynić się do rozwoju ducha modlitwy. Biorą udział w wykładach i konferencjach ascetycznych, by umocnić swoją prawdziwą postawę życiową, chrześcijańską

---

⁴⁶⁵ *Konstytucje*, 1990, art. 152 - 153.

⁴⁶⁶ *Dyrektorium*, 1999, p. 121.

⁴⁶⁷ *RC*, p. 9.

⁴⁶⁸ *Dyrektorium*, 1999, p. 124.

i zakonną⁴⁶⁹.

Federacyjny podręcznik dla wychowawczyń w czasie junioratu proponuje jedynie refleksję nad fragmentem listu⁴⁷⁰ i *Dziennika*⁴⁷¹ E. Bojanowskiego. List mówi o zacieśnianiu więzi z Chrystusem przez częstą komunię św. w kontekście warunków owocnej pracy apostołskiej. W *Dzienniku* Założyciel zwraca uwagę na apostołski wymiar świadectwa życia eucharystycznego Służebniczek⁴⁷².

W okresie trwania junioratu realizowany jest program, który ustala przełożona generalna w porozumieniu z przełożonymi prowincjalnymi i mistrzynią junioratu⁴⁷³. Analiza *Dziennika Spotkań Junioratu* wykazuje, że przeciętnie w ciągu roku realizowano w formie wykładów trzy tematy o Eucharystii i jej wymiarze formacyjnym bez uwzględniania wskazań Założyciela. Ponadto przy okazji zjazdów juniorackich organizowano wspólne Adoracje Najświętszego Sakramentu⁴⁷⁴. W niewielkim więc zakresie realizowana była systematyczna formacja eucharystycznych na tym etapie formacji w Zgromadzeniu.

2.3.5. Formacja permanentna

Formacja ciągła to ogólny proces odnowy, który obejmuje wszystkie sfery życia zakonnika i całego instytutu⁴⁷⁵. Podmiotem formacji permanentnej jest osoba w kolejnych fazach swojego życia, a celem jest cały człowiek powołany do realizacji rad ewangelicznych

---

⁴⁶⁹ Tamże, p. 123.

⁴⁷⁰ E. Bojanowski, *List do s. Marianny Melcer*, 30 VIII 1867, cyt. za: *Podręcznik dla wychowawczyń*, dz. cyt., s. 200.

⁴⁷¹ Dz. 20 X 1857.

⁴⁷² *Podręcznik dla wychowawczyń*, dz. cyt., s. 200, 203.

⁴⁷³ *Dyrektorium* 1999, p. 121.

⁴⁷⁴ *Dziennik spotkań Junioratu*, Luboń b.r.w., ASL.

⁴⁷⁵ *PI*, p. 68.

w konkretnym instytucie⁴⁷⁶. Zakonnicy mają obowiązek kontynuować swoją formację duchową, naukową i praktyczną. Przełożeni powinni zapewnić im do tego odpowiednie warunki i czas⁴⁷⁷. Instrukcja *Potissimum Institutioni* określa trzy główne powody uzasadniające formację ciągłą: pierwszy wynika z samej funkcji życia zakonnego w Kościele, w którym spełnia ono rolę charyzmatyczną i eschatologiczną, drugi dotyczy przyszłości wiary chrześcijańskiej w zmieniającym się świecie, trzeci dotyczy przyszłości instytutów, która zależy w dużej mierze od formacji ciągłej ich członków. Dokument wskazuje na uwzględnienie w programie tej formacji kilku elementów: duchowości, (zależy od niej pogłębienie ducha wiary i sensu profesji zakonnej), udziału w życiu Kościoła według charyzmatu instytutu, doskonalenia zawodowego i doktrynalnego, poznawania Założyciela i dziejów instytutu i realizacji charyzmatu w życiu osobistym i wspólnotowym⁴⁷⁸.

Jak zaznacza J. Koziński: „błędne byłoby jednak przekonanie, że osobowość człowieka jest całkowicie tworem okoliczności zewnętrznych. Rozwój jej w znacznym stopniu zależy od nas samych, od naszych świadomych i celowych działań (...). Dzięki zaakceptowaniu racjonalnej i humanistycznej strategii samorozwoju można pełniej wykorzystać swoje ukryte możliwości i stworzyć dojrzałą osobowość. (...) Pierwszą z nich można by nazwać strategią permanentnego rozwoju osobowości. Człowiek, który ją akceptuje, próbuje systematycznie kształtować swoje zdolności intelektualne i zwiększać umiejętności, stara się doskonalić swój system wartości i style działania; bardziej interesuje go motywacyjne pytanie: <kim mogę i kim chciałbym być>, niż pytanie kontemplacyjne: <kim jestem>. Strategia ta umożliwia stały

---

⁴⁷⁶ VC, p.71.

⁴⁷⁷ KPK, kan. 661.

⁴⁷⁸ PI, 68.

rozwój osobowości i ułatwia przystosowanie się człowieka do zmiennych okoliczności. Skoro ciągle zmieniamy świat, musimy również ciągle zmieniać siebie⁴⁷⁹.

Autor uzasadnia fundament tych zmian: „dzięki akceptacji strategii permanentnego rozwoju możemy w nowy sposób spojrzeć na ideały i cele człowieka. W świetle tej strategii szlachetny postulat <być sobą> okazuje się bardzo konserwatywny; trzeba go zastąpić hasłem <stawać się sobą> lub <przekraczać siebie>, które podkreśla zmienność ludzkiej osobowości⁴⁸⁰. Następnie dodaje: „ludzie, którym obce są ideały samorozwoju, często przyjmują strategię toksyczną czy destrukcyjną. Nie wykorzystują oni z reguły swoich możliwości, nie podejmują systematycznych prób rozwoju własnych umiejętności i emocji. W naszej zmiennej i dynamicznej epoce szybko tracą kontakt z rzeczywistością; przestają rozumieć otoczenie i ciągle doznają głębokiej frustracji⁴⁸¹.

W Zgromadzeniu, zgodnie z *Konstytucjami*⁴⁸², po złożeniu ślubów wieczystych, profeska odpowiedzialnie i z zaangażowaniem osobistym stara się o rozwój życia wewnętrznego. *Dyrektorium* zachęca do starannego dobierania środków formacyjnych i korzystania z nich przy pomocy wspólnoty. Ponadto podkreślając odpowiedzialność osobistą za modlitwę, poleca siostrom, aby rozwijały ją przez praktykę codziennych medytacji, adoracji, a także przez pogłębianie ducha ofiary i służby⁴⁸³. Podobne zalecenie znajdujemy w *Statucie Formacji* w rozdziale formacyjnym dotyczącym Formacji Permanentnej, znajdują się w nich konkretne propozycje dotyczące metod modlitwy i refleksji, np. dzielenie się Ewangelią, rewizja życia, comiesięczna konferencja

---

⁴⁷⁹ J. Koziński, *O godności człowieka*, Warszawa, 1977, s. 22 - 23.

⁴⁸⁰ Tamże, s. 24.

⁴⁸¹ Tamże, s. 23.

⁴⁸² *Konstytucje*, 1990, art 158.

⁴⁸³ *Dyrektorium*, 1999, p. 133; *Statut Formacji*, Pleszew 1981, p. 125, ASP.

ascetyczna dla wspólnoty, udział siostr w skupieniach międzyzakonnych, coroczne rekolekcje, comiesięczne dni skupienia oraz spotkania siostr profesek w grupach według określonych kryteriów⁴⁸⁴. Aktualny *Zwyczajnik Zgromadzenia* określa ramowy plan dnia odnowienia miesięcznego, by ten dzień mógł stać się pomocny w formacji permanentnej. Przewiduje on: dodatkowe półgodzinne rozmyślanie, czytanie podczas posiłków z fragmentów Pisma świętego i przepisów Zgromadzenia⁴⁸⁵. Ważną sprawą sprzyjającą wzrostowi życia wewnętrznego jest dobra atmosfera we wspólnocie wyrażająca się w dialogu między siostrami oraz troska wspólnoty o potrzebujących⁴⁸⁶.

Jak wynika z analizy dokumentów formacji permanentnej, uwzględnia ona program duszpasterski Kościoła wyznaczony na poszczególne lata. Ponadto proponowane treści zawierają teksty biblijne, nauczanie Kościoła i dokumenty Zgromadzenia, które służą do indywidualnego przeprowadzenia medytacji oraz do wspólnotowych spotkań, podczas których siostry dzielą się tą treścią.

W ostatnich latach praktykuje się spotkania wspólnot pod przewodnictwem prelegentki, która wygłasza referat na określony temat i w atmosferze modlitwy następuje dzielenie się tą treścią. Dokumenty z lat 1991 do 2005 prezentowały różne tematy, które były realizowane w formacji permanentnej. W drugim półroczu 1991 r., w ramach miesięcznego odnowienia ducha, proponowano tematy: Głębsze przeżywanie Eucharystii i sakramentu Pokuty oraz Jak uczestniczyć we Mszy świętej? Proponowane do medytacji treści ukazywały Eucharystię jako ofiarę inspirującą do kształtowania w sobie

---

⁴⁸⁴ *Dyrektorium*, p. 136.

⁴⁸⁵ *Zwyczajnik Zgromadzenia*, p. 8.

⁴⁸⁶ *Dyrektorium*, p. 134.

postawy ofiarowywania się Bogu podczas Mszy św. i w codziennym życiu⁴⁸⁷.

Eucharystia była również tematem rozważań w 2004 r. z racji roku Eucharystycznego. Wówczas we wspólnotach podjęto studium encykliki *Ecclesiae de Eucharystia*⁴⁸⁸. Formacja zawierała więc treści dotyczące Eucharystii i uwzględniała aktualne nauczanie Kościoła.

Analiza tych dokumentów potwierdza, że w Zgromadzeniu na tym etapie formacyjnym realizowano formację eucharystyczną jedynie w odpowiedzi na aktualne dokumenty Kościoła. Nie zauważa się natomiast systematycznej formacji i odniesień do wskazań Założyciela bł. E. Bojanowskiego.

2.3.6. Zespoły formacyjne

Instrukcja *Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych* podkreśla rolę zespołu formacyjnego, który działając pod kierownictwem osoby odpowiedzialnej za formację, powinien jednomyślnie i współodpowiedzialnie współpracować z odpowiedzialnymi za różne etapy formacji⁴⁸⁹. Również w Zgromadzeniu osoby odpowiedzialne za formację tworzą zespoły formacyjne, które podczas organizowanych zebrań opracowują szczegółowy plan kształcenia dla poszczególnych etapów formacji. W działaniach swoich uwzględniają nowe wskazania Kościoła i poszukują nowych metod wychowawczych⁴⁹⁰. Z analizy protokołów z zebrań Zespołu, które odbywały się od 1971 r. do 2005 r. wynika, że nie uwzględniano tematu o Eucharystii i formacji eucharystycznej⁴⁹¹.

---

⁴⁸⁷ *Rozmyślenia na dni odnowienia ducha*, II półrocze 1991 r., maszynopis, s. 15 – 16, ASL.

⁴⁸⁸ *Materiały formacyjne*, Luboń 2004, ASL.

⁴⁸⁹ *PI*, 32.

⁴⁹⁰ *Dyrektorium*, p. 131; *Protokoły zebrań zespołu formacyjnego* 07 IX 1971 – 11 I 2008, ASL.

⁴⁹¹ *Protokoły zebrań zespołu formacyjnego*, Luboń 1971 – 2005, ASL.

Formacja eucharystyczna w analizowanych dokumentach Zgromadzenia na wszystkich jej etapach opiera się przede wszystkim na elementach intelektualnego poznawania zagadnień dotyczących Eucharystii i sprawowania jej kultu. Realizowana jest głównie podczas wykładów. W niewielkim zakresie stosowana jest formacja postaw eucharystycznych. W związku z tym proponuje się program formacji postaw eucharystycznych, który przedstawia następny rozdział.

ROZDZIAŁ 3

Propozycja programu formacji postaw eucharystycznych sióstr

Formacja zakłada ciągły rozwój człowieka. W formacji chrześcijańskiej szczególne miejsce ma Eucharystia, która odnawia również wspólnotę ludzi⁴⁹², a zarazem domaga się osobistego zaangażowania każdego uczestnika. Jak wynika z analizy dokumentów przeprowadzonej w poprzednich rozdziałach pracy, formacja eucharystyczna prowadzona była w sposób systematyczny przez samego Założyciela. Następnie w oparciu o pozostawione przez niego wskazania Zgromadzenie kontynuowało tę formację do Soboru Watykańskiego II, jednak w różnym zakresie.

Jednocześnie należy stwierdzić, że dokumenty Zgromadzenia uwzględniające wskazania Soboru Watykańskiego II nie zawierają wskazań dotyczących pogłębionej i systematycznej formacji eucharystycznej.

W związku z tym w odpowiedzi na aktualne nauczanie Kościoła i w nawiązaniu do charyzmatu Założyciela przygotowano propozycję programu uwzględniającego formację postaw eucharystycznych. Inspiracją do przyjęcia takiej koncepcji przygotowania programu były słowa Jana Pawła II: „(...) każdy wierny powinien sobie przyswajać (...)

---

⁴⁹² *RNCH*, 26.

wartości, które wyraża Eucharystia, postawy, które w człowieku budzi⁴⁹³. Ponadto, Eucharystia: „(...) ma w sobie własny sens, (...) skłania ona do realizacji egzystencjalnej i do intensywnego życia we wspólnocie chrześcijańskiej⁴⁹⁴. Proponuje się więc program formacyjny dla poszczególnych etapów życia zakonnego, z uwzględnieniem teologii Eucharystii obecnej w najnowszych dokumentach Kościoła oraz w dokumentach Zgromadzenia, a także wypowiedziach bł. Edmunda Bojanowskiego.

Określając postawy eucharystyczne, odniesiono się głównie do Adhortacji *Sacramentum caritatis*. Wyodrębnione z niej postawy przedstawiono w kontekście psychologii głębi L. Rulli, by ukazać różne uwarunkowania mające pozytywny lub negatywny wpływ na rozwój określonej postawy eucharystycznej. Korzystając z pomocniczej roli tej psychologii, która przedstawia strukturę osobowości jako predysponującą do przyjęcia Łaski Bożej, można wspomagać kształtowanie postaw eucharystycznych osób konsekrowanych.

Wyszczególnione postawy powinny być obecne na wszystkich etapach formacji, ale w sposób szczególny mają one znaczenie dla rozwoju osoby konsekrowanej w konkretnym okresie życia zakonnego. Wiąże się to z wymaganiami, jakie stawia Kościół w dokumentach na temat formacji zakonnej.

Rzeczywiście człowiek dokonuje się w czasie a doświadczenia przeżywanego wieku wymagają ciągle nowego spojrzenia na realizację przyjmowanych wartości. Ponadto istniejąca w strukturze psychicznej podświadomość⁴⁹⁵ zawiera bogaty materiał, który domaga się ciągłego

---

⁴⁹³ MND, 25.

⁴⁹⁴ A. Gerken, *Teologia Eucharystii*, Warszawa 1977, s. 262.

⁴⁹⁵ „Psychologia jako instrument formacji ma za zadanie pomóc osobom w życiu według wyznawanych wartości, zmniejszając wpływ tych części osobowości, które są nie do pogodzenia z systemem wartości powołanych oraz zwiększając zdolność osoby do słuchania i wypełniania słowa Bożego”, A. Manenti, *Powołanie, Psychologia i Łaska*, Kraków 1995, s. 59.

odkrywania⁴⁹⁶, by w świetle słowa Bożego i Eucharystii mógł stawać się miejscem formującym nowego człowieka, realizującego eucharystyczną formę egzystencji⁴⁹⁷.

Pojęcie postawy wprowadzili socjologowie. S. Baley we *Wprowadzeniu do społecznej psychologii* pisał: „zbliża się ona (postawa) swym znaczeniem do opinii (...) nie w sensie chłodnego, rozumowego sądu, lecz zdeklarowania się po stronie pewnej wartości”⁴⁹⁸. Problematyką tą zajmują się także przedstawiciele różnych nauk, stąd posiadamy zróżnicowane definicje postawy⁴⁹⁹. Postawy, jako jeden z elementów osobowości, który kształtuje się już we wczesnym dzieciństwie, mogą się tworzyć jako skutek zaspokajania własnych potrzeb lub realizowania wartości. Są więc one nabytymi

---

⁴⁹⁶ „Człowiek nosi w sobie nasienie życia wiecznego i powołanie do osiągnięcia wartości transcendentalnych, lecz pozostaje wewnętrznie zraniony i wystawiony na ryzyko sfalszowania drogi własnego powołania, z powodu oporu i trudności, na które napotyka zarówno na poziomie poznania, gdzie jest wezwany do odpowiedzialności moralnej, jak i na poziomie podświadomości, zarówno w porządku życia psychicznego, jak i psychopatologii”, Jan Paweł II, *Fides et Ratio*, 5.

⁴⁹⁷ SAC, 92.

⁴⁹⁸ S. Baley, *Wprowadzenie do psychologii społecznej*, Warszawa 1959, s. 160.

⁴⁹⁹ Psychologia społeczna wyróżnia trzy grupy definicji postaw wynikających z koncepcji teoretycznych: wg. behawiorystycznej, np. definicja W. M. Fushona – postawa jako prawdopodobieństwo występowania określonego zachowania, wg. Ascotta – postawa jako nawyk, def. D. Droby – postawa jako dyspozycja do zachowania się w określony sposób; według koncepcji socjologicznej np. def. L. L. Thurstone’a – postawa jako stopień natężenia uczucia związanego z jej przedmiotem, def. H. A. Murraya i C. D. Morgana – postawa jako trwała dyspozycja do wystąpienia jakiegoś uczucia wobec jej obiektu; nawiązując do teorii poznawczych – np. S. E. Ascha – postawa jako organizacja doświadczeń i danych dotyczących jakiegoś przedmiotu, def. Rosenberga – postawa jako przekonanie dotyczące możliwości pewnych działań oraz związane z tym uczucia; według koncepcji poznawczej – postawa wg. M. Rokeacha, N. H. Pronko, L.W. Fergusona to czynniki jakimi są przekonania. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. IV, Warszawa 2005, s. 744- 745. Ważne jest to, że zmiana postawy może mieć związek z wpływem potrzeb psychicznych na te postawy lub wartości oraz ideałów przekazywanych i przyswajanych w trakcie formacji. Definicja postawy według Allporta ujmuje ją jako predyspozycję do reagowania, która przygotowuje działanie, poprzedza je oraz wpływa na nadanie intencji i stylu zachowania. Również Prężyńska podaje definicje postawy. Według niego – „jest to względnie stałe ustosunkowanie, które wyraża się w gotowości podmiotu do pozytywnych lub negatywnych reakcji intelektualno-orientacyjnych, emocjonalno-motywacyjnych oraz behawioralnych wobec jej przedmiotu”. Podobnie definiuje postawę L. Rulla jako „stan mentalnej i nerwowej gotowości do podjęcia działania , wynikający z doświadczenia, mający dyrektywny (kierunkowy) i dynamiczny wpływ na działalność mentalną i fizyczną”, L. Rulla, F. Imoda, J. Ridick, *Antropologia della vocazione cristiana*. Vol. 2, *Conferme esistenziali*. Casale Monferrato 1986, s. 475.

predyspozycjami do działania⁵⁰⁰, które mogą realizować wartości lub zaspokajać potrzeby.

Rozwój postawy jest warunkowany również czynnikami osobowościowymi. Rulla wyróżnia trzy komponenty osobowości, dla których postawy mogą być czymś wtórnym: wartości, postawy i potrzeby psychiczne⁵⁰¹. Postawy kształtowane na drodze indywidualnego doświadczenia mogą wpływać z wartości, z potrzeb psychicznych lub też z obu tych źródeł równocześnie. Stąd postawy mogą być dwuznaczne i ambiwalentne, ponieważ mogą uzewnętrzniać wartości lub potrzeby. W formacji chrześcijańskiej chodzi jednak o głęboką internalizację wartości ewangelicznych. W tym procesie ma dokonywać się docieranie do ich głębi, we wszystkie aspekty tożsamości osoby i wszystkie dziedziny życia, tak by każda postawa i czyn ujawniały całkowitą przynależność do Boga. Zakłada to proces ewolucyjny prowadzący przez wszystkie etapy dojrzewania psychologicznego i duchowego⁵⁰².

Postawa jako dyspozycja wyraża jedynie stan gotowości do określonej reakcji i ujawnia się, gdy zaistnieją ku temu odpowiednie okoliczności⁵⁰³. Powtarzany sposób postępowania kształtuje

---

⁵⁰⁰ „Na kształtowanie postaw jednostki wpływ mają, po pierwsze: czynniki zewnętrzne, czyli inne osoby, małe lub duże grupy społeczne, środki społecznego przekazu, po drugie zaś warunki wewnętrzne, na które składają się potrzeby jednostki, jej inteligencja, poziom wiedzy potocznej i naukowej, a także wcześniejsze, ukształtowane już postawy. Czynniki te pozostają ze sobą w sprzężeniu. T. Mądrzycki. Według H. C. Kelemana istnieją trzy metody zmian postaw: uleganie (w celu uzyskania nagrody lub uniknięcia kary); identyfikacja (w celu uzyskania lub utrzymania związku z jednostką lub grupą); internalizacja („uwewnętrznienie” – przekonanie o słuszności postawy). Postawy mogą ulegać zmianom przez oddziaływanie na: procesy poznawcze (przez przekazywanie informacji); emocje; zachowania”, *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. IV, Warszawa 2005, s. 746; L. M. Rulla, *Antropology of the Cristiana Vocation*, Vol. I, Interdisciplinary Bases, Roma 1986, s. 156.

⁵⁰¹ L. Rulla, *Depth Psychology and Vocation, a Psycho – social Perspective*, Roma 1971 dz. cyt., s. 82-85.

⁵⁰² VC, 65.

⁵⁰³ Por. Prężyna, dz. cyt., s. 19; Nawiązujący do Freuda amerykański psycholog H. A. Murray wyróżnił potrzeby jako najważniejsze czynniki osobowości, które są czynnikiem ukierunkowującym do działania, zob. H. Krzysteczko, *Osobowość*, w: J. Makselon, *Psychologia dla teologów*, Kraków 1990, s. 179; C. S. Hall, G. Lindzey, *Teorie osobowości*, Warszawa 1990, s. 205.

odpowiednie postawy, które ułatwiają sposób działania. Również wartości i potrzeby psychiczne jako istotne komponenty osobowości mają wpływ na reakcje człowieka. L. Rulla w swojej teorii wyjaśnia dynamikę zmian osobowości na drodze rad ewangelicznych⁵⁰⁴. Określa on potrzebę jako „wrodzoną tendencję do działania, która usiłuje się urzeczywistnić, a jej źródłem jest deficyt organizmu albo naturalne i wrodzone potencjalności rozwojowe”⁵⁰⁵. Potrzeby według niego są przede wszystkim czymś wrodzonym, a więc naturalnym; są źródłem energii koniecznej do działania. Oprócz potrzeb angażujących tylko poziom psychofizjologiczny, psychospołeczny czy też tylko psychicznoduchowy, są również takie, które odpowiadają wszystkim trzem poziomom życia człowieka⁵⁰⁶.

L. Rulla przyjmuje listę potrzeb psychicznych określoną przez Murraya. Wśród tych potrzeb wyróżnił potrzeby rozbieżne tzn. przeciwne do wartości powołania, które koncentrują osobę na sobie samej i przez to utrudniają realizację wartości⁵⁰⁷. Inne określił jako neutralne tzn. takie, które można pogodzić z wartościami powołania, np. potrzeba osiągnięć, afiliacji, opiekuńczości, rozumienia, dominacji, porządku czy przeciwdziałania. Potrzeby neutralne mają tendencję do odrywania człowieka od obranego w życiu celu. Pomimo tego łatwiej

---

⁵⁰⁴ Por. J. B. Soiński OFM. *Psychologiczne i antropologiczne aspekty powołania chrześcijańskiego – perspektywa teorii autotranscendencji teocentrycznej Luigiego M. Rulli TJ*, „Roczniki Teologiczne” 43, 1996, z. 5, s. 39-54.

⁵⁰⁵ L. M. Rulla, J. Ridick, F. Imoda. *Entering and Leaving Vocation: Intrapsychic Dynamics*. Rome, Chicago 1976 s. 398.

⁵⁰⁶ L. Rulla, *Depth ...*, s. 29-30; „Rola potrzeb w motywacji człowieka zajmowali się też psychologowie o orientacji humanistycznej i egzystencjalnej. E. Fromm zwrócił uwagę, że rozumienie psychiki człowieka musi się opierać na analizie ludzkich potrzeb wynikających z konieczności ludzkiej egzystencji. Szczególne miejsce w jego koncepcji zajmuje potrzeba transcendencji, która oznacza zdolność do wyrastania człowieka ponad często egoistyczną biopsychiczną naturę a pozwala kochać i szanować innych”, J. Makselon. *Psychologiczne aspekty ascezy*. w: *Asceza chrześcijańska. Materiały z sympozjum*, red. ks. J. Machniak Kraków 1996, s. 25-26; Por. K. Obuchowski, *Przez galaktykę potrzeb. Psychologia dążeń ludzkich*, Poznań 1995, s. 81-82. Niestety wspomniany autor poza potrzebami sensu życia nie porusza problematyki istnienia, natury czy też mechanizmu działania innych potrzeb duchowych a zwłaszcza religijnych.

⁵⁰⁷ L. M. Rulla, *Anthropology of the Christian Vocation. Vol. 1, Interdisciplinary Bases*. Rome 1986, s. 158, 465-468.

można je pogodzić z wartościami ewangelicznymi, a nawet wykorzystać do ich wyrażania. Według Rulli potrzeby mogą motywować w działaniu osobę zarówno w sposób świadomy jak i nieświadomy. Dlatego warto poznać istnienie tych obszarów, które mają wpływ na podejmowanie decyzji i zaangażowanie w działanie. Mogą istnieć trudności w rozwoju i w realizacji powołania zakonnego u osób, u których postawy i wartości są w centralnym konflikcie z rozbieżnymi potrzebami, zwłaszcza nieświadomymi⁵⁰⁸. Ich zdolność do internalizacji wartości powołania oraz skuteczność apostołska są przez to znacznie ograniczone. Dlatego pomocą w formacji tych osób może być uwzględnienie osiągnięć teorii, która opiera się na chrześcijańskiej antropologii. Może ona wspomagać osoby konsekrowane w poznawaniu swoich uwarunkowań psychicznych i przyjęciu eucharystycznej formy egzystencji, ponieważ w Eucharystii „(...) urzeczywistnia się w pełni zażyłość z Chrystusem, upodobnienie do Niego, całkowite utożsamienie z Nim, do czego osoby konsekrowane są wezwane ze względu na swe powołanie”⁵⁰⁹. Sobór Watykański II zachęca wiernych do korzystania z osiągnięć psychologii, by „dojrzałej żyć wiarą”⁵¹⁰. Aby więc zrealizować program formacyjny osób konsekrowanych na wszystkich jego etapach, wydaje się uzasadnionym uwzględnianie elementów interdyscyplinarnej psychologii głębi L. Rulli. Ponadto proponowana przez Benedykta XVI eucharystyczna forma chrześcijańskiej egzystencji⁵¹¹, zawarta w Adhortacji *Sacramentum caritatis*, powinna stać się podstawą tego programu.

---

⁵⁰⁸ Por. L. Rulla, *Anthropology of the Christian Vocation. Vol. I ...*, s. 192 n; 284 n; 341-353.

⁵⁰⁹ *RNCH*, 26; por. *VC*, 18.

⁵¹⁰ *KDK*, 62.

⁵¹¹ *SAC*, 76.

3.1. Postulat

Etap ten wprowadza w formację, która przygotowuje osobę do całkowitego poświęcenia się Bogu przez naśladowanie Chrystusa na drodze realizacji rad ewangelicznych. Propozycja formacji postaw eucharystycznych uwzględnia elementy podstawowych założeń formacyjnych tego etapu i może ułatwiać internalizację wartości Chrystusowych. Wprowadzenie chrześcijańskiej podstawowej formacji ogólnej w dziedzinie sakramentów, doktryny, moralności oraz podstawowego poziomu kultury wymaga odpowiedniego programu na tym etapie ze względu na zróżnicowany poziom kandydatek⁵¹². Proponowana formacja eucharystycznych postaw: dziękowania, miłości bezinteresownej, przeżywania powołania do świętości, wiary, nawrócenia, przebaczenia, radości, ma swoją podstawę w tym ogólnym programie obecnym w dokumentach Kościoła. Postawy te wyrażają związek z Eucharystią, w której biorą początek i uzdalniają do realizowania eucharystycznej formy życia. Ponieważ Eucharystia jest centrum życia osób konsekrowanych⁵¹³, więc jak mówi Benedykt XVI: „działanie Eucharystii może przemieniać i prowadzić do tego, aby (...) istnienie [osoby ludzkiej] nabierało pełnego sensu”⁵¹⁴.

3.1.1. Dziękowanie

Podstawy teologiczne i pedagogiczne kształtowania eucharystycznej postawy dziękowania znajdujemy w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*, który mówi, że: „Eucharystia jest ofiarą dziękczynienia składaną Ojcu, uwielbieniem, przez które Kościół wyraża

---

⁵¹² *PI*, 42.

⁵¹³ *VC*, 95.

⁵¹⁴ *SAC*, 79.

swoją wdzięczność za wszystkie Jego dobrodziejstwa, za wszystko, czego On dokonał przez stworzenie, odkupienie i uświęcenie. Dlatego Eucharystia oznacza przede wszystkim <dziękczynienie>⁵¹⁵. W kolejnym punkcie wyjaśnia również, że powinno się ją „pojmować jako dziękczynienie i uwielbienie Ojca”⁵¹⁶. Ten sam aspekt podkreślają także *Konstytucje Zgromadzenia Służebniczek*: „Ofiara, którą dziś składamy razem z kapłanem i z całym Ludem Bożym, jest uczestnictwem w Ofierze Chrystusa oraz aktem uwielbienia Boga, okazaniem Mu wdzięczności za otrzymane dobrodziejstwa (...)”⁵¹⁷. W tym kontekście dziękczynienie wyraża więc uznanie niewystarczalności człowieka⁵¹⁸. Jest również wyrazem jego dojrzałości, ponieważ uświadamia mu wielopłaszczyznową zależność w relacjach z innymi⁵¹⁹.

Jan Paweł II zachęcając do zastosowania programu eucharystycznego w codziennym życiu chrześcijanina, podkreśla znaczenie dziękowania Bogu w kontekście relacji osobowych, bo „ludzka rzeczywistość nie znajduje uzasadnienia bez odniesienia do Stwórcy(...). Ta relacja transcendentna (...) zobowiązuje (...) do nieustannego „dziękuję” – a więc właśnie do postawy eucharystycznej – za wszystko, co mamy i czym jesteśmy (...)”⁵²⁰. Ponadto ujmując w wymiarze etycznym treść słowa Eucharystia, zauważa, że kształtuje ona właściwe relacje człowieka do Boga i do wspólnoty⁵²¹.

---

⁵¹⁵ *KKK*, 1360.

⁵¹⁶ *KKK*, 1358.

⁵¹⁷ *Konstytucje Zgromadzenia* 1990, art. 64.

⁵¹⁸ W. Granat, *Sakramenty święte*, cz. I, *Sakrament w ogólności - Eucharystia*, Lublin 1961, s. 363.

⁵¹⁹ J. Grześkowiak, *Oto wielka tajemnica wiary*, Poznań 1987, s. 126.

⁵²⁰ *MND*, 2004, 26.

⁵²¹ „Człowiek, który często narzeka (...) nie potrafi też dostrzec we wspólnocie, w której żyje, obecności dobroci Bożej. Eucharystia uczy nas dziękować (...). To właśnie z tej etyki „eucharystycznej”, czyli z etyki dziękczynienia, wypływa nasz właściwy stosunek do Boga i do wspólnoty”, Jan Paweł II, *Rozważania wygłoszone podczas adoracji Najświętszego Sakramentu na placu przed katedrą w Mediolanie*, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii*

Nazwa Eucharystia z greckiego znaczy „dziękować”, jest więc ona w swej istocie także dziękczynieniem składanym Bogu⁵²². W tym kontekście R. Kempiak stwierdza, że Eucharystia jest dla chrześcijanina „szkołą dziękczynienia”⁵²³. Natomiast życie na sposób eucharystyczny – jak formułuje dalej – jest to „przeżywanie życia jako daru, za który człowiek powinien być wdzięczny”⁵²⁴. Autor zaznacza, że dokonanie wyboru postawy wdzięczności wymaga indywidualnej decyzji osoby.

Znaczenie duchowego i egzystencjalnego wymiaru dziękczynienia, w kontekście indywidualnym i wspólnotowym, przedstawia I. Adamska: „Dziękczynienie jako przyjęta z miłością Jego Obecność i przedłużone chwile bycia razem, ma nie tylko moc przemieniania serc, ale jednocześnie wpływa na losy świata przez włączenie ich w paschalną Tajemnicę wydanego i zmartwychwstałego Ciała i przelanej Krwi”⁵²⁵. Wdzięczność wspólnoty Kościoła za powołania zakonne może wspomagać indywidualną postawę wdzięczności osoby konsekrowanej. Szczególnie wyrażają to słowa Jan Pawła II: „wszyscy zdajemy sobie sprawę, jakim bogactwem jest dla wspólnoty kościelnej dar życia konsekrowanego w całej różnorodności jego charyzmatów i instytucji. Razem dziękujemy Bogu za zakony i instytuty zakonne, kontemplacyjne lub prowadzące dzieła apostołskie oraz za Stowarzyszenia życia apostołskiego (...)”⁵²⁶.

W *Konstytucjach* Zgromadzenia znajdujemy konkretnie wskazania dotyczące tego, co powinno być przedmiotem szczególnej wdzięczności

---

Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 171.

⁵²² J. Kuźniar, *Książka o Mszy świętej – W poszukiwaniu głębszego uczestnictwa*, Kraków 2003, s. 96. Por. J. Grześkowiak, *Oto wielka tajemnica wiary*, Poznań 1987, s. 118.

⁵²³ „Ponieważ w niej uczy się na nowo dziękować nie tylko za to, co dobre i miłe, ale też za trud, cierpienie i śmierć”, R. Kempiak, *Wdzięczność i dziękczynienie w Biblii. Refleksja biblijna*, w: *Życie konsekrowane*, 6 (62) 2006, s. 71.

⁵²⁴ R. Kempiak, *Wdzięczność i dziękczynienie w Biblii. Refleksja biblijna*, w: *Życie konsekrowane* 6 (62) 2006, s. 71.

⁵²⁵ I. Adamska, *W zadziwieniu Eucharystią*, Borne – Sulinowo 2004, s. 39.

⁵²⁶ VC, 2.

osoby konsekrowanej. Wdzięczność za łaskę powołania powinna wyrażać się w postawie nieustannego dziękowania Duchowi Świętemu za przebywanie we wspólnocie i w Zgromadzeniu Służebniczek, a przez nie w zbawczej misji Kościoła⁵²⁷.

Wskazania te wydają się zawierać myśl wyrażoną w słowach, które Założyciel bł. E. Bojanowski skierował w swoim liście do służebniczki: „(...) abyś miłością Bożą gorzała, a światłością dobrych uczynków wywdzięczała się temu Duchowi Św., który Cię oświecił i na drogę świętego powołania wprowadził”⁵²⁸.

Wdzięczność jest postawą, która jest koniecznym warunkiem rozwoju człowieka⁵²⁹. Kształtowana podczas Eucharystii postawa wdzięczności wobec Boga nie pozostaje bez wpływu na postawę wobec drugiego człowieka⁵³⁰. Wyrażanie wdzięczności Bogu i ludziom może napotykać jednak na pewne trudności ze względu na istniejącą w człowieku stałość oceny, która konstytuuje w pewnym stopniu strukturę spostrzegania rzeczywistości, bez względu na jej nową jakość⁵³¹. Może ona utrudniać lub ułatwiać dziękowanie, a tym samym formację tej postawy dziękowania. Ważne jest uwzględnianie w okresie formacji zakonnej roli pamięci emocjonalnej. Psychologia głębi L. Rulli zwraca uwagę na rolę pamięci emocjonalnej w dokonywaniu oceny i podejmowaniu decyzji. Jego badania i obserwacje pokazują pewne prawidłowości powstawania pamięci emocjonalnej. Pamięć emocjonalna odgrywa ważną rolę w ocenie i interpretacji rzeczywistości. Emocje, zarówno pozytywne, jak i negatywne, przeżywane w przeszłości przez jednostkę, gromadzą się w pamięci i pozostają we wspomnieniach. Nie

---

⁵²⁷ *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990, art. 13.

⁵²⁸ E. Bojanowski, *List do niezidentyfikowanej Siostry*, bez daty, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 455.

⁵²⁹ R. Kempniak, dz. cyt. s. 63.

⁵³⁰ A. Bartoszek, *Eucharystia jako istotny element duchowego oraz moralnego wymiaru opieki paliatywnej*, w: *Eucharystia w życiu Kościoła*, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 257.

⁵³¹ A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja*, Kraków 2002, s. 61.

zawsze są świadome. Doświadczenie może być zapomniane, ale nie zostaje zapomniana emocja, którą pamięć utrwaliła i ukierunkowała wolę, nastawiając ją na określone działanie. Człowiek w swych reakcjach jest uwarunkowany przez pamięć uczuciową. Pamięć, w której się gromadzi materiał uczuciowy z przeszłości, przypomina w sposób spontaniczny niektóre przeszłe reakcje i doświadczenia emocjonalne, sprawiając, że w obecnej sytuacji, nawet jeśli podobieństwo jest tylko fragmentaryczne, osoba jest skłonna powtarzać tę sama reakcję emocjonalną⁵³².

Pamięć afektywna wpływa na spostrzeganie rzeczywistości. Nowe sytuacje mogą być przez nią ukształtowane jej treściami. Działa ona w podświadomości i kieruje się jej prawami. Refleksja nad pojawiającymi się uczuciami pomoże zauważyć postawy i potrzeby, z których one wyrastają. W ocenie sytuacji i podjęciu decyzji ważne jest także, aby osoba uwzględniła ocenę racjonalną, a nie tylko motywację emocjonalną⁵³³.

W formacji postawy dziękowania taka wiedza i refleksja pomoże spostrzegać sytuacje życiowe minione i aktualne w ich rzeczywistym wymiarze, co będzie wspomagało dostrzeganie istniejącego w nich dobra i wyzwalało wdzięczność. Potwierdza to wypowiedź Allporta, która chociaż ogólnie ujmuje proces rozwoju człowieka, może odnosić się także do kształtowania eucharystycznej postawy dziękowania: „ponieważ proces kształtowania się osobowości rozciąga się na całe życie, należy spodziewać się, że w pełni rozwinięte uczucia religijne spotkać można tylko u ludzi, których osobowość osiągnęła wyższe etapy rozwoju”⁵³⁴. W kontekście tej wypowiedzi wydaje się zasadne

---

⁵³² K. Trojan, dz. cyt. s. 60; Por. A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja*, Kraków 2002, s. 55 - 66.

⁵³³ A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja*, Kraków 2002, s. 87.

⁵³⁴ G. W. Allport, *Osobowość i religia*, Warszawa 1988, s. 77.

kształtowanie eucharystycznej postawy wdzięczności z uwzględnieniem elementu pamięci emocjonalnej, która ma wpływ na kształtowanie się postaw emocjonalnych⁵³⁵ i sprawia, że człowiek w swoich reakcjach jest przez nią warunkowany⁵³⁶.

3.1.2. Miłość bezinteresowna

Człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boże, tę prawdę wiary przekazuje *Katechizm Kościoła Katolickiego*⁵³⁷. Sobór Watykański II rozwijając jej treść, podkreśla, że z tego podobieństwa, które wskazuje na wyjątkowe miejsce człowieka w akcie stwórczym Boga, wynikają również konsekwencje w realizacji jego istnienia i rozwoju przez bezinteresowny dar z siebie samego⁵³⁸. L. Rulla, odwołując się do tego tekstu, podkreśla, że człowiek ze swej natury jest istotą społeczną realizującą się w darze z siebie i to jest jego powołanie, w którym realizuje również siebie w miłości teocentrycznej⁵³⁹.

Życie konsekrowane jest wyrazem „bezinteresowności bez granic”, jak określa *Vita consecrata*⁵⁴⁰, która wyraża się przez życie oddane całkowicie miłości Chrystusa, jego służbie i Kościołowi. Sam fakt złożenia ślubów ma być wyrazem daru z siebie na wzór Chrystusa, jak mówi Kościół: „Zaślubiona jest bowiem kobieta czy to przez sakrament małżeństwa, czy przez zaślubiny z Chrystusem. W jednym i drugim wypadku zaślubiny wskazują na bezinteresowny dar osoby, oblubienicy w stosunku do oblubieńca”⁵⁴¹.

---

⁵³⁵ A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja*, dz. cyt., s. 87.

⁵³⁶ K. Trojan, dz. cyt. s. 61.

⁵³⁷ *KKK*, 355.

⁵³⁸ „(...) którego Bóg chciał dla niego samego, nie może odnaleźć się w pełni inaczej jak tylko poprzez bezinteresowny dar z siebie samego”, *KDK*, 24

⁵³⁹ L. Rulla, *Grazia e realizzazione di sé*, w: *Antropologia della vocazione cristiana*, Vol. III, *Aspetti interpersonali*, Bologna 1997, s. 364.

⁵⁴⁰ *VC*, 104.

⁵⁴¹ *MD*, 21.

Miłość może wyrażać się przez zaangażowanie w różne formy działalności. Podkreślił to Sobór, mówiąc: „(...) ponieważ rady ewangeliczne przez miłość, do której prowadzą, a w szczególny sposób zespalają z Kościołem i jego tajemnicą tych, którzy za nimi idą, przeto życie ich duchowe winno być poświęcone także dobru całego Kościoła”⁵⁴². Miłość bezinteresowna w relacjach z innymi ma ontyczny wymiar wynikający z osobistej relacji z Chrystusem. Wówczas też można mówić o jej współdziałaniu z cierpiącymi z poszanowaniem ich godności⁵⁴³. Miłość bliźniego polega na tym, jak mówi Benedykt XVI, że „kocham w Bogu i z Bogiem również innego człowieka, którego w danym momencie może nawet nie znam lub do którego nie czuję sympatii. Taka miłość może być urzeczywistniona jedynie wtedy, kiedy jej punktem wyjścia jest intymne spotkanie z Bogiem, spotkanie, które stało się zjednoczeniem woli, a które pobudza także uczucia”⁵⁴⁴. W egzystencjalnym wymiarze więc, jak mówi E. Fromm: „(...) kochać to przede wszystkim dawać, a nie brać”⁵⁴⁵.

W Eucharystii Bóg „jako nieskończona dynamiczna zasada życia, bezinteresowna obdarowująca miłość”⁵⁴⁶, jest zarazem źródłem wszelkiego daru⁵⁴⁷. W niej Bóg ukazał najdalej posuniętą formę miłości, „(...) obalając wszelkie kryteria panowania, które nazbyt często określają międzyludzkie relacje”⁵⁴⁸.

W szczególny sposób chrześcijańską tożsamość można odnaleźć więc za pośrednictwem Eucharystii. Swój fundament znajduje ona w prawdzie teologicznej, że Bóg kocha człowieka, ponieważ On jest

---

⁵⁴² *KK*, 44.

⁵⁴³ *DC*, 34.

⁵⁴⁴ *DC*, 17.

⁵⁴⁵ E. Fromm, *O sztuce miłości*, Poznań 2006, s. 34.

⁵⁴⁶ M. Pyc, *Znaki trynitarnego bliskości*, Poznań 2007, s. 77.

⁵⁴⁷ Tamże, s. 78.

⁵⁴⁸ *MND*, 28.

Miłością⁵⁴⁹. Ta teologiczna płaszczyzna pozwala człowiekowi postrzegać bliźniego z chrześcijańskiej perspektywy.

Z Eucharystii powinna więc wynikać postawa bezinteresownej służby i ona jest kryterium dobrze przeżywanej Liturgii⁵⁵⁰. Benedykt XVI wyjaśnia teologiczne podstawy tej miłości bliźniego: „miłość Boga i miłość bliźniego są teraz naprawdę jednym: wcielony Bóg przyciąga nas wszystkich do siebie. To pozwala zrozumieć, że agape staje się teraz także określeniem Eucharystii: w niej agape Boga przychodzi do nas cieleśnie, aby nadal działać w nas i poprzez nas”⁵⁵¹. Zauważa się więc w tej wypowiedzi konieczność działania, a więc także trwania w tej postawie.

Każde uczestnictwo w Eucharystii staje się miejscem umocnienia tej postawy, a zarazem konfrontacji z miłością Chrystusa. Ponadto życie codzienne samo weryfikuje tę postawę. Bł. Edmund Bojanowski chcąc wychowywać i umacniać siostry w postawie bezinteresownej miłości, polecał w Regule, by ze względu na Chrystusa podejmowały różne nawet trudne prace,⁵⁵² oraz służbę chorym⁵⁵³. W swojej korespondencji do słuźebniczek często opisywał sytuacje z innych placówek, ukazujące ofiarną, bezinteresowną posługę sióstr przy chorych, ubogich. W tym też celu wprowadził zwyczaj spisywania wspomnień o zmarłych siostrach Zgromadzenia⁵⁵⁴.

---

⁵⁴⁹ Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Seminarium Duchownym w Venegono, 21 V 1983, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii, Modlitwy – Homilie – Rozważania*, Lublin 1986, s. 175.

⁵⁵⁰ DC, 14.

⁵⁵¹ Tamże, 14.

⁵⁵² Reg. §47.

⁵⁵³ Tamże, §48.

⁵⁵⁴ „Oprócz Was jednak były tu u nas niektóre siostry, co podobnie przebyły Święta na miłosiernych posługach przy chorych tyfusowych (...)”. E. Bojanowski, *List do S. Salomei Chmielewskiej*, 25 IV 1868, w: Smółka, dz. cyt., s. 410; „(...) czuję potrzebę serca podzielić się z Tobą i z Wami wszystkimi, moje Siostrzyczki, wiadomościami tak o naszych pociechach jako też - niestety! - i o ciężkich smutkach! (...) Oto nasza droga, pełna zasług i poświęcenia siostra Agnieszka (Zuzanna) Szaflarska przed niewiele dniami położyła życie w ofierze dla miłości Pana Jezusa i cierpiących bliźnich. (...) zanoszę przy tem do Ciebie i Was wszystkich usilną prośbę, abyście zechciały skreślić i nadesłać mi wszelkie najdrobniejsze szczegóły, jakie Wam pozostały w pamięci z życia śp. Siostry

Fundamentalną zasadą praktykowania miłości jest fakt, że „na ile (...) człowiek pozna Chrystusa i Jego miłość, na ile się z miłością Chrystusa zjednoczy, na tyle jest zdolny tą miłością miłować drugiego. Aż do granic radykalnego heroizmu, kiedy swoje życie gotów jest oddać za drugich”⁵⁵⁵. Benedykt XVI wskazuje na potrzebę konkretnego działania, które wymaga „praktycznego zaangażowania tu i teraz”⁵⁵⁶.

W procesie formacji powinno dokonywać się odkrycie w znaku sakramentalnym Eucharystii sensu życia. Eucharystia jest ofiarą Chrystusa, która zbawia ludzi. Dla chrześcijanina życie jest przyjętym dobrem, które ze swej natury dąży do stania się ofiarowanym dobrem, jak życie Chrystusa. Dar konstytuuje człowieka w jego bycie i wskazuje, by stał się darem, który w pełni realizuje się w perspektywie dawania siebie. W tej perspektywie można przedstawiać młodym sens życia konsekrowanego, które staje się pełną realizacją człowieczeństwa i darem bezinteresownym⁵⁵⁷. W realizacji pełni swojego człowieczeństwa osoba powinna uwzględniać wartości wyższe, które dotyczą działania człowieka jako osoby, działania pochodzącego z osobistego wyboru i indywidualnej odpowiedzialności.

Predyspozycje kobiety uzdalniają ją do bezinteresownej miłości do Chrystusa i innych. Znajduje to potwierdzenie we wspólnotach zakonnych życia apostołskiego⁵⁵⁸.

W procesie formacji postawy bezinteresownej miłości wydaje się ważnym uwzględnienie, jak to określa L. Rulla, autotranscendencji czyli

---

Agnieszki Szaflarskiej, albowiem podług zwyczaju zaprowadzonego, zapisujemy w księgach Zgromadzenia wspomnienia o wszystkich zmarłych siostrach (...). Mam nadzieję, że z tych wszystkich notatek urośnie piękna i budująca całość, a skoro będzie uzupełniona, nie zaniedbamy Wam przesłać”, E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 3 VI 1868, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 422 – 423.

⁵⁵⁵ W. Świerzawski, *Poznaj chrześcijaninie godność swoją*, Wrocław, 1882, s. 122 - 123.

⁵⁵⁶ DC, 15.

⁵⁵⁷ *Nowe powołania dla nowej Europy*, Dokument końcowy Kongresu poświęconego powołaniom powołaniom do Kapłaństwa i Życia Konsekrowanego w Europie, Rzym, 5 – 10 maja 1997, p. 36 b.

⁵⁵⁸ Jan Paweł II, *Mulieris Dignitatem*, 21.

„świadomej intencjonalności”⁵⁵⁹. W osiąganiu wartości w życiu można kierować się autotranscendencją egocentryczną, filantropijną, teocentryczną⁵⁶⁰. Trzeba uświadomić sobie te możliwości i poznać swoje motywacje do działania. W celu zrozumienia różnych motywów działania należy również w formacji postawy miłości bezinteresownej zapoznawać młodego człowieka z potrzebami psychicznymi spójnymi i niespójnymi oraz z wpływem świadomości i podświadomości, które mogą oddziaływać pozytywnie lub destrukcyjnie na jej realizację⁵⁶¹. Ponadto w czasie formacji warto zwrócić uwagę na potrzebę kompensującą autotranscendencję, która może ukazać motywacje działania kwestionujące bezinteresowną miłość. Charakteryzuje się ona, jak opisuje M. Kożuch, potrzebą dawania różnych dóbr w wymiarze duchowym, psychicznym i materialnym, by otrzymywać je również dla siebie⁵⁶². Ta potrzeba gratyfikowana może uniemożliwiać wzrost w postawie miłości bezinteresownej, może się również przyczyniać do przeżywania iluzji w służbie dla Boga.

Zachętę do realizowania postawy miłości bezinteresownej, która ma być świadectwem dla innych, znajdujemy w wypowiedzi Papieża Pawła VI: „Trwajcie w waszym powołaniu, bądźcie wielkoduszne i święte, bądźcie szerokiego serca w swym powołaniu, serdecznie uśmiechnięte tak, by każdy mógł dostrzec to wielkie szczęście, które

---

⁵⁵⁹ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*. Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, s. 135.

⁵⁶⁰ K. Trojan, dz. cyt., s. 84 – 89.

⁵⁶¹ Tamże, s. 26 – 28; Por. S. Siek, *Struktura osobowości*, Warszawa 1986, s. 125 – 214.

⁵⁶² „Potrzebę doznawania opieki i oparcia inaczej nazywaną potrzebą uczucia lub potrzebą dawania, żeby otrzymywać; każda z tych nazw oddaje jej istotę. (...) Człowiek z taką potrzebą pragnie być nieustannie otoczony opieką, kierowany, pocieszany, podtrzymywany na duchu, chroniony, kochany. Czuje, że musi otrzymywać radę, wskazówki, przebaczenie, pragnie pozostawać w czyjejś pamięci i otrzymuje gratyfikacje i przywileje (...). Uczucia charakterystyczne dla tej potrzeby: niepokój, bezradność, osamotnienie, w skrajnych wypadkach rozpacz. Postawy wyrażające potrzebę brania, by otrzymywać: szukanie opieki i oparcia osób stojących wyżej, wymuszanie uczucia, czułości i bliskości związane często z upokarzaniem się, czerpanie korzyści materialnych z własnych słabości i niepowodzeń”, M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków, 2001, s. 328.

odczuwacie w bezinteresownym naśladowaniu Pana Jezusa i Jego Matki”⁵⁶³.

3.1.3. Przeżywanie powołania do świętości

Powszechne powołanie do świętości w Kościele znajduje swoje uzasadnienie w wyraźnym nakazie Chrystusa: „Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt. 5,48). W swoim nauczaniu Kościół zawsze uważał profesję rad ewangelicznych jako „uprzywilejowaną drogę do świętości”⁵⁶⁴, która swoim oddziaływaniem w społeczności ludzi sprawia, że rozwija się bardziej godny człowieka sposób życia⁵⁶⁵.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele wskazuje na sposoby realizacji tego powołania przez chrześcijan w różnych stanach ich życia⁵⁶⁶. Jednym z nich jest życie zakonne. Przez realizację rad ewangelicznych osoby konsekrowane zobowiązują się do ofiarowania swojego życia Bogu i zaangażowania w trud dzieła ewangelizacji⁵⁶⁷. Dokonuje się to przez upodobnienie się do Chrystusa i realizację ziemskiej formy jego życia⁵⁶⁸. To upodobnienie się jest celem życia osoby zakonnej, tak pod względem indywidualnym, jak i wspólnotowym. Dlatego tak ważną jest formacja chrystocentryczna, która powinna doprowadzić osobę zakonną do zjednoczenia z Nim.

Należy zastosować, jak określa Paweł VI w encyklice *Ecclesiam suam*, pedagogikę upodabniającą do Chrystusa⁵⁶⁹. Cel ten osiąga się

---

⁵⁶³ Paweł VI, *Bądźcie serdecznie uśmiechnięte, do zakonnice w katedrze w Bombaju*, 2 XII 1964, w: *Charyzmat życia zakonnego*, Warszawa 1974, s. 91.

⁵⁶⁴ VC, 35.

⁵⁶⁵ KK, 40.

⁵⁶⁶ KK, 39 – 42.

⁵⁶⁷ Por. VC, 35.

⁵⁶⁸ E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 152; por. P. Liszka, *Charyzma tyczna moc życia zakonnego*, Wrocław 1996, s. 88 – 91.

⁵⁶⁹ E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, dz. cyt., s. 154.

dążąc do ideałów, które również pozwalają poznawać własne opory wobec życia ideałami. Cele życia zakonnego należy ukazywać w sposób jasny i wyraźny, ponieważ „osoba zakonna dąży do transcendencji siebie dla Królestwa, a nie do tego, by znaleźć satysfakcję; żyje dla wartości, a nie dla pozycji społecznej, dąży do efektywności, a nie do efektowności. Aspekty te powinno się ukazywać na początku formacji”⁵⁷⁰. Realistyczne poznanie siebie, swoich niespójności i akceptacja ich oraz ciągła konfrontacja z obiektywnymi wartościami ewangelicznymi, pozwalają na przeżywanie powołania do świętości jako dynamicznego procesu transcendencji siebie.

Rozwój osobowościowy i duchowy są ściśle ze sobą powiązane i wzajemnie uwarunkowane. Uzewnętrzniające się sposoby zachowania religijnego, wady i zalety osoby są powiązane ze sobą, a także w sposób konstytucjonalny są uwarunkowane cechami osobowości⁵⁷¹. Ciągłe dojrzewanie w powołaniu przez wszystkie etapy formacji zakonnej oznacza więc otwieranie się na wartości, a nie szukanie wyłącznie samorealizacji. Tymi wartościami są: naśladowanie Chrystusa i zjednoczenie z Bogiem.

Dokonyje się to szczególnie w Eucharystii, która, jak określa Instrukcja Rozpocząć na nowo od Chrystusa, „(...) jest źródłem świętości. W niej „(...) urzeczywistnia się w pełni zażyłość z Chrystusem, upodobnienie do Niego, całkowite utożsamienie z Nim, do czego osoby konsekrowane są wezwane ze względu na swe powołanie”⁵⁷².

---

⁵⁷⁰ A. Manenti, *Powołanie psychologia i łaska*, Kraków 1995, s. 87 – 88.

⁵⁷¹ A. Jacyniak, Z. Płużek, *Świat ludzkich kryzysów*, Kraków 1996, s. 133; G. Allport w swoich koncepcjach dojrzałej osobowości i dojrzałej religijności, mówi o zależności rozwoju religijności od rozwoju osobowości, zob.: G. Allport, *Osobowość i religia*, Warszawa 1988, s. 77.

⁵⁷² *RNCH*, 26, 82.

Bł. Edmund Bojanowski zapisał w *Regule*, że służebniczki są „Oblubieńcowi Jezusowi zaślubione”⁵⁷³ i dlatego starają się o relacje wolne od uzależnień emocjonalnych. Aktualne *Konstytucje* Zgromadzenia wskazując na profesję rad ewangelicznych, podkreślają ich wspomagającą rolę w dążeniu do doskonałej miłości, do zjednoczenia z Chrystusem⁵⁷⁴. Dokonuje się to podczas Eucharystii, przez którą On jednoczy wiernych ze sobą⁵⁷⁵.

Jednak konieczne jest zaangażowanie uczestniczących w niej, by sakrament Eucharystii okazał się skuteczny. Wydaje się więc konieczne korzystanie z różnych pomocy, by ze zrozumieniem przeżywać ten sakrament⁵⁷⁶. Skutecznym środkiem formacyjnym, który pomaga wszystkim uczestnikom głębiej wniknąć w sprawowane tajemnice Eucharystii i uzdalnia do osobistego przeżywania tego, co się celebruje, jest katecheza mistagogiczna. Benedykt XVI podkreśla, że powinna ona zawierać trzy zasadnicze elementy: objaśnienie obrzędów w świetle wydarzeń zbawczych, wprowadzenie w znaczenie znaków zawartych w obrzędach, ukazanie znaczenia obrzędów w powiązaniu z życiem chrześcijańskim⁵⁷⁷. Katecheza mistagogiczna poucza o związku liturgii z odpowiedzialnym zaangażowaniem misyjnym wiernych. Prowadzi ona także do uświadamiania, że ich „egzystencja jest stopniowo przemieniana przez celebrowane święte misteria”⁵⁷⁸. Ponadto czynności podczas poszczególnych części Mszy świętej pomagają wzbudzać w uczestniku odpowiednie myśli i uczucia, postanowienia, szacunek,

---

⁵⁷³ Reg. §6.

⁵⁷⁴ *Konstytucje*, 1990, art.6.

⁵⁷⁵ Tamże, art.23.

⁵⁷⁶ Pomocą może być: R.Guardini, *Znaki święte*, Wrocław 1987; Kongregacja Kultu Bożego i dyscypliny sakramentów, Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, o zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii, Kraków 2004.

⁵⁷⁷ SC, 64.

⁵⁷⁸ SC, 64.

świadomość o uczestniczeniu i współofiowaniu siebie z Chrystusem Bogu, by stać się podobnym do Niego.

Jan Paweł II wskazuje na warunki i środki przyjęcia powołania do świętości na drodze rad ewangelicznych oraz jej realizacji w życiu, przez praktykowanie modlitwy liturgicznej i indywidualnej, myślniej i kontemplacji, milczenia, adoracji eucharystycznej, comiesięcznych dni skupienia, ćwiczeń duchownych. Ponadto poleca wprowadzać praktyki pokutne jako skuteczną pomoc w dążeniu do świętości, które wymagają podjęcia duchowego zmagania. Jest to trudny wymóg, któremu nie zawsze poświęca się należną uwagę⁵⁷⁹. Eucharystia stanowi także szczególną pomoc w przewycięzaniu grzechu i zła⁵⁸⁰. Stąd jej szczególne znaczenie dla powołanych, by uświadamiając sobie swoją kondycję duchową, w tym aspekcie przeżywali swoją drogę do świętości. Potwierdza to Paweł VI, zwracając się do osób konsekrowanych: „Choć niedoskonali jesteście, jak wszyscy chrześcijanie, staracie się jednak stwarzać warunki sprzyjające duchowemu postępowi każdego z członków”⁵⁸¹. Formacja przeżywania powołania do świętości jako postawy eucharystycznej wymaga więc świadomej odpowiedzi na płaszczyźnie woli oraz ukierunkowania działań wynikających z realizacji życia konsekrowanego na zadanie, które jest ontycznie związane z egzystencją każdego człowieka, a w szczególny sposób osoby konsekrowanej.

---

⁵⁷⁹ VC, 38.

⁵⁸⁰ E. Ozorowski, *Eucharystia w nauce i praktyce kościoła katolickiego*, Poznań 1990, s. 360.

⁵⁸¹ ET, 39.

3.1.4. Wiara

„Człowiek nie może żyć bez wiary”⁵⁸². E. Fromm formułuje tak radykalne stwierdzenie, rozumiejąc wiarę jako „fundamentalną postawę człowieka, cechę charakteru, która przenika wszelkie jego doświadczenia i przeżycia; pozwala człowiekowi widzieć rzeczywistość bez złudzeń (...)”⁵⁸³. Ta fundamentalna postawa jest koniecznym warunkiem rozpoznania Chrystusa, który jest obecny w życiu chrześcijanina. Obecność ta realizuje się w życiu sakramentalnym, modlitwie i spotkaniu z ubogim i potrzebującym. Rozpoznanie obecności Chrystusa w tych szczególnych momentach wyrasta z wiary, ale też uczy tej postawy i ją umacnia. Na tę zależność zwraca uwagę dokument *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*⁵⁸⁴.

Wyznawanie wiary jest szczególnym zadaniem człowieka, a zarazem jego świadectwem - „(...) każdy z nas będąc chrześcijaninem i wypowiadając symbol wiary – to nasze credo – równocześnie sam siebie wprowadza do treści symbolu wiary. Wyznaje: wierzę w moje chrześcijaństwo, wierzę w Chrystusa, który jest we mnie; ja chcę razem z Nim żyć. <Ja chcę> wypowiedziane w duchu wiary i miłości stwarza we mnie tę rzeczywistość, dzięki sakramentalnej mocy Chrystusa, obecnego w Eucharystii i we mnie. On tam jest – bo moja wiara pozwala mu przyjść do mnie, we mnie żyć i przeze mnie działać. A więc wiara ma być powiązana z życiem”⁵⁸⁵.

Paweł VI podkreśla także jej wymiar egzystencjalny w życiu chrześcijanina, który pozwala każdej sytuacji życiowej nadawać właściwy sens. Zwraca uwagę na Eucharystię, podczas której

---

⁵⁸² E. Fromm, *Niech się stanie człowiek*, Warszawa – Wrocław 1999, s. 171.

⁵⁸³ Tamże, s. 163.

⁵⁸⁴ *RNCH*, 23.

⁵⁸⁵ W. Świerżawski, *Poznaj chrześcijaninie godność swoją*, Wrocław 1982, s. 252.

w łączności z Chrystusem może dokonywać się nowe wartościowanie rzeczywistości⁵⁸⁶. W tym kontekście „(...) Msza św. jest właśnie idealnym miejscem systematycznej< pielęgnacji>postawy wiary – w konfrontacji z jej treścią głoszoną etap po etapie w czytaniach biblijnych i przepowiadaniu Kościoła (...). Znakiem zaś zaangażowania, odpowiedzi wciąż dojrzewającej i stale pogłębianej winno być mszalne wyznanie wiary”⁵⁸⁷.

Podobnie jak we wszystkich siedmiu sakramentach, również skuteczność Eucharystii zakłada „świadomy, czynny i pobożny udział kapłanów i wiernych w Ofierze Eucharystycznej, a więc duchowy udział przez wiarę i miłość oraz sakramentalny udział w niej przez obecność fizyczną i przez ucztę Komunii świętej ma na celu zespolenie się każdego z Chrystusem, wydającym się za nas Ojcu na Ofiarę”⁵⁸⁸.

Jednym z pierwszych warunków właściwego udziału w Eucharystii jest konieczność pielęgnowania w człowieku poczucia „sacrum”. Uczestniczący w liturgii powinni być przeświadczeni, że dokonuje się w niej „coś świętego, co jest od człowieka niezależne”⁵⁸⁹. Liturgia jest w całości misterium, wymagającym zastanowienia się i kontemplacji, ciszy i skupienia, a nawet pewnej fascynacji tym, co się dokonuje. Poczucie „sacrum” tkwi w zasadzie w człowieku. Jest ono związane z jego wiarą, z jego wyczuwaniem Boga i Jego Tajemnicy. Jan Paweł II w liście do biskupów i kapłanów z 1980r. zwraca uwagę na związek „sacrum” z Eucharystią⁵⁹⁰. Sacrum staje się także wyrazem wiary chrześcijanina.

---

⁵⁸⁶ ET, 48.

⁵⁸⁷ B. Mokrzycki, *Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia*, Warszawa 1983, s. 627.

⁵⁸⁸ R. Rak, *Wychowanie do życia Eucharystycznego*, s. 132, w: *Msza święta*, red. W. Świerżawskiego, Kraków 1993, s. 131 – 156; por. Pius XII, *Mediator Dei*, w: *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej*, Londyn 1987, s. 60 – 61.

⁵⁸⁹ J. Ratzinger, *Zur Lage des Glaubens*, München 1985, s. 130.

⁵⁹⁰ List o tajemnicy i kulcie Eucharystii „*Dominicae coenae*”, 1980, w: *Eucharystia – wypowiedzi*, dz. cyt., s. 106.

W dzisiejszym zsekularyzowanym świecie „Europa potrzebuje nowych wyznawców wiary i piękna płynącego z wiary, świadków, którzy byliby wierzący i wiarygodni, odważni aż do przelania krwi”⁵⁹¹. Formacja eucharystyczna wiąże się z wiarą⁵⁹². *Konstytucje Zgromadzenia* uwzględniają ten element w formacji „przeżywanie wszystkiego w świetle wiary, na płaszczyźnie nadprzyrodzonej i w perspektywach eschatologii, nadaje sens naszemu zakonnemu życiu. Posiadając cenny dar Boży – wiarę i mając przed oczyma skutki jej w życiu Bogarodzicy, do której skierowane zostały słowa: <Błogosławiona jesteś, żeś uwierzyła> (Łk 1.45) dbamy o przymnożenie i żywotność ducha wiary w nas”⁵⁹³.

Benedykt XVI wskazuje na ścisłe powiązanie życia wiary z uczestnictwem w Eucharystii: „życie wiarą jest bowiem zagrożone, jeśli się już nie odczuwa pragnienia uczestniczenia w celebracji eucharystycznej”⁵⁹⁴. Wysiłek człowieka powinien zmierzać do tego, by jak mówi Jan Paweł II: „zarówno w samym celebrowaniu Mszy świętej, jak i w kulcie eucharystycznym poza Mszą (...) w pierwszym rzędzie umacniać swą świadomość realnej obecności Chrystusa; trzeba ją podkreślać tonem głosu, gestami, ruchami, całym swym zachowaniem”⁵⁹⁵.

W procesie formacyjnym mającym na celu pogłębienie postawy wiary warto uwzględnić wymiar antropologiczny. Cenne odniesienia do tego zagadnienia znajdziemy w stwierdzeniu Allporta: „(...) rozwój religijny zależy od naszego temperamentu i wpływów środowiskowych i może ulec zarówno przyspieszeniu jak i zahamowaniu. Niektóre

---

⁵⁹¹ *Nowe powołania dla nowej Europy*, n. 12 b.

⁵⁹² B. Margański, *Formacja eucharystyczna w Seminariach Duchownych*, s. 187, w: red. J. Kopeć, *Eucharystia Misterium- Ofiara – Kult*, Lublin 1997.

⁵⁹³ *Konstytucje Zgromadzenia* 1990, art. 7.

⁵⁹⁴ SAC, 73.

⁵⁹⁵ MND, 18.

czynniki hamujące sprawiają, że człowiek pozostaje przy infantylnych formach wiary, które stają się wówczas autonomiczne i zabobonne. Nerwicowa niepewność może domagać się natychmiastowych i kompulsywnych rytuałów wzmagających poczucie bezpieczeństwa (...). Kształtowanie osobowości może ulec zahamowaniu na każdym etapie”⁵⁹⁶. Rozwój i kształtowanie osobowości i rozwój wiary jest zadaniem permanentnym.

Bł. Edmund Bojanowski rozumiał ten rozwój w kategoriach duchowego wzrostu, pisząc do służebniczki: „wytrwaj tę walkę, zwycięż za łaską Bożą nacierające na Ciebie pokusy, a po wewnętrznej burzy ujrzysz w duszy i sercu stateczną pogodę, która przyświecać Ci będzie już na tej ziemi jako zwiastunka przyszłej niebieskiej jasności i wesela wiekuistego”⁵⁹⁷.

Określenie wiary jako postawy stosuje Benedykt XVI w Adhortacji *Sacramentum caritatis*, w odniesieniu do Maryi, określając ją jako ”wielką Wierzącą”⁵⁹⁸. Ukazuje w Maryi „doskonałą realizację tego sposobu działania, przez które Bóg dociera do ludzkiego stworzenia i angażuje je w swoją zbawczą inicjatywę”⁵⁹⁹. Dzieje się tak dlatego, że jest całkowicie poddana woli Bożej. W kształtowaniu tej postawy wiary Papież wskazuje na Nią jako wzór, który uczy, jak przyjmować „(...) dar, jaki Jezus czyni z siebie samego w Eucharystii”⁶⁰⁰.

Wykorzystując osiągnięcia psychologii L. Rulli w formacji postawy wiary na wszystkich etapach życia zakonnego, należałoby zwrócić uwagę na postawę, która wyraża się w potrzebie psychicznej - przeciwdziałania, czyli w wytrwałym dążeniu do przewycięzania

---

⁵⁹⁶ G. W. Allport, *Osobowość i religia*, Warszawa 1988, s. 78 – 79.

⁵⁹⁷ E. Bojanowski, *List do s. Filomeny Gruszki*, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 386.

⁵⁹⁸ SAC, 33.

⁵⁹⁹ SAC, 33.

⁶⁰⁰ Tamże.

trudności, nadarzających się sytuacji frustrujących, upokarzających i kłopotliwych oraz w podejmowaniu zadań pomimo tych zagrożeń⁶⁰¹. Potrzeba ta, jeśli jest uświadomiona, może również wpływać na rozwój postawy wiary. Może wspomagać wyznawanie wiary i przeżywanie życia w dynamice wzrastania w wierności wyznawanym wartościom.

3.1.5. Nawrócenie

Dla chrześcijanina imperatywem do nawracania się są słowa samego Chrystusa: „Czas się wypełnił i bliskie jest Królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię”(Mk 1, 15). Człowiek, który przyjmuje chrzest, decyduje się na ciągłe nawracanie się i zmianę życia⁶⁰². W sakramencie pojednania i pokuty Duch Święty umożliwia wewnętrzną przemianę i zmianę postępowania. Konieczne jest jednak zaangażowanie nawracającego się człowieka, wyrażające się w uległości temu Duchowi oraz w konkretnym działaniu⁶⁰³. Również „Eucharystia ustanowiona przez Jezusa Chrystusa, która w sposób sakramentalny, to znaczy pod postacią chleba i wina, ukrywa krew wylaną na Golgocie i obmywającą nasze grzechy – to właśnie ona grzechy odpuszcza.

---

⁶⁰¹ K. Trojan, dz. cyt., s. 71; Ponadto, jak szczegółowo opisuje M. Kożuch: „dynamika potrzeby zmierza do przewycięzania i odrabiania własnych niepowodzeń, do zmywania upokorzeń przez podejmowanie działania i wzmożonego wysiłku, przewycięzania własnych słabości, pokonywanie przeszkód, trudności, słabości; tłumienia strachu; przygotowania się do działania, mimo wiadomych przeszkód i trudności do przewycięzania; utrzymywania wysokiego szacunku do samego siebie, dumy, ambicji; przewycięzanie sytuacji frustrujących, upokarzających, kłopotliwych (...). Postawy po których można rozpoznać potrzebę przeciwdziałania: zdecydowanie, niepoddawanie się zniechęceniu, upór, ryzykowanie, zawziętość, pracowitość, rozsądne wybieganie w przyszłość, przewidywanie rozwoju wydarzeń, skupienie się na odrobieniu strat, sumienność. Przejawia się w czynnościach zmierzających do pokonania przeszkód w celu utrzymania szacunku dla siebie na wysokim poziomie. Potrzebę wyzwalają stojące przed człowiekiem przeszkody oraz frustracje poprzednich niepowodzeń” , M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 331- 332.

⁶⁰² W. Świerżawski, *Eucharystia...* dz. cyt., s. 209.

⁶⁰³ M. Pyc, *Znaki trynitarniej bliskości, Teologiczny wymiar sakramentów Świętych*, Poznań 2007, s. 147.

Można powiedzieć, że przebaczenie grzechów ludzkich dokonuje się wewnątrz Ofiary Eucharystycznej⁶⁰⁴.

Sakrament pokuty i pojednania przygotowuje do przyjmowania Eucharystii: „Spowiadamy się bowiem po to, aby przyjąć Eucharystię, a Eucharystię przyjmujemy po to, aby – oczyszczeni z grzechów – jeszcze ściślej zjednoczyć się z Bogiem i z ludźmi”⁶⁰⁵. Ponadto związek pomiędzy Eucharystią i pojednaniem przypomina, że grzech nigdy nie jest rzeczywistością wyłącznie indywidualną, a rezultatem drogi nawrócenia⁶⁰⁶, jest także przywróceniem pełnej komunii kościelnej, która się wyraża w ponownym przystąpieniu do Eucharystii⁶⁰⁷.

Jan Paweł II podkreślając uniwersalny charakter nawrócenia w Kościele, zwraca uwagę na konieczność obecności tego procesu w życiu osób konsekrowanych⁶⁰⁸. Dokonanie tego aktu woli i zarazem świadomego wyboru poprzedza „wejście człowieka w przestrzeń wiary, wiąże się nierozdzielnie z osobistą wewnętrzną przemianą człowieka. (...) Dokonuje się tu bowiem zbliżenie człowieka do Chrystusa. (...) Wejście bowiem w przestrzeń obecności i spotkania z Bogiem sprawia, że rodzi się w osobie świadomość nie tylko grzechu świata, ale przede wszystkim świadomość własnego zła i grzechu. To zaś stanowi konieczny punkt odkrycia i uświadomienia sobie potrzeby własnej przemiany”⁶⁰⁹.

Kościół zachęca także do praktykowania ascezy, która jest nieustannie potrzebna dla codziennego nawracania się w duchu

---

⁶⁰⁴ W. Świerżawski, *Eucharystia...* dz. cyt., s. 210.

⁶⁰⁵ Tamże, s. 207.

⁶⁰⁶ Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Dublinie 29 IX 1997, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania*, Lublin 1986, s. 32.

⁶⁰⁷ SAC, 20; Por.: S. Madeja, *Formacja eucharystyczna we wspólnotach zakonnych*, w: *Życie konsekrowane*, 6 (62) 2006, s. 20.

⁶⁰⁸ „Wszystkie dzieci Kościoła, powołane przez Ojca, aby słuchać Chrystusa, muszą odczuwać głęboką potrzebę nawrócenia i świętości. (...) potrzeba ta odnosi się przede wszystkim do życia konsekrowanego. (...) Istotnie powołanie skierowane do osób konsekrowanych, aby szukały najpierw Królestwa Bożego, jest przede wszystkim wezwaniem do pełnego nawrócenia, to znaczy do wyrzeczenia się samych siebie i do życia wyłącznie dla Pana (...)”, VC, 35.

⁶⁰⁹ H. Skorowski, *Wiara a etos chrześcijański*, *Communio*, 3(45), Rok VIII 1988, s. 82.

Ewangelii. Jest ona niezbędna do rozwoju wymiaru kontemplacyjnego życia zakonnego. Dlatego też wspólnoty zakonne powinny żyć w Kościele jako wspólnoty modlące się, a zarazem pokutujące⁶¹⁰. Kościół uświadamia zakonnikom społeczny wymiar nawrócenia, z którego wynika oddziaływanie ich nawrócenia na zmiany postaw i mentalności innych ludzi⁶¹¹.

W kontekście formacji eucharystycznej postawy nawrócenia słowa Jana Pawła II uświadamiają, że „Eucharystia stanowi wielkie wezwanie do nawrócenia(...). Eucharystia pomaga zatriumfować miłości w nas, miłości nad nienawiścią, gorliwości na obojętnością”⁶¹². Eucharystia i jej związek z sakramentem pojednania i pokuty oraz kierownictwo duchowe, podejmowane zwłaszcza w okresie formacji, stanowią dla osób konsekrowanych szczególnie miejsce doświadczenia miłosierdzia Bożego i nawrócenia.⁶¹³

Dla uczestniczących w Eucharystii ważne są treści, które w czasie obrzędu Mszy św. wspomagają świadomość własnej grzeszności i równocześnie miłosierdzia Bożego. W tym celu „cenną i pożyteczną pomoc niesie psychologia, jeśli idzie o poznanie popędów i mechanizmów działania ludzkiego (...). Chodzi oczywiście o pojęcie nawrócenia nie tylko jako poprawy życia w sensie odejścia od grzechu,

---

⁶¹⁰ DC, 14; KKK, 920; Zgodnie z przyjętą hierarchią wartości podejmuje się odpowiednie wyrzeczenia i umartwienia, które stają się pozytywnym motywem ascezy i wyznaczają kierunki pracy nad sobą. Rulla wyróżnia pięć wartości podstawowych dla każdego chrześcijanina: dwie ostateczne – zjednoczenie z Bogiem oraz naśladowanie Chrystusa, a trzy wartości instrumentalne – ubóstwo, czystość i posłuszeństwo, Por.: L. Rulla, *Depth Psychology and Vocation, a Psycho – social Perspective*, Rome 1971, s. 70; „Proces internalizacji wartości obejmuje w sposób nieunikniony napięcie wyrzeczenia (...). Wyrzeczenie nie powoduje frustracji, kiedy jest motywowane. Ja idealnym człowiek rozpoznaje się w horyzoncie obranej wartości, przede wszystkim dostrzega jej urok, który daje mu podwójną siłę dążenia do wartości i kontrolowania potrzeb jej przeciwnych. Proces internalizacji jest silnie pociągającym doświadczeniem: to właśnie ona pozwala znieść napięcie wyrzeczenia. Poświęcenie jest tu świadome, dobrowolnie zaakceptowane, pozwala cierpieć, ale nie atakuje całościowo obszarów psychicznych; niekiedy jest natarczywe, ale zawsze kontrolowane”, A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja*, dz. cyt., s. 320 – 321.

⁶¹¹ OE, 15.

⁶¹² Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Dublinie 29.09. 1997, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania*, Lublin 1986, s. 32.

⁶¹³ VC, 95.

lecz także jako zdobywania pełnej chrześcijańskiej formacji moralnej. Metanoję przy tym należy pojmować z jednej strony jako dar Boży, z drugiej jako ciągły proces będący wynikiem wyteźonej pracy nad sobą⁶¹⁴. Skutecznym środkiem w dokonywaniu analizy postępowania jest rachunek sumienia oraz rozmowa z kierownikiem duchowym.

Postępowanie człowieka może być skutkiem kierowania się odczuciami, ale może być także podejmowane na bazie racjonalnych refleksji⁶¹⁵. Należałoby podczas formacji zwrócić uwagę na te dwie możliwości, które mogą mieć wpływ na ocenę dokonanych czynów. Szczególne znaczenie miałoby zapoznanie z oceną racjonalną, by uświadamiać sobie, że dzięki zdolnościom racjonalnym człowiek może postąpić inaczej niż mu dyktują emocje⁶¹⁶.

W procesie dokonywania oceny racjonalnej podmiot działający zwraca się ku przedmiotowi przekraczając siebie, niejako zapominając o sobie. Osoba wychodzi poza to, co odczuwa jako ważne dla niej. Dzięki temu może odnosić się do rzeczywistości zewnętrznej, obiektywnej, istniejącej poza działającym podmiotem. Następuje wówczas ocena tego, z czym osoba spotyka się, opierając się na refleksji oraz na odniesieniu do postrzeganej rzeczywistości. Tej ocenie mogą towarzyszyć zmienne emocje i reakcje fizjologiczne. Skutkiem takiej oceny pozostają emocje bardziej dojrzałe⁶¹⁷. Takie działanie wspomaga poznawanie siebie, bo „bez tego stałego i wciąż na nowo podejmowanego wysiłku w kierunku nawrócenia samo uczestniczenie

---

⁶¹⁴ J. Pryszmont, *Nawrócenie drogą do życia z wiary*, w: *Communio*, 3 (45) Rok VIII 1988, s. 99; Obie dziedziny: teologia i nauki psychologiczne odgrywają znaczącą rolę w formacji, skutecznie służą w zdobywaniu dojrzałości chrześcijańskiej. Kościół zachęca do korzystania w formacji z osiągnięć psychologii, *KDK*, 54; *DWCH*, 1; *DFK*, 11.

⁶¹⁵ K. Trojan, dz.cyt., s. 59.

⁶¹⁶ Tamże, s. 56.

⁶¹⁷ K. Trojan, dz. cyt., s. 58.

w Eucharystii zostałyby pozbawione swej pełnej skuteczności zbawczej”⁶¹⁸.

3.1.6. Przebaczenie

Prawda wiary chrześcijańskiej poucza nas, że w sytuacji zniewolenia grzechem Bóg ponownie kieruje w stronę człowieka swoją miłość i uzdalnia go przez swoją łaskę do istotowo wewnętrznej przemiany, która stwarza nową jakość relacji stworzenia do Stwórcy i Zbawcy. To wyzwalająca miłość Chrystusa okazana na krzyżu stanowi szczególną siłę do tego, by każdy człowiek mógł ją przeżyć po swojemu i uzyskać wolność dzieci Bożych⁶¹⁹. Chrześcijański program etyczny jest nie tylko wezwaniem do tego, aby człowiek uznał i wyznał swoje grzechy przed Bogiem i społecznością, lecz przede wszystkim jest propozycją autentycznego nawrócenia się do Boga i do prawdziwych wartości życia⁶²⁰.

Aby Eucharystia, w której uczestniczy codziennie osoba konsekrowana, mogła przynosić oczekiwane owoce komunii i odnowy, jak mówi Instrukcja Rozpocząć na nowo od Chrystusa, „nie może zabraknąć w niej podstawowych warunków, przede wszystkim przebaczenia i wzajemnej miłości. Według nauki Pana, zanim przyniesie się dar przed ołtarz, potrzebne jest wpierw pełne pojednanie braterskie (por. Mt. 5, 23.). Nie można sprawować sakramentu jedności, pozostając obojętnymi jedni na drugich, (...) ponieważ przede wszystkim z komunii z Jezusem eucharystycznym można czerpać zdolność miłowania i przebaczenia”⁶²¹. Postawa taka wymaga ciągłego umacniania

---

⁶¹⁸ RH, 20.

⁶¹⁹ P. Góralczyk, *Wyzwolenie człowieka z grzechu*, w: *Communio*, nr 1(55) rok X 1990, *Grzechów odpuszczenie*, s. 13.

⁶²⁰ Tamże, s. 4.

⁶²¹ RNCH, 26.

przez przyjmowanie Eucharystii, by mogło dokonywać się „utrzymanie życia w tej nowej jakości, to znaczy w przebaczeniu (przyjmowaniu i okazywaniu przebaczenia) (...)”⁶²². Eucharystia, jak określa Z. Kiernikowski ma być pomocą „ (...)aby samemu stawać się pokarmem dla innych, dla przebaczenia im”⁶²³.

Znamienna jest w tym kontekście wypowiedź Jana Pawła II, że Eucharystia jest także źródłem komunii braterskiej utwierdzanej przez „duchowość wspólnotową”, którą cechują uczucia wzajemnego otwarcia, przywiązania, zrozumienia i przebaczenia⁶²⁴. Do rozwoju takiej postawy już w początkowych etapach formacji zakonnej należy pomóc osobie w jej poznaniu siebie ze wszystkimi jej uwarunkowaniami, także podświadomymi, i niedojrzałością⁶²⁵.

Instrukcja *Nowe powołania dla nowej Europy*, wspomagając działania formacyjne, zwraca uwagę na to, by: „młody człowiek mógł być pojednany ze swoją przeszłością: z nieuniknionym wszelkiego rodzaju elementem negatywnym z nią związanym, jak i również pozytywnym, który powinien być w stanie rozpoznać z wdzięcznością. Powinien być pojednany z mającymi znaczenie postaciami swej przeszłości, z ich bogactwem i słabościami. Szczególnie ważna jest postawa młodego człowieka wobec bardziej czy mniej poważnych urazów przeszłego życia”⁶²⁶. Wiąże się to z wezwaniem do odpowiedzialności za swoje życie, wyrażającej się także w umiejętności pozytywnego wykorzystania bolesnych doświadczeń. Trzeba jednak pamiętać, że powołania mogą rodzić się z cierpienia i rozczarowania i w takim wypadku dokument stwierdza, że „jest konieczne bardziej

---

⁶²² Z. Kiernikowski, *Eucharystia i nowość chrześcijańskiego życia*, w: *Liturgia Sacra*, 6 (2000), nr 2, s. 267.

⁶²³ Tamże.

⁶²⁴ *MND*, 21; Jan Paweł II, List Apostolski, *Nuvo Millennio ineunte*, Poznań 2001, 43.

⁶²⁵ K. Dyrek, M. Kożuch, K. Trojan, *Powołanie, rozeznanie i rozwój*, Kraków 1993, s. 46.

⁶²⁶ *Nowe powołania dla nowej Europy*, p. 37b; A. Cencini, *Życ w pojednaniu*, Kraków 1995, s. 84.

ważne rozeznanie, wykorzystujące także specjalistyczne wizyty, by nie nakładać ciężarów nie do udźwignięcia na plecy słabych⁶²⁷.

W związku z formacją eucharystycznej postawy przebaczenia konieczne wydaje się zwrócenie uwagi na potrzebę agresji, która może wyrażać brak przebaczenia sobie lub innym. Wówczas przejawia się w tym, że w sposób brutalny osoba stara się przewycięzać trudności i przeciwności⁶²⁸. „W życiu codziennym potrzebę tę można rozpoznać po następujących postawach: przemawianie i poruszanie się w sposób nie liczący się z nikim; potrącanie i usuwanie innych z drogi; zastraszanie, używanie środków przymusu i siły; (...) atakowanie światopoglądu innych; wyśmiewanie się z kogoś; złośliwość słowna, pomniejszanie i poniżanie innych⁶²⁹”.

Pomocą w formacji postawy może być praktykowanie przepraszania innych, zwłaszcza przed spowiedzią świętą oraz w dniu odnowienia ducha, jak polecają *Konstytucje Zgromadzenia*⁶³⁰. Ponadto nieodzownym jest okazywanie wyrozumiałości dla słabości, braków czy wad, zdając sobie sprawę, że każdy pragnie przebaczenia w miłości. Ważną jest również atmosfera wspólnoty, w której obecna jest prostolinijność, łagodność i uprzejmość w słowach, gestach jak i w całym zachowaniu⁶³¹. W stwierdzeniach tych zauważamy nawiązanie do wskazań Założyciela. Do siostry Leony pisał: „Zbudowała mnie także Twoja wyrozumiałość i niebranie do serca tego, co siostra Anna napisała Ci z Łańcuta. Jej list jest niedobrym humorem zaprawny i nawet trochę twardy, widać, że ma jeszcze zadraśnięte serce (...), ale

---

⁶²⁷ Tamże.

⁶²⁸ K. Trojan, dz. cyt., s. 70. Por. S. Siek, *Struktura osobowości*, Warszawa, 1986, s. 145; A. Cencini, *Życie w pojednaniu*, Kraków 1995, s. 89 – 90.

⁶²⁹ M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 327.

⁶³⁰ *Dyrektorium Zgromadzenia*, p. 36.

⁶³¹ *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1999, art. 87.

słusznie wybaczasz jej tę drażliwość, bo to zapewne nie ze złego serca u niej, tylko z nadwątłego zdrowia pochodzi”⁶³².

Przebaczać znaczy odrzucać drogę odwetu. Przebaczenie zawiera w sobie uznanie wyrządzonej krzywdy i poszukiwanie dialogu na płaszczyźnie racjonalno - wolitywnej⁶³³. Warto pamiętać, że postawa przebaczenia nie oznacza automatycznego przewyciężenia poczucia krzywdy i niechęci wobec winowajcy, którą przeżywa się na płaszczyźnie uczuciowej. Szczególne znaczenie dla osoby konsekrowanej powinna mieć komunie z Chrystusem eucharystycznym, z którego może czerpać zdolność przebaczenia⁶³⁴. Poprzedza ją zawsze akt pokutny, modlitwa końcowa kapłana, która jest prośbą o przebaczenie⁶³⁵, a szczególnie <Ojciec nasz> oraz <Znak Pokoju>, który ma wyrażać „przebaczącą i wprowadzającą pokój postawę człowieka”⁶³⁶. Ten aspekt Eucharystii ma wymiar ewangelizacyjny⁶³⁷, umożliwia osobie konsekrowanej pełniejsze dawanie świadectwa o doświadczeniu miłości przebaczącej.

3.1.7. Radość

Chrześcijańska radość nie jest uwarunkowana jedynie pomyślnością i sprzyjającymi warunkami zewnętrznymi, lecz poczuciem zjednoczenia z Bogiem i realizacją Jego woli⁶³⁸. Papież Paweł VI w swoich przemówieniach oraz w dokumentach kierowanych do zakonnic często uświadamiał im, jakie powinny być motywy radości

---

⁶³² E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 27 I 1866, w: Smółka dz. cyt., t. I, s. 331.

⁶³³ A. Manenti, *Powołanie, Psychologia, Łaska*, Kraków 1995, s. 102.

⁶³⁴ *RNCH*, 26.

⁶³⁵ J. Janicki, *Obrzędy Liturgii Mszy Świętej*, w: *Msza święta*, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 225.

⁶³⁶ J. Sroka, *Obrzęd Komunii*, w: *Msza święta*, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 296 – 297.

⁶³⁷ Z. Kiernikowski, dz. cyt., s. 269.

⁶³⁸ J 16, 20; J, 15, 11; J, 16, 24; J 17, 13; Rz 14, 17; Gal 5, 22 ; 1J 1, 3- 4; 2J 11, 12.

w ich życiu: „czyż nie zachodzi jakaś tajemnicza konieczność związku między wyrzeczeniem a radością (...)”⁶³⁹. Dalej dodaje: „ale czyż nie jest waszym zadaniem dawać przykład życia zrównoważonego i radosnego, przy całej swej surowości?”⁶⁴⁰. Radość staje się także sprawdzianem realizacji miłości bliźniego, jak kontynuuje Paweł VI: „nie zapominajmy, że miłość musi być podbudowana nadzieją, iż inni z naszą pomocą mogą stać się lepszymi. Znakiem jej autentyczności jest radosna prostota, dzięki której wszyscy nawzajem usiłują zrozumieć to, co leży na sercu drugiemu”⁶⁴¹. Radość połączona z troską o drugiego człowieka stanowi element rozwijający życie modlitwy⁶⁴².

Podkreślając centralne miejsce liturgii i Eucharystii jako fundamentu wspólnot życia konsekrowanego, Instrukcja *Życie braterskie we wspólnocie* wskazuje, że dzięki nim ich członkowie poznają dzieła Boże, które „skłaniają do uwielbienia i dziękczynienia, stają się źródłem radości i jedności serc, podporą w trudnościach codziennego współżycia i źródłem wzajemnego umocnienia w wierze”⁶⁴³. Ponadto „radość płynąca z Eucharystii ma wymiar eschatologiczny, jest przedsmakiem wiecznego szczęścia. Świadczy o odwiecznym zbawczym zamyśle Ojca, który postanowił całą ludzkość obdarzyć własnym szczęściem”⁶⁴⁴. Właściwe przeżywanie Eucharystii daje uczestnikom możliwość partycypowania w jej eschatologicznym wymiarze. Owocem uczestniczenia w niej jest radosne spojrzenie na codzienność, która staje się, pomimo trudności, konsekwentną drogą do pełnego zjednoczenia z Bogiem.

---

⁶³⁹ *ET*, 29

⁶⁴⁰ Tamże, 30.

⁶⁴¹ Tamże, 39.

⁶⁴² *ŻBW*, 28.

⁶⁴³ Tamże, 14.

⁶⁴⁴ *Eucharystia sakrament nowego życia*, Oficjalny dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, red. Komisja Teologiczno – Historyczna Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 2000, s. 184.

Jan Paweł II zaznacza, że „Eucharystia jest najświętszym sakramentem tego zjednoczenia. Sprawując ją i zarazem w niej uczestnicząc, jednoczymy się z Chrystusem ziemskim i niebiańskim zarazem(...), ale jednoczymy się poprzez zbawczy akt jego ofiary, przez którą nas odkupił(...)”⁶⁴⁵. W tym zjednoczeniu Chrystus jest źródłem radości⁶⁴⁶. Ja czytamy w Ewangelii św. Jana: „Jeśli będziecie zachowywać moje przykazania, będziecie trwać w miłości mojej, tak jak ja zachowałem przykazania Ojca mego i trwam w Jego miłości. To wam powiedziałem, aby radość moja w was była i aby radość wasza była pełna” (15,9 -11) Radość ta staje się środkiem rozwoju życia duchowego osoby, a zarazem świadectwem autentycznie przeżywanego powołania⁶⁴⁷. Jest ona także warunkiem rozwoju wspólnoty: „bratnia wspólnota bez radości to wspólnota wymierająca (...). Wspólnota bogata w radość jest prawdziwym darem z wysoka dla braci (...)”⁶⁴⁸.

Wymiar duchowy radości znajduje uzasadnienie w Eucharystii, wówczas „współcierpienie i współukrzyżowanie i mistyczne umieranie (starego egoistycznego człowieka) dokonuje się podczas Mszy św. przez jedność (...) ofiar z Chrystusem, a to jest źródłem radości wewnętrznego zmartwychwstania”⁶⁴⁹. Ważne jest dla każdego chrześcijanina wzrastanie w postawie radości, co wymaga również podejmowania wysiłku z jego strony.

Konstytucje Zgromadzenia ujmują pragmatycznie treść formacji tej postawy w kontekście wypełnienia woli Bożej jako podjęcia ofiary: „staramy się coraz lepiej pojąć naukę cierpienia. Nie buntujemy się, więc i nie zniechęcamy, ilekroć nas ono doświadczy; owszem, uważamy je

---

⁶⁴⁵ RH, 20.

⁶⁴⁶ Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie w Karaczi, 16.02.1981, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania*, Lublin 1986, s. 100.

⁶⁴⁷ ET, 55.

⁶⁴⁸ ŻBW, 28; P. Cabra, *Życie braterskie*, Kraków 2001, s. 57.

⁶⁴⁹ W. Granat, dz. cyt., s. 405.

za rzecz zwykłą i konieczną, rozumiejąc, że nie ma innej drogi do spełnienia woli Ojca i zbawiania świata, jak ta, którą szedł Chrystus. Co więcej, traktujemy cierpienie jako znak wybraństwa, pamiętając, że kogo Bóg miłuje, tego doświadcza. Próbuje wreszcie przyjmować je z wdzięcznością, pogodą ducha i radością (...)”⁶⁵⁰. Zewnętrzne wyrażanie radości może być również świadectwem oraz źródłem nowych powołań i wytrwania w realizacji życia zakonnego⁶⁵¹. Dlatego *Konstytucje Zgromadzenia* wskazują na konkretne wyrazy tej radości: „Dobry życzliwy gest, pogodne oblicze, jako wyraz radosnego umiłowania swego powołania, będą najskuteczniejszą zachętą do obrania drogi rad ewangelicznych”⁶⁵².

W formacji postawy radości, która zawiera uczenie się przyjmowania wszystkich trudnych sytuacji, należałoby zwrócić uwagę na potrzebę unikania urazu psychicznego i wyraża się przez: „unikanie upokorzeń, sytuacji, które mogłyby dać okazję do doświadczenia poczucia niższości, pogardy, powstrzymywania się od działań z powodu lęku przed porażką, ukrywanie i usprawiedliwianie własnych błędów, niepowodzeń i upokorzeń”⁶⁵³. Potrzeba ta może determinować rozwój

---

⁶⁵⁰ *Konstytucje Zgromadzenia* 1990, art. 61.

⁶⁵¹ *ŻBW*, 28.

⁶⁵² *Konstytucje Zgromadzenia* 1990, art. 122.

⁶⁵³ K. Trojan, dz. cyt., s. 70; W oparciu o psychologię autotranscendencji teologicznej M. Kozuch precyzuje, że „główna tendencja tej potrzeby zmierza do uniknięcia potępienia ze strony innych lub odrzucenia. Potrzeba ta działa jako obrona dla jednostki przed naganą i odrzucenie społeczeństwa (...) Powstrzymuje się od działania z powodu lęku przed porażką (...) Pasywny konformizm, ukrywanie i usprawiedliwianie własnych błędów, niepowodzeń i upokorzeń. Obrona własnego „ja”. Uczucia charakterystyczne: lęk, niepokój, poczucie winy i wyrzuty sumienia. Przyczyny wyzwalające energie potrzeby: wszelkie zachowania typu agresywnego konfrontacyjnego, wobec których jednostka czuje zagrożenie. Postawy charakterystyczne: przesadne uwrażliwienie na opinię publiczną, przesadna ostrożność w zachowaniu, tak, by nikogo nie urazić i nie usposobić źle do siebie; zachowywanie się w sposób bez zarzutu wobec innych, przesadnie grzecznie, kurtuazyjnie, stosownie; zwracanie uwagi, czy inni nie są niezadowoleni, częste zastanawianie się nad tym, co myślą o nas inni; eliminowanie z własnego zachowania wszelkiej spontaniczności, elementów, których nie akceptują inni. Zachowanie się sztucznie, przesadnie, kontrolowanie własnych reakcji, rzadkie bycie sobą. Potrzeba skierowana do wewnątrz przejawia się w intensywnym przeżywaniu poczucia winy, tłumieniu myśli, wspomnień budzących nieakceptowane uczucia”, M. Kozuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 330 - 331.

postawy radości u osoby konsekrowanej oraz uniemożliwić realizację eucharystycznego programu życia.

Uświadomienie sobie w procesie formacji tych uwarunkowań powinno w konsekwencji prowadzić do uczenia się dostrzegania w Eucharystii żywego znaku obecności Chrystusa, który jest źródłem radości, który oddaje się człowiekowi, kochając go takim, jaki jest. Wzrastanie w tej świadomości pozwoli osobie konsekrowanej zdystansować się wobec opinii i sądów innych i koncentrować się na tworzeniu relacji do Boga.

3.2. Nowicjat

Formacja w okresie Nowicjatu musi docierać głęboko do wnętrza osoby, tak „(...) aby każda jej postawa i czyn, zarówno w doniosłych momentach życia, jak i w codziennych okolicznościach, ujawniała jej całkowitą przynależność do Boga”⁶⁵⁴. Proponowana formacja postaw eucharystycznych: spójności eucharystycznej, adoracji, dzielenia się z innymi dobrami materialnymi i duchowymi, przemiany życia i odnowienia mentalności, całkowitego oddania się Chrystusowi, jedności, radykalizmu, uwzględnia proces rozwoju psychologicznego, duchowego, teologicznego i duszpasterskiego osoby. Opiera się ona na nauce Kościoła dotyczącej teologii Eucharystii wyrażonej w najnowszych dokumentach i wybranych elementach psychologii głębi L. Rulli. Jak wynika z analizy dokumentów przedstawionych w rozdziale szóstym⁶⁵⁵, prowadzona w Zgromadzeniu formacja nowicjacka nie uwzględnia w programie formacji postaw eucharystycznych. Wydaje się, że przedstawiona propozycja może być podjęta w systematycznej pracy

---

⁶⁵⁴ VC, 65.

⁶⁵⁵ Por. rozdz. 6.

wychowawczej. Uzasadnieniem tego działania może być, przedstawione w drugim rozdziale pracy⁶⁵⁶, zaangażowanie Założyciela w formację postaw eucharystycznych nowicjuszek oraz zachęta Kościoła do realizacji eucharystycznej formy chrześcijańskiej egzystencji wyrażona we współczesnej nauce Kościoła, w której znajdujemy wszystkie elementy życia zakonnego w perspektywie Eucharystii.

3.2.1. Spójność eucharystyczna

Formacja postawy spójności eucharystycznej ma swoje uzasadnienie w egzystencji ludzkiej, która do tej spójności jest powołana, jak określił to dokument *Sacramentum caritatis*⁶⁵⁷. Mówiąc w tym kontekście o spójności w formacji, posługujemy się pojęciem, którym L. Rulla określa harmonię między „ja” idealnym a „ja aktualnym”, czyli między ideałami człowieka, wybranymi przez niego wartościami, które są świadome, a potrzebami psychicznymi, które nawet gdy są nieświadome, mają wpływ na jego zachowanie⁶⁵⁸. Każdy człowiek posiada pewną niespójność, czyli rozdźwięk między „ja idealnym” a „ja aktualnym”, ale może on podejmować działania prowadzące do autotranscendencji, realizując przyjęte wartości⁶⁵⁹.

Postawa eucharystycznej spójności wyraża się przez autentyczne świadectwo, zwłaszcza w sytuacjach, gdy działanie wymaga wyboru wartości fundamentalnych. Wynika ona z faktu, że „kult oddawany Bogu w istocie nigdy nie jest aktem czysto prywatnym, bez wpływu na (...) społeczne więzi”⁶⁶⁰. Ten antropologiczny wymiar Eucharystii

---

⁶⁵⁶ Por. rozdz. 2.

⁶⁵⁷ SAC, 83.

⁶⁵⁸ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*. Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, s. 328.

⁶⁵⁹ Tamże, s. 167.

⁶⁶⁰ SAC, 83.

wyrażający się w kulcie „staje się tym samym nowym sposobem przeżywania wszystkich okoliczności życia, w którym każdy szczegół jest wyniesiony, gdyż jest doznawany w kontekście więzi z Chrystusem, jako ofiara składana Bogu (...). Stąd nabiera wewnętrznego kształtu eucharystyczna natura życia chrześcijańskiego”⁶⁶¹. Eucharystia uzdalnia do radykalnego świadectwa⁶⁶².

Również *Konstytucje Zgromadzenia* podkreślają znaczenie tej spójności w życiu: „Włączone w misję Chrystusa, życiem oddanym Bogu i każdą naszą czynnością staramy się dawać świadectwo nowemu i wiekuistemu życiu, zyskanemu dzięki odkupieniu nas przez Syna Bożego. Pamiętamy, że sama obecność między ludźmi Służebniczki Maryi może i powinna stać się skutecznym oddziaływaniem apostołskim. Spełni się to, jeżeli całkowicie oddane Bogu przez każdy szlachetny nasz gest odsłaniać będziemy bliźnim Jezusa”⁶⁶³.

W ciągłym dorastaniu do tej postawy na płaszczyźnie religijnej „należy jednak pamiętać, że moc czynności liturgicznych nie zawiera się w często zmienianych obrzędach liturgicznych, lecz w słowie Boga i w sprawowanej tajemnicy, w które należy coraz głębiej wnikać”⁶⁶⁴. Liturgia prowadzi do głębi ludzkiego „ja” i jak określa J. Ratzinger: „w interioryzacji, otwiera je na liturgiczne słowa i liturgiczną rzeczywistość”⁶⁶⁵. Uświadamianie takiej skuteczności kultu eucharystycznego może wspierać wysiłek formacyjny w kształtowaniu postawy eucharystycznej spójności. W swojej teorii Rulla przyjmuje zgodnie z teologią, że dla człowieka wartością ostateczną, docelową jest zjednoczenie z Bogiem i naśladowanie Chrystusa⁶⁶⁶. W swojej

---

⁶⁶¹ Tamże, 71.

⁶⁶² W. Świerżawski, *Eucharystia Chrystusa i Kościoła*, Kraków 1982, s. 109.

⁶⁶³ *Konstytucje Zgromadzenia*, 1990, art. 115.

⁶⁶⁴ Instrukcja, *Redemptionis Sacramentum*, 39.

⁶⁶⁵ J. Ratzinger, *Struktura celebracji liturgicznej w: Eucharystia*, Kolekcja, Comunio 1, Poznań – Warszawa, 1986, s. 197.

⁶⁶⁶ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*. Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome,

wypowiedzi E. Frankl określa ją: „(...) wartości najwyższej nie można sobie wyobrazić inaczej, jak w związku z jakąś osobą najwartościowszą, *summa persona bona*. Musi to być osoba większa niż osoba o zwykłym znaczeniu tego słowa. Osoba o wartości najwyższej musi być *nadosobą*”⁶⁶⁷. Relacja z taką osobą wymaga autotranscendencji. L. Rulla przedstawia ją jako powołanie człowieka w wolności do autotranscendencji dla miłości teocentrycznej⁶⁶⁸.

Dla osób konsekrowanych autotranscendencja ta dokonuje się w zjednoczeniu z Bogiem i naśladowaniu Chrystusa, na drodze realizacji wartości pośrednich, czyli rad ewangelicznych, jak określa je Rulla⁶⁶⁹. Wymaga ona dokonywania ciągłych wyborów tych wartości i sposobu życia, który prowadzi do Boga. Kształtowanie postawy spójności dokonuje się, gdy osoba przeciwstawia się zewnętrznemu uwarunkowaniu sytuacyjnemu i wtedy może urzeczywistniać wartości związane z tą postawą⁶⁷⁰.

Wydaje się więc być uzasadnionym to, by zwrócić uwagę również na treści dotyczące tej postawy w aspekcie spójności eucharystycznej, do której każdy jest powołany.

Formacja takiej postawy może napotykać na trudności, które często wynikają ze społecznych uwarunkowań. Dużą rolę mogą odgrywać motywy działań podejmowanych pod wpływem środowiska. Powstaje wówczas niespójność psychiczna, czyli brak harmonii pomiędzy „ja idealnym” a „ja aktualnym”⁶⁷¹.

W oparciu o teorię L. Rulli K. Trojan przedstawia tę dynamikę następująco: „(...) pewna część „ja” popycha w kierunku transcendencji,

---

1986, s. 284

⁶⁶⁷ V. Frankl, *Homo Patiens*, s. 95.

⁶⁶⁸ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*. Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, s. 252.

⁶⁶⁹ Tamże, s. 284.

⁶⁷⁰ V. Frankl, *Homo Patiens*, s. 95.

⁶⁷¹ K. Trojan, dz. cyt., s. 119.

natomiast druga część tego samego „ja” szuka realizacji tego, co jest ważne dla osoby, tego, co gratyfikuje działający podmiot. Obie części istnieją w jednym „ja”, dlatego oddziałują na siebie i w ten sposób „ja idealne” jest pod wpływem „ja aktualnego” i odwrotnie⁶⁷². Integralność w strukturze psychicznej w znacznym stopniu warunkuje działanie, dlatego formacja postawy eucharystycznej spójności, do której „egzystencja [człowieka] jest obiektywnie powołana”⁶⁷³, wymaga uwzględnienia tej dynamiki w strukturze ludzkiego „ja”.

3.2.2. Adoracja

Jedną z form kultu Eucharystii jest adoracja, której istotnym elementem jest wiara w obecność Chrystusa i pragnienie zjednoczenia z Nim. Dokumenty Kościoła podkreślają związek tego nabożeństwa z Eucharystią, w której bierze początek eucharystyczna obecność Chrystusa⁶⁷⁴. W wypowiedzi Benedykta XVI znajdujemy również określenie adoracji eucharystycznej w kontekście sprawowanej Mszy św.o której papież mówi, że: „nie jest [ona] niczym innym, jak tylko oczywistym rozwinięciem celebracji eucharystycznej, która sama w sobie jest największym aktem adoracji Kościoła”⁶⁷⁵. W niej, jak kontynuuje Papież, „przedłuża się i intensyfikuje to, co dokonało się podczas samej celebracji liturgicznej”⁶⁷⁶. Jest ona także nieodzownym warunkiem w dojrzewaniu do głębokiego i autentycznego przyjęcia Chrystusa w eucharystycznych postaciach⁶⁷⁷. Przyjmowanie Komunii

---

⁶⁷² K. Trojan, dz. cyt., s. 115 – 116; por. A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja*, Kraków 2002, s. 125 – 127; Por. tamże, s. 151 – 158; M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 59.

⁶⁷³ SAC, 83.

⁶⁷⁴ W. Bomba, *Kult Eucharystii poza Msz świętą*, w: red. W. Świerzawski, *Msza święta*, Kraków 1993, s. 339.

⁶⁷⁵ SAC, 66.

⁶⁷⁶ Tamże.

⁶⁷⁷ Tamże.

św. umożliwia także rozwój postawy adoracji. W konsekwencji powinno to oznaczać „ustawienie się w postawie adoracji”⁶⁷⁸ wobec Chrystusa. Można również mówić o formacyjnym znaczeniu adoracji, co podkreśla Benedykt XVI: „osoby konsekrowane, które praktykują przedłużoną adorację, są przykładem osób, które pozwalają się kształtować przez realną obecność Chrystusa”⁶⁷⁹.

Formacyjny wymiar mogą mieć także wspólnotowe i prywatne formy adoracji, ponieważ „(...) winny się przyczyniać do kształtowania wewnętrznych postaw sprzyjających sakramentalnemu uczestnictwu w celebracji Eucharystii: wdzięczności, uwielbienia, wstawiennictwu i błagania, zjednoczenia z Chrystusem, wierności przymierzu z Bogiem zawartemu na chrzcie, a potwierdzanemu przyjmowaniem Eucharystii”⁶⁸⁰. Kościół zachęcając do adoracji uzasadnia, że jest ona ważna w kształtowaniu postaw eucharystycznych: „w ciągu dnia wierni niech nie zaniedbują nawiedzania Najświętszego Sakramentu, (...) jako że jest ono dowodem wdzięczności, znakiem miłości i wyrazem uznania dla Chrystusa Pana tam obecnego”⁶⁸¹. Zaangażowana praktyka adoracji eucharystycznej wymaga odpowiedniego przygotowania. Kształtowanie postawy adoracji ma swój fundament w wyznawaniu wiary w obecność Chrystusa pod postaciami chleba i wina⁶⁸².

Papież Benedykt XVI, mówiąc o osobowym spotkaniu z Chrystusem podczas adoracji, podkreśla jego znaczenie dla komunikacji interpersonalnej, ponieważ w niej „dojrzewa także posłannictwo społeczne zawarte w Eucharystii, które ma na celu

---

⁶⁷⁸ Tamże.

⁶⁷⁹ Tamże, 67.

⁶⁸⁰ S. Czerwik, *Celebracja Mszy św. źródłem i szczytem innych form kultu misterium Eucharystii*, w: red. J. Kopeć, *Eucharystia Misterium- Ofiara – Kult*, Lublin 1997, s. 120.

⁶⁸¹ Paweł VI, *Mysterium fidei*, w: *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej*, Londyn 1987, s. 85; Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, Poznań 2004, 135.

⁶⁸² R. Rak, *Wychowanie eucharystyczne*, w: *Msza Święta*, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 152.

przełamanie barier nie tylko między Panem a nami, ale także i przede wszystkim barier odgradzających nas od siebie nawzajem”⁶⁸³.

Mając na uwadze słowa Benedykta XVI, należy uwzględnić ten aspekt zwłaszcza w początkowych etapach formacji zakonnej i wprowadzić młodego człowieka przez wyjaśnienie znaczenia tego aktu kultu⁶⁸⁴ w rozumienie, że jego słabość osobowościowa w relacjach międzyludzkich nie zwalnia z wysiłku dokonywania w sobie zmian słabych punktów relacyjnych⁶⁸⁵.

A. Manenti przytaczając definicję Nouwena, która uwzględnia znaczenie i wpływ komunikacji na kształtowanie się struktury ludzkiego „ja”, odwołuje się również do jego wymiaru wspólnotowego, czyli wpływu na relacje międzyosobowe⁶⁸⁶. Sam A. Manenti stwierdza: „komunikacja nie jest jedynie środkiem przekazywania treści drugiej osobie, jest przede wszystkim ujawnieniem się „ja” samemu sobie; komunikowanie nie jest dostarczaniem jakichkolwiek informacji, jest ujawnieniem siebie drugiej osobie”⁶⁸⁷. Dokonuje się to także podczas adoracji, w spotkaniu z Chrystusem i przekłada się na relacje międzyludzkie. W kształtowaniu tej postawy podczas formacji można wykorzystać wyniki badań Rulli, które wykazały, że „człowiek bardziej dojrzały jako jednostka jest też bardziej dyspozycyjny, gotowy przeżywać stosunki międzyludzkie jako całkowity dar z siebie w kontekście transcendencji teocentrycznej. A więc dojrzałość osobowa przechodzi w dojrzałość relacyjną: kto pracuje nad sobą, lepiej przeżywa relacje. Najgłębszą przyczyną problemów relacyjnych nie jest brak wiedzy o wartościach transcendentnych ani nie jest nią ludzki egoizm, złośliwość czy występowanie zaburzeń psychopatologicznych.

---

⁶⁸³ SAC, 66.

⁶⁸⁴ Tamże, 67.

⁶⁸⁵ A. Cencini, *Drzewo życia ku modelowi formacji początkowej i permanentnej*, Kraków 2006, s. 78.

⁶⁸⁶ A. Manenti, *Żyć razem*, Kraków 1997, s. 82 – 83.

⁶⁸⁷ Tamże, s. 83.

Przyczyną są trudności jednostek w swobodnym otwarciu się na akceptowane i wyznawane wartości. (...) Chodzi tu o naturalny opór ludzkiej psychiki, jaki budzi się w perspektywie całkowitego daru z siebie i to pomimo tego, iż owe wartości są uznawane oraz pomimo braku patologii”⁶⁸⁸. Świadome działania podejmowane w odpowiedzi na potrzebę relacji międzysobowych przyczyniają się do rozwoju postawy dobrych relacji.

Opisując dynamikę tej potrzeby, M. Kozuch zwraca uwagę na to, że jej zasadnicze tendencje mogą zmierzać do gratyfikowania swoich potrzeb w relacjach z innymi⁶⁸⁹. Potrzeba ta według Rulli jest obojętna w stosunku do wartości, ale może je wyrażać pod warunkiem osiągnięcia przez osobę pewnej dojrzałości⁶⁹⁰.

Formacja tej postawy w życiu konsekrowanym wymaga także samodyscypliny i tego, by „(...) pośród wyczerpującego niekiedy rytmu zadań apostoelskich, modlitwie osobistej i wspólnotowej (...) poświęcić, w ramach dnia i tygodnia, odpowiednio długie chwile. Powinny one być uzupełnione solidnym przeżyciem dnia skupienia i modlitwy każdego miesiąca w ciągu roku”⁶⁹¹. Skuteczną pomocą podczas adoracji może być modlitewnik, różaniec, jak proponuje Jan Paweł II⁶⁹².

Postawa adoracji jest świadectwem i może stanowić element formacyjny dla innych, bo dzięki niej „osoby konsekrowane jako pierwsze w Kościele powinny pokazać, że potrafią oprzeć się pokusie rezygnacji z modlitwy na rzecz działalności. To one mają dawać

---

⁶⁸⁸ Tamże, s. 113 – 115.

⁶⁸⁹ „Zmierzają do nawiązywania kontaktów i współpracy z innymi ludźmi, starania się o zdobywanie czyichś uczuć, bycia lojalnym przyjacielem. Zmierza do tego, by związać się z kimś bliskim, kimś kto jest podobny do podmiotu lub go lubi i z przyjemnością współdziałać z nim (...). Cechują ją uczucia wiary i zaufania do ludzi, dobrej woli, uczuciowego zaangażowania się w stosunki z innymi ludźmi, miłości, sympatii, przyjaźni. (...) Potrzeba (...) skierowana do wewnątrz wyraża się w zgodzie z samym sobą, łagodzeniu wewnętrznych konfliktów, patrzaniu z sympatią na swoje słabe strony, pokornej akceptacji samego siebie, innych i własnego życia”, M. Kozuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001 s. 332.

⁶⁹⁰ K. Dyrek, M. Kozuch, K. Trojan, *Powołanie, rozeznanie i rozwój*, Kraków, 1993, s. 26.

⁶⁹¹ DC, 5.

⁶⁹² MND, 18.

świadczenie, że apostołska owocność ich pracy wypływa z życia wewnętrznego przepełnionego wiarą i doświadczeniem spraw Bożych”⁶⁹³.

Konstytucje Zgromadzenia, wskazując również na ten osobisty kontakt z Chrystusem w adoracji, mówią, że siostry służebniczki „w częstej i poufnej rozmowie z Chrystusem znajdują pomoc i siłę do ofiarnego życia”⁶⁹⁴. Szczegółowe wskazania na ten temat znajdujemy również w *Dyrektorium*: „Codziennie poświęcają przynajmniej piętnaście minut na osobistą modlitwę. Czasu tego nie przeznaczają na inne obowiązkowe modlitwy”⁶⁹⁵.

Praktyka tej formy kultu kształtuje relacje nie tylko z Bogiem, ale także z sobą i innymi ludźmi. Uwzględnianie w tych relacjach wpływu i znaczenia zasad komunikacji może wspierać kształtowanie eucharystycznej postawy adoracji.

3.2.3. Dzielenie się z innymi dobrami materialnymi i duchowymi

Człowiek używający dóbr powinien zadbać o to, aby przynosiły one korzyści również innym ludziom⁶⁹⁶. Podczas Eucharystii wyraża się więź społecznej miłości, która jest koniecznym warunkiem owocnego udziału w ofierze Chrystusa. W modlitwie powszechnej, kończącej liturgię słowa, zebrani przedstawiają prośby o dobra duchowe i materialne⁶⁹⁷. W liturgii eucharystycznej obrzęd przygotowania darów – przyniesienie i złożenie na ołtarzu chleba, wina i wody „zachowuje

---

⁶⁹³ Jan Paweł II, *Życie konsekrowane w służbie Kościoła*, s. 73. w: *Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej*, Poznań 1998, 71 – 74.

⁶⁹⁴ *Konstytucje Zgromadzenia*, 1990, art.74

⁶⁹⁵ *Dyrektorium Zgromadzenia*, 1990, p. 40.

⁶⁹⁶ *KDK*, 69

⁶⁹⁷ J. Janicki, *Liturgia słowa*, w: red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 239.

swoją wymowę i duchowe znaczenie⁶⁹⁸. Przekazane dary będą przeznaczone na potrzeby wspólnoty i potrzebujących⁶⁹⁹.

W Eucharystii, „która aktualizuje sakramentalnie dar, jaki Jezus uczynił z własnego życia przez śmierć na krzyżu (...) dla świata całego⁷⁰⁰, ma swoje uzasadnienie formacja postawy dzielenia się z innymi dobrami materialnymi i duchowymi. W dokumentach soborowych znajdujemy potwierdzenie tego zadania, które dotyczy także osób konsekrowanych: „(...) do istoty życia zakonnego należy działalność apostołska i dobroczynna jako święte posługiwanie oraz właściwe dzieło miłości zlecone im przez Kościół, które mają pełnić w jego imieniu⁷⁰¹”.

Dzielenie się dobrami duchowymi i materialnymi staje się także pewnego rodzaju świadectwem oraz zapewnieniem skuteczności ich działalności⁷⁰². Papież Jan Paweł II zwraca uwagę również na egzystencjalny wymiar dzielenia się wartościami duchowymi, wyrażający się świadectwem autentycznego życia⁷⁰³.

Świadome uczestnictwo w Eucharystii uzdalnia do osiągnięcia jej skutków, *ex opere operantis*⁷⁰⁴. Udział w niej uzdalnia do podejmowania wysiłków w celu tworzenia klimatu sprawiedliwości poprzez gotowość podjęcia odpowiedzialności wyrażającej się gotowością dzielenia się dobrami materialnymi i duchowymi. „Ta braterska gotowość dzielenia się, jako fundamentalna postawa chrześcijańska, wynika właśnie z Eucharystii⁷⁰⁵”. Konfrontacja postawy dzielenia się z innymi dokonuje

---

⁶⁹⁸ OWMR, 49.

⁶⁹⁹ J. Janicki, *Liturgia słowa*, w: red W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 247.

⁷⁰⁰ SAC, 88.

⁷⁰¹ PC, 8.

⁷⁰² Jan Paweł II, List apostołski do zakonników i zakonnice Ameryki Łacińskiej na 500 lecie ewangelizacji Nowego Świata, *Los Caminos del Evangelio*, 25.

⁷⁰³ RNCH, 16.

⁷⁰⁴ W. Granat, dz. cyt., s. 371.

⁷⁰⁵ Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. inauguracyjnej Kongresu Eucharystycznego w Fortaleza, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania*, Lublin 1986, s. 92.

się podczas Eucharystii przez uświadamianie sobie własnej postawy z tym ideałem wspólnoty chrześcijańskiej, którą ukazują Dzieje Apostolskie jako modelu uniwersalnego dla Kościoła w każdym czasie⁷⁰⁶.

Taką też postawę proponują *Konstytucje Zgromadzenia*: „wolne od zachłanności tak osobistej jak i zbiorowej, nasze wspólnoty miejscowe ofiarnie dzielą się z ubogimi wszystkim, co posiadają ponad konieczne potrzeby, nawet gdyby same odczuwały braki”⁷⁰⁷. Dokument podkreśla także dyspozycyjność w dzieleniu się z innymi, która dotyczy również dziedziny intelektualnej, uczuciowej i duchowej⁷⁰⁸.

Benedykt XVI zwraca uwagę na personalistyczny element w przeżywaniu braterskiej miłości w Eucharystii, gdzie „(...) Jezus czyni z nas świadków współczucia Boga wobec każdego brata i siostry”⁷⁰⁹. Z tego wynika, jak kontynuuje Papież, że „Eucharystia przynagla każdego wierzącego, by stawał się <chlebem łamanym> dla innych”⁷¹⁰. Taka postawa eucharystyczna wymaga autotranscendencji osoby. Korzystając z osiągnięć badań Rulli⁷¹¹, warto zwrócić uwagę podczas formacji na to, że rozwój takiej postawy może utrudniać autocentryczna potrzeba psychiczna ponizania się, która przejawia się w: upokarzaniu się, braku wiary we własne możliwości, biernym poddawaniu się trudnościom i przeciwnościom, biernej akceptacji wszelkiej krytyki, karom, niesprawiedliwości, uznawaniu siebie za gorszego⁷¹². Dynamika tej potrzeby wyraża się więc zespołem negatywnych uczuć, które warto uwzględnić, by wykazać konieczność

---

⁷⁰⁶ MND, 22.

⁷⁰⁷ *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990, art. 43.

⁷⁰⁸ Tamże, art. 36.

⁷⁰⁹ SAC, 88.

⁷¹⁰ Tamże.

⁷¹¹ L. Rulla, *Anthropology of the Christian Vocation*, Vol. I, *Interdisciplinary Bases*, Rome 1986, s. 465 – 467.

⁷¹² K. Trojan, dz. cyt., s. 70.

zwrócenia na nią uwagi już w początkowych etapach formacji. Przyjmowanie postawy biernej, utrudnia uznanie możliwości i swoich zalet, a to uniemożliwia autotranscendencję i dokonywanie wyborów wartości, by dzielić się z innymi, zwłaszcza z potrzebującymi.

3.2.4. Przemiana życia i odnowienie mentalności

Każdy chrześcijanin uczestniczący w Eucharystii, jak mówi Benedykt XVI, wezwany jest do „przemiany własnego sposobu życia i myślenia”⁷¹³. Jak dalej papież zaznacza, powinno to prowadzić do tego, że „integralną częścią eucharystycznej formy życia jest odnowienie mentalności (...)”⁷¹⁴. W następnej wypowiedzi podkreśla również, że ta „(...) eucharystyczna forma egzystencji może naprawdę sprzyjać autentycznej zmianie mentalności (...)”⁷¹⁵. W tym procesie na płaszczyźnie wiary i przemian, jak zaznacza A. Nossol „dzięki uczestniczeniu w ofierze Chrystusa i sakramentalnym, a zarazem duchowym przyjęciu Go w Komunii zaczyna (...) dojrzewać jego mentalność. Tworzy się (...) jego charakter”⁷¹⁶. Może się to dokonywać, ponieważ skutki Mszy św. i jej owoce mogą być również osiągnane *ex opere operantis*⁷¹⁷. W przypadku gdy uczestniczący przeżywają ją z wiarą, dostępują upodobnienia do Chrystusa⁷¹⁸. Ponadto w wymiarze egzystencjalnym „(...) działanie Eucharystii może przemieniać i prowadzić do tego, aby (...) istnienie [człowieka] nabrało pełnego sensu”⁷¹⁹.

---

⁷¹³ SAC, 7

⁷¹⁴ Tamże, 77.

⁷¹⁵ Tamże, 92.

⁷¹⁶ W. Świerżawski, *Poznaj chrześcijaninie swoją godność*, Wrocław 1982, s. 268.

⁷¹⁷ W. Granat, dz. cyt., s. 371.

⁷¹⁸ SAC, 80.

⁷¹⁹ Tamże, 79.

J.Ratzinger mówiąc o istotnym elemencie naśladowania Chrystusa wyrażającym się w zakresie rzeczywistości etycznej, wskazuje również na proces przyswojenia sobie Jego sposobu myślenia i postrzegania rzeczywistości. Ten nowy model człowieka staje się konsekwencją ukierunkowania swojej egzystencji na Boga i człowieka poprzez nowy sposób myślenia ⁷²⁰. Przykładem jest Chrystus, który jest, jak określa A. Nossol: „(...) człowiekiem <dla innych>, ponieważ był on całkowicie zorientowany na życie <dla Boga i z Boga>. (...) Zangażował się dla grzeszników i biednych - zgodnie z relacjami Ewangelii - aż do wejścia w śmierć. (...) tego rodzaju oderwanie się od siebie i całkowicie bezinteresowne transcendowanie ku bliźniemu jest antropologicznie możliwe jako działanie i skutek samowyniszczającego transcendowania ku Bogu”⁷²¹. Dalsza wypowiedź stanowi pewnego rodzaju propozycję formacji postawy przez upodobnienie się do Chrystusa. Kontynuując, wyjaśnia, że „naśladowanie Chrystusa zakłada przekreślenie własnego „ja” (...), by egzystować dla innych”⁷²². Taka integralna egzystencja uzasadnia wysiłek autotranscendencji w procesie formacji i tu znajdujemy analogię do teorii L. Rulli⁷²³. Dzięki temu może stać się aktualnym i przekonującym modelem życia i nieodzowną współcześnie formą naśladowania Chrystusa, zwłaszcza dla osób konsekrowanych. Ponieważ ideałem życia konsekrowanego jest upodobnienie się do Chrystusa, dlatego na wszystkich etapach formacji ma się dokonywać stopniowe przyswajanie sobie Jego myśli i uczuć, jak potwierdza i zaznacza *Vita consecrata*⁷²⁴, a więc kształtowanie postawy przemiany życia i odnowienia mentalności.

---

⁷²⁰ J. Ratzinger, *Einführung In das Christentum*, München 1968, 205 – 207.

⁷²¹ A. Nossol, *Chrystocentryzm życia wewnętrznego*, w: red. J. Krucina, *Kultura życia wewnętrznego*, Wrocław 1983, s. 53.

⁷²² Tamże, s. 51.

⁷²³ Rulla, K. Trojan, dz. cyt., s. 44.

⁷²⁴ VC, 65.

Takie działania formacyjne zauważamy w wypowiedzi bł. Edmunda Bojanowskiego, który pisał: „(...) częstym przystępowaniem do Komunii św. coraz ściślej łączycie się z Panem Jezusem. (...), że już nie Wy, ale Bóg w Was żyć będzie”⁷²⁵. Dawał im też książkę Tomasza a Kempis O naśladowaniu Chrystusa w przekonaniu, że jest to „(...) najlepszy wybór przedmiotu, bo zaprawdę, jakże się w tę drogę puścić bez przewodnika takiego”⁷²⁶. Siostry regularnie czytały to dzieło⁷²⁷.

Aspekt przemiany życia i odnowienia mentalności znajdujemy w Adhortacji *Evangelica testificatio*, która podkreśla, że kształtowanie nowego człowieka w życiu osoby konsekrowanej wynika z przyjętego stylu tego życia i związanego z nim obowiązku świadectwa⁷²⁸. Wyrazem ciągłej przemiany jest dążenie do doskonałości, która „polega na stale zwiększającym się postępie w miłości Boga i bliźnich (...)”⁷²⁹. Dokonuje się to na płaszczyźnie wiary, życia sakramentalnego i wspólnotowego. Eucharystia łączy te trzy elementy, dlatego jest szczególnym miejscem rozwoju osoby⁷³⁰. Konstytucje Zgromadzenia tę stopniową przemianę w Chrystusa warunkują zjednoczeniem własnej woli z wolą Bożą⁷³¹.

Papież Paweł VI określa tę przemianę jako: „(...) przejście ze stanu <zmysłowego>, jak się to określa, do stanu prawdziwie <duchowego>”⁷³².

W formacji tej postawy może być pomocą zwrócenie uwagi na psychiczną potrzebę porządku, która może utrudniać wprowadzanie

---

⁷²⁵ E. Bojanowski, *List do s. Marianny Melcer*, 29 VIII 1867, w: Smółka, dz.cyt., t. I, s. 386 – 387.

⁷²⁶ Dz, 5 IV 1853.

⁷²⁷ Dz, 28 I 1859.

⁷²⁸ ET, 30 – 41.

⁷²⁹ ET, 37.

⁷³⁰ E. Ozorowski, *Eucharystia w nauce i praktyce kościoła katolickiego*, Poznań 1990, s. 232.

⁷³¹ *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990, art. 10.

⁷³² ET, 38.

nowych jakości w istniejącej już strukturze myślenia i działania. Chociaż należy ona według klasyfikacji L. Rulli⁷³³ do obojętnych w relacji do wartości, łatwo można ją pogodzić z wartościami ewangelicznymi. Takie działanie jest możliwe i zależne od dojrzałości i wolności osoby powołanej. Dynamika tej potrzeby wyraża się przez: „porządkowanie rzeczy, oczyszczanie, systematyzowanie, organizowanie, dbałość o równowagę, porządkowanie i dokładność”⁷³⁴. M. Kożuch wyszczególnia jeszcze wynikające z niej zachowania, które warto przytoczyć w celu dokładnego przedstawienia tej potrzeby. Są to: „przestrzeganie porządku dnia, punktualność, zwięzłość i precyzja wypowiedzi, duża kultura osobista, staranne składanie papieru, pisanie dokładne na linii, przesadna dbałość o formułowanie wypowiedzi, dbanie o czystość i porządek w otoczeniu, utrzymywanie czystości i porządku w mieszkaniu”⁷³⁵. A. Cencini i A. Manenti przedstawiają realizację tej potrzeby w działaniach wyrażających: „organizowanie i kładanie przedmiotów w całość mającą znaczenie; budowanie sobie systemu odniesienia, który dokładnie informuje o świecie własnym i rzeczy; zastanawianie się, czy to, co się robi lub czego się pragnie, jest godne pragnienia i czy ma jakieś znaczenie; zastanawianie się nad zasięgiem własnych czynów; wiedza o różnych rzeczach i ustawianie ich na swoim miejscu, czyli nadawanie im sensu”⁷³⁶. Uświadamianie sobie takich elementów w strukturze tej potrzeby może ułatwiać dyspozycyjność w dokonywaniu zmian postawy i przyjmowanie działań związanych z formacją postawy eucharystycznej, jaką jest przemiana życia i mentalności.

---

⁷³³ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*, dz. cyt., s. 465 – 467.

⁷³⁴ K. Trojan, dz. cyt., s. 71; K. Dyrek, M. Kożuch, K. Trojan, *Powołanie, rozeznanie i rozwój*, Kraków 1993, s. 25 – 26.

⁷³⁵ M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 335.

⁷³⁶ A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja. Struktura i dynamika*, Kraków 2002, s. 74.

3.2.5. Całkowite oddanie się Chrystusowi

Sobór Watykański II definiując postawę całkowitego oddania się Chrystusowi, podkreśla, że chrześcijanin składając śluby i zobowiązując się przez to do praktykowania rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, „(...) oddaje się (...) całkowicie na własność umiłowanemu nade wszystko Bogu, tak że z nowego i szczególnego tytułu poświęca się służbie Bogu i Jego czci⁷³⁷”. W dekrecie *Perfectae caritatis* znajdujemy określenie oddania się Bogu przez profesję rad ewangelicznych, jako szczególnej konsekracji wyrażającej głębiej konsekrację chrztu świętego⁷³⁸. *Konstytucje* Zgromadzenia Sióstr Służebniczek powołując się na wypowiedzi soborowe, wskazują całkowite oddanie się Bogu przez profesję rad ewangelicznych w kontekście wyrzeczenia, jako elementu nieodzownego do realizacji kultu Bożego⁷³⁹ oraz jako konsekwencję wynikającą z faktu złożenia ślubu czystości⁷⁴⁰.

Jan Paweł II, podkreślając element psychologiczny w tym czynie osoby, zwłaszcza kobiety, która podejmując życie konsekrowane, ma możliwość realizowania swoich predyspozycji osobowościowych bezinteresownego daru z siebie oraz służby⁷⁴¹. Podobnie ujmuje tę myśl Edyta Stein, podkreślając, że „motywy, zasadą i celem życia zakonnego jest oddać się całkowicie Bogu w miłości o sobie

---

⁷³⁷ *KK*, 44; *KPK*, Kan. 607 §1.;

⁷³⁸ *PC*, 1, 5.

⁷³⁹ *Konstytucje*, 1990, art. 6.

⁷⁴⁰ Tamże, art. 24.

⁷⁴¹ „W dobrowolnie wybranym dziewictwie kobieta potwierdza siebie jako osobę, czyli tę istotę, które Stwórca chciał dla niej samej, równocześnie zaś realizuje osobową wartość swej kobiecości, stając się „bezinteresownym darem” dla Boga, który objawił siebie w Chrystusie, darem dla Chrystusa, Odkupiciela człowieka i Oblubieńca dusz: darem oblubieńczym . (...) Wrodzona dyspozycja oblubieńcza osobowości kobiecej znajduje odpowiedź w dziewictwie rozumianym w taki sposób(...). Oddaje więc siebie Boskiemu Oblubieńcowi, a to osobowe oddanie zmierza ku zjednoczeniu, które ma charakter czysto duchowy: przez działanie Ducha Świętego staje się „jednym duchem” z Chrystusem – Oblubieńcem (por. *IKor 6,17*)”, Jan Paweł II, *List apostolski o godności i powołaniu kobiety z okazji Roku Maryjnego 15 VIII 1988 r.*; *Mulieris dignitatem* , n. 20.

zapominając, wygaszać niejako własne życie. (...) Oddać się w miłości, stać się całkowicie własnością kogoś innego i zarazem całkowicie go posiadać – oto najgłębsze pragnienie kobiecego serca⁷⁴².

Ta antropologiczna płaszczyzna powinna mieć doniosłe znaczenie w formacji osób zakonnych od początkowego etapu i przez całą formację permanentną. W tym kontekście L. Rulla proponuje uwzględnianie w formacji trzech komponentów działania ludzkiego, poznawczy, uczuciowy i wolitywny⁷⁴³. W realizacji całkowitego oddania się Chrystusowi, jako najwyższej wartości, jak wynika z ich funkcji, odgrywają one zasadniczą rolę. Poznanie wartości, które rozpoczyna ten proces, jak opisuje K. Trojan w oparciu o teorię L. Rulli, powoduje, że: „Wartości pociągają człowieka, więc angażuje się uczuciowo względem nich. Emocjonalne przeżywanie wartości jest później elementem ułatwiającym podejmowane działania mającego na celu ich realizację. (...) Aby nastąpiło realizowanie wartości, potrzeba decyzji woli prowadzącej do transcendencji: (...) Mówi się wówczas o zaparciu się siebie, o wyrzeczeniu⁷⁴⁴”. Wybór Chrystusa i całkowite oddanie się Jemu wymagają świadomej decyzji oraz zdobywania dojrzałości na płaszczyźnie tych trzech komponentów ludzkiego działania. W tym procesie wydaje się ważnym także zwrócenie uwagi na analizę emocji, które jako „(...) wrodzone człowiekowi tendencje ukierunkowują go albo na to, co jest ważne samo w sobie jako przedmiot działania, albo na to, co jest ważne dla interesu jednostki. Ponadto emocje związane z oceną emotywną prowadzą osobę do koncentrowania się na sobie samej. Emocje związane z oceną racjonalną pomagają w uwolnieniu się od koncentrowania się na sobie samym

---

⁷⁴² E. Stein, *Kobieta jej zadanie według natury i łaski*, Tczew – Pelplin 1999, s. 21.

⁷⁴³ L. Rulla, *Depth psychology and vocation, a Psycho – social Perspective*, Roma 1971, s. 35 – 43.

⁷⁴⁴ K. Trojan, dz. cyt., s. 102.

i ukierunkowują na to, co jest ważne samo w sobie, czyli powiązane z wartościami, ukierunkowując na działanie prowadzące ku autotranscendencji”⁷⁴⁵.

Zaznajomienie się z tymi tendencjami może wspomagać dokonywanie świadomego wyboru wartości. Ocena tych emocji prowadzi do podejmowania określonych zachowań, które poprzez powtarzanie tworzą postawy, „ (...) czyli nabyte predyspozycje do podjęcia określonych działań, które mają wpływ na aktywność mentalną czy fizyczną człowieka. Każda z postaw może wpływać albo z zaspokojenia potrzeby, albo z realizowania wartości”⁷⁴⁶. Rozpoznając swoje motywacje w podejmowaniu życia zakonnego i realizacji postawy całkowitego oddania się Chrystusowi warto uwzględnić te zaprezentowane dane, które przedstawia L. Rulla w swojej psychologii głębi po to, by działanie stawało się wolne od różnych uwarunkowań utrudniających lub uniemożliwiających oddanie się osoby konsekrowanej.

Ponadto formacja zakonna postawy całkowitego oddania się Chrystusowi powinna uwzględniać najpierw naturalne środki formacyjne takie jak: poznanie siebie i akceptacja ze wszystkimi cechami fizjonomicznymi, psychologicznymi i duchowymi oraz pojednanie ze swoją osobistą historią, a także codzienna osobista asceza. Proponuje się środki nadprzyrodzone: Eucharystię i sakrament pokuty, nabożeństwo do Matki Bożej, intensywne życie duchowe, wspólnotę braterską oraz kierownictwo duchowe⁷⁴⁷. O kształtowaniu postawy całkowitego oddania siebie Bogu z wykorzystaniem wspomnianych

---

⁷⁴⁵ Tamże, s. 104; „Wybitny uczony, Tichomirow, wysunął oryginalną i odważną hipotezę na temat funkcji emocji w procesie rozwiązywania szczególnie trudnych problemów (...). Tichomirow udowodnił, że uczucia pełnią często rolę dodatkowej heurystyki, która decyduje o utrzymaniu danego kierunku poszukiwań lub o zrezygnowaniu z niego, która wpływa na przebieg myślenia jednostki”, J. Koziński, *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Warszawa 2000, s. 220.

⁷⁴⁶ L. Rulla, K. Trojan, dz. cyt., s. 104.

⁷⁴⁷ J. Gogola, *Rady ewangeliczne*, Kraków 1999, s. 123 - 125.

wyżej środków naturalnych i nadprzyrodzonych mówią także Konstytucje Zgromadzenia⁷⁴⁸.

Oddanie się Chrystusowi nie może ograniczać się tylko do deklaracji wyrażanych podczas profesji rad ewangelicznych. O autentyczności postawy oddania powinny świadczyć konkretne konsekwencje możliwe do zaobserwowania w relacjach z innymi. Tę kwestię porusza Jan Paweł II, wskazując na konieczność rozwijania ich przez całe życie. W ten sposób oddanie się Chrystusowi staje się źródłem autentyczności apostolskiej i konkretnych postaw wyrażających się w czynach ukazujących uniwersalną miłość do ubogich i potrzebujących, bez względu na społeczne i polityczne uwarunkowania⁷⁴⁹. Podobną wypowiedź skierowaną do osób konsekrowanych znajdujemy również w *Perfectae caritatis*⁷⁵⁰.

Formacyjny charakter postawy oddania się Chrystusowi mogą mieć więc podjęte z zaangażowaniem i świadomością wszystkie dzieła apostolskie. Uwzględniając aspekt teologiczny i psychologiczny w formacji postawy całkowitego oddania siebie osoby konsekrowanej Bogu, należy uświadamiać wagę tego działania ze względu na osobowe relacje z Chrystusem, które dokonują się na płaszczyźnie wiary, ale również wymagają wysiłku autotranscendencji, umożliwiając ciągły wzrost w tej postawie, która później ma bezpośrednie znaczenie dla relacji z innymi ludźmi, do których osoby konsekrowane są posłane. O tej zależności postawy oddania się Chrystusowi i skuteczności podejmowanego trudu apostolskiego mówił Jan Paweł II w adhortacji *Vita consecrata*: „życie zakonne będzie tym bardziej apostolskie, im

---

⁷⁴⁸ Konstytucje 1990, art. 31, 33.

⁷⁴⁹ Jan Paweł II, *Droga doskonałości*, katecheza 9 XI 1994, 5, w: *Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej*, Poznań 1998. Por.: E. Stein, *Wychowanie eucharystyczne*, wykład wygłoszony 14 VII 1930 r. w Spirze podczas Kongresu Eucharystycznego z okazji jubileuszu 900 - lecia katedry, w: I. Adamska, *W zadziwieniu Eucharystią*, Borne – Sulinowo 2004, s. 241.

⁷⁵⁰ PC, 1.

głębsze będzie jego oddanie się Panu Jezusowi, (...)”⁷⁵¹. Eklezjalny wymiar konsekracji podkreśla Konstytucja dogmatyczna o Kościele, co powinno być także przedmiotem formacji: „poświęcenie zaś tym będzie doskonalsze, im silniejsze i trwalsze będą więzy, na obraz Chrystusa związanego nierozzerwalnym węzłem z Kościołem, swoją oblubienicą”⁷⁵².

Zgodnie z *Rytualem* obrzęd profesji zakonnej powinien odbywać się podczas Mszy św.⁷⁵³, ponieważ wówczas najpełniej można wyrazić oddanie się Chrystusowi, który realnie jest obecny w sakramentalnych znakach⁷⁵⁴. Ponadto w ten sposób ukazany jest szczególny związek konsekracji zakonnej z ofiarą Chrystusa”⁷⁵⁵.

Zakonnicy więc uczestnicząc codziennie w Eucharystii, mają okazję do wzrastania w postawie całkowitego oddania Chrystusowi, bo jak wyjaśnia J. Grześkowiak: „(...) we współofierze mszalnej chodzi o oddanie siebie Bogu w duchu posłuszeństwa, w postawie gotowości na pełnienie woli Bożej, a zobowiązuje do tego autentyczna miłość. Istotą miłości jest bowiem oddanie się osoby osobie nie z pobudek tylko osobistych (...). Prawdziwa miłość czyni wszystko ze względu na drugiego”⁷⁵⁶. *Konstytucje Zgromadzenia* ukazują znaczenie tej miłości, której celem jest zjednoczenie z Bogiem, wskazując na wyrzeczenie się siebie i posiadania dóbr, jako środki, które umożliwiają to całkowite oddanie się Bogu⁷⁵⁷.

Założyciel Zgromadzenia bł. Edmund Bojanowski przygotowując kandydatki do całkowitego oddania się Bogu, uczył je wykorzystywania

---

⁷⁵¹ VC, 72.

⁷⁵² KK, 44.

⁷⁵³ *Rytuał Rzymski, Obrzęd ślubów zakonnych*, 1970, 6.

⁷⁵⁴ RNCH, 23.

⁷⁵⁵ SAC, 81

⁷⁵⁶ J. Grześkowiak, *Oto wielka tajemnica wiary*, Poznań 1987, s. 193.

⁷⁵⁷ „Jedynie wyrzeczenie się siebie i wszystkiego, cokolwiek możemy posiadać, udzieli (...) prawdziwej wolności, która pozwoli całkowicie oddać się Bogu”, *Konstytucje Zgromadzenia*, 1990, art. 55.

czynności codziennego życia, by oddawać się Bogu przez modlitwę i różne codzienne prace⁷⁵⁸. Dalszym etapem, na który wskazywał Bojanowski, jest zjednoczenia się z Chrystusem Eucharystycznym: „(...) częstym przystępowaniem do komunii św. coraz ściślej łączycie się z Panem Jezusem. Przez to łączenie się ze Zbawicielem, rozłączacie się coraz bardziej ze światem i ze sobą, a ile razy Bóg wstąpi do serca Waszego, to w sercu stanie się jaśniej i smutek się rozwieje, a pociecha zaświeci i słabość ustąpi, a moc i ufność się wzmoże tak, że już nie Wy, ale Bóg w Was żyć będzie”⁷⁵⁹.

Ważnym w tym kontekście wydaje zwrócenie uwagi na znaczenie motywacji w wyborze życia zakonnego. Ponieważ w społeczeństwie powszechnie obecne jest odrzucanie wszelkich długotrwałych zobowiązań, więc w czasie formacji zakonnej, zwłaszcza w jej początkowych etapach, należy poznawać motywy wyboru konkretnego instytutu⁷⁶⁰. Dlatego ukazywanie konsekracji zakonnej na płaszczyźnie teologicznej, jako daru łaski Bożej, wymagającej wolnego wyboru tej drogi życia, powinno wspomagać autentyczną motywację oddania się Bogu⁷⁶¹.

Jak wynika z przedstawionych propozycji, formacja tej postawy eucharystycznej wydaje się być istotna zwłaszcza w początkowych etapach formacji, by mogło dokonać się całkowite oddanie się Bogu osoby przez profesję rad ewangelicznych i następnie w dalszych etapach formacji, wyrażać się jako habitualny stan w jej świadomości i działaniu.

---

⁷⁵⁸ „Módl się i pracuj spokojnie, wypełniaj wszystkie Twoje chociażby najmniejsze obowiązki domowe pilnie i ochotnie, a Bóg dać raczy, że niedługo będziesz mogła więcej czynić i całkowicie się oddać służbie Jego świętej w powołaniu, do którego serce Twoje najmiłosierniej natchnął”, E. Bojanowski, *List do kandydatki Jadwigi Głowacz*, 24 I 1859, w: Smółka, dz. cyt., t. I, s. 217.

⁷⁵⁹ E. Bojanowski, *List do S. Marianny Melcer*, 29 VIII 1867, w: Smółka, dz. cyt., t. I, s. 386 – 387.

⁷⁶⁰ J. Gogola, *Rady ewangeliczne*, Kraków 1999, s. 118 - 119.

⁷⁶¹ *RNCH*, 5.

3.2.6. Jedność

Sobór Watykański II w dekrete *Perfectae caritatis* podkreśla, że jedność we wspólnocie zakonnej, która jest wyrażana w różnych formach, stanowi świadectwo przynależności do Chrystusa i gwarantuje skuteczność działalności apostołskiej⁷⁶². *Konstytucje Zgromadzenia* mówią o fundamencie tej jedności, którą jest chrzest, łaska powołania zakonnego oraz codzienna Eucharystia jako źródło jedności wspólnoty⁷⁶³. Z Liturgii, a głównie z Eucharystii, wynika jako zadanie to, by uczestniczący „żyli w doskonałej jedności”⁷⁶⁴. Realizacja tego zadania podejmowana przez osoby konsekrowane wspomagana jest warunkami wynikającymi z samego stylu ich życia, ponieważ sama „konsekracja zakonna stwarza szczególną komunie pomiędzy zakonnikami i Bogiem, a w Nim – pomiędzy członkami danego instytutu. Jest to w instytucie zakonnym podstawowy element jedności. Wspólna tradycja, wspólne prace, dobrze przemyślane struktury, wspólne zasoby, wspólne konstytucje i jeden duch mogą pomóc w budowaniu i umacnianiu jedności. Niepowtarzalny charyzmat Założyciela jest podstawą komunii w Chrystusie, który jest fundamentem jedności.”⁷⁶⁵. Dlatego zakonnicy są określani „Jako <eksperci komunii>(…) są zatem wezwani do tego, by być w Kościele eklezjalną wspólnotą, a w świecie świadkami i twórcami tego <komunijnego stylu> (...)”⁷⁶⁶.

W odniesieniu do całej wspólnoty Kościoła podstawową prawdą w znaczeniu doktrynalnym i egzystencjalnym jest to, że Eucharystia

---

⁷⁶² *PC*, 15.

⁷⁶³ *Konstytucje Zgromadzenia* 1990, art. 82.

⁷⁶⁴ *KL*, 10.

⁷⁶⁵ Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej*, *The renewal of religious life* 1983, 18.

⁷⁶⁶ *OP*, 24.

tworzy tę wspólnotę⁷⁶⁷. Dalszą konsekwencją wynikającą z tej rzeczywistości jest jedność we wspólnocie⁷⁶⁸. Formacja eucharystycznej postawy jedności wymaga zaangażowania indywidualnego i dokonuje się przez permanentny wysiłek, słuchanie Słowa Bożego, korzystanie z sakramentów świętych oraz przez modlitwę i przebaczenie⁷⁶⁹.

Uświadamianie sobie skutków Komunii św. w procesie formacji w aspekcie kształtowania tej postawy, z pogłębieniem jej społecznego wymiaru, ponieważ Komunia św. jest uczta braterską jednoczącą uczestniczących z Chrystusem i między sobą, powinno prowadzić do tego, by w konsekwencji troszczyć się nawzajem o siebie⁷⁷⁰. Mówiąc o wymiarze społecznym Eucharystii, Benedykt XVI podkreśla, że „zjednoczenie z Chrystusem realizuje się w sakramencie, który uzdalnia również do wprowadzenia nowości w stosunkach społecznych (...) <mistyka> tego sakramentu ma charakter społeczny, bowiem zjednoczenie z Chrystusem jest jednocześnie zjednoczeniem z wszystkimi, którym On się daje”⁷⁷¹.

Należy zwrócić uwagę na to, że Sobór Watykański II w Dekrecie *Perfectae caritatis* przedstawia życie we wspólnocie w nawiązaniu do pierwszych wspólnot chrześcijańskich, które odznaczały się panującą wśród nich jednością⁷⁷².

Konkretne postawy, które tworzą jedność we wspólnocie, znajdujemy w *Vita consecrata*. Tak więc wyrasta ona z dobrych relacji międzyosobowych, które opartych na podejmowaniu wysiłku, ofiary i bezwarunkowej miłości⁷⁷³.

---

⁷⁶⁷ RH, 20.

⁷⁶⁸ RNCH, 26.

⁷⁶⁹ Jan Paweł II, List Apostolski *Los Caminos del Evangelio*, w: B. Hylla, dz. cyt., 16.

⁷⁷⁰ R. Rak, *Wychowanie eucharystyczne*, w: *Msza Święta*, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 144.

⁷⁷¹ Benedykt XVI, Encyklika *Deus Caritas est*, 14.

⁷⁷² PC, 15; Jan Paweł II, *Życie wspólne w świetle Ewangelii*, katecheza, 14 XII 1994, s. 62.

w: dz. cyt., s. 62 – 65.

⁷⁷³ VC, 42.

Papież Jan Paweł II wskazuje na Eucharystię jako źródło jedności i kwestionuje autentyczność udziału we Mszy św., jeżeli nie prowadzi ona do tej jedności⁷⁷⁴.

W wypowiedzi bł. Edmunda Bojanowskiego zauważa się obecność treści dotyczącej formacji postawy jedności: „Niech Cię, moja siostró Leono i wszystkie siostry tamtejsze, utrzymuje Pan Jezus swą łaską najświętszą w tym duchu gorliwej jedności nierozzerwanej”⁷⁷⁵. Same służebniczki w celu umocnienia jedności we wspólnocie przystępowały w tej intencji do sakramentu pokuty⁷⁷⁶.

W kontekście formacji postawy jedności, korzystając z osiągnięć psychologii głębi Rulli, należy zwrócić uwagę na spójności i niespójności psychiczne oraz ich mechanizmy, które mogą rozbijać wewnętrzną jedność człowieka. Według niego: „niespójność oznacza sytuację, w której wartości są niespójne z potrzebami, to znaczy nie są zintegrowane wewnątrz systemu motywacyjnego jednostki. W takim przypadku przyjęcie wartości pozostaje czymś zewnętrznym. (...) Tylko internalizacja⁷⁷⁷ pozwala podjąć wolną decyzję realizacji danej wartości (...). Zdolność internalizacji wartości jest wprost proporcjonalna do stopnia spójności osobowości”⁷⁷⁸. Sformułowana teoria, którą nazwał Rulla teorią autotranscendencji w spójności⁷⁷⁹, uwzględnia jeszcze inne elementy: „centralną ideą tej teorii jest twierdzenie, że świadome i nieświadome dynamizmy, siły psychofizyczne człowieka mają wpływ na wolność człowieka w jego autotranscendencji teocentrycznej, do której ze swej natury człowiek jest powołany”⁷⁸⁰. Dlatego ważna jest

---

⁷⁷⁴ MND, 21.

⁷⁷⁵ E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz*, 1 VI 1867, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 379.

⁷⁷⁶ Dz. 3 XI 1855.

⁷⁷⁷ L. Rulla, *Depth Psychology and Vocation*, dz. cyt., s. 150. Internalizacją nazywa Rulla proces przyjmowania wartości obiektywnych za normę swojego postępowania.

⁷⁷⁸ K. Trojan, s. 127.

⁷⁷⁹ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*, dz. cyt., s. 359.

⁷⁸⁰ K. Trojan, dz. cyt., s. 128.

wiedza na ten temat na każdym etapie formacji zakonnej, by osoba mogła świadomie przyjmować skutki samej Eucharystii, która jest źródłem jedności i dokonywać świadomych działań na rzecz kształtowania w sobie postawy jedności oraz tych czynów, które poprzez autotranscendencję będą budowały jedność we wspólnocie.

3.2.7. Radykalizm

W adhortacji *Vita consecrata* znajdujemy kryteria określające życie konsekrowane, które jest oparte na realizacji rad ewangelicznych i stanowi radykalną formę życia Ewangelią. Wymaga ono zdecydowanej woli całkowitego upodobnienia się do Chrystusa w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie.

Osoby konsekrowane żyjąc w posłuszeństwie, niczego nie posiadając na własność i zachowując czystość, tym stylem życia „wyznają, że Chrystus jest Pierwowzorem, w którym wszelka cnota osiąga doskonałość”⁷⁸¹. Radykalna realizacja rad ewangelicznych wymaga zaangażowania będącego odpowiedzią człowieka, który poprzez wewnętrzną decyzję woli dąży do dynamicznego, egzystencjalnego upodobnienia się do Chrystusa⁷⁸². Na ten temat wypowiada się także dokument *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*, który proponuje konkretne działania, by zwłaszcza już w początkowych okresach formacji kształtować postawę radykalizmu: „młodzi potrzebują zachęty do podejmowania wysokich ideałów radykalnego pójścia za Chrystusem i do przyjęcia głębokich wymagań świętości w perspektywie powołania, które ich przerasta i może przewyższa

---

⁷⁸¹ VC, 18.

⁷⁸² P. Liszka, *Charyzmatyczna moc życia zakonnego*, Wrocław 1996, s. 64.

początkowy zamiar, który ich pchnął do danego instytutu”⁷⁸³. Proponuje się również, by młodemu człowiekowi przedstawiać wysoki poziom wymagań w celu umożliwienia jego rozwoju⁷⁸⁴. Wydaje się to uzasadnione ze względu na tendencje, które występują wśród młodzieży: „współczesny młody człowiek dokonuje wyborów życiowych bez żadnego otwarcia się na tajemnicę i transcendencję”⁷⁸⁵. Radykalizm w działaniu oznacza otwieranie się na autotranscendencję, czyli na życie wartościami ewangelicznymi, wymagającymi od osoby przyjęcia postawy gotowej do ciągłej przemiany. Dotyczy to jak widać „bardziej porządku bycia niż działania”⁷⁸⁶.

Każdy człowiek otwarty jest na autotranscendencję, jak mówi interdyscyplinarna psychologia głębi Rulli⁷⁸⁷. Podobnie wypowiada się Frankl: „być człowiekiem to znaczy wychodzić poza siebie samego. Istota egzystencji ludzkiej leży (...) w jej samotranscendencji”⁷⁸⁸. W każdym człowieku istnieje więc ontologiczny proces rozwojowy, spontaniczna siła, która kieruje go do transcendencji. Siła ta, jak mówi K. Trojan, opierając się na teorii L. Rulli: „popycha [go] do autotranscendencji, która realizuje się w trzech różnych dziedzinach: poznania, moralności i miłości”⁷⁸⁹. Tę otwartość na autotranscendencję podkreśla również Sobór Watykański II: „człowiek będąc stworzeniem, doświadcza z jednej strony wielorakich ograniczeń, z drugiej strony czuje się nieograniczony w swoich pragnieniach i powołany do wyższego życia”⁷⁹⁰. Ze względu na swoje ograniczenia wynikające

---

⁷⁸³ RNCH, 18.

⁷⁸⁴ *Nowe powołania dla nowej Europy*, Dokument końcowy Kongresu poświęconego powołaniom do Kapłaństwa i Życia Konsekwowanego w Europie 1998, 36a.

⁷⁸⁵ *Tamże*, 11c.

⁷⁸⁶ SAC, 81.

⁷⁸⁷ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*. Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, 238 – 239.

⁷⁸⁸ V. Frankl, *Homo Patiens*, Warszawa 1971, s. 147.

⁷⁸⁹ K. Trojan, dz. cyt., s. 111.

⁷⁹⁰ KDK, 10.

z natury nie może on zrealizować autotranscendencji, dlatego zwraca się do Boga⁷⁹¹.

W podejmowanie radykalnej nowości życia wprowadza chrześcijanina Eucharystia, zwłaszcza niedzielna. Adhortacja *Sacramentum caritatis* wskazuje, że eucharystyczna forma życia staje się wzorem przeżywania kolejnych dni tygodnia, w których dokonuje się przemiana w świadomości wyrażająca się „(...) poprzez postępowanie wewnętrznie odnowione”⁷⁹². Zwracając się do osób konsekrowanych, Benedykt XVI wskazuje na Eucharystię i adorację, gdzie znajdą pomoc do radykalnego życia dla Chrystusa⁷⁹³, które stanowi „(...) rację bytu dla każdego zakonnika”⁷⁹⁴.

Podobnie Założyciel Zgromadzenia bł. Edmund Bojanowski w listach skierowanych do sióstr, wskazując na realizację autotranscendencji w radykalnym życiu wartościami, podkreśla znaczenie przyjmowania Komunii świętej: „(...) na Twoją intencję ofiarujemy wspólnie Komunię świętą i serdeczne modły, żeby Ci Najświętsza Panna, dobrotliwa Pani nasza, uprosiła wszelkie łaski i dary Ducha Przenajświętszego ku wytrwałemu przewodniczeniu siostrzyczkom Twoim na ciężkiej drodze dźwignia krzyża za Zbawicielem, bo jeśli staniesz się towarzyszką cierpienia Jego, chwały także towarzystwa dostąpisz”⁷⁹⁵. Chociaż współczesne dokumenty Zgromadzenia nie stosują tego określenia radykalizm, wskazane jest odwoływanie się do tej terminologii w formacji po to, aby podkreślić związek z radykalną nowością, jaką niesie Eucharystia, jak mówi Jan Pawła II: „sama konsekracja zakonna przyjmuje strukturę Eucharystii:

---

⁷⁹¹ K. Trojan, dz. cyt., s. 110 – 111.

⁷⁹² SAC, 72.

⁷⁹³ SAC, 81.

⁷⁹⁴ Jan Paweł II, Homilia z 10 maja 1981, w: *Nauka Kościoła o powołaniach duchownych*, Gniezno 1995, s. 468.

⁷⁹⁵ E. Bojanowski, *List. do s. Leony Jankiewicz*, 4 V 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 368 – 369.

jest całkowitą ofiarą z siebie, ściśle złączoną z ofiarą eucharystyczną⁷⁹⁶. Potwierdza to Benedykt XVI: „życie w świadomości wyzwolenia przyniesionego przez Chrystusa oraz realizowanie własnej egzystencji jako ofiary składanej Bogu z samego siebie(...)”⁷⁹⁷. Uzasadnione więc wydaje się kształtowanie postaw eucharystycznych. Konieczne jest także poznawanie i uświadamianie sobie w okresie początkowej formacji i w dalszych etapach również tego, jak uczy Kościół, że „Eucharystia (...) kształtuje od środka odnowioną ofiarę ze swego życia”⁷⁹⁸. Działanie poprzez wybór wartości jest wezwaniem do autotranscendencji, do wzmacniania w sobie tej zdolności po to, by tworzyła się postawa, która wyraża się w radykalnym podjęciu życia radami ewangelicznymi.

3.3. Profesja czasowa Juniorat

Formacja w Junioracie koncentruje się na przygotowaniu osoby konsekrowanej do pełnej realizacji życia radami ewangelicznymi we wspólnocie oraz do pełnienia misji w Kościele⁷⁹⁹. Proponowana formacja poszczególnych postaw eucharystycznych: czynienia wszystkiego na chwałę Bożą, eucharystycznego kryterium oceny tego, co spotyka chrześcijanina, postawy komunii braterskiej, ofiary, duchowości i kultury eucharystycznej, dialogu, misyjnej, służby, może wspomagać osobę w podejmowaniu odpowiedzialności za swój dalszy rozwój i własną działalność apostolską. W tym okresie dalszego rozwoju osoby konsekrowanej tworzy się jej nadal warunki do poznawania siebie, korzystając z osiągnięć psychologii głębi L. Rulli w kontekście proponowanych postaw eucharystycznych. Propozycja może

---

⁷⁹⁶ RNCH, 26.

⁷⁹⁷ SAC, 72.

⁷⁹⁸ RNCH, 26.

⁷⁹⁹ KPK, Kan . 659.

wspomagać rozwój osoby zakonnej oraz skuteczność jej działalności apostołskiej w realizacji charyzmatu Zgromadzenia.

3.3.1. Czynienie wszystkiego na chwałę Bożą

Wzorem życia zakonnego jest Chrystus⁸⁰⁰. Przez profesję rad ewangelicznych zakonnicy zobowiązują się do realizacji Jego ziemskiej formy życia. W Konstytucji dogmatycznej o Kościele znajdujemy zachętę skierowaną do podejmowania wysiłku w tym upodobnieniu się do Chrystusa, szczególnie przez posłuszeństwo woli Boga, by działać na Jego chwałę⁸⁰¹.

Konstytucja o Liturgii podkreśla, że to „w Eucharystii Bóg otrzymuje doskonałą chwałę”⁸⁰². Zgromadzenie eucharystyczne jest wspólnotą zbierającą się na chwałę Bożą⁸⁰³. Teologia dogmatyczna wyjaśnia tę kwestię, zwraca uwagę na cele Mszy świętej, w której uczestnicząc chrześcijanin chwali Boga przez Chrystusa i w Chrystusie otrzymuje łaski uzdalniające go do tego, by życiem chwalił Boga⁸⁰⁴. Podobną wypowiedź znajdujemy u Benedykta XVI, który podkreśla skuteczność Eucharystii *ex opere operato*, uzdalnia do tego, aby mógł „(...) wszystko czynić na chwałę Bożą”⁸⁰⁵.

Formacja takiej postawy wymaga działań, na które wskazuje bł. Edmund Bojanowski: „(...) abyście, moje drogie Siostrzyczki, (...) na chwałę Bożą pomnażały się w cnotach, wzrastały w doskonałości

---

⁸⁰⁰ PC, 1; J. Pietkiewicz, *Konsekracja zakonnicy realizowana w życiu codziennym*, w: *Powołanie człowieka, Apostolskie posłannictwo Zakonów*, nr 7, Poznań 1987, s. 354.

⁸⁰¹ KK, 40.

⁸⁰² KL, 7.

⁸⁰³ M. Pyc, dz.cyt. s. 81.

⁸⁰⁴ W. Granat, *Sakramenty Święte*, cz. I, *Sakramenty w ogólności Eucharystia*, Lublin 1961, s. 361 – 362.

⁸⁰⁵ SAC, 79.

zakonnej i gorętszą coraz miłością ku Bogu pałały”⁸⁰⁶. Zachętę do kształtowania tej postawy spotykamy w korespondencji do służebniczki, gdy przekazuje jej pozdrowienia od współsiostry: „pozdrawia cię ona serdecznie i cieszy się nadzieją, że Cię jeszcze tutaj w naszych stronach zobaczy i wspólnie z Tobą na chwałę Bożą pracować będzie”⁸⁰⁷. Współczesne *Konstytucje* Zgromadzenia, uwzględniają tę główną ideę bł. Założyciela oraz wskazania dokumentów soborowych: „w myśl Ojca Założyciela celem Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny jest chwała Trójcy Przenajświętszej przez życie w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie”⁸⁰⁸.

W kontekście formacji tej postawy ważne jest zwrócenie uwagi na zachowania realizujące potrzebę psychiczną popisu lub ekshibicjonizmu, które koncentrują człowieka na nim samym, utrudniając życie wartościami ewangelicznymi. W podziale L. Rulli potrzeba ta określona jest jako rozbieżna i jej zaspokojenia nie da się pogodzić z życiem Ewangelią⁸⁰⁹. Wyraża się głównie w zabieganiu o to, by być w centrum uwagi i zainteresowania innych⁸¹⁰. Poznanie tej autocentrycznej potrzeby umożliwia osobie podejmowanie działań z odpowiedzialnością i zrozumieniem impulsów zmierzających jedynie do samorealizacji. Wychowanie do życia w prawdzie to także

---

⁸⁰⁶ E. Bojanowski, *List do s. Otylii Wąsik*, 29 VIII 1867, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 388

⁸⁰⁷ E. Bojanowski, *List do s. Karoliny Annuth*, 27 I 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 330 – 331.

⁸⁰⁸ *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990, art. 16.

⁸⁰⁹ L. Rulla, *Antropology of the Chrystian Vocation*, vol I, *Interdisciplinary Bases*, Rome 1986, s. 313.

⁸¹⁰ „Nazywana jest również potrzebą popisu, wewnętrznym przymusem, by się pokazać, który musi być zrealizowanym. Uczucia charakterystyczne: próżność, przekonanie o własnej wartości i wyjątkowości. Zachowania, po których daje się rozpoznać: popisywanie się, zwracanie na siebie uwagi, np. przez ekstrawagancki strój i wygląd, wystawianie swojego ciała na widok publiczny, mówienie wiele o sobie, przyciąganie uwagi innych przez różne maniery i ekspresywne gestykulacje; w emfaticznym sposobie mówienia(...). Widać tu duże zamięłowanie do własnej osoby i własnych umiejętności, zdolności i talentów. Przecenia się także osobiste doświadczenia i odkrycia. Wyzwalana jest przez następujące przyczyny: obecność publiczności, obecność osób, które przyciągają i na których nam zależy; osób, wobec których czuje się chęć zmierzenia i rywalizacji; może być prowokowana przez obecność osoby znaczącej”, M. Kozuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 329 – 330.

wychowanie do pełnego rozumienia tej słabości, z pełną akceptacją osoby, ale gdy zachodzi potrzeba, stawiające wymagania w oparciu o Ewangelię⁸¹¹. Wówczas może się kształtować postawa czynienia wszystkiego na większą chwałę Bożą.

3.3.2. Eucharystyczne kryterium oceny tego, co spotyka chrześcijanina

Adhortacja *Sacramentum caritatis* wyjaśnienia, co wyraża postawa eucharystycznego kryterium oceny tego, co spotyka chrześcijanina: „Chrystus jest prawdą każdego człowieka oraz całej historii ludzkiej. Eucharystia staje się kryterium oceny tego wszystkiego, co chrześcijanin napotyka w różnych przejawach kulturowych. Obecność Jezusa Chrystusa oraz wylanie Ducha Świętego są wydarzeniami, które mogą w sposób trwały konfrontować się z każdą rzeczywistością kulturalną, aby ją poddać działaniu ewangelicznego zaczynu. W tym ważnym procesie możemy dostrzec, jak bardzo znaczące są słowa św. Pawła, który zaprasza w Pierwszym liście do Tesaloniczan: „Wszystko badajcie, a co szlachetne – zachowujcie (5, 21)”⁸¹². Wydaje się, że pomocną w realizacji takiego działania jest zachęta Jana Pawła II do podejmowania eucharystycznej formy chrześcijańskiej egzystencji, którą w Eucharystii od Chrystusa otrzymuje chrześcijanin, by mógł stawać się świadkiem wśród ludzi i w ich kulturze⁸¹³. Konieczne jest więc osobiste zaangażowanie: „(...) każdy wierny powinien sobie przyswajać, na osobistej i wspólnotowej medytacji, wartości, które wyraża Eucharystia, postawy, które

---

⁸¹¹ K. Trojan, dz. cyt., s. 73.

⁸¹² SAC, 78.

⁸¹³ MND, 25.

w człowieku budzi, dotyczące życia decyzje, które prowokuje”⁸¹⁴. Taka egzystencja może wpływać na ocenę wszystkich wydarzeń według eucharystycznego kryterium, a zarazem umożliwić dawanie autentycznego świadectwa życia chrześcijańskiego.

Bł. Edmund Bojanowski jest tym, który realizował taki styl życia. Należał do nielicznych świeckich katolików XIX w. w Wielkopolsce, który dzień rozpoczynał uczestnictwem we Mszy świętej⁸¹⁵. Częsta Komunia św. czyniła go zdolnym do innego sposobu wartościowania wszystkich wydarzeń w jego życiu⁸¹⁶. Sam daje temu wyraz w liście do słuźebniczki, zachęcając do postrzegania tej rzeczywistości w innej perspektywie: „(...) Twoje trudne położenie z całego serca podzielał i wyrozumiem. Wszelako mam w miłosierdziu Bożem i Twojej wytrwałości błogą nadzieję, że po twardych próbach doświadczenia raczy Wam Pan Bóg zesłać tem większe potem pociechy i że przed progami Waszemi znowu słoneczko zaświeci (...)”⁸¹⁷.

Formacja tej postawy wymaga również odniesienia do wielu aspektów życia konsekrowanego. Zwraca na nie uwagę dokument *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*, w którym czytamy: „należy promować odnowioną aktywność na polu kultury, która pozwoli podnieść poziom przygotowania osobistego i przygotuje do dialogu pomiędzy współczesną mentalnością a wiarą (...)”⁸¹⁸. Jest to więc zadanie dla wszystkich etapów formacji zakonnej, które zawsze występują w ciągle zmieniających się warunkach społecznych, politycznych i gospodarczych.

---

⁸¹⁴ Tamże.

⁸¹⁵ M. Kornacka, dz. cyt., s. 121; R. Hagieli, *Eucharystia w życiu i pismach Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego*, Poznań 1990, s. 36, maszynopis, ASL.

⁸¹⁶ R. Hagieli, *Eucharystia w życiu i pismach Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego*, dz. cyt., s. 43.

⁸¹⁷ E. Bojanowski, *List do s. Leony Jankiewicz w Starej Wsi*, 4 IV 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 368 – 369.

⁸¹⁸ RNCH, 39.

W każdym ludzkim działaniu, zgodnie z teorią Rulli, także w przeżywaniu wartości, są obecne trzy komponenty: poznawczy, uczuciowy i wolitywny. Poznanie warunkuje przyjęcie wartości⁸¹⁹, które pociągają człowieka, a więc angażuje się uczuciowo względem nich. Emocjonalne przeżywanie wartości jest elementem wspomagającym i ułatwiającym podejmowanie działania mającego na celu ich realizację. Wartości, które człowiek przyjmuje, wytyczają mu pewien kierunek w życiu. Realizacja ich dokonuje się przez codzienne wybory, w których aspekty: poznawczy, emocjonalny i wolitywny odgrywają określoną, specyficzną dla każdego człowieka rolę. Dzięki nim można podejmować świadomą decyzję. Każda świadoma decyzja, w której zrezygnowano z realizacji wartości, jest okazją do refleksji oraz zobiektywizowania własnej hierarchii wartości⁸²⁰. Takie działanie może wspomagać kształtowanie postawy eucharystycznej oceny wszystkiego, co spotyka osobę konsekrowaną w ciągu dnia i całego jej życia.

3.3.3. Komunia braterska

Powołanie człowieka, w akcie stwórczym Boga, zawiera również wezwanie do zjednoczenia się więzią komunii z Bogiem i z innymi ludźmi, czyli do powszechnego braterstwa⁸²¹. Życie konsekrowane posiada tę głębię natury chrześcijańskiej wspólnoty⁸²². Każdy zakonnik jest kontynuatorem pierwszej wspólnoty apostołów zgromadzonych wokół Chrystusa oraz tych wspólnot, które powstawały przez wieki w Kościele⁸²³. Dokument *Vita consecrata* mówiąc o życiu braterskim,

---

⁸¹⁹ L. Rulla, *Depth Psychology and Vocation*, dz. cyt., s. 39.

⁸²⁰ K. Trojan, dz. cyt., s. 103; J. Koziński, *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Warszawa 1997, s. 203 – 205.

⁸²¹ *PC*, 15; *KPK*, kan. 602.

⁸²² *ŻBW*, 10.

⁸²³ Tamże.

jako wspólnocie ludzi żyjących w miłości, podkreśla także jego eklezjalny charakter znaku komunii w Kościele⁸²⁴, jako nieodzownego środka w realizacji zadania nowej ewangelizacji w świecie⁸²⁵. Znaczenie tego wymiaru komunii braterskiej znajdujemy również w wypowiedzi Jana Pawła II: „relacje między życiem braterskim i działalnością apostolską, szczególnie w instytucjach prowadzących dzieła apostolskie, nie zawsze były jasno określone, co nierzadko wywoływało napięcia tak w jednostkach, jak we wspólnocie. Niektórzy uważali <budowanie wspólnoty> za przeszkodę w wypełnianiu posłannictwa, niemal tracenie czasu na kwestie o charakterze drugorzędym. Należy zatem przypomnieć wszystkim, że sama komunია braterska jest już apostołatem i stanowi bezpośredni wkład w dzieło ewangelizacji. Szczególnym znakiem pozostawionym przez Pana jest właśnie życie w braterstwie: <Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali >(J13, 35)”⁸²⁶.

Dla całego Kościoła Eucharystia jest sakramentem powszechnego braterstwa⁸²⁷, bo z komunii z Chrystusem eucharystycznym wszyscy otrzymują zdolność do tworzenia komunii braterskiej⁸²⁸. Eucharystia i adoracja są podstawą komunii i od niej powinno rozpoczynać się wychowanie do ducha wspólnoty⁸²⁹. Wymaga ona jednak zaangażowania poszczególnych osób, wyrażanego „(...) przez <duchowość wspólnotową>, którą cechują uczucia wzajemnego

---

⁸²⁴ „Życie braterskie, rozumiane jako życie wspólne w miłości, stanowi wymowny znak kościelnej komunii”, VC, 42.

⁸²⁵ „(...) którego Kościół potrzebuje przede wszystkim, aby spełnić zadanie nowej ewangelizacji”.

ŻBW, 55.

⁸²⁶ ŻBW, 54.

⁸²⁷ „Eucharystia stanowi również sakrament powszechnego braterstwa; co najmniej jako wezwanie, jako nadzieja, jako zadanie skierowane do wspólnot chrześcijańskich i ich członków, aby przeżyć miłosierdzie względem wszystkich istot ludzkich”, R. Coste, *Sakrament społeczności braterskiej*, w: *Eucharystia, Kolekcja 1 Communio*, Poznań – Warszawa 1986, s. 347.

⁸²⁸ RNCH, 26.

⁸²⁹ ŻBW, 14.

otwarcia, przywiązania, zrozumienia i przebaczenia⁸³⁰. Poznawanie zgromadzenia liturgicznego w całym zarysie historycznym oraz podział funkcji w zgromadzeniu liturgicznym⁸³¹, w celu świadomego udziału we Mszy św. i osiaganiu jej skutków, może wspomagać formację eucharystycznej postawy komunii braterskiej.

Konstytucje Zgromadzenia wskazując na duchowy fundament komunii, jakim jest zjednoczenie z Chrystusem i między sobą, zwracają uwagę na funkcję tej komunii, podkreślają konieczność świadczenia ofiarnej miłości wobec każdego człowieka⁸³². W tym kontekście wydaje się ważnym kolejny artykuł *Konstytucji*, w którym wylicza się negatywne postawy utrudniające jedność wspólnotową, a zarazem zachęca się do podjęcia pozytywnego działania w tym względzie⁸³³. Konieczność taką potwierdza diagnoza wspólnot życia konsekrowanego, którą przedstawił Jan Paweł II, zwracając uwagę na to, że: „w obecnych czasach wspólnoty i różne rodzaje braterskich stowarzyszeń osób konsekrowanych są coraz częściej postrzegane jako miejsce komunii, gdzie wzajemne relacje stają się mniej formalne, a otwarcie na siebie i zrozumienie są łatwiejsze. Odkrywa się też boską i ludzką wartość tego bezinteresownego bycia razem, na wzór uczniów i uczennic zgromadzonych wokół Chrystusa Mistrza w przyjaźni, dzieląc także chwile odprężenia i rozrywki⁸³⁴. W następnej jego wypowiedzi prezentowane są konkretne postawy komunii, które tworzą jej

---

⁸³⁰ *MND*, 21.

⁸³¹ T. Sinka, *Podział funkcji w zgromadzeniu liturgicznym*, w: *Msza święta*, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, dz. cyt., s. 170 – 191.

⁸³² „Złączone w jedno z Duchem Chrystusowym, powinniśmy zawsze i wszędzie być możliwie czytelnym znakiem jedności z Bogiem i świadczyć o Tym, który jest jedno z Ojcem. Wzajemnie zjednoczone staramy się przez pokorną i ofiarną miłość wobec każdego człowieka realizować zbawczą misję Kościoła, który pragnie zwiastować wszystkim ludziom miłość Boga i otworzyć im dostęp w jednym Duchu do Ojca”. *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990 art.101.

⁸³³ „Wystrzegamy się wszystkiego, co niweczy ducha jedności i posiada swe źródło w pożądlivosti ciała, oczu i pysze żywota. Żyjąc w służbie sprawiedliwości i miłości, zwalczajmy w sobie egoizm, lenistwo, nieczułość, chciwość, zazdrość, podejrzliwość, zarozumiałość, fałszywą ambicję, niedyskrecję, porywczosć”, *Konstytucje Zgromadzenia* 1990, art. 88.

⁸³⁴ *RNCH*, 29.

duchowość: „we wspólnocie prawdziwie braterskiej każdy czuje się współodpowiedzialny za wierność innych; każdy stara się dzielić życie z innymi w pogodnym klimacie wyrozumiałości i wzajemnej pomocy; każdy dostrzega zmęczenie, cierpienie, osamotnienie, brak motywacji współbrata i wspiera tych, którzy słabną pod ciężarem trudności i prób. W ten sposób wspólnota zakonna, która pomaga wytrwać swoim członkom, staje się znakiem nieustannej wierności Boga, a zatem podporą wiary i wierności chrześcijan żyjących w świecie, który zdaje się coraz bardziej zapominać drogę wierności”⁸³⁵. Bł. Edmund Bojanowski zachęcał słuźebniczki do tworzenia wspólnoty opartej na więzi z Bogiem „Otóż i między Wami: ile razy widzę wzajemną miłość, raduje się moje serce, bo jak ten sam św. Jan powiedział: <Kto mieszka w miłości, w Bogu mieszka, a Bóg w nim>. Bądźcie też więc zawsze między sobą jako jedno święte rodzeństwo”⁸³⁶. Założyciel wskazywał także na konkretne działania, w relacjach między siostrami, które mogą być także znakiem komunii braterskiej. W liście do siostry Konstancji pisze: „Bardzo mnie ucieszyło, że właśnie Ty przybyłaś do Malińca na tymczasową towarzyszkę siostry Jadwigi, bo mam ufność, że ją umiesz w jej zmartwieniu pocieszać i dopomagać w czym potrzeba”⁸³⁷.

Papież Jan Paweł II poleca, by zasadą wychowawczą w procesie rozwoju osoby i wspólnot była duchowość komunii i wyjaśnia, czym ona jest i jakie ma znaczenie dla życia braterskiego we wspólnocie „należy krzewić duchowość komunii, podkreślając jej znaczenie jako zasady wychowawczej wszędzie tam, gdzie kształtuje się człowiek i chrześcijanin (...) i osoby konsekrowane, gdzie powstają rodziny i wspólnoty. Duchowość komunii to także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze dzięki głębokiej jedności mistycznego Ciała, a zatem

---

⁸³⁵ *ŻBW*, 57.

⁸³⁶ E. Bojanowski, *List do Sióstr w Borku*, 19 II 1862, w: L. Smółka, dz cyt. s. 269.

⁸³⁷ E. Bojanowski, *List do s. Konstancji Chudej*, 23 IV 1866, w: L. Smółka, dz cyt., s. 334.

postrzegania go jako kogoś bliskiego, co pozwala dzielić jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajać jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń. Duchowość komunii to także zdolność dostrzegania w drugim człowieku przede wszystkim tego, co jest w nim pozytywne, a co należy przyjąć i cenić jako dar Boży: dar nie tylko dla brata, który bezpośrednio go otrzymał, ale także dar dla mnie. Duchowość komunii to wreszcie umiejętność czynienia miejsca bratu, wzajemnego noszenia brzemion(Ga 6,2) i odrzucenia pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność zazdrość. Nie łudźmy się: bez takiej postawy duchowej na niewiele zdałyby się zewnętrzne narzędzia komunii”⁸³⁸. W kontekście takich zadań w formacji na wszystkich etapach należy zwrócić uwagę na zaangażowanie w tworzenie wspólnoty oraz postaw: odpowiedzialności za wzrost duchowy, otwartości, gotowości do przyjęcia drugiego człowieka, zdolności pomagania i przyjmowania pomocy, umiejętności zastępowania kogoś i ustępowania miejsca innym⁸³⁹. Ponadto warto zwrócić uwagę na autocentryczną potrzebę doznawania opieki i wsparcia, która według L. Rulli wyraża się w dążeniu do zaspokajania własnych potrzeb uczuciowych dzięki pomocy innych osób, w doznawaniu od nich uczucia, w szukaniu opieki, zainteresowania i oparcia u innych, w pragnieniu bycia kochanym, pocieszanym, prowadzonym przez inne osoby⁸⁴⁰. Autentyczna duchowość komunii braterskiej domaga się autotranscendencji, by ta potrzeba nie zdominowała motywacji działania, lecz stała się możliwością wyrażania miłości braterskiej we wspólnocie.

---

⁸³⁸ Jan Paweł II, List Apostolski *Novo Millennio Ineunte*, 43.

⁸³⁹ *ŻBW*, 24.

⁸⁴⁰ L. Rulla, *Anthropology of the Cristian Vocation*, dz. cyt., s. 465 – 467.

3.3.4. Ofiara

Każda Msza święta jest sprawowaniem ofiary Chrystusa, uobecnieniem ofiary krzyża⁸⁴¹. Wierni uczestniczący w Eucharystii, składają Bogu w ofierze Chrystusa i wraz z Nim ofiarują również siebie⁸⁴². Eucharystia jest miejscem komunii z Bogiem i ona uzdalnia do ofiarowania swego życia w łączności z Chrystusem⁸⁴³. Msza św. wprowadza w samo centrum zagadnień ascezy i mistyki chrześcijańskiej, w niej dokonuje się największa ofiara.

Codzienny udział w Ofierze Mszy świętej pomaga zakonnikom odnawiać ofiarę z siebie samych. Łączą oni swoje cierpienia z cierpieniami Chrystusa⁸⁴⁴. Może się to dokonywać, gdy świadomie uczestniczy się we Mszy św. Wychowanie do świadomego udziału we Mszy św. może wspomagać studium definicji Mszy św. jako ofiary⁸⁴⁵ oraz treści III i IV Modlitwy Eucharystycznej⁸⁴⁶. Ofiarowywanie siebie gwarantuje skuteczność apostolską i autentyczne świadectwo życia⁸⁴⁷.

Chociaż wyrzeczenie należy do istoty powołania chrześcijańskiego, to w szczególny sposób odnosi się do osób konsekrowanych⁸⁴⁸. Zakonnicy przez ślub posłuszeństwa składają siebie Bogu w ofierze⁸⁴⁹.

W życiu konsekrowanym wyrzeczenie się jest jego negatywnym aspektem. Dzięki wyrzeczeniu może się też dokonywać życie

---

⁸⁴¹ S. Cichy, *Teologia Eucharystii*, w: red. W. Świerzawski, *Msza Święta*, Kraków 1993, s. 72.

⁸⁴² *K.K.*, 11; *K.L.*, 48.

⁸⁴³ *Dekret o posłudze i życiu kapłańskim*, 7 XII 1965, p. 5.

⁸⁴⁴ *ET*, 48.

⁸⁴⁵ R. Rak, *Wychowanie do życia eucharystycznego*, dz. cyt., s. 142.

⁸⁴⁶ *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, III Modlitwa Eucharystyczna, s. 320 – 327, IV Modlitwa Eucharystyczna s. 327 – 333.

⁸⁴⁷ *PC*, 1.

⁸⁴⁸ *RD*, 10.

⁸⁴⁹ *PC*, 14.

ofiarowane Bogu i całkowicie na to nastawione, na to wskazuje jego aspekt pozytywny⁸⁵⁰.

Śluby zakonne wymagają postawy ciągle gotowej do oddawania wszystkiego. Stąd są one nieustanną ofiarą składaną Bogu wspólnie z Chrystusem przez całe życie.⁸⁵¹ Predyspozycje do podejmowania ofiary znajdują uzasadnienie w uczuciowości kobiety⁸⁵².

W wypowiedzi Edyty Stein można zauważyć potwierdzenie konieczności obecności tego aspektu ofiarnego w życiu kobiety. Jak zauważa: „Życie kobiece, pragnące kształtować się w duchu boskiej miłości, musi się stać życiem eucharystycznym. Umieć o sobie zapomnieć, wyrzec się wszystkich osobistych pragnień i praw, mieć serce otwarte na wszelki cudzy ból i potrzeby – oto ideał osiągalny tylko dzięki codziennemu, zażyłemu obcowaniu ze Zbawicielem w tabernakulum”⁸⁵³.

Uwzględniając tę naturalną płaszczyznę rozwoju postawy ofiary w okresach formacji „(...) integralny program musi obejmować codzienną osobistą ascezę, prowadzącą kandydatów, nowicjuszy, profesów do ćwiczenia się w cnotach wiary, nadziei i miłości, roztropności, sprawiedliwości, męstwa i umiarkowania. Program ten nigdy się nie starzeje ani nie jest przebrzmiały, przeciwnie, zawsze pozostaje aktualny i konieczny. Bez przyjęcia go nie można żyć według obietnic chrzcielnych, a tym bardziej dochować wierności zakonnemu powołaniu”⁸⁵⁴. Znaczenie ascezy w formacji ludzkiej i zakonnej podkreśla *Potissimus Inistitutionii*. Dokument przedstawia ją jako

---

⁸⁵⁰ R. Forycki, *Życie zakonne jako swoisty sposób realizacji życia chrześcijańskiego*, w: *Powołanie człowieka*, nr 7, *Apostolskie posłannictwo Zakonów*, Poznań 1987, s. 179.

⁸⁵¹ *Konstytucje Zgromadzenia*, 1990, art. 57.

⁸⁵² Jan Paweł II, *Życie konsekrowane*, katecheza, 15. 03. 1995, s. 89, w: *Zakonnicy i życie konsekrowane*, dz. cyt., s. 88 – 91.

⁸⁵³ E. Stein, *Kobieta jej zadania w dziedzinie natury i łaski*, Tczew – Pelplin, 1999, s. 25; por.:

J. Grześkowiak, *Oto wielka tajemnica wiary*, Poznań 1987, s. 191 – 192.

⁸⁵⁴ *PI*, 36.

ważny środek do rozwoju życia duchowego oraz jako element antropologiczny nieodzowny w wychowaniu zwłaszcza ludzi młodych. Kształtowanie osobowości jest procesem permanentnym, dlatego jednym z elementów konstruktywnych jest stosowanie ograniczeń⁸⁵⁵.

Vita consecrata mówi o skutkach wyrzeczenia w wymiarze duchowym: „praktykując ascezę osobistą i wspólnotową, która oczyszcza i przemienia całe życie, osoby te przeciwstawiają się pokusie egocentryzmu i zmysłowości i dają świadectwo autentycznego poszukiwania Boga, przestrzegając, by nie mylić tego z ukrytym poszukiwaniem samego siebie i z ucieczką w gnozę”⁸⁵⁶.

Do życia ofiarą i wyrzeczeniem zachęcał młode służebniczki Założyciel Zgromadzenia bł. Edmund Bojanowski: „(...), abyś miłością Bożą zapalona, wszelkie świeckie żądze i marności tego żywota daleko od siebie odrzuciła, a w samych tylko dobrach niebieskich i pociechach Ducha św. kochanie pokładała”⁸⁵⁷.

Bł. Edmund Bojanowski w pierwszej Regule mówił o milczeniu, cierpliwości i unikaniu narzekania jako formach ascezy⁸⁵⁸. Jednocześnie zakazywał surowych praktyk, które szkodziłyby zdrowiu⁸⁵⁹. Na takie formy ascezy zwracał też uwagę Jan Paweł II⁸⁶⁰.

Inny aspekt ofiary ukazuje wypowiedź E. Frankla: „nadawanie cierpieniu sensu, obdarzanie go sensem przez ofiarę może sięgać tak daleko, iż jest w stanie ogarnąć całe życie ludzkie. Ofiara może nadać sens nawet umieraniu (...)”⁸⁶¹.

---

⁸⁵⁵ *PI*, 37.

⁸⁵⁶ *VC*, 103.

⁸⁵⁷ E. Bojanowskiego, *List do niezidentyfikowanej Siostry*, bez daty, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 454.

⁸⁵⁸ I Reg, 21, 22; E. Baran, *Ideal ascetyczny na podstawie pism Edmunda Bojanowskiego*, Warszawa 1987, maszynopis, ASL.

⁸⁵⁹ Dz. 3 V 1869; 29 IV 1867; J. Rehmus, *Edmund Bojanowski, Studium psychograficzne*, Lublin 1960, s. 100, maszynopis, ASL.

⁸⁶⁰ *PI*, 38.

⁸⁶¹ W. E. Frankl, *Homo Patiens*, Warszawa 1971, s. 82.

Praktyczne działanie w formowaniu postawy ofiary podaje M. Rusiecki. Proponuje rozpocząć od modlitwy, skupienia i koncentracji, by potem podejmować konkretne wysiłki budowania dobrych relacji z innymi⁸⁶². Pojęcie ofiary zawiera w swojej treści zgodę na przyjęcie szeroko rozumianego cierpienia.

Ważne jest uświadamianie osobom konsekrowanym, że potrzeby autocentryczne, na co wskazuje psychologia głębi Rulli, koncentrują człowieka na samym sobie, utrudniają życie wartościami⁸⁶³. Szczególnie potrzeba unikania urazu fizycznego, może utrudniać wzrastanie w postawie ofiary⁸⁶⁴.

3.3.5. Duchowość i kultura eucharystyczna

Duchowość chrześcijańska wyraża się w różnych sposobach i formach realizowania Ewangelii, które dokonują się przez Ducha Świętego⁸⁶⁵. Duchowość eucharystyczna powinna obejmować całe życie chrześcijanina. Wymaga to działań zmierzających do głębokiego zrozumienia zależności między Eucharystią a codziennym życiem⁸⁶⁶. Jan Paweł II wyjaśniając tę kwestię w odniesieniu do zakonników zwraca uwagę na to, że życie duchowe realizuje się przez coraz większą wierność Bogu. Jest ono dziełem Ducha św., który prowadzi osobę konsekrowaną w relacji z Bogiem i ze środowiskiem w takiej działalności, która ukazuje szczególny aspekt tajemnicy życia

⁸⁶² M. Rusiecki, *Eucharystia w katechezie*, w: *Eucharystia w życiu Kościoła*, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 235 - 236.

⁸⁶³ L. Rulla, *Antropology of the Christian Vocation*, dz. cyt. s. 465 – 467.

⁸⁶⁴ „Potrzeba unikania urazu fizycznego: unikanie bólu, cierpienia, urazów fizycznych, choroby i śmierci, ucieczka przed trudnymi sytuacjami, podejmowanie środków zapobiegających podobnym sytuacjom”, K. Trojan, dz. cyt. s. 70; „Potrzeba ta wyraża się również w przeżywaniu lęku przed chorobą, śmiercią, w unikaniu większych wysiłków i wszelkich konfrontacji z wydarzeniami czy ludźmi (...) nadmierna zapobiegliwość, zabezpieczanie się na wszelki wypadek”, M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 329.

⁸⁶⁵ W. Miziołek, *Koinonia – przestrzeń chrześcijańskiej duchowości. Eklezjalny charakter życia wewnętrznego*, w: red. Krucina, *Kultura życia wewnętrznego*, Wrocław 1983, s. 90.

⁸⁶⁶ SC, 77.

Chrystusa⁸⁶⁷. Podkreśla również konieczność stawiania życia duchowego na pierwszym miejscu „aby każdy Instytut i każda wspólnota stanowiła prawdziwą szkołę ewangelicznej duchowości. Od tej pierwszoplanowej opcji, realizowanej na płaszczyźnie osobistej i wspólnotowej, zależy apostolska owocność Instytutu, ofiarność jego miłości do ubogich, a także zdolność przyciągania powołań spośród nowych pokoleń. Właśnie wysoki poziom duchowy życia konsekrowanego może wstrząsnąć świadomością ludzi naszych czasów, którzy są spragnieni absolutnych wartości, stać się w ten sposób porywającym świadectwem”⁸⁶⁸.

Podstawowym źródłem duchowości chrześcijańskiej jest słuchanie i rozważanie Słowa Bożego⁸⁶⁹. Ponadto to Eucharystia, jak podkreśla Adhortacja *Vita consecrata*, „z samej swej natury (...) stanowi centrum życia konsekrowanego – osobistego i wspólnotowego. Jest codziennym wiatykiem i źródłem duchowości dla jednostki i całego Instytutu. Każda osoba konsekrowana jest powołana, aby przeżywać w niej paschalną tajemnicę Chrystusa, jednocząc się z Nim w ofierze z własnego życia, składanej Ojcu przez Ducha Świętego”⁸⁷⁰. W Konstytucji dogmatycznej o Kościele Sobór Watykański II stwierdza, że życie konsekrowane w swych różnorodnych formach ukazuje „nieograniczoną moc Ducha Świętego działającego przedziwnie w Kościele”⁸⁷¹. Również soborowy Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego podkreśla to, że z natchnienia Ducha Świętego powstało wiele form życia zakonnego⁸⁷².

Życie według Ducha domaga się, by „(...) odkryć obecność Chrystusa, który jest Osobą, a Jego wejście w historię prowadzi

---

⁸⁶⁷ VC, 93.

⁸⁶⁸ VC, 93; RNCH, 4.

⁸⁶⁹ VC, 94.

⁸⁷⁰ VC, 95.

⁸⁷¹ LG, 44.

⁸⁷² PC, 1.

do odnowienia życia wszystkich⁸⁷³. Papież Jan Paweł II proponuje ukierunkowanie duchowości do „rozpoznania w osobach ubogich specjalnej obecności Chrystusa, która zobowiązuje Kościół do opcji preferencyjnej na ich rzecz⁸⁷⁴, co dotyczy także osób konsekrowanych i wskazuje na miejsce rozwijania odpowiednich postaw wzmacniających tę duchowość. W innym aspekcie pojęcie duchowości zawiera teorie postaw lub same postawy człowieka⁸⁷⁵. W tym kontekście Instytuty zaangażowane w jedną z form apostołstwa powinny, jak mówi Vita consecrata, „rozwijać zdrową duchowość działania, która dostrzega Boga we wszystkich rzeczach i wszystkie rzeczy w Bogu (...). Ścisła jedność między kontemplacją i działaniem pozwoli nam dzisiaj – tak jak w przeszłości – podjąć nawet najtrudniejszą misję⁸⁷⁶. Fundamentalną jest teologiczna zasada duchowości, która wskazuje na działanie Ducha św., sprawcę duchowości, który uzdalnia do realizacji rad ewangelicznych w życiu zakonnym⁸⁷⁷. Miejscem rozwoju życia duchowego, jak wskazuje Instrukcja Rozpocząć na nowo od Chrystusa, jest Eucharystia⁸⁷⁸. Ponadto ukazując „dynamiczny sens duchowości, która powinna mieć wymiar eklezjalny i wspólnotowy, polegający na wzajemnej pomocy w osiągnięciu świętości, nazywa ją „pedagogią i duszpasterstwem świętości wewnątrz życia konsekrowanego i w jego oddziaływaniu na rzecz Ludu Bożego⁸⁷⁹. W tym działaniu konieczna jest także zewnętrzna struktura wyrażana w różnych znakach czytelnych w odbiorze dla współczesnych ludzi otwartych na tę formę komunikacji.

---

⁸⁷³ SAC, 77.

⁸⁷⁴ RNCH, 35; VC, 82.

⁸⁷⁵ W. Słomka, *Eucharystyczny rys duchowości kapłańskiej*, w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, Lublin 1992, praca zbiorowa, red. W. Słomka, A. J. Nowak, *Homo Meditans*, IX, s. 193.

⁸⁷⁶ VC, 74.

⁸⁷⁷ Jan Paweł II, *Wpływ Ducha Świętego na życie konsekrowane*, katecheza, 22 III 1995, w: Jan Paweł II, *Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej*, Poznań 1998, s. 93.

⁸⁷⁸ RNCH, 26.

⁸⁷⁹ Tamże, 20.

Ubiór zakonny jest nadal czytelnym znakiem przynależności do Chrystusa, dlatego Kościół poleca zakonnikom noszenie go zgodnie z ustaleniami instytutu⁸⁸⁰.

Konstytucje Zgromadzenia w swoim zapisie uwzględniają to zalecenie: „nosimy ubiór zakonny, który jest znakiem naszej konsekracji, całkowitego oddania się Bogu. Ma także w pewnym stopniu charakter pokutny, przez co daje świadectwo o Chrystusie ukrzyżowanym. Często mówi sam w tych okolicznościach, w których my milczymy. Nasz habit ciemnoniebieski jest znakiem przynależności do Niepokalanej. Aby spełniał te swoje zadania, powinien być prosty, zgodny z zasadami estetyki i ewangelicznego ubóstwa”⁸⁸¹.

Znaki obecne są w Eucharystii. One wyrażają głębię tej tajemnicy wiary, służą także kulturze dialogu⁸⁸². Wówczas „chrześcijanie z większą mocą dają świadectwo obecności Boga w świecie oraz świadczą, że Chrystus nie należy zwyczajnie do sfery prywatnych przekonań dotyczących abstrakcyjnej doktryny, ale jest rzeczywistą osobą”⁸⁸³. W tym działaniu „w akcie tworzenia człowiek wykracza poza siebie jako stworzenie, wznosi się ponad bierność i przypadkowość swej egzystencji w dziedzinie celowości i wolności. W ludzkiej potrzebie transcendencji tkwi jeden z impulsów miłości, jak również sztuki, religii, i produkcji materialnej”⁸⁸⁴. Ukierunkowanie autotranscendencji, jak przedstawia teoria Rulli, zależy od wartości, które człowiek pragnie realizować w życiu. Gdy człowiek pragnie nadać znaczenie swej egzystencji, jako jedno z możliwych rozwiązań wybiera Boga jako cel

---

⁸⁸⁰ VC, 25.

⁸⁸¹ *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990, art. 96.

⁸⁸² MND, 26; „Człowiek religijny tęskni głęboko za przebywaniem w “świecie Bożym”, za posiadaniem domu podobnego do “domu bogów”, takiego, jaki później znajdzie swój obraz w świątyniach i sanktuariach”, M. Eliade, *Sacrum, mit, historia*, Warszawa 1993, s. 88.

⁸⁸³ SAC, 77.

⁸⁸⁴ E. Fromm, *Szkice z psychologii religii*, Warszawa 1966, s. 43.

transcendencji⁸⁸⁵. W tym wypadku powinna być postulowana autotranscendencja⁸⁸⁶. Podobnie ujmuje to Fromm: „zdrowy dorosły człowiek rozwija się, jak wiadomo, pod wpływem systemu wartości, których realizację uważa za pożądaną, nawet jeśli w pełni nie jest to możliwe. Zgodnie z tym systemem selekcjonuje swoje spostrzeżenia, radzi się swego sumienia, odstępuje od nie pasujących doń czy wręcz sprzecznych z nim linii postępowania, wyplenia w sobie lub wykształca pewne podsystemy nawyków w zależności od tego, czy harmonizują one z jego zobowiązaniami, czy też tworzą z nimi dysonans. Krótko mówiąc, im bardziej rozwinięte są aktywne schematy zachowania, tym większy wpływ wywierają one na poszczególne wybory(...)”⁸⁸⁷. W każdej, nawet ekstremalnej sytuacji, jak to uzasadnia Frankl, człowiek jest zdolny podejmować w wolności osobiste wybory i brać za nie odpowiedzialność⁸⁸⁸.

Człowiek odczuwa potrzebę posiadania oraz realizowania wartości wyższych, na które jest ukierunkowany ontycznie, posiadając wrażliwość na wartości prawdy, dobra, piękna, prawości, ofiary, przyjaźni itd. Właśnie życie psychiczno – duchowe bazuje na tych wartościach. Wartości wskazują na transcendentny wymiar człowieczeństwa⁸⁸⁹.

O transcendentnym wymiarze ludzkiej osoby świadczy również fakt, iż człowiek jest twórcą kultury, wychodząc poza świat przyrody. Transcendencja kultury wobec natury wskazuje pośrednio na transcendencję człowieka względem materialnej przyrody⁸⁹⁰. Człowieka poprzez swe działania „nie tylko przemienia rzeczy

---

⁸⁸⁵ K. Trojan dz. cyt., s. 87.

⁸⁸⁶ Tamże, s. 88.

⁸⁸⁷ G. W. Allport, *Osobowość i religia*, Warszawa 1988, s. 63.

⁸⁸⁸ E. V. Frankl, *Man's Search for Meaning*, Boston 1992, s. 132.

⁸⁸⁹ St. Kowalczyk, dz. cyt., s. 121.

⁸⁹⁰ Tamże, s. 125.

i społeczność, lecz doskonali też samego siebie. Uczy się wielu rzeczy, rozwija swoje zdolności, wychodzi ze siebie i ponad siebie”⁸⁹¹, czyli „samotranscendencja człowieka to ustawiczne przekraczanie teraźniejszości, aktualnych stanów posiadania, horyzontów przyrody i materii. Człowieka <ja> nie da się adekwatnie wyjaśnić na płaszczyźnie materialno – biologicznej. Osoba ludzka (...) w swej ontyczno – psychicznej strukturze jest ukierunkowana do absolutnej Transcendencji. Etapem docelowym osoby ludzkiej może być jedynie Absolut, dopełnieniem miłości ludzkiej – miłość Boga”⁸⁹².

Formacja eucharystycznej postawy duchowości i kultury eucharystycznej, prowadząca do głębokiego życia duchowego i kultury eucharystycznej, odpowiada predyspozycjom duchowym człowieka zdolnego do autotranscendencji, by mógł żyć wartościami⁸⁹³.

3.3.6. Dialog

We współczesnych relacjach interpersonalnych „podkreśla się (...) wartość dialogu w promowaniu rozwoju solidnej osobowości, a także w tworzeniu atmosfery wzajemnego zrozumienia i akceptacji we wspólnocie”⁸⁹⁴. Ponadto „tylko w dialogu z innymi, a przede wszystkim z Bogiem, osoba ludzka konstryuuje samą siebie⁸⁹⁵”, a wyraża się to przez zewnętrzne gesty, mowę, postępowanie⁸⁹⁶. L. Rulla wskazuje, że osoba ludzka jest autotranscendentna i wolna i z tego tytułu

---

⁸⁹¹ *KDK*, 35.

⁸⁹² St. Kowalczyk, dz. cyt., s.124.

⁸⁹³ J. Kozielski, *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Warszawa 2000, s. 196.

⁸⁹⁴ J. Gogoła, *Rady ewangeliczne*, Kraków 1999, s. 304.

⁸⁹⁵ G. Kucza, *Personalistyczny wymiar Eucharystii*, w: *Eucharystia w życiu Kościoła*, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 257.

⁸⁹⁶ Tamże, s. 75.

jest wezwana do dialogu z Bogiem. Ten dialog jest możliwy, bo osoba jest powołana do dialogu, dzięki któremu może się także realizować⁸⁹⁷.

Zgodnie z nauczaniem Kościoła, każde sprawowanie Eucharystii stwarza „okazję do odnowienia zobowiązania oddawania życia jedni za drugich poprzez wzajemne przyjmowanie siebie i przez służbę”⁸⁹⁸. Wówczas „z Eucharystii rodzi się duchowość komunii, tak bardzo konieczna dla podjęcia dialogu”⁸⁹⁹. Uczestniczący w Eucharystii stają się uzdolnieni do podejmowania dialogu⁹⁰⁰.

Podstawą dialogu, jaki mają nawiązywać ze sobą wszyscy ludzie, jest wspólnota osób domagająca się od tych, którzy dialog podejmują, poszanowania dla pełnej godności każdej strony⁹⁰¹. Chodzi tu o pewien styl życia⁹⁰². Dialog polega na tym, że ludzie dobrowolnie i z ufnością udzielają sobie nawzajem bogactw swego umysłu i ducha. Powinien on przebiegać w atmosferze wzajemnej serdeczności⁹⁰³, prawdy⁹⁰⁴ i wymaga, by możliwie przejrzysto przekazywać sobie myśli i przekonania, dzieląc się wartościami właściwymi każdej stronie⁹⁰⁵.

Dialog nie polega tylko na wymianie myśli czy przekonań, ale prowadzi do dobrych relacji wśród ludzi, którzy wspierają się radą i pomocą duchową, wymieniają swoje doświadczenia i nabierają wspólnie sił do pokonywania licznych trudności życiowych⁹⁰⁶. Jest on wówczas możliwy, gdy ludzie czy nawet całe grupy społeczne

---

⁸⁹⁷ L. Rulla, *Grazia e realizzazione di sè*, w: *Antropologia della vocazione cristiana* Vol. III, *Aspetti interpersonali*, Bologna 1997, s. 363.

⁸⁹⁸ *RNCH*, 26.

⁸⁹⁹ Tamże.

⁹⁰⁰ *MND*, 27.

⁹⁰¹ *KDK*, 23.

⁹⁰² *KDK*, 78; A. Cencini, *Życie konsekrowane*, Warszawa 1996, s. 222.

⁹⁰³ *KDK*, 21, 92; *DM*, 11; por. J. Gogola, *Rady ewangeliczne*, Kraków 1999, s. 308 – 310.

⁹⁰⁴ *KK*, 37; *DB*, 13.

⁹⁰⁵ *DK*, 15; *DE*, 4; *DA*, 12.

⁹⁰⁶ *DB*, 16,31; *DA*, 17, 30.

uwzględniają potrzeby i słuszne dążenia innych i w trosce o wspólne dobro nie szukają swego, ale tego, co należy do Chrystusa⁹⁰⁷.

W okresie formacji powinno się przygotowywać młodych do dialogu⁹⁰⁸, ponieważ jest on sprawą trudną, wymagającą przyjmowania odmiennego sposobu myślenia i odczuwania⁹⁰⁹. W tym kontekście warto zwrócić także uwagę na uczucia, emocje, pragnienia, których doświadcza każdy od najmłodszych lat. Mogą być przeniesione na spotkaną osobę i wówczas obraz spotkanej osoby nie jest wolny od tych osobistych doświadczeń⁹¹⁰. Taka sytuacja może utrudniać dialog. W przypadku „gdy brakuje dialogu i wsłuchiwania się w głos innych, powstaje zagrożenie, że poszczególni członkowie wspólnoty będą żyć jakby obok siebie i niezależnie od siebie, co jest bardzo odległe od ideału braterstwa”⁹¹¹.

Chociaż każda forma komunikacji niesie z sobą problemy i trudności natury psychologicznej, to można przeciwdziałać im, korzystając z osiągnięć psychologii i innych nauk⁹¹². Można więc mówić o konieczności wypracowania pewnych schematów reagowania, które Rulla nazywa postawami⁹¹³. Właśnie one powstają wskutek podjęcia działań dążących do zaspokojenia konkretnej potrzeby i w tym kontekście warto zwrócić uwagę na potrzebę dominacji, która w klasyfikacji potrzeb według Rulli została określona jako neutralna w stosunku do wartości⁹¹⁴. W formacji postawy dialogu należy uświadamiać potrzebę dominacji, ponieważ może stanowić ona destrukcyjną siłę. Przejawia się to głównie w chęci ciągłego

---

⁹⁰⁷ *KDK*, 31, 43; *DK*, 9.

⁹⁰⁸ *RNCH*, 18.

⁹⁰⁹ *DA*, 29, 30, 31; *DFK*, 19; *DM*, 15, 16; *DK*, 19; *KDK*, 43, 82, *RNCH*, 18.

⁹¹⁰ A. Manenti, *Życie idealami, między lękiem, a pragnieniem*, Kraków 2005, s. 21.

⁹¹¹ *ŻBW*, 32.

⁹¹² Tamże, 33.

⁹¹³ K. Trojan, dz. cyt., s. 71.

⁹¹⁴ L. Rulla, *Anthropolgy of the Christian Vocation*, dz. cyt., s. 465 – 467.

kontrolowania otoczenia, posiadania wpływu na nie, kierowania zachowaniem innych, sugerowania, nakazywania, przekonywania, przeszkadzania, odradzania, co może utrudniać w znacznym stopniu prowadzenie dialogu⁹¹⁵. Chociaż ta postawa jest sama w sobie aksjologicznie obojętna, to jednak w zależności od kontekstu lub sytuacji ludzie realizujący ją mogą być, jak podkreśla Kożuch: „dobrymi przywódcami i zarządcami, dobrze wychodzi im współpraca z całymi zespołami osób. Skierowana do wewnątrz przejawia się w dążeniu do rozwijania samokontroli, zdobywania większej mocy, powściągnięcia własnych impulsów i popędów, dążenia do bycia panem własnej woli”⁹¹⁶.

Komunikacja interpersonalna zakłada zgodność stanu wewnętrznego z zewnętrznym zachowaniem. Wymaga to umiejętności określania tego stanu⁹¹⁷. Pomocą mogą być metody i techniki komunikacji zgodne z życiem zakonnym, które mogą sprzyjać wzrostowi wspólnoty braterskiej i dialogu⁹¹⁸. Jednak najbardziej „stosownym narzędziem, jakim dysponuje wychowawca (...) w formacji jest dialog”⁹¹⁹. W późniejszych etapach formacji należy uwzględnić „znaczący wpływ środków społecznego przekazu na życie i mentalność współczesnych nam ludzi, [który] daje się odczuć także we wspólnotach zakonnych i nierzadko kształtuje też sposoby porozumiewania się ich członków. Środki te propagują bowiem, a często wręcz narzucają mentalność i wzorce życiowe, które trzeba nieustannie zestawiać z Ewangelią. Dlatego z wielu stron wskazuje się dziś na potrzebę

---

⁹¹⁵ Tamże; Dynamika tej potrzeby wyraża się w tym, że „ma się ochotę panować nad własnym środowiskiem, za pomocą różnorodnych środków, za pomocą sugestii, uwodzenia, przekonywania, nakazów, przeszkadzania i odradzania”, M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 333.

⁹¹⁶ M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, dz. cyt., s. 333.

⁹¹⁷ F. Schulz von Thun, *Sztuka rozmawiania*, Kraków 2001, s. 117.

⁹¹⁸ *ŻBW*, 33.

⁹¹⁹ A. Cencini, *Życie konsekrowane*, Warszawa 1996, s. 222; A. Manenti, *Żyć ideałami. Między lękiem a pragnieniem*, Kraków 2005, s. 286 – 287.

pogłębionej formacji, przygotowującej do właściwego oraz krytycznego i owocnego korzystania ze środków przekazu”⁹²⁰. Znaczącą rolę dialogu w formacji⁹²¹ określa instrukcja *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*. Dokument podkreśla konieczność stosowania dialogu w wymiarze relacji osobowych, który wymaga akceptacji cech ludzkich, społecznych i duchowych i wynikających z nich różnych uwarunkowań⁹²².

Postawa dialogu wymaga, by rozumieć go w jego autentycznym znaczeniu. Wyróżnia się trzy postawy człowieka dialogu: przyjęcie drugiego z odrzuceniem wszelkich uprzedzeń, które niszczą dialog już u jego początków i odrzucenie wszelkich własnych masek⁹²³, by stawać przed drugim w prawdzie. Następnie empatia, która jako bardziej szlachetna forma altruizmu, wyraża się w zdolności postawienia siebie na miejscu drugiego człowieka, by móc uwzględnić, to co powiedział, co myśli, co chce powiedzieć oraz odczuwania tego, co odczuwa. Kolejna to bezwzględna akceptacja drugiego. Postawa dialogu domaga się najpierw odpowiedniej relacji z nim, dopiero potem jest możliwa właściwa wymiana poglądów. Dialog domaga się zrozumienia drugiego, przyjęcia go z życzliwością, chociaż czasami może występować różnica w ocenie sytuacji⁹²⁴.

Środkami wspomagającymi wzrost eucharystycznej postawy dialogu jest: wychowanie do słuchania Boga przez codzienną medytację Pisma św. i Liturgię⁹²⁵, rozmowy z kierownikiem duchowym polegające na osobistej rewizji życia, bo do dialogu z Bogiem potrzeba osoby wspomagającej⁹²⁶, dzielenie się słowem i doświadczeniem Boga, rozeznanie wspólnotowe, upomnienie braterskie, wspólnotowe

---

⁹²⁰ *ŻBW*, 34.

⁹²¹ A. Cencini, *Życie konsekrowane*, s. 223.

⁹²² *RNCH*, 18.

⁹²³ F. Schulz von Thun, *Sztuka rozmawiania*, Kraków 2001, s. 107 – 111.

⁹²⁴ Gogola, *Rady ewangeliczne*, dz. cyt., s. 308 - 309.

⁹²⁵ Tamże, s. 352.

⁹²⁶ A. Manenti, *Powołanie, psychologia, łaska*, Kraków 1995, s. 87.

planowanie, rewizja życia i inne tradycyjne formy⁹²⁷. W wymiarze wspólnotowym „(...) bardzo pożyteczne są regularne, często cotygodniowe spotkania, w czasie których zakonnicy i zakonnice zastanawiają się razem nad problemami wspólnoty, instytutu i Kościoła oraz omawiają jego ważniejsze dokumenty. Są to okazje, by słuchać innych, dzielić się własnymi przemyśleniami, przeanalizować i ocenić drogę już przebytą, wspólnie myśleć i planować. Życie braterskie, szczególnie we wspólnotach licznych, potrzebuje tych form komunikacji, aby mogły się rozwijać⁹²⁸, aby mogły być również wspólnotami dialogu.

Konstytucje Zgromadzenia pouczają, jak kształtować w sobie postawę dialogu: „staramy się, aby nasze rozmowy zgodne były z zasadami ewangelicznej miłości, prostoty i wzajemnej wyrozumiałości. Uczymy się prowadzić siostrzany dialog pełen szacunku dla osoby, pamiętając, że każda ma prawo wypowiedzenia swych myśli, spostrzeżeń i zdobytych doświadczeń⁹²⁹. *Vita consecrata* przypomina, że „Kościół powierza wspólnotom życia konsekrowanego szczególną troskę o wzrost duchowości komunii przede wszystkim wewnątrz nich samych, a następnie w łonie kościelnej wspólnoty i poza jej obrębem: mają ją szerzyć, nawiązując lub podejmując wciąż na nowo dialog miłości ze światem, zwłaszcza tam, gdzie toczą się dziś konflikty etniczne lub szaleje śmiercionośna przemoc (...)”⁹³⁰.

Dzięki ciągłej formacji eucharystycznej postawy dialogu we wspólnotach życia konsekrowanego, w których spotykają się ludzie różnego wieku, języków i kultur, mogą być oni dla wielu znakiem

---

⁹²⁷ *ŻBW*, 32.

⁹²⁸ Tamże, 31.

⁹²⁹ *Konstytucje Zgromadzenia*, 1999, art. 90.

⁹³⁰ *VC*, 51.

zawsze możliwego dialogu oraz komunii zdolnej tworzyć harmonijną jedność mimo wszelkich różnic i odmienności.

3.3.7. Misja

Kościół ze swej natury jest misyjny, głosi Ewangelię zgodnie z poleceniem Chrystusa⁹³¹: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16, 15). Osoby konsekrowane, jak określa *Kodeks Prawa Kanonicznego*, „na mocy samej konsekracji poświęcają się na służbę Kościołowi, powinny w sposób właściwy ich Instytutowi mieć szczególny udział w działalności misyjnej”⁹³². Chociaż każdy chrześcijanin został konsekrowany Bogu przez sakrament chrztu i bierzmowania, to jednak przez profesję rad ewangelicznych konsekracja zakorzeniona w tych sakramentach posiada szczególny charakter. Osoba konsekrowana otrzymuje konsekrację dla misji w Kościele, zgodnie z charyzmatem instytutu⁹³³.

Sobór Watykański II w wielu dokumentach podkreśla związek konsekracji i wypływającego z niej zadania misyjnego. Kościół również uświadamia zakonnikom, że z ich konsekracji powinna wynikać dyspozycyjność uzdalniająca do działania misyjnego⁹³⁴.

Zakres działalności misyjnej, jak podkreśla *Vita consecrata*, tkwi w wymiarze duchowym, w zjednoczeniu z Chrystusem, a w konsekwencji w osobistym świadectwie życia⁹³⁵. Ponadto dokument podkreśla, że misyjność instytutów „wpisana jest w samo serce każdej

---

⁹³¹ *DM*, 1, 2.

⁹³² *KPK*, kan. 783.

⁹³³ Orędzie Ojców IX Zwyczajnego Zgromadzenia ogólnego Synodu Biskupów do Ludu Bożego, IV, w: Jan Paweł II, *Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej*, Poznań 1998 s. 113.

⁹³⁴ *LG*, 44.

⁹³⁵ *VC*, 72.

formy życia konsekrowanego⁹³⁶. Również znajdujemy w nim program formacyjny postawy misyjnej, gdzie zwraca się uwagę na konieczność uświadamiania zakonnikom znaczenia powołania i wybrania przez Boga, podporządkowania swojego życia Jemu, otwierania swojego serca na działanie Ducha św. oraz bezinteresownego działania dla innych⁹³⁷.

Kościół zaznacza także, że działalność misyjna skierowana dla dobra drugiego człowieka ma szczególne znaczenie dla osób konsekrowanych, umożliwiając prowadzenie wielu dzieł zgodnie z charyzmatem instytutu⁹³⁸. W rozwijaniu postawy misyjnej szczególne znaczenie powinna mieć Eucharystia, która „(...) jest sposobem bycia, który z Jezusa przechodzi na chrześcijanina, a poprzez jego świadectwo może promieniować w społeczeństwo i w kulturę. Należy na medytacji osobistej i wspólnotowej przyswajać sobie wartości, które wyraża Eucharystia, postawy, które w człowieku budzi, dotyczące życia, decyzje, które prowokuje”⁹³⁹.

Misyjna postawa wynikająca z Eucharystii wyraża się według Benedykta XVI w głoszeniu Chrystusa, którego spotkało się osobiście w celebracji eucharystycznej. Dlatego, jak dalej zaznacza „(...) częścią konstytutywną eucharystycznej formy egzystencji chrześcijańskiej jest duch misyjny”⁹⁴⁰. Realizacja tego wymiaru działania misyjnego rozpoczyna się z chwilą rozesłania po Eucharystii. Formacja tej postawy powinna dotyczyć też poznawania zakresu historycznego i teologicznego tego momentu we Mszy św. i wynikającego z niego zadania⁹⁴¹, zwłaszcza dotyczącego świadectwa życia chrześcijańskiego⁹⁴².

---

⁹³⁶VC, 25.

⁹³⁷ Tamże.

⁹³⁸Jan Paweł II, *Redemptoris Missio*, 69 b.

⁹³⁹MND, 25.

⁹⁴⁰SAC, 84.

⁹⁴¹ J. Sroka, *Obrzęd Komunii*, w: W. Świerzawski, *Msza święta*, Kraków 1993, s. 313.

⁹⁴²W. Świerzawski, *Eucharystia Chrystusa i Kościoła*, Kraków 1982, s. 108.

Misyjność Zgromadzenia wyrażają *Konstytucje*: „w naszym posługiwaniu apostołskim nie ograniczamy się tylko do własnego kraju i narodu, ale chcąc się stać <wszystkim dla wszystkich> (1Kor 9, 22), w miarę możliwości poszerzamy naszą działalność na odległe tereny i ludy, idąc zwłaszcza do tych, którym nie ma kto przybliżyć Chrystusa”⁹⁴³. Postawa misyjna osoby konsekrowanej musi być weryfikowana przez refleksję nad potrzebą sukcesu. Dąży ona do tego, według Rulli, by pokonywać trudności z maksymalnym zaangażowaniem swoich możliwości po to, aby osiągać sukces⁹⁴⁴. Według klasyfikacji Rulli należy ona do potrzeb heterocentrycznych, czyli kieruje człowieka ku działaniom poza nim, nie koncentruje na sobie⁹⁴⁵, może być siłą motywacyjną do autentycznej służby w działaniu misyjnym. Uświadomienie sobie tej potrzeby może pomagać w podejmowaniu działań misyjnych i kierunkowaniu ich z wyraźną świadomością dla Bożej chwały.

3.3.8. Służba

Profesja rad ewangelicznych jest „jakąś szczególną konsekracją”⁹⁴⁶, która uzupełnia konsekrację chrztu. Za jej pośrednictwem chrześcijanin całkowicie poświęca się i oddaje Bogu tak,

---

⁹⁴³ *Konstytucje Zgromadzenia*, art. 109, Luboń, 1990.

⁹⁴⁴ „(...) spełnić coś trudnego, kierować, organizować ludzi i rzeczy, szybko i zdecydowanie wykonywać trudne rzeczy, wyprzedzać innych, rywalizować z nimi i ich przewyższać, przysparzać sobie dobrej opinii przez wykorzystanie własnych talentów”. K. Trojan, dz.cyt., s.71; Dynamika tej potrzeby, jak precyzuje M. Kozuch, wyraża się przez „(...) panowanie nad obiektami fizycznymi, istotami ludzkimi lub ideami, manipulowanie nimi lub organizowanie ich. (...) Uczucia charakterystyczne : ambicja, rywalizacja, konkurencja, zamięłowanie do pokonywania przeszkód, zapał, entuzjazm, wysokie aspiracje. (...) Osoba z potrzebą sukcesu posiada siłę woli, łatwo pokonuje znudzenie i zniechęcenie, jest dobrym przywódcą i organizatorem, ma olbrzymi zapał, który potrafi uwieńczyć sukcesem”, M. Kozuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 333 – 334.

⁹⁴⁵ L. Rulla, *Anthropology of the Christian Vocation* 1986, dz. cyt., s. 165 – 467.

⁹⁴⁶ *PC*, 5.

że jego życie staje się wyłączną służbą Jemu samemu⁹⁴⁷. Działalność i wszystkie dzieła „społeczne”, towarzyszące zawsze misji zakonników, świadczą o ich stałym zaangażowaniu dla innych⁹⁴⁸. Sobór Watykański II podkreśla, że zakonnicy są głębiej zaangażowani w służbę Kościołowi na mocy swej konsekracji, urzeczywistniającej się w profesji rad ewangelicznych⁹⁴⁹. Służba ta wyraża się przede wszystkim w praktykowanej modlitwie, uczynkach pokutnych i przykładzie własnego życia, ale także przez udział „w zewnętrznych dziełach apostołatu, z zachowaniem właściwego każdemu zakonowi charakteru”⁹⁵⁰. Wówczas Ewangelia urzeczywistnia się w życiu ludzi. Świadczy o tym historia życia konsekrowanego na przestrzeni wieków⁹⁵¹. Wiele Instytutów, zwłaszcza w epoce nowożytnej, powstawało właśnie po to, aby służyć ubogim i zaspokoić konkretne ich potrzeby⁹⁵². Właśnie taka służba jest czynem ewangelicznym⁹⁵³, a charyzmat Instytutu określa konkretne zadania, które wykonują jego członkowie, stosownie do potrzeb Kościoła i świata⁹⁵⁴. Szczególne znaczenie dla tego działania ma Eucharystia: „Osoba zakonna odnajduje w niej swoją rację bytu: uwielbienie Boga i służbę braciom jako wyraz doskonałej miłości w zjednoczeniu z Chrystusem i Kościołem”⁹⁵⁵. W Eucharystii umacnia ona swoje zjednoczenie z Chrystusem, by służyć. Może również świadomie włączyć swoją potrzebę opiekuńczości, która wyraża się przez okazywanie i dawanie uczuć innym, zaspokajanie ich potrzeb fizycznych, zwłaszcza osobom

---

⁹⁴⁷ Por. Paweł VI, Przemówienie, 23 V 1964, w: *Charyzmat życia zakonnego*, Poznań – Warszawa 1974, s. 82 – 83.

⁹⁴⁸ *OE*, 6.

⁹⁴⁹ *LG*, 44.

⁹⁵⁰ Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, *Christus Dominus*, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1968, 33.

⁹⁵¹ *VC*, 39.

⁹⁵² *VC*, 40.

⁹⁵³ Tamże, 82.

⁹⁵⁴ Tamże, 19.

⁹⁵⁵ Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, s. 436.

starszym, chorym, słabym, odrzuconym⁹⁵⁶. M. Kożuch opisując dynamikę tej potrzeby zwraca uwagę na niespójność psychiczną, która ma charakter podświadomy i może uniemożliwiać realizację wartości, gdy będzie skierowana na poszukiwanie doznawania opiekuńczości⁹⁵⁷. Potrzeba ta, chociaż neutralna w relacji do wartości ewangelicznych, według klasyfikacji L. Rulli⁹⁵⁸, dzięki autotranscendencji osoby, może wyrażać wartość służby potrzebującemu. W okresie formacji należy zapoznawać kandydatów również z zagadnieniem „ja” człowieka na płaszczyźnie struktury i treści, by nie ulegał zafałszowaniu motywacyjnemu swoich działań. Może to stanowić moment do kształtowania w osobie postawy autentycznej służby wynikającej również z wiary w rzeczywistą obecność Chrystusa w Eucharystii i rozpoznania Go w ubogim i cierpiącym⁹⁵⁹. Opisując zasadę formacji postawy służby, R. Niparko zwraca uwagę na pokorę, która uzdalnia człowieka do dostrzegania wartości innych ludzi. Podkreśla, że dla E.Bojanowskiego wzorem do formowania postawy służby był Jezus Chrystus⁹⁶⁰. Zgromadzenie Służebniczek wyraźnie określa to zadanie w *Konstytucjach* w opisie swojego celu istnienia i działalności: „w myśl Ojca Założyciela celem Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny jest chwała Trójcy Przenajświętszej przez życie w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie oraz przez wypełnianie idei służenia Bogu i ludziom, zwłaszcza najbardziej

---

⁹⁵⁶ K. Trojan, dz. cyt., s. 71.

⁹⁵⁷ „Osoba opiekująca się dąży do tego, by okazywać i dawać uczucie innym i tym samym zaspokajać potrzebę uczucia u innych (...), okazywanie łagodności i wyrozumiałości, zachęcanie do twórczej pracy. Skierowana do wewnątrz wyraża się w uzalaniu się nad sobą, w litowaniu się, wczuwaniu się we własne cierpienia, zajmowaniu się własnymi niedomaganiem”, M. Kożuch, *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001, s. 334.

⁹⁵⁸ „Potrzeby, których zaspokajanie można pogodzić z życiem Ewangelią, Rulla nazwał potrzebami neutralnymi lub zbieżnymi; są to potrzeby o charakterze heterocentrycznym. Natomiast potrzeby o charakterze autocentrycznym, których zaspokajania nie można pogodzić z życiem Ewangelią, nazwał rozbieżnymi”, K. Trojan, dz. cyt., s. 69.

⁹⁵⁹ *RNCH*, 23.

⁹⁶⁰ E. Bojanowski, *List do s. Salomei*, 25 IV 1868; R. Niparko, *Edmunda Bojanowskiego system wychowania przedszkolnego*, w: *Poznańskie Studia Teologiczne*, t. 7, 1992, s. 177.

potrzebującym. Dlatego nasze posługiwanie ewangeliczne w Kościele obejmuje szczególnie wychowywanie dzieci i młodzieży, opiekę nad chorymi i biednymi, a także różne formy pracy parafialnej i charytatywnej⁹⁶¹. Jeżeli uwzględni się w formacji także psychologiczny aspekt działania, ułatwi to formację eucharystycznej postawy służby.

3.4. Formacja permanentna

Formacja ciągła zakłada ogólny proces odnowy osoby konsekrowanej, obejmujący wszystkie sfery jej życia⁹⁶². Etap ten sprawia, że osoba staje się otwarta na działania formacyjne. Proponowana formacja postaw eucharystycznych: pokoju, solidarności, głoszenia Jezusa Jedyne Zbawiciela, wewnętrznej dyspozycyjności – świadectwa aż do oddania życia, stanowi uzupełnienie do przedstawionych postaw poprzednich etapów. Ponieważ ewolucyjny proces formacji zakłada istnienie zróżnicowanej dynamiki dojrzewania duchowego osoby, proponuje się uwzględnianie w formacji permanentnej postaw poprzednich etapów formacyjnych. Program formacji ciągłej w Zgromadzeniu uwzględnia aktualne nauczanie Kościoła oraz wytyczne programu duszpasterskiego na poszczególne lata, jak wynika z badanych dokumentów do roku 2005. Włączenie propozycji eucharystycznej formacji jako stałego elementu formacji permanentnej może wspomagać realizację życia radami ewangelicznymi, by doprowadzać osobę konsekrowaną do zjednoczenia z Bogiem przez Jezusa Chrystusa. W przedstawionych propozycjach postaw eucharystycznych uwzględniono teologię Eucharystii i wybrane elementy psychologii głębi L. Rulli.

---

⁹⁶¹ *Konstytucje Zgromadzenia* 1990, art. 16.

⁹⁶² *PI*, 68.

3.4.1. Pokój

Ewangelia przekazuje słowa Chrystusa, którymi obdarza On Apostołów pokojem: „Pokój wam” (J 20, 19) i jednocześnie wzywa, aby ten pokój przekazywali dalej: „wchodząc do domu, przywitajcie go pozdrowieniem. Jeśli dom na to zasługuje, niech zstąpi na niego pokój wasz (...) (Mt 10, 12 – 13)”. Chrześcijanin przejmuje to zadanie przekazywania Chrystusowego pokoju. Staje się ono dla niego również zadaniem wynikającym z udziału w Eucharystii⁹⁶³.

Ponieważ Liturgia ze swojej istoty posiada „pedagogiczną zdolność wprowadzania wiernych w pojmowanie celebrowanej tajemnicy”⁹⁶⁴, dlatego, jak mówi Benedykt XVI: „uczestniczący w Eucharystii chrześcijanin uczy się od niej funkcji promotora komunii, pokoju i solidarności we wszystkich okolicznościach życia. Zraniony obraz naszego świata, który rozpoczął nowe tysiąclecie pod złowrogim znakiem terroryzmu i tragedii wojny, bardziej niż kiedykolwiek wzywa chrześcijan do przeżywania Eucharystii jako wielkiej szkoły pokoju kształtującej mężczyzn i kobiety, którzy – obecni na różnych poziomach odpowiedzialności w życiu społecznym, kulturalnym i politycznym - stają się twórcami dialogu i komunii”⁹⁶⁵. Taka świadomość powinna być skutkiem podejmowanej w okresie formacji dobrej katechezy mistagogicznej, która ukazuje prawdę, że egzystencja człowieka „przemieniana [zostaje] przez celebrowane święte misteria”⁹⁶⁶.

Ważnym momentem przygotowującym do Uczty Eucharystycznej jest liturgia pokoju⁹⁶⁷. Wspomagającym formację postawy pokoju może być poznawanie historii obrzędu znaku pokoju i teologicznej jego treści,

---

⁹⁶³ Tamże, 89.

⁹⁶⁴ SAC, 64.

⁹⁶⁵ MND, 27.

⁹⁶⁶ SAC, 64 c.

⁹⁶⁷ J. Sroka, *Obrzęd Komunii*, w: W. Świerzawski, *Msza Święta*, Kraków 1993, s. 292.

który wskazuje także na przygotowanie do postawy przebaczenia i pokoju⁹⁶⁸. W tym geście przekazania sobie znaku pokoju wyraża się więc życzliwość, przebaczenie, pomoc, a także dzielenie się wiarą⁹⁶⁹. Podczas celebracji Eucharystii konieczna jest również dyspozycja do przyjmowania pokoju. Kapłan w imieniu całej wspólnoty prosi Chrystusa o dar pokoju⁹⁷⁰. W wypowiedzi Jana Pawła II znajdujemy również podkreślenie tego, że „(...) sprawa czynienia pokoju jest podstawowym warunkiem przyjmowania Eucharystii. Już wstępna analiza obrzędów i modlitw przed Komunią świętą pozwala spostrzec, że akcent spoczywa właśnie na rzeczywistości pokoju. Chodzi o to, żeby dar pokoju wziąć od Chrystusa i tym darem dzielić się z innymi na swojej drodze”⁹⁷¹. W praktyce życia codziennego oznacza to przejście od postawy dystansowania się do postawy wspólnoty tak, aby odpowiedzialnie angażować swoje siły w działania na rzecz zmian struktur społecznych i relacji międzyludzkich⁹⁷², co wiąże się zawsze z poszanowaniem godności osoby, dążeniem do braterstwa⁹⁷³. Taka postawa powinna kształtować się już w pierwszych latach formacji zakonnej.

Bł. Edmund Bojanowski zwracał uwagę na konieczność pokoju w relacjach, we wspólnocie, w każdym działaniu Służebniczek: „Niechże więc i serca i myśli i słowa i uczynki Wasze będą na niebieskich rzeczy pożądaniu obrócone statecznie. Niech święty pokój niebieski trwa na zawsze pomiędzy Wami, i w domu Waszym i wszędzie, gdziekolwiek Was Bóg powoła, czy to do dzieci, czy

---

⁹⁶⁸ Tamże, s. 297

⁹⁶⁹ Tamże.

⁹⁷⁰ Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego, w: *Mszał Rzymski dla diecezji Polskich*, Poznań 1986, 56 b.

⁹⁷¹ W. Świerżawski, *Eucharystia Chrystusa i Kościoła*, Kraków 1983, s. 95 – 96.

⁹⁷² E. Gambari, dz. cyt., s. 201 – 202.

⁹⁷³ *KK*, 2304.

do chorych, czy do pracy (...)”⁹⁷⁴. Życie ukierunkowane na wartości wspomaga formację postawy pokoju. Chociaż, jak zauważa Allport, „nawet najlepiej zintegrowana osobowość nie zawsze działa w całkowitej harmonii ze swym systemem wartości. (...) Co więcej, żeby sprostać wymogom otoczenia, rozwijamy w sobie wiele systemów zachowania, które zawsze pozostają jakby na uboczu naszej istoty”⁹⁷⁵. Dlatego rzeczą konieczną jest uświadomienie sobie również obszarów własnej psychiki, które wywierają wpływ na działanie człowieka, realizację wartości. Próbą zintegrowanego spojrzenia na wszystkie poziomy świadomości jest tzw. okno Johari nazwane tak od inicjałów imion jego autorów. Pozwala ono wyraźniej zobaczyć stopnie uświadomienia sobie różnych procesów psychicznych. Okno podzielone jest na cztery części, które reprezentują cztery sfery ludzkiego „ja”. Istnieje pewien materiał w człowieku, który jest podmiotowi znany. Równocześnie patrząc od innej strony, istnieją sprawy, które są znane innym osobom, i sprawy nieznanne tym osobom⁹⁷⁶.

Wszystkie reakcje na rzeczywistość zewnętrzną i przeżycia wewnętrzne mogą pokazać, co się znajduje w podświadomości i jak trudno do niej dotrzeć⁹⁷⁷. Poszukiwanie prawdy człowieka o nim samym staje się wówczas realne, może wskazywać na uwarunkowania, które uświadomione mogą umożliwiać rozwój osoby konsekrowanej i realizację postawy pokoju. Ponadto przyczyni się to do większej skuteczności działań formacyjnych.

---

⁹⁷⁴ E. Bojanowski, *List do S. Karoliny Student*, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 388.

⁹⁷⁵ G.W. Allport, *Osobowość i religia*, Warszawa 1988, s. 64.

⁹⁷⁶ K. Trojan, dz. cyt., s. 26.

⁹⁷⁷ Tamże, s. 29.

3.4.2. Solidarność

Osoba ludzka z natury swojej potrzebuje życia społecznego⁹⁷⁸. Z tej prawdy wynika „zaliczenie solidarności społecznej do głównych obowiązków dzisiejszego człowieka oraz przestrzeganie jej”⁹⁷⁹. W. Słomka przedstawia i uzasadnia teologiczną podstawę solidarności: „chrześcijańska solidarność z Bogiem, z ludźmi i całym stworzeniem jest (...) odpowiedzią na wcześniejszą solidarność Boga z człowiekiem i całym stworzeniem i winna być naśladowaniem tej solidarności, która zrealizowała się w Jezusie Chrystusie: Boga z człowiekiem i człowieka z Bogiem; tej solidarności, która szczytowe wydanie osiąga w uchrystusowaniu wszystkiego i powołaniu człowieka do życia na miarę tego uchrystusowania. Niezwykłą wymowę i źródłowe natchnienie dla chrześcijańskiego rozumienia tej solidarności, szczególnie w odniesieniu do człowieka, ma niewątpliwie ta tożsamość Chrystusa z wszystkimi ludźmi, którą Chrystus sam zobrazował w opisie sądu ostatecznego (Mt 25, 31 – 46) (...) Pozostawił wszystkim swym wyznawcom dokonane dzieło uzdrowienia śmiertelnie zranionej solidarności i testamentalne przykazanie miłości, mocą której solidarność powszechnego braterstwa w Chrystusie staje się uszczęśliwiająca komunią”⁹⁸⁰. Mówiąc dalej o zranionej solidarności międzyludzkiej, która przejawia się w działaniach niszczących godność osoby, relacje między ludźmi, grupami społecznymi, między narodami, zwraca uwagę na to, że rodzi ona zagrożenia, krzywdy, cierpienia i śmierć, wskazując na konieczność uzdrowienia jej w Eucharystii⁹⁸¹.

---

⁹⁷⁸ KDK, 25.

⁹⁷⁹ KDK, 30.

⁹⁸⁰ W. Słomka, *Eucharystia źródłem solidarności*. w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, praca zbiorowa, red. W. Słomka, A. J. Nowak., *Homo meditans IX*, Lublin 1992, s. 116.

⁹⁸¹ Tamże.

Również Jan Paweł II wypowiadając się o Eucharystii w kontekście solidarności, podkreśla, że „(...) jest ona także programem solidarności dla całego świata”⁹⁸². Wskazując na Eucharystię, Papież zaznacza, że „(...) chrześcijanin uczy się od niej funkcji promotora komunii, pokoju i solidarności we wszystkich okolicznościach życia”⁹⁸³. W wypowiedzi R. Nęcka znajdujemy uzasadnienie teologiczne postawy solidarności wynikającej z Eucharystii, która „jest rzeczywistą wspólnotą solidarności z innymi bliźnimi, ale zawsze w imię miłości Boga do człowieka. Jeżeli Bóg okazuje swoją solidarność poprzez ofiarę ze swojego Syna, to w imię zwykłej i uczciwej odpowiedzi człowiek zobowiązany jest do dzielenia tej solidarności z innymi bliźnimi, ale zawsze w imię miłości Boga”⁹⁸⁴. Autor wyjaśnia, że być człowiekiem eucharystycznym, to znaczy realizować w życiu codziennym program solidarności, który będzie wyrażał się w budowaniu wspólnoty sumień, czego przejawem będzie niedzielne świętowanie i postawa służby. Wówczas, jak podkreśla R. Nęcek: „człowiek przekracza sam siebie i realizując siebie, osiąga poczucie głębokiego sensu życia i prawdziwego szczęścia”⁹⁸⁵. Wymaga to odpowiedniego ukierunkowania autotranscendencji. W kontekście działania i solidaryzowania się z potrzebującymi człowiek może również przekraczać siebie samego, szukając dobra społecznego, jest to autotranscendencja filantropijna, której celem jest doskonalenie wspólnoty ludzkiej. Jednakże każdy człowiek ma indywidualne, jednostkowe cele i nie wystarcza mu realizowanie tylko wspólnych ideałów⁹⁸⁶. Formacja zakonna powinna więc uwzględniać sytuacje

---

⁹⁸² MND, 27.

⁹⁸³ Tamże.

⁹⁸⁴ R. Nęcek, *Eucharystia wyrazem solidarności w nauczaniu społecznym Kościoła*, w: *Życie konsekrowane*, 6 (62) 2006, s. 106.

⁹⁸⁵ Tamże, s. 102.

⁹⁸⁶ K. Trojan, dz. cyt., s. 86.

życiowe człowieka współczesnego, by angażować, jak mówi Benedykt XVI: „do demaskowania sytuacji, które są niegodne człowieka, w których umiera się z powodu braku pożywienia, niesprawiedliwości lub wyzysku, daje nam też nową siłę i odwagę, by pracować wytrwale nad budowaniem cywilizacji miłości. Od początku chrześcijanie starali się dzielić swymi dobrami (por. Dz 4, 32) oraz pomagać ubogim (por. Rz 15, 26). Jałmużna, którą się zbiera podczas zgromadzeń liturgicznych, jest żywym tego przypomnieniem, jak też aktualną koniecznością (...)”⁹⁸⁷. Papież wskazuje także na Eucharystię, z której pomagający potrzebującym „czerpią natchnienie”⁹⁸⁸ do swojego solidarnego działania. Również zakonnicy solidaryzują się z ubogimi przez ślub ubóstwa, a zarazem ubogacają ich przez swoje ubóstwo⁹⁸⁹. Stąd zachęta Pawła VI: „trzeba więc, abyście w codziennym życiu dawali także zewnętrzne dowody autentycznego ubóstwa”⁹⁹⁰.

Ponadto przez pracę zakonnicy solidaryzują się z ludźmi pracy w świecie. W okresie formacji należy poznawać jej sens. Można na nią patrzeć w wielu aspektach: jako na służbę dla wspólnoty, na środek wykonywania pewnej odpowiedzialności i współpracę z innymi⁹⁹¹.

Vita consecrata w sposób praktyczny ukazuje integralność życia duchowego i solidarnego zaangażowania w świecie: „każda osoba konsekrowana stara się rozwijać w sobie wewnętrznego człowieka, który nie uchyla się od udziału w historii i nie zamyka się w sobie. (...) ukazuje, że w Chrystusie, którego umiłowała ponad wszystko, i w tajemnicy Trójcy Przenajświętszej znajduje przedmiot głębokiej tęsknoty ludzkiego serca i cel wszelkiego religijnego poszukiwania,

---

⁹⁸⁷ SAC, 90.

⁹⁸⁸ Tamże.

⁹⁸⁹ RD, 12.

⁹⁹⁰ ET, 18.

⁹⁹¹ Gogola, *Rady ewangeliczne*, dz. cyt., s. 238.

naprawdę otwartego na transcendencję⁹⁹². W działaniu na rzecz dobra innych ten element motywacyjny ma istotne znaczenie w życiu konsekrowanym, w którym podstawowym argumentem jest zaangażowanie ze względu na chwałę Bożą, co się wyraża w postawie solidarności i bezinteresownym działaniu na rzecz potrzebujących. Zapoznanie się z tym ukierunkowaniem autotranscendencji pomoże realizować autentyczne życie wartościami ewangelicznymi.

3.4.3. Głoszenie Jezusa jedyne Zbawiciela

Kościół realizuje swoje posłannictwo przepowiadania wiary w Chrystusa i Jego zbawienia „przez przykład życia, głoszenie słowa oraz przez sakramenty święte i inne środki łaski”⁹⁹³. Znaczny udział w tym działaniu posiadają instytuty życia zakonnego, co podkreśla dokument soborowy *Ad gentes*⁹⁹⁴. W tym celu poleca, aby instytuty zakonne, zachowując właściwą sobie specyfikę, przystosowały się do obecnych warunków, by głoszenie Ewangelii wszystkim narodom stawało się coraz bardziej skuteczne⁹⁹⁵. Zwraca uwagę również na to, że „(...) także ich styl życia winien wskazywać na ideał, który wyznają, gdy starają się być żywym znakiem Boga oraz wymownym, choć często dokonywanym w milczeniu, przepowiadaniem Ewangelii”⁹⁹⁶. Ponadto, jak podkreśla *Vita consecrata*, dokonuje się to zwłaszcza przez świadectwo życia oddanego Bogu w postawie służby⁹⁹⁷.

Eucharystia jest szczególnym miejscem posłania chrześcijanina do głoszenia Jezusa jako jedyne Zbawiciela. Benedykt XVI mówi

---

⁹⁹² VC, 103.

⁹⁹³ DM, 5.

⁹⁹⁴ DM, 40.

⁹⁹⁵ PC, 20.

⁹⁹⁶ VC, 25.

⁹⁹⁷ Tamże, 76.

o warunkach, jakie należy spełniać, by skutecznie działać: „im żywsza będzie w sercach chrześcijan miłość Eucharystii, tym jaśniejsze będzie zadanie misji niesienia Chrystusa. Chodzi nie tylko o ideę czy etykę przez Niego natchnioną, ale o dar Jego własnej osoby. Kto nie przekazuje bratu prawdy o Miłości, jeszcze nie oddał się wystarczająco. W ten sposób Eucharystia, jako sakrament naszego zbawienia, nieuchronnie przywołuje jedność Chrystusa i zbawienia dokonanego przez Niego za cenę własnej krwi. Dlatego tajemnica eucharystyczna, w którą się wierzy i którą się celebruje, domaga się ciągłego wychowywania wszystkich do pracy misyjnej, której ośrodkiem jest głoszenie Jezusa, jedynego Zbawiciela”⁹⁹⁸.

Eucharystia jako aktualne dzieło zbawiania świata wymaga ciągłego uświadamiania sobie tej prawdy oraz przeżywania jej jako źródła motywacji w działaniu. Pomocą może być pogłębianie rozumienia wypowiedzianej aklamacji po przeistoczeniu podczas Eucharystii, w której potwierdzamy gotowość głoszenia Chrystusa, jego śmierci, wiary w zmartwychwstanie i powtórne przyjście⁹⁹⁹. *Konstytucje Zgromadzenia* zwracają uwagę na warunki skutecznej ewangelizacji „(...) byśmy wolały doskonale zharmonizowaną z wolą Zbawcy realizowały w sobie stopniową przemianę w Chrystusa. Kochając Nim i w Nim wszystkich bliźnich, służąc im z prostotą, stajemy się szczególnym znakiem Chrystusa, przyczyniamy się do ewangelizacji i konsekracji świata”¹⁰⁰⁰. Kościół zawsze oczekuje na udział zakonników w ewangelizacji¹⁰⁰¹. Znajdujemy w nich wskazania, że nie tylko słowem, ale „winniśmy Go opowiadać całym naszym postępowaniem, życiem, całą osobą”¹⁰⁰².

---

⁹⁹⁸ SAC, 86.

⁹⁹⁹ *Mszal Rzymski dla diecezji Polskich*, Poznań 1986, 339*.

¹⁰⁰⁰ *Konstytucje Zgromadzenia*, 1990, art.10.

¹⁰⁰¹ Jan Paweł II, List Apostolski, *Los Caminos del Evangelio*, dz. cyt., 24.

¹⁰⁰² *Konstytucje Zgromadzenia*, 1990, art.59.

Przez każdy swój czyn człowiek uzewnętrznia siebie¹⁰⁰³. Fundamentalnym dziełem apostołskim w Kościele jest autentyczne, radykalne życie osoby konsekrowanej¹⁰⁰⁴. Potwierdza to *Vita consecrata* w słowach: „najważniejszym przejawem misji nie są bowiem zewnętrzne dzieła, ale przede wszystkim uobecnianie w świecie samego Chrystusa przez osobiste świadectwo. Oto jest wyzwanie i pierwszoplanowe zadanie życia konsekrowanego! Im bardziej upodobniamy się do Chrystusa, tym bardziej czynimy Go obecnym i działającym w świecie dla zbawienia ludzi”¹⁰⁰⁵. Zaangażowanie w to dzieło wymaga predyspozycji kandydata i przygotowania, jak wyraźnie poleca soborowy dekret o Apostolstwie: „mówiąc o formacji do apostołstwa, trzeba też brać pod uwagę ogólne wyrobienie umysłowe, a tym więcej moralne i religijne, by tak ukształtować osobowość zakonnika, żeby mógł godnie reprezentować Chrystusa i Kościół, który go deleguje do danej misji. Wiadomo bowiem, że wartość apostołska nauczania, oddziaływania zależy w dużej mierze od uformowania osobowości samego apostoła. Formacja do apostołstwa jest najpierw formacją do życia z Bogiem (...). Apostołowi oprócz przygotowania duchowego potrzebne jest gruntowne przygotowanie doktrynalne, mianowicie z zakresu teologii, etyki i filozofii, zależnie od różnicy wieku, warunków życia i zdolności. Nie wolno też pomijać znaczenia kultury ogólnej łącznie z wykształceniem praktycznym i technicznym”¹⁰⁰⁶. W tym samym dokumencie Kościół zachęca: „przez całe życie należy doskonalić to przygotowanie¹⁰⁰⁷”. Ponadto „(...) ważne jest przygotowanie dydaktyczne, psychologiczne, wprowadzenie w umiejętności prowadzenia katechezy (...). Rzetelne wykształcenie,

---

¹⁰⁰³ K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Lublin 2000, s. 160.

¹⁰⁰⁴ *RD*, 4 – 5. 15.

¹⁰⁰⁵ *VC*, 72.

¹⁰⁰⁶ *DA*, 29.

¹⁰⁰⁷ Tamże, 30.

gruntowne wyrobienie kulturalne i towarzyskie, stale dopełniana formacja ogólna i zawodowa wraz ze specyficznym przygotowaniem do apostołstwa – to postulaty bardzo ważne dla <promocji> braci i sióstr zakonnych, aby nie ulegali kompleksowi niższości, by głębiej sobie uświadomili specyfikę swego powołania, które jest pełnym powołaniem zakonnym i apostołskim”¹⁰⁰⁸. Wymaga to przyjęcia programu skoncentrowanego „na wartości samej osoby ludzkiej: na osobowym być z całą właściwą mu transcendencją”¹⁰⁰⁹.

W formacji ma to szczególne uzasadnienie, bo jak mówi Frankl: „istota egzystencji ludzkiej leży (...) w jej samotranscendencji. Być człowiekiem to znaczy być skierowanym na coś lub na kogoś, być oddanym dziełu, któremu się poświęcamy, człowiekowi, którego kochamy lub Bogu, któremu służymy”¹⁰¹⁰.

K. Wojtyła ujmując transcendencję w aspekcie czynu osoby, określa ją: „jest to transcendencja, którą zawdzięczamy samostanowieniu, transcendencja przez sam fakt wolności, bycia wolnym w działaniu, a nie tylko przez intencjonalne skierowanie chęci w stronę właściwego im przedmiotu, wartości – celu”¹⁰¹¹. W przygotowaniu młodych osób do działalności apostołskiej, głoszenia Jezusa, jedyne Zbawiciela oraz w samym już podejmowaniu konkretnych czynów należy zwrócić uwagę na ten element wolności w działaniu oraz na transcendencję egocentryczną, która może także być destrukcyjnym elementem motywacyjnym działania. Pomoże to w dokonywaniu świadomych wyborów ukierunkowanych na dobro innych i chwałę Boga.

---

¹⁰⁰⁸ S. R. Rybicki, *Apostołskie powołanie zgromadzeń zakonnych*, w: *Powołanie człowieka*, nr. 4 Poznań 1975, s. 187 – 188.

¹⁰⁰⁹ *RD*, 4.

¹⁰¹⁰ E. Frankl, *Homo Patiens*, Warszawa, 1971, s. 147.

¹⁰¹¹ K. Wojtyła, *Osoba i czyn*, Lublin 2000, s. 164. Wojtyła wyjaśnia w przypisie: „Jest to natomiast transcendencja, w ramach której podmiot potwierdza siebie przekraczając (poniekąd przerastając) siebie”.

W formacji więc należy przede wszystkim uwzględnić wiedzę o autotranscendencji egocentrycznej¹⁰¹², która według Rulli jest szukaniem tylko własnego dobra i własnej doskonałości. W tym wypadku człowiek realizuje wartości, ale celem transcendencji jest doskonalenie siebie samego, realizowanie siebie¹⁰¹³, co nie jest zgodne z jego powołaniem.

3.4.4. Wewnętrzna dyspozycyjność - świadectwo aż do oddania życia

Podstawową cechą wewnętrznego życia chrześcijańskiego, jak to określa A. Nossol, jest „jego chrystokształtność”¹⁰¹⁴. Wśród podstaw tej chrystokształtności wskazuje „na jego kondensowanie się w fenomenie naśladowania Chrystusa”¹⁰¹⁵, którego istotnym elementem jest przyswojenie sobie jego postaw: nastawienia miłości i posłuszeństwa Bogu oraz radykalnego zwrócenia się ku drugiemu człowiekowi. Ten nowy model życia wymaga odwrócenia od koncentrowania się na sobie i swoich potrzebach, „by związać swoją egzystencję z ukierunkowaną na Boga i człowieka egzystencją Jezusa Chrystusa (...)”¹⁰¹⁶. To w konsekwencji oznacza, jak autor określa: „(...) antropologiczne bycie dla innych, (...) chrystologiczne bycie w Chrystusie”¹⁰¹⁷. Dynamika tej relacji wyraża się jako „oddanie siebie

---

¹⁰¹² L. Rulla, F. Imoda J. Ridick, *Antropologia della vocazione cristiana*. Vol.2, Conferme esistenziali. Casale Monferrato 1986, s. 135.

¹⁰¹³ K. Trojan, dz. cyt., s. 85.

¹⁰¹⁴ A. Nossol, *Chrystocentryzm życia wewnętrznego*, w: J. Krucina, *Kultura życia wewnętrznego*, Wrocław 1983, s. 38; A. J. Nowak to upodabnianie się do Chrystusa nazywa chrystoformizacją. Por. T. Paszkowska, *Chrystoformizacja*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. ks. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 123-124.

¹⁰¹⁵ A. Nossol, *Chrystocentryzm życia wewnętrznego*, w: J. Krucina, *Kultura życia wewnętrznego*, Wrocław 1983, s. 38.

¹⁰¹⁶ A. Nossol, *Chrystocentryzm życia wewnętrznego*, w: J. Krucina, *Kultura życia wewnętrznego*, Wrocław 1983, s. 51; por. J. Ratzinger, *Einführung In das Christentum*, München 1968, s. 205 – 207; R. Schnackenburg, *Nachfolge Christi – heute*, Freiburg 1987, 47 nn.

¹⁰¹⁷ A. Nossol, *Chrystocentryzm życia wewnętrznego*, w: J. Krucina, *Kultura życia wewnętrznego*,

do dyspozycji Bogu poprzez postawę ofiarniczą zakotwiczoną w Jezusowym Sercu, czyli oddanie Bogu swej wolnej woli, nadaje sens wszystkim innym <darom> i <ofiaram> wnoszonym wraz z darem siebie, jako osoby i stanowią wyraz najważniejszej ze strony człowieka postawy - < duchowej ofiary przyjemnej Bogu przez Jezusa Chrystusa> (por. 1P 2, 5; Rz 12, 1). Wtedy to zespolenie z Chrystusem Kapłanem i Żertwą ofiarną wyraża się zarówno w obrzędzie eucharystycznym, jak i w całym życiu chrześcijańskim (...)”¹⁰¹⁸, uzdalnia do dawania świadectwa. Benedykt XVI podkreśla również, że z udziału w Eucharystii wynika misja dawania świadectwa. Jest ono środkiem głoszenia Ewangelii „(...)świadectwo aż po dar z samego siebie, aż po męczeństwo, zawsze było uważane w historii Kościoła za szczyt nowego duchowego kultu(...). Również wtedy, gdy nie wymaga się od nas próby męczeństwa, wiemy, że kult Bogu przyjemny domaga się takiej wewnętrznej dyspozycyjności i znajduje realizację w radosnym i pełnym przekonania świadectwie spójnego chrześcijańskiego życia wobec świata, w tych środowiskach, do których Pan (...) posyła”¹⁰¹⁹. Autentyczne świadectwo życia wymaga spójności psychicznej osoby. W działaniu więc należy również uwzględnić destrukcyjną rolę nieświadomych niespójności psychicznych, które wpływają na realizację wartości, jak określa Rulla, ostatecznych i instrumentalnych, życie radami ewangelicznymi¹⁰²⁰.

Do realizacji życia radami ewangelicznymi zobowiązują się zakonnicy trzema ślubami. Dzięki nim „osoba wolna od rzeczy

---

Wrocław 1983, s. 52.

¹⁰¹⁸ B. Mokrzycki, *Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia*, Warszawa 1983, s.669.

¹⁰¹⁹ SAC, 85 ;Badania Rulli wykazały na istnienie podświadomych niespójności, które mają wpływ na rozwój życia duchowego, a w konsekwencji na życie wartościami ostatecznymi oraz instrumentalnymi. W oparciu o te badania Manenti przedstawia niespójności psychiczne a zdolność internalizacji wartości i wpływ niespójności na skuteczność apostołską, A. Manenti, *Powołanie psychologia i łaska*, Kraków 1995, s. 20 – 26.

¹⁰²⁰ L. Rulla, *Depth Psychology and Vocation*, dz. cyt., s. 79 – 81.

materialnych i od siebie jest zdolna dać siebie i dysponować własnymi darami w służbie drugim. Ubóstwo zakonne oddając człowieka Bogu czyni go automatycznie dyspozycyjnym w stosunku do bliźnich, zwłaszcza najbardziej potrzebujących – na wzór Chrystusa: „Dobry pasterz oddaje swoje życie za owce”(J10,11)¹⁰²¹. Konstytucja dogmatyczna o Kościele wprost mówi, że rady ewangeliczne: „przyjęte dobrowolnie przyczyniają się (...) do wolności duchowej”¹⁰²², a więc umożliwiają zakonnikowi dyspozycyjność we wszystkich wymiarach jego życia. *Konstytucje Zgromadzenia* określając dyspozycyjność służebniczek mówią, że „śluby zakonne wymagają (...) postawy ciągle gotowej do oddania wszystkiego, by przez to zachować i udoskonalić tę drogocenną perłę, jaką jest zakonne powołanie, do utracenia wszystkiego, by pozyskać Chrystusa”¹⁰²³. W formacji tej postawy służebniczek bł. E. Bojanowski wykorzystywał nadarzające się sytuacje: „zresztą moje siostry, takie pomniejsze niedogodności, należy ze spokojnem sercem przyjmować, bo wszystko zawsze nie może być tak, jak pragniemy. Poczekajcie trochę, a mam w Bogu nadzieję, że się to dobrze ułoży ku Waszemu zadowoleniu”¹⁰²⁴.

Z postawą wewnętrznej dyspozycyjności nieodzownie związane jest publiczne świadectwo, jakie powinni dawać zakonnicy¹⁰²⁵. Kościół popiera tę formę życia, w której „liczni mężczyźni i niewiasty (...) dokładniej naśladują wyniszczenie Zbawiciela”¹⁰²⁶. Dokonuje się to również w życiu chrześcijan, jak wyraża W. Granat: „nasze wewnętrzne i nadprzyrodzone życie i jego rozwój polega na ciągłym upodobnianiu się do Syna Bożego (...). We Mszy św. zbliżamy się do Chrystusa,

---

¹⁰²¹ Gogola, *Rady ewangeliczne*, Kraków 1999, s. 237 – 238.

¹⁰²² *KK*, 46.

¹⁰²³ *Konstytucje Zgromadzenia*, Luboń 1990, art. 57.

¹⁰²⁴ E. Bojanowski, *List do Sióstr w Borku*, 19 II 1862. w: L. Smółka dz. cyt., s. 269.

¹⁰²⁵ *KPK*, Kan.607, § 3.

¹⁰²⁶ *KK*, 42.

składającego swe życie w duchu miłości dla dobra świata i jeśli chcemy być zgodni z Jego ofiarą, to w naszym życiu powinien przyjść do głosu czynnik poświęcenia dla dobra innych, dochodząc aż do ofiary z życia. Kościół jest przekonany, że msza św. jest tą ofiarą, w której ma swoje źródło męczeństwo¹⁰²⁷. Ta dyspozycyjność stanie się autentyczna, gdy wykorzystuje się także osiągnięcia nauk psychologicznych po to, by uświadamiać sobie wszystkie obszary własnej psychiki, ponieważ, jak mówi Rulla: „nieświadomość i świadoma represja (...) mają wpływ na życie duchowe (...) osoby”¹⁰²⁸. W tym kontekście warto uwzględnić w formacji stwierdzenie E. Fromma „najbardziej uderzającą cechę ludzkich zachowań stanowi olbrzymia siła uczuć i dążeń ujawnianych przez człowieka”¹⁰²⁹.

W sytuacjach trudnych, gdy następuje kumulacja negatywnych uczuć, „aby usunąć lęk i cierpienie, jak mówi J. Koziński, ludzie budują wokół siebie pewien system obronny, który na krótką metę poprawia trudną sytuację. Główną reakcją obronną jest chyba represja, czyli usunięcie ze swej świadomości myśli o upokarzających zdarzeniach i konfliktach, w których nie mogliśmy zachować wierności wobec siebie. Wyparcie ze swej świadomości tych kompromitujących czynów pozwala zachować poczucie godności i wysoką samoocenę”¹⁰³⁰. Mechanizm represji jest odpowiedzialny za kształtowanie się podświadomości. Nawiązując do Rulli, K. Trojan zwraca uwagę na inny rodzaj tłumienia, tzw. represję wtórną polegającą na wyparciu ze świadomości tych treści psychicznych (wcześniej uświadamianych), które są powiązane z tłumionymi impulsami. Proces tłumienia ukazuje, że podświadomość składa się przede wszystkim z treści

---

¹⁰²⁷ W. Granat, dz. cyt., s. 354.

¹⁰²⁸ L. M. Rulla, F. Imoda, J. Ridick, *Antropologia della vocazione cristiana*, Vol. 2, Conferme esistenziali, Casale Monferrato 1986, s. 267.

¹⁰²⁹ E. Fromm, *Niech się stanie człowiek*, Warszawa – Wrocław 1999, s. 44.

¹⁰³⁰ J. Koziński, *O godności człowieka*, Warszawa 1977, s. 29.

konfliktogennych. Jest to tłumienie przeszłych, zwłaszcza negatywnych doświadczeń. To, co było stłumione, nie jest zniszczone. Zrepresjonowane treści trwają w podświadomości, mają wpływ na zachowanie i postawy. Brak uświadomienia sobie tej podświadomej motywacji sprawia, że człowiek pod wpływem nieświadomionego impulsu w sposób automatyczny podejmuje różne działania¹⁰³¹. Mogą więc być to działania, które nie będą świadectwem życia oddanego Bogu. Ponadto mogą utrudniać rozwijanie postawy dyspozycyjności w służbie dla Boga i potrzebujących.

---

¹⁰³¹ K. Trojan, dz. cyt., s. 21 – 22.

ZAKOŃCZENIE

Propozycja Kościoła na trzecie tysiąclecie dla osób konsekrowanych dotyczy odkrycia na nowo Eucharystii jako „centrum życia konsekrowanego¹⁰³²”. Stanowi to dla nich ważne wyzwanie. Realizacja tego zadania domaga się przyjęcia określonego programu i podjęcia eucharystycznej formy życia. Wymaga to zaangażowania się zarówno osób odpowiedzialnych za formację, jak również każdej osoby konsekrowanej indywidualnie. Przeprowadzona analiza teoretyczna jest próbą przedstawienia formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i praktycznych rozwiązań w zakresie jej rozwoju. Wytyczenie dalszego rozwoju proponowanej formacji zakłada ciągłą aktualizację nauczania Kościoła w kontekście formacji postaw eucharystycznych i wskazań Założyciela.

Analiza dokumentów Zgromadzenia dotycząca formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny od założenia w 1850 do ostatniej Kapituły Generalnej 2005 roku doprowadza do wniosku, że była ona realizowana w tym okresie w zróżnicowanym zakresie.

Badania nad dokumentami pod kątem obecności w nich wskazań Założyciela bł. Edmunda Bojanowskiego dotyczących formacji eucharystycznej sióstr, przekazywanych przez niego osobiście,

---

¹⁰³² VC, 95.

pozwalają dojść do wniosku, że uwzględniane one były zwłaszcza w początkowych latach istnienia Zgromadzenia.

Jak wynika z analizy dokumentów Zgromadzenia do Soboru Watykańskiego II, zawierały one w niewielkim zakresie naukę Kościoła o Eucharystii.

Studia nad dokumentami Kościoła dotyczącymi formacji eucharystycznej osób konsekrowanych po Soborze Watykańskim II oraz uwzględniania jej w dokumentach Zgromadzenia wykazują na obecność w nich treści dokumentów soborowych. W odpowiedzi na polecenie Soboru Watykańskiego II Konstytucje Zgromadzenia uwzględniają także powrót do charyzmatu i do duchowości Założyciela. Nie podejmowano jednak na większą skalę stałej systematycznej formacji eucharystycznej na poszczególnych etapach formacji w Zgromadzeniu. Analiza dokumentów wykazała, że obecna była ona w szerszym zakresie zwłaszcza w odpowiedzi na aktualne nauczanie Kościoła.

Wyniki przeprowadzonych badań upoważniają do sformułowania zasadniczego postulatu, jakim jest wprowadzenie stałej systematycznej formacji eucharystycznej w Zgromadzeniu na wszystkich etapach formacyjnych. Zadanie to generuje następujące działania:

- zapoznanie z dokumentami Kościoła dotyczącymi Eucharystii oraz wskazaniem Założyciela;
- wprowadzenie katechezy mistagogicznej;
- wprowadzenie programu formacji postaw eucharystycznej, co wiąże się z koniecznością zapoznawania formatorów i Sióstr z wybranymi zagadnieniami psychologii głębi L. Rulli.

Rozwój teologii Eucharystii wyrażony w dokumentach Kościoła, domaga się w czasie trwania formacji zakonnej tworzenia warunków oraz programów do indywidualnego i wspólnotowego studium tych dokumentów. W zakresie tego działania powinno uwzględniać się

formy, treści stymulujące zainteresowanie, by następował rozwój intelektualny oraz duchowy osoby konsekrowanej.

Katecheza mistagogiczna, która powinna stanowić, jak określa R. Guardini „liturgiczne wychowanie”¹⁰³³, w celu świadomego przeżywania Eucharystii, jako rzeczywistości wyrażonej w znakach, powinna być jednym z ważniejszych elementów formacji eucharystycznej.

W kontekście formacji eucharystycznej osób konsekrowanych, ważnym elementem jest poznawanie siebie, swojej osobowości. Zdobywana wiedza odgrywa znaczącą rolę w formacji postaw. Wydaje się, że integralna koncepcja człowieka w psychologii głębi L. Rulli odwołująca się do teologii, psychologii i filozofii, może wspomagać ten proces.

Włączanie w proces formacji przedstawionych zadań może przyczynić się do rozwoju poszczególnych osób konsekrowanych jak i całej wspólnoty zakonnej.

Praca w pewnej mierze tworzy podstawy do podejmowania proponowanych kierunków badań w kontekście formacji eucharystycznej w pozostałych Zgromadzeniach Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia, a także w innych Zgromadzeniach zakonnych w celu konfrontowania ich ze wskazaniem Kościoła i Założycieli. Ponadto podjęcie praktycznych propozycji formacyjnych przedstawionych w pracy może przyczynić się do lepszego realizowania radykalizmu ewangelicznego i charyzmatu Zgromadzenia. Zintegrowanie teorii i propozycji formacji postaw eucharystycznych może przyczynić się do wzrostu wiedzy, świadomości i wiary w obecność eucharystyczną Chrystusa. Powinno to wpływać na pogłębienie zjednoczenia z Nim i realizację eucharystycznej formy

---

¹⁰³³R. Guardini, *Znaki święte*, Wrocław 1987, s. 18.

życia, niezbędnej do świadomego zaangażowania w misję Chrystusa i Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

1. ŹRÓDŁA

1.1. Dokumenty Kościoła

Benedykt XVI, Encyklika *Deus Caritas est*, Poznań 2005.

Benedykt XVI, Adhortacja, *Sacramentum Caritatis*, Poznań 2007.

Breviarium Fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła, Poznań 1988.

Deklaracja o wolności religijnej, *Dignitatis humanae*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 414 – 426.

Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich, *Nostra aetate*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 334 – 338.

Dekret o działalności misyjnej Kościoła, *Ad gentes divinitus*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 436 – 474.

Dekret o formacji kapłańskiej, *Optatam totius*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 286 – 300.

Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, *Christus Dominus*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968.

Dekret o posłudze i życiu kapłanów, *Presbyterorum ordinis*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968. s. 487 – 517.

Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego, *Perfectae caritatis*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 264 – 275.

Dekret Św. Kongregacji dla spraw zakonnych, 17 XII 1890, w: Przewodnik życia duchowego, Pleszew 1947, s. 161 – 167.

Dekret Św. Kongregacji dla spraw zakonnych, 20 XII 1905, w: Przewodnik życia duchowego, Pleszew 1947, s. 169 – 180.

Eucharystia sakrament nowego życia, Oficjalny dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, red. Komisja Teologiczno – Historyczna Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 2000.

Instrukcja Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Redemptionis Sacramentum* (2004), Poznań 2004.

Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle Odkupienia *Redemptionis donum* (1984), b.m.w. 1984.

Jan Paweł II, Encyklika *Dives in Misericordia* (1980), Warszawa 1981.

Jan Paweł II, Encyklika O Eucharystii w życiu Kościoła, *Ecclesia de Eucharystia* (2003), Wrocław 2003.

Jan Paweł II, Encyklika *Fides et Ratio* (1998), Poznań 1998.

Jan Paweł II, Encyklika, *Redemptor Homonis* (1979), Warszawa 1979.

Jan Paweł II, Encyklika O stałej aktualności posłania misyjnego, *Redemptionis missio* (1990), w: B. Hylla, *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 475 – 478.

Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Dublinie 29 IX 1997, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania*, Lublin 1986, s. 27 – 36.

Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. inauguracyjnej Kongres Eucharystyczny w Fortaleza, w: Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania*, Lublin 1986, s. 87 - 95.

Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie w Karaczi, 16 II 1981, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 96 - 100.

Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Seminarium Duchownym w Venegono, 21.05.1983, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 173 – 178.

Jan Paweł II, Rozważania wygłoszone podczas adoracji Najświętszego Sakramentu na placu przed katedrą w Mediolanie, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 169 - 172.

Jan Paweł II, Przemówienie wygłoszone podczas audiencji generalnej, 08.06.1983, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 200 - 203.

Jan Paweł II, List Apostolski *Dominicae Coenae* (1980), w: Eucharystia w wypowiedziach Papieży, Londyn 1987, s. 97 – 123.

Jan Paweł II, List Apostolski do zakonników i zakonnice Ameryki Łacińskiej na 500 – lecie ewangelizacji Nowego Świata, *Los caminos del Evangelia*, 29 VI 1990, w: B. Hylla, *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 421 – 442.

Jan Paweł II, List Apostolski *Tertio millennio adveniente* (1994), Poznań 1995.

Jan Paweł II, List Apostolski *Mane nobiscum Domine* (2004), Kraków 2004.

Jan Paweł II, List Apostolski *Nuvo Millennio ineunte* (2000), Poznań 2001.

Jan Paweł II, List Apostolski o godności i powołaniu kobiety z okazji Roku Maryjnego, *Mulieris dignitatem* (1988), w: B. Hylla, *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 363 – 367.

Jan Paweł II, Posynodalna Adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie, *Vita consecrata* (1996), Poznań 1996.

Jan Paweł II, Życie konsekrowane kobiet, katecheza, 15 III 1995, w: Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań 1998, s. 88 - 91.

Jan Paweł II, Życie konsekrowane w służbie Kościoła, w: Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań 1998, s. 71 – 74.

Jan Paweł II, Życie wspólne w świetle Ewangelii, katecheza, 14 XII 1994, w: Zakonnicy i Życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań 1998, s.62 – 65.

Jan Paweł II, Homilia z 10 maja 1981, w: Nauka Kościoła o powołaniach duchownych, Gniezno 1995, s. 468.

Jan Paweł II, Wpływ Ducha Świętego na życie konsekrowane, katecheza 22 III 1995, w: Jan Paweł II, Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań, s. 93 – 97.

Jan Paweł II, Świętość pierwszym programem waszego życia, Homilia (2 II 2001) Jan Paweł II, Homilia (2 II 2001), w: „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. Rok XXII nr 4(232)2001, 4 II 2001, s. 40 - 41.

Jan Paweł II, Droga doskonałości, katecheza, 9 XI 1994, w: Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań 1998, s. 37 – 40.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Kongregacja Kultu Bożego i dyscypliny sakramentów, Instrukcja Redempcionis Sacramentum (2004), O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii, Kraków 2004.

Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań 1983.

Kongregacja Edukacji Kościołów Wschodnich, Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Nowe powołania dla nowej Europy, Poznań 1998.

Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Instrukcja Rozpocząć na nowo od Chrystusa. Odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu

(2001), Poznań 2002.

Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja Życie braterskie we wspólnocie (1994), B. Hylla, Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła, Od Vaticanum II da Ripartire da Christo, Kraków 2003, s. 498 - 548.

Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych. Potissimum institutioni (1990), w: B. Hylla, Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła, Od Vaticanum II da Ripartire da Christi, Kraków 2003, s. 369 - 420.

Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Dokument Zakonnicy i promocja ludzka, Optiones evangelicae (1980), B. Hylla, Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II da Ripartire da Christo, 1983, s. 205 – 226.

Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Instrukcja o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej. The renewal of religious life, (1983), w: B. Hylla, Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Christo, Kraków 2003, s. 289 – 315.

Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Dokument: Wymiar kontemplacyjny życia zakonnego, Dimenso contemplativa (1980), w: B. Hylla, Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II da Ripartire da Christo, 1983, s. 227 - 242.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele, Lumen Gentium (1964), w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 105 - 170.

Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym, Gaudium et spes (1965), w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 537 - 620.

Konstytucja o liturgii świętej, Sacrosanctum Consilium (1963), w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, s. 40 - 70.

Leon XIII, Encyklika *Mirae caritatis* (1902), w: *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej XX w.*, Londyn 1987, s. 11- 29.

Mszał rzymski dla diecezji polskich, Poznań 1986, III Modlitwa Eucharystyczna, s. 320 – 327, IV Modlitwa Eucharystyczna s. 327 – 333.

Oreędzie Ojców IX Zwyczajnego Zgromadzenia ogólnego Synodu Biskupów do Ludu Bożego, w: Jan Paweł II, *Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej*, Poznań 1998, s. 109 – 117.

Paweł VI, Adhortacja apostolska na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II, *Evangelica testificatio* (1971), w: *Charyzmat życia zakonnego*, Poznań – Warszawa 1974, s. 233 – 259.

Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym, *Evangelii nuntiandi* (1975), w: B. Hylla, *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s.153 - 154.

Paweł VI, Encyklika *Mysterium fidei* (1965), w: *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej*, Londyn 1987, s. 70 – 88.

Paweł VI, *Motu proprio: Normy i przepisy wykonawcze do dekretów Soboru. Ecclesiae Sanctae* (1966), w: B. Hylla, *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 56 – 65.

Paweł VI, Przemówienie, 23 V 1964, w: *Charyzmat życia zakonnego*, Poznań – Warszawa 1974, s. 81 – 88.

Paweł VI, *Bądźcie serdecznie uśmiechnięte*, przemówienie do zakonnic w katedrze w Bombaju, 2 XII 1964, w: *Charyzmat życia zakonnego*, Warszawa 1974, s. 91.

Pius XII, Encyklika *Mediator Dei* (1947), w: *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej*, Londyn 1987, s. 47 - 66.

Pius XII, Encyklika *Mystici Corporis Chrysti* (1943), Kielce 1945.

Papieska Unia Misyjna, Światło Narodów, (kwartalnik) Sekretariat Krajowy, Skwer Ks. Kard. Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.

Rytuał Rzymski, Obrzęd ślubów zakonnych. Ordo professionis religiosae, w: B. Hylla, Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła, Kraków 2003, s. 105 – 112.

1.2. PISMA BŁ. EDMUNDA BOJANOWSKIEGO

Rękopisy listów i Dziennika bł. Edmunda Bojanowskiego znajdują się w Archiwum Domu Generalnego Sióstr Służebniczek BDNP w Dębicy. Poniższa bibliografia odnosi się do krytycznych wydań pism Błogosławionego.

Bojanowski E., Dziennik, Wrocław 2009.

Bojanowski E., Ochronka Podrzecka 1851 – [1854], w: E. Bojanowski, Dziennik t. IV, Aneks 1, s. 669 – 702, Wrocław 2009,

List E. Bojanowskiego do abp. Leona Przyłuskiego, 13 VI 1858, w: L. Smółka, Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829 – 187, Wrocław 2001, s. 197 – 198.

Bojanowski E., Raport o obecnym stanie zakładu ochronkowego (Służebniczek Boga - Rodzicy) z 13 VI 1858, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 198 – 208.

Pismo E. Bojanowskiego do abpa Przyłuskiego, 8 XII 1855, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 168 - 171.

Bojanowski E., Raport o stanie zakładu ochronkowego (Służebniczek Boga - Rodzicy) od 14 VI 1858 – 14 VI 1860, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 233 – 247.

List E. Bojanowskiego do s. Józefy Borkowskiej, 4 XII 1858, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 214.

List E. Bojanowskiego do kandydatki Jadwigi Głowacz, 24 I 1859, w: Smółka, dz. cyt., t. I, s., 217.

List E. Bojanowskiego do ks. J. Beiserta, 22 I 1861, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 256 – 257.

List E. Bojanowskiego do ks. Jana Koźmiana, 20 VI 1868, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 429 - 430.

List E. Bojanowskiego do niezidentyfikowanej Siostry, bez daty, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 454 - 455.

List E. Bojanowskiego do R. Morawskiej, 19 VIII 1863, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 277- 278.

List E. Bojanowskiego do s. Filomeny Gruszki, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 385 - 386.

List E. Bojanowskiego do s. Karoliny Annuth w Starej Wsi, 27 I 1866, w: L. Smółka dz. cyt., s. 330 - 331.

List E. Bojanowskiego do s. Karoliny Student w Porębie, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 387 - 388.

List E. Bojanowskiego do s. Katarzyny Andrysiak w Bukówcu, 23 V 1868, w: Smółka dz. cyt., t. I, s. 417.

List E. Bojanowskiego do s. Katarzyny Andrysiak w Różnowie 19 III 1869, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 435.

List E. Bojanowskiego do s. Konstancji Chudej w Malińcu, 23 IV 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 334 - 335.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 1 VI 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 379.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 28 IX 1865, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 312.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 6 XII 1865, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 327.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz w Starej Wsi, 14 XI 1866, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 358 – 360.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 4 IV 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 368 – 369.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 3 VI 1868, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 421.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 27 I 1866, w: Smółka dz. cyt., t. I, s. 331 - 333.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 6 VI 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 379.

List E. Bojanowskiego do s. Leony Jankiewicz, 26 VII 1867, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 383 - 384.

List E. Bojanowskiego do s. Marianny Filipiak w Starej Wsi, 5XII 1865, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 324.

List E. Bojanowskiego do s. Marianny Melcer, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 386 – 387.

List E. Bojanowskiego do s. Otylii Wąsik w Porębie, 29 VIII 1867, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 388.

List E. Bojanowskiego do s. Salomei Chmielewskiej w Tarnowie, 25 IV 1868, w: L. Smółka dz. cyt., t. I, s. 410 - 412.

List E. Bojanowskiego do s. Stanisławy Piechulek w Porębie 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 387.

List E. Bojanowskiego do Sióstr Służebniczek w Oporówku 13 VI 1869, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 436 - 437.

List E. Bojanowskiego do Sióstr w Borku, 19 II 1862, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 268 - 269.

List ks. Koźmiana do E. Bojanowskiego, 22 IX 1868, w: Smółka dz. cyt. t. II, s. 670.

List ks. Koźmiana do E. Bojanowskiego 22 IX 1868, w: L. Smółka dz. cyt., t. II, s. 671.

Opinia ks. Gieburowskiego, 23 II 1858. ASL.

Opinia ks. Radzkiego z dnia 31 III 1862, w: List abp. L. Przyłuskiego do E. Bojanowskiego, 10 IV 1862, w: L. Smółka dz. cyt., t. II, s. 382.

1.3. OPRACOWANIA

Baran E., Ideał ascetyczny na podstawie pism Edmunda Bojanowskiego, Warszawa 1987, maszynopis, ASL.

Boguszewska M., Koncepcja życia zakonnego według pism Edmunda Bojanowskiego, Warszawa 1989, ASL.

Brzeziński A., Wspomnienie o św. Edmundzie Bojanowskim fundatorze Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanej, Poznań 1872.

Chociej S., Twórczość literacka i działalność wydawnicza Edmunda Bojanowskiego, w: „Nasza Przeszłość” t. XXVI, Kraków 1967, s. 148 - 218.

Hagiel R., Eucharystia w życiu i pismach Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego, Poznań 1990, s. 36, maszynopis, ASL.

Hoecel R., Osobowość Sióstr Służebniczek NMP w świetle badań psychologicznych a postulaty formacyjne Edmunda Bojanowskiego, Warszawa 1985, maszynopis, ASL.

Jankowiak S., Edmund Bojanowski 1814 – 1871. Życie i działalność, Bibliografia, Grabonóg 1995.

Kornacka M., Edmund Bojanowski 1814 – 1871, w: Nasza Przeszłość XXVI, Kraków 1967.

Kózka D., Modlitwa Liturgiczna w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Niepokalanej Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Poznań 1990, maszynopis, ASL.

Muchowicz Wł., Żywot Edmunda Bojanowskiego Założyciela Ochronek na ziemiach polskich i Zgromadzenia Sióstr Służebniczek B.R.D.N.P., Tarnów 1933.

Niparko R., Edmunda Bojanowskiego system wychowania przedszkolnego, w: *Poznańskie Studia Teologiczne*, t. 7, 1992, s.151 - 179.

Nowak M., Charyzmat i misja Sióstr Służebniczek w myśli pedagogicznej bł. E. Bojanowskiego, w: *Służyć i wychowywać do miłości*, Lublin 2009, s. 137 – 161.

Olejniki Z., Geneza i rozwój konstytucji zakonnych Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia N.M.P., Lublin 1966, maszynopis, ASL.

Podręcznik dla wychowawczyń wszystkich etapów formacyjnych Zgromadzeń Sióstr Służebniczek NMP, red. zespół, Tarnów 1997.

Rehmus J., Edmund Bojanowski, Studium psychograficzne, Lublin 1960, maszynopis, ASL.

Szelegiewicz A., Edmund Bojanowski i jego dzieło, Lublin 1965.

Warzecha W., Ewolucja Konstytucji Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Maryi Panny – Wielkopolskich, w latach 1962 – 1988, Warszawa 2002, ASL.

Wrońska M., Doskonałość zakonna według pism Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego, Lublin 1963, s. 7, maszynopis, ASL.

Zawada M., Ocalić przyszłość bezbronno dobra, Próba odczytanie charyzmatu bł. E Bojanowskiego, Wrocław 2004.

1.4. DOKUMENTY ZGROMADZENIA

Akta XVI Kapituły Generalnej, Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny 1963, Protokoły i Załączniki, ASL.

Akta XVII Kapituły Generalnej Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny z 1969 r. I sesja; Dekret dotyczący Konstytucji, załącznik 24, ASL.

Ankieta – opracowanie, wrzesień 1969, Luboń, ASL.

Ankieta na XIX Kapitułę Generalną, Pleszew 1981, ASL.

Dalbor E., Pismo pochwalne, 18.12.1917, w: Przewodnik duchowy, Poznań 1947, s. 13. ASL.

Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Służebniczki Wielkopolskie, Luboń 1988, ASL.

Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny – Prowincji Polskich- Służebniczki Maryi Wielkopolskie, Luboń 1999, ASL.

Dziennik zajęć w Nowicjacie, Luboń b.r.w., ASL.

Dziennik spotkań Junioratu, Luboń b.r.w., ASL.

Formacja w Aspiracji – program, Pleszew 1988, ASP.

Formacja w Postulacie, Podrzecze 2005, ASL.

Hagiel R., Realizacja ślubu czystości, referat, 1999, ASP.

Hoffmann J., Formacja początkowa w Nowicjacie jako wychowanie do współodpowiedzialności za duchowy stan i rozwój Zgromadzenia, referat, IV Kapituła Prowincjalna w Pleszewie 2005, ASP.

Kąkol M., Życie wspólnotowe, referat, IV Kapituła Prowincjalna w Pleszewie, 2005, ASP.

Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej, Poznań 1919, ASL.

Konstytucje Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny: Pleszewskich, w Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej, 1932, ASL.

Konstytucje Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny mających Dom Macierzysty w Pleszewie w Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Pleszew 1947, ASL.

Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Pleszew 1975, ASL.

Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Pleszew 1981, ASL.

Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Luboń 1990, ASL.

Kornacka M., Komunikat z I Konferencji Generalnej, Luboń 4 - 6 VIII 1986, ASL.

Kornacka M., Komunikat z II Konferencji Generalnej, Luboń 5 – 8 VI 1990, ASL.

Kornacka M., Komunikat z III Konferencji Generalnej, Luboń 16 – 19 VII 1992, ASL.

Księga Zwyczajów Poznańskiego Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Maryi P. Niepokalanie Poczętej, Poznań 1920, ASL.

Malcher A., List pokapitulny , 11 II 1993, ASP.

Materiały formacyjne 2004, Luboń, ASL.

Modlitewnik Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Luboń 2003, ASL.

Normy szczegółowe i Zwyczaje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Pleszew 1975, ASL.

Normy Szczegółowe Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Pleszew 1981.

Ogólny plan zajęć dla Postulatu, ASL.

Olejniki O., List pokapitulny, 8 IX 1999, ASL.

Olejniki O., List, 31 XII 1999, ASL.

Olejniki O., List, 15 IX 2000, ASL.

Olejniki O., List, 18 IV 2001, ASL.

Olejniki O., List, 16VII 2001, ASL.

Olejniki O., Komunikat z Konferencji Generalnej, 12 – 15 VII 2002, ASL.

Olejniki O., List, 4 X 2003, ASL.

Olejniki O., Referat wygłoszony podczas Konferencji Sióstr Przełożonych obu prowincji polskich oraz domów wydzielonych wraz z Zarządem Generalnym i Zarządami Prowincjalnymi, Luboń 7 – XI 2003, ASL.

Olejniki O., List, 29 VI 2004, ASL.

Olejniki O., Słowo wstępne do IV Kapituły Prowincjalnej Prowincji Św. Józefa w Pleszewie 3 – 7 II 2005r, wygłoszone w dniu 3 II 2005, ASP.

Olejniki O., List, 13 VI 2005, ASL.

Olejniki O., List pokapitulny, 15 IX 2005, ASL.

Opracowanie na XVIII Kapitułę Generalną. O zeświecczeniu. Przejawy i środki zaradcze, Pleszew 1975, maszynopis, ASL

Olejniki O., Komunikat z VII Konferencji Generalnej, 1-4 VII 2004, Luboń, ASL.

Plan pracy Junioratu od 1964 do 1990, ASP.

Plan pracy w Postulacie, Podrzecze 2005, ASL.

Plan spotkań formacyjnych we wspólnotach domowych w roku 2003, ASP.

Plan spotkań formacyjnych we wspólnotach domowych w roku 2005, Wprowadzenie, ASP.

Płaczek B., List do abp E. Dalbora, 18 VI 1919, ASL.

Program pracy duchowej Zgromadzenia na rok 1991, ASP.

Program pracy duchowej Zgromadzenia na rok 1991, Rozmyślania II, półrocze 1991, Tajemnica wiary, s. 13 – 14, ASP.

Protokoły zebrań zespołu formacyjnego od 07 IX 1971 – 11 I 2008, ASL.

Protokoły z obrad I Kapituły Prowincjalnej, pleszewskiej Prowincji św. Józefa, 8 – 10 IV 1987, ASP.

Protokół I z IV Kapituły Prowincjalnej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Konstancinie, 16 II 2005.

Protokół z obrad Kapituły Prowincjalnej w Pleszewie 8 IV 1987, ASP.

Przewodnik Życia duchowego, Pleszew 1947, ASL.

Refleksja nad Dekretami XXII Kapituły Generalnej i Zaleceniami Pokapitulnymi, IV Kapituła Prowincjalna w Pleszewie, s. 3, ASP.

Refleksja nad Dekretami XXII Kapituły Generalnej i Zaleceniami Pokapitulnymi, IV Kapituła Prowincjalna w Pleszewie, s. 3, ASP.

Regulamin Sióstr Przełożonych lokalnych/Zbiór uprawnień i obowiązków, Pleszew, maj 1971 w: Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Pleszewie. 14 XI – 30 XI 1969 i 15 IV – 29 IV 1971, nr 5, s. 1 – 26. ASL.

Reguła Zgromadzenia Służebniczek Boga Rodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej, Poznań 1867, ASL.

Rozmyślania na dni odnowienia ducha, II półrocze 1991r., maszynopis, s. 15 – 16, ASL.

Rzasa H., list pokapitulny, 1 V 1999, ASL.

Rzasa H., List, 27 XI 2000, ASP.

Rzasa H., List, 18 XI 2003, ASP.

Rzasa H., List do O. Jana Maciejowskiego OFM, 6 I 2005, ASP.

Statut Formacji, w: Ustawy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny w Pleszewie, opracowane i zatwierdzone przez XVII Kapitułę Generalną, Pleszew 14.11-30.11.1969 i 15.4.-29.4.1971. nr 4, s. 1 – 22.

Szyszka M., Formacja w Nowicjacie, referat, 8 IV 1987, ASP.

Szyszka M., Komunikat z Konferencji Generalnej, 22 – 25 VII 1996, ASL.

Szyszka M., Komunikat z IV Konferencji Generalnej, 22 – 25 VII 1996, ASL.

Szyszka M., Komunikat z V Konferencji Generalnej, Konferencji Generalnej 23 - 26 VII 1998, ASL.

Szyszka M., Ślub czystości, referat wygłoszony podczas IV Kapituły Prowincjalnej w Pleszewie 6 II 2005, Protokół nr 3, s. 1, ASP.

Uchwały XV Kapituły Generalnej 1957, ASL.

Uchwały XVI Kapituły Generalnej 1963, ASL.

Ustawy Służebniczek N. Maryi Panny Niepokalanie Poczętej, Poznań 1902, ASL.

Ważniejsze ustalenia XX Kapituły Generalnej, Luboń 14 – 26 XI 1987, ASL.

Wniosek na XX Kapitułę generalną w Luboniu 9 IV 1987, ASP.

Wniosek nr 4, IV Kapituły Prowincjalnej Prowincji Św. Józefa w Pleszewie, 7 II 2005, ASP.

Wytyczne Wspólnoty Prowincjalnej I Kapituły Prowincjalnej 1987, ASW.

Zbiorek Modlitw dla Zgromadzenia SS. Służebniczek Niepok. Poczęcia Najśw. Maryii Panny, Pleszew 1947, ASL.

Zbiór obowiązujących dekretów XVII Kaituły Generalnej 1969, Dekret Kapituły dotyczący Statutu Formacji, ASL.

Zbiór obowiązujących dekretów XVIII Kapituły Generalnej, Luboń 1975, ASL.

Zbiór obowiązujących dekretów Kapituł Generalnych 1987, ASL.

Zbiór obowiązujących dekretów Kapituł Generalnych 1999, ASL.

Zbiór obowiązujących dekretów Kapituł Generalnych 2005, ASL.

Zestawienie Zwyczajów których trzymają się domy Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia NMP mające dom swój Macierzysty w Pleszewie Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Pleszew 1947, ASL.

Zwyczaje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny Prowincji Polskich, Luboń 1993, ASL.

Zwyczaje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny Prowincji Polskich, Luboń 1999, ASL.

2. LITERATURA POMOCNICZA

Allport G. W., Osobowość i religia, Warszawa 1988.

Allport G. W., Attitudes, w: G. Murchison, Handbook of Social Psychology, Wocester 1935.

Baley S., Wprowadzenie do psychologii społecznej, Warszawa 1959.

Bar J., Droga rad ewangelicznych, Warszawa 1978.

Bar J., O zakonach i osobach świeckich, Warszawa 1968.

Bar J., Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II, Warszawa 1977.

Bartoszek A., Eucharystia jako istotny element duchowego oraz moralnego wymiaru opieki paliatywnej, w: Eucharystia w życiu Kościoła, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 256 - 277 .

Bączkowski F., Prawo kanoniczne, Opole 1958.

Bilczewski J., Eucharystia w świetle najdawniejszych pomników piśmiennych, ikonograficznych, epigraficznych, Kraków 1898.

Biuletyn Komisji do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, 2/1998/99(17), Misterium Eucharystii w życiu osób konsekrowanych.

Cabra P., Życie braterskie, Kraków 2001.

Cencini A., Drzewo życia ku modelowi formacji początkowej i permanentnej, Kraków 2006.

Cencini A., Synowskie uczucia, Droga formacyjna w życiu konsekrowanym, Kraków 2005.

Cencini A., Życie konsekrowane, Warszawa 1996.

Cencini A., Życ w pojednaniu, Kraków 1995.

Cencini A., Manenti A., Psychologia a formacja, Struktura i dynamika, Kraków 2002.

Coste R., Sakrament społeczności braterskiej, w: Eucharystia, Kolekcja 1 Communio, Poznań – Warszawa 1986, s. 340 - 352.

Czerwik S., Celebracja Mszy św. źródłem i szczytem innych form kultu misterium Eucharystii, s. 120, w: red. J.J. Kopeć, Eucharystia Misterium- Ofiara – Kult, Lublin 1997, s. 107 – 123.

Derouville A., O naśladowaniu Najświętszej Maryi Panny, Kraków 1983.

Dudzikowa M., O trudnej sztuce tworzenia samego siebie, Warszawa 1985.

Dyrek, K., Kożuch M., Trojan K., Powołanie, rozeznanie i rozwój, Kraków 1993.

Eliade M., Sacrum, mit, historia, Warszawa 1993.

Encyklopedia chrześcijaństwa, Historia i współczesność 2000 lat nadziei. H. Witczyk, Kielce 2000.

- Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. IV, Warszawa 2005.
- Fąka M., Ziarno wrzucone w ziemię, Wrocław 1988.
- Forycki R., Życie zakonne jako swoisty sposób realizacji życia chrześcijańskiego, w: Powołanie człowieka, Apostolskie posłannictwo Zakonów, Poznań 1987, nr 7, s. 175 – 185.
- Frankl V.E., Homo Patiens, Warszawa 1971.
- Frankl V. E., Man's Search for Meaning, Boston 1992.
- Fromm E., Ihr werdet sein wie Gott, Hamburg 1980.
- Fromm E., Szkice z psychologii religii, Warszawa 1966.
- Fromm E., O sztuce miłości, Poznań 2006.
- Fromm E., Niech się stanie człowiek, Warszawa – Wrocław 1999.
- Gambari E., Życie zakonne po soborze Watykańskim II, Kraków 1998.
- Gerken A., Teologia Eucharystii, Warszawa 1977.
- Giertych W., Sumienie czy superego? w: „W Drodze” 2/162 (1987), s. 3 – 10.
- Gogola J., Rady ewangeliczne. Teologia praktyka, formacja, Kraków 1999.
- Gogola J., Współczesna duchowość a formacja . w: red. M. Kozuch, J. Poznański, Czy dzisiaj można formować bez psychologii? Kraków 2002, s.
- Góralczyk P., Wyzwolenie człowieka z grzechu, s. 13, w: Communio, nr 1(55) rok X 1990, Grzechów odpuszczenie, s. 3 - 21.
- Góralczyk P., Chryścijanin budowniczym pokoju, Communio, nr 5 (53) Rok IX 1989, s. 114 – 126.
- Granat W., Sakramenty święte, cz. I, Sakrament w ogólności - Eucharystia, Lublin 1961.
- Grześkowiak J., Oto wielka tajemnica wiary, Poznań 1987.

Guardini R., Znaki święte, Wrocław 1987.

Guźniczak K., Eucharystyczny aspekt ślubów zakonnych w świetle wybranej literatury teologicznej po Soborze Watykańskim II. Lublin 2005 mps (KUL, praca magisterska).

Hall, C.S., Lindzey. G., Teorie osobowości, Warszawa 1990.

Hansemann G., Wychowanie religijne, Warszawa 1988.

Hube J., O częstej Komunii świętej, Rzym 1855.

Jabłońska – Deptuła E., Skarbek J., W dobie między powstaniem (1832 – 1864) w: red. J. Kłoczowski, Chrześcijaństwo w Polsce, zarys przemian 966 – 1975, Lublin 1992, s. 403 - 455.

Jacyniak A., Płużek Z., Świat ludzkich kryzysów, Kraków 1996.

Jakóbczyk W., Studia nad dziejami Wielkopolski w XIX w. Poznań 1951, t. I.

James W., The Principles of Psychology, 1890.

Janicki J., Obrzędy Liturgii Mszy Świętej, w: red. W. Świerzawski, Msza święta, 216 – 252.

Janiec Z., Formacja eucharystyczna młodzieży, Lublin 1994.

Jankowiak S., Edmund Bojanowski 1814 – 1871 Życie i działalność. Bibliografia, Grabonóg 1995.

Jasianek J., Epikleza. Znaczenie teologiczno- liturgiczne w perspektywie początków dialogu ekumenicznego, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t.1, Poznań, 2007, s. 127 – 139.

Journet K., Msza Święta. Obecność ofiary krzyżowej, Poznań 1959.

Kalinowski W., Rychlicki J., Dogmatyka katolicka, Poznań – Warszawa – Lublin 1967.

Karkosz T., Istotne problemy odnowy metodologicznej traktatu o Eucharystii w połowie XX wieku (praesentia realiter , sacrificium, communio), w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań,

2007, s. 32 – 51.

Kempiak R., Wdzięczność i dziękczynienie w Biblii. Refleksja biblijna, w: *Życie konsekrowane* 6 (62) 2006, s.62 – 77.

Kiernikowski Z., Eucharystia i nowość chrześcijańskiego życia – w: *Liturgia Sacra* 6 (2000), nr 2, s. 255 - 269.

Kluczyński A., Eucharystia: narodziny i śmierć, w: red. K. Michalczak, *Teologia dogmatyczna*, t. 1, Poznań, 2007, s. 140 – 151.

Kłós J., *Eucharystia a lud*, Poznań 1912.

Kotala K., *Kształtowanie postaw eucharystycznych dzieci w świetle pism i działalności Edmunda Bojanowskiego*, Lublin 1990.

Kowalczyk St., *Transcendencja i immanencja człowieka w świecie*, w: *Powołanie człowieka*, (5) *Odpowiedzialni za świat*, Poznań – Warszawa 1982, s. 111 – 126.

Kozielecki J., *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Warszawa 2000.

Kozielecki J., *O godności człowieka*, Warszawa 1977.

Kożuch M., *Chrześcijańska formacja indywidualna*, Kraków 2001.

Krzykawska B., *Eucharystia źródłem życia społecznego osób konsekrowanych w świetle wybranej literatury teologicznej po Soborze Watykańskim II*, Lublin 1996 mps (KUL, praca magisterska).

Krzysteczko H., *Osobowość*, w: J. Makselon, *Psychologia dla teologów*, Kraków 1990, s. 177 – 206.

Kucza G., *Personalistyczny wymiar Eucharystii*, w: *Eucharystia w życiu Kościoła*, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 74 – 83.

Kumor B., *Odrodzenie religijne w zaborze pruskim* w : B. Kumor, Z. Obertyński, *Historia Kościoła w Polsce*, Poznań – Warszawa, 1979.

Kuźniar J., *Książka o Mszy świętej – w poszukiwaniu głębszego uczestnictwa*, Kraków 2003.

Kwiatkowski D., Liturgika. Materiały do ćwiczeń dla studentów teologii, t. II, Poznań 2007.

Lazik M., Wspólnotowy charakter Eucharystii w świetle polskiej literatury teologicznej (1965–1979), Lublin 1980, ASS.

Läpple A., Eucharystia ustanowienie historia uczestnictwo, Kraków 1997.

Liszka P., Charyzmatyczna moc życia zakonnego, Wrocław 1996.

Madeja S., Formacja eucharystyczna we wspólnocie zakonnej, w: Życie konsekrowane 6 (62)2006, s.18 - 28.

Makselon J., Psychologia dla teologów, Kraków 1990.

Makselon J., Psychologiczne aspekty ascezy. w: Asceza chrześcijańska. Materiały z sympozjum. red. ks. J. Machniak, Kraków 1996, s. 25-26.

Manenti A., Powołanie, Psychologia i Łaska, Kraków 1995.

Manenti A., Życie ideałami. Między lękiem a pragnieniem, Kraków 2005.

Manenti A., Życie razem, Kraków 1997.

Marchetti A., Zarys teologii życia duchowego, Kraków 1996.

S. Madeja, Formacja eucharystyczna we wspólnocie zakonnej, w: Życie konsekrowane 6 (62)2006, s.18 - 28.

Margański B., Formacja eucharystyczna w Seminariach Duchownych, w: red. J. Kopeć, Eucharystia Misterium- Ofiara – Kult, Lublin 1997, s. 185 – 195.

Michalczak K., Eucharystia na przestrzeni wieków, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań, 2007, s. 9 – 31.

Miziołek W., Koinonia – przestrzeń chrześcijańskiej duchowości. Eklezjalny charakter życia wewnętrznego, w: red. Krucina, Kultura życia wewnętrznego, Wrocław 1983, s. 89 - 105.

Mokrzycki B., Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia, Warszawa 1983.

Nadolski B., Eucharystyczna obecność szczytem obecności Jezusa Chrystusa w Liturgii Kościoła, red. J.J. Kopeć, Eucharystia Misterium-Ofiara – Kult, Lublin 1997, s. 124 – 135.

Nadolski B., Liturgika, IV Eucharystia, Poznań 1992.

Nastał L. Uwierzyłam miłości, Stara Wieś 2000.

Nauka Soboru Watykańskiego II w zarysie, Poznań 1975

Nęcek R., Eucharystia wyrazem solidarności w nauczaniu społecznym Kościoła w: Życie konsekrowane 6 (62) 2006, s. 98 - 106.

Niklewska W., Żeńskie Zgromadzenia zakonne w Polsce 1939 – 1947, Służebniczki Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny (Pleszew), Lublin 1985.

Nossol A., Chrystocentyzm życia wewnętrznego, w: red. J.Krucina, Kultura życia wewnętrznego, Wrocław 1983, s. 37 – 57.

Nowak M., Podstawy pedagogiki otwartej, Lublin 1999, s. 287.

Obuchowski K., Przez galaktykę potrzeb. Psychologia dążeń ludzkich. Poznań 1995.

Olszewski D., Okres wzrastającego ucisku i głębokich przemian społecznych(1864 -1914), w: red. J. Kłoczowski, Chryścijaństwo w Polsce. Zarys przemian 966 – 1979, Lublin 1992, s. 457 - 506.

Ozorowski E., Eucharystia w nauce i praktyce kościoła katolickiego, Poznań 1990.

Paszek K., Wpływ sakramentu pokuty i Eucharystii na formację dojrzałej osobowości w świetle dobranej polskiej literatury teologiczno-psychologicznej, Lublin 1996, maszynopis, ASS.

Paszkowska T., Chrystoformizacja, w: Leksykon duchowości katolickiej, red. ks. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002.

Pietkiewicz J., Konsekracja zakonnic realizowana w życiu codziennym, w: Powołanie człowieka, nr.7, Apostolskie posłannictwo Zakonów, Poznań 1987, s. 333 – 390.

Prężyna W., Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka, Lublin 1981.

Pryszmont J., Nawrócenie drogą do życia z wiary, w: *Communio*, 3 (45), Rok VIII 1988, s. 90 - 101.

Przetacznik – Gierowska M., Włodarski Z., Psychologia wychowawcza, cz. 2, Warszawa 1998.

Pyc M., Znaki trynitarnej bliskości. Teologalny wymiar sakramentów świętych, Poznań 2007.

Pyc. M., Teologalny wymiar Eucharystii, w: red. K. Michalczak, *Teologia dogmatyczna*, t.1, Poznań, 2007, s. 52 – 70.

Rak R., Eucharystia w życiu chrześcijańskim, Studium teologiczno – pastoralne o integralnym rozumieniu i pełnym przeżywaniu Eucharystii, Katowice 1984.

Rak R., Wychowanie do życia eucharystycznego, w: W. Świerzawski, *Msza Święta*, Kraków 1993, s. 131 – 157.

Rak R., Wychowanie Eucharystyczne w diecezji Katowickiej, Lublin 1974.

Ratzinger J., *Einführung in das Christentum*, München 1968.

Rulla L. M., *Depth Psychology and Vocation, a Psycho – social Perspective*, Roma 1971.

Rulla L., *Anthropology of the Christian Vocation, Vol. I Interdisciplinary Bases*, Roma 1986.

Rulla L. M., Imoda F, RidickJ., *Antropologia della vocazione cristiana. Vol. 2. Conferme esistenziali*. Casale Monferrato 1986.

Rulla L. M., Grazia e realizzazione di sè, w: *Antropologia della vocazione cristiana Vol. 3, Aspetti interpersonali*, praca zbiorowa pod red. L. Rulli, Bologna, 1997 b, s. 227 - 493.

Rusiecki M., Eucharystia w katechezie, w: *Eucharystia w życiu Kościoła*, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 206 – 241.

Rybicki S. R., Apostolskie powołanie zgromadzeń zakonnych, w: Powołanie człowieka nr 4, Powołanie do Apostolstwa, Poznań 1975, s. 157 – 188.

Sales M., Sakrament jedności, w: Eucharystia, Kolekcja 1 Communio, Poznań – Warszawa 1986, s. 383 – 389.

Schnackenburg R., Nachfolge Christi – heute, Freiburg 1987.

Schaefer T., De Religiosis ad Normam Codicis Juris Canonici, Roma 1947.

Schulz von Thun, F. Sztuka rozmawiania, Kraków 2001.

Siek S., Struktura osobowości, Warszawa 1986.

Skorowski H., Wiara a etos chrześcijańska, w: Communio, 3 (45) Rok VIII 1988, s.73 – 89.

Słomka W., Eucharystia źródłem solidarności w: Eucharystia – miłość i dziękczynienie, Lublin 1992, praca zbiorowa red. W. Słomka, A. J. Nowak., Homo meditans IX, s. 109- 121.

Słomka W., Eucharystyczny rys duchowości kapłańskiej w: Eucharystia – miłość i dziękczynienie, Lublin 1992, praca zbiorowa red. W. Słomka, A.J. Nowak., Homo meditans IX, s. 192 - 203.

Soiński J., Postawy związane z ideałem franciszkańskim i poczucie ich zmiany w czasie formacji początkowej, Roczniki Teologiczne, t. L, zeszyt 5 – 2003, s.167-186.

Soiński J., Potrzeby psychiczne u alumnów franciszkańskich, Roczniki Teologiczne, t. II, zeszyt 5 – 2005, s. 143 - 164.

Sommerfeld L., Wspomnienia z Bojanowa, Poznań 1946,ASK

Sroka J., Obrzęd Komunii, w: Msza święta, red W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 296 – 297.

Stein E., Kobieta jej zadania w dziedzinie natury i łaski, Tczew – Pelplin 1999.

Stein E., Wychowanie eucharystyczne, Wykład wygłoszony 14 VII 1930 w Spirze podczas Kongresu Eucharystycznego z okazji jubileuszu 900-lecia katedry, w: I. Adamska, W zadziwieniu Eucharystią, Borne – Sulinowo 2004, s. 239 - 243.

Szafrańska A., Surdut czy rewerenda, Warszawa 1999.

Świerzawski W., Eucharystia Chrystusa i Kościoła, Kraków 1983.

Świerzawski W., Misterium Christi, Msza Święta, Kraków 1975.

Świerzawski W., Poznaj chrześcijaninie godność swoją, Wrocław 1982, Świerzawski, Kraków 1993, s. 216 – 252.

Szafrański A., Liturgia i jej znaczenie wychowawcze, Lublin, 1958.

Szewczyk W., Potrzeba i sens ascezy samowychowawczej, w: Chrześcijańska duchowość. W nurcie zagadnień posoborowych, t. 14, Warszawa 1981, s. 150 – 195.

Trojan K., Potrzeby psychiczne i wartości oraz ich implikacje religijne, Kraków 1999.

Witkowiak, Propedeutyka Teologii Katolickiej, Poznań – Warszawa Lublin 1960.

Wierusz – Kowalski J., Chrześcijaństwo, Warszawa 1988.

Wojtczak A., Eucharystyczny wymiar wyobraźni miłosierdzia, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań, 2007, s. 84 – 106.

Wojtyła K., Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne, Lublin 2000.

Wrońska M., Życiorysy Sióstr Służebniczek Maryi Wielkopolskich zmarłych w opinii świętości, Pleszew 2009, ASL.

Zieliński Z., Kościół Katolicki w Wielkim Księstwie Poznańskim w latach 1848 – 1865, Lublin 1973.

Żynel A., Psychologiczne aspekty formacji zakonnej, w: Powołanie człowieka, nr 7, Apostolskie posłannictwo Zakonów, Poznań 1987, s. 391 – 434.

Życie Konsekrowane 6(62)2006, Euchrystyczny wymiar życia konsekrowanego.

ANEKS

Propozycj programu formacji postaw eucharystycznych.

Forma tabelaryczna

POSTULAT

Lp.	Cel ogólny: formacja postaw euchary- stycznych	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągnięcia celów
		Postulantka zapoznaje się :	Postulantka :	
1.	Dziękowanie „(...) niech będą dzięki Opatrzności Bożej za ten dar nieoczekiwany !”. bł. E. Bojanowski	PI, 42. VC, 95. SAC, 79. KKK, 1358, 1360. MND, 2004, 26. VC, 2. Jan Paweł II, Rozważania wygłoszone podczas adoracji Najświętszego Sakramentu na placu przed katedrą w Mediolanie, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 171.	- rozumie greckie znaczenie słowa „eucharystia” - zna naukę Kościoła o Eucharystii jako dziękczynieniu - umie wyjaśnić rolę Eucharystii w etycznym kształtowaniu relacji człowieka do Boga i do wspólnoty	- wykład - studium indywidualne - warsztaty w grupach - plansza
		E. Bojanowski, List do niezidentyfikowanej Siostry, bez daty, w: L. Smółka, dz. cyt. s. 455.	- rozumie słowa Bł. Założyciela E. Bojanowskiego, które zachęcają do dziękowania za łaskę powołania - poznaje kontekst wypowiedzi bł. Założyciela z treści całego listu - uświadamia sobie, że Założyciel poleca wyrażać wdzięczność miłością Boga i czynieniem dobrych uczynków	- studium indywidualne - dyskusja

		Konstytucje Zgromadzenia 1990, art. 64. Konstytucje Zgromadzenia, Luboń 1990, art. 13.	- zna 13 artykuł Konstytucji Zgromadzenia - rozumie istotę Mszy św.: wie, że uczestniczy w ofierze Chrystusa i uwielbia Boga oraz dziękuje Mu za otrzymane dary	- studium indywidualne - dzielenie się doświadczeniem w grupach
		W. Granat, Sakramenty święte, cz. I, Sakrament w ogólności - Eucharystia, Lublin 1961, s. 363. J. Grześkowiak, Oto wielka tajemnica wiary, Poznań 1987, s. 126. J. Kuźniar, Książka o Mszy świętej – w poszukiwaniu głębszego uczestnictwa, Kraków 2003, R. Kempiak, Wdzięczność i dziękczynienie w Biblii. Refleksja biblijna, „Życie konsekrowane”, 6 (62) 2006, s. 71. I. Adamska, W zadziwieniu Eucharystią, Borne – Sulinowo 2004, s. 39. A. Bartoszek, Eucharystia jako istotny element duchowego oraz moralnego wymiaru opieki paliatywnej, w : Eucharystia w życiu Kościoła, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 257.	- zapoznaje się z teologią Eucharystii - wymienia formy wyrażania wdzięczności - rozumie, że wdzięczność jest wyrazem dojrzałości, ponieważ uświadamia wielopłaszczyznową zależność w relacjach z innymi	- wykład - studium indywidualne - warsztaty w grupach - osobie z grupy opowiada sytuacje, w których ktoś jej podziękował i następnie wysłuchuje podobnej wypowiedzi od tej osoby (bez komentarza).

		<p>A. Cencini, A. Manenti, Psychologia a formacja, Kraków 2002, s. 55-61, 87. G. W. Allport, Osobowość i religia, Warszawa 1988, s. 77. K. Trojan, Potrzeby psychiczne i wartości oraz ich implikacje religijne, Kraków 1999, s. 60-61.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje ze zrozumieniem treści psychologii głębi L. Rullii dotyczących pamięci emocjonalnej - rozumie, że istnieje w człowieku pamięć emocjonalna, która odgrywa ważną rolę w interpretacji aktualnej rzeczywistości i ma wpływ na kształtowanie się postaw emocjonalnych - rozumie, że w swoich reakcjach uwarunkowana jest pamięcią uczuciową i w nawet fragmentarycznie podobnych sytuacjach może powtarzać te samą reakcję - rozumie, że pamięć emocjonalna generuje ocenę emocjonalną - wie, że w dokonywaniu wyborów konieczna jest ocena racjonalna - dokonuje refleksji dotyczącej sytuacji pozytywnych, które ułatwiają wyrażanie wdzięczności osobie znaczącej w grupie i tych, które utrudniają jej wyrażenie - w świetle tekstów biblijnych analizuje swoją postawę wdzięczności wobec Boga i drugiego człowieka: Łk 17, 11- 19. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - warsztaty w grupach - interpretacja plastyczna: sytuacje, w których wyrażało się wdzięczność oraz te, w których brakowało wdzięczności Bogu i ludziom - „hymn wdzięczności” Bogu za otrzymane dary układany przez postulantki i „pieśń podziękowań” osobom za otrzymane od nich dobro - „wiersz” dla tych, którym nie potrafi podziękować
--	--	---	--	--

POSTULAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Postulantka zapoznaje się:	Postulantka:	
2.	<p>Miłość bezinteresowna</p> <p>„Trzeba ofiarować samego siebie tym wszystkim którzy nas potrzebują” . bł.E.Bojanowski</p>	<p>KKK, 355, KDK, 24 VC, 104. MD, 21. MND, 28. DC, 14. Nowe powołania dla nowej Europy, Dokument końcowy Kongresu poświęconego powołaniom do Kapłaństwa i Życia Konsekrowanego w Europie, Rzym, 5 – 10 V 1997. p.36 b. Jan Paweł II, Mulieris Dignitatem, 21. Paweł VI, Bądźcie serdecznie uśmiechnięte, do zakonnic w katedrze w Bombaju, 2 XII 1964, w: Charyzmat życia zakonnego, Warszawa 1974, s. 91. A. Wojtczak, Eucharystyczny wymiar wyobraźni miłosierdzia, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań, 2007, s. 84 – 106.</p>	<p>- wie, że z aktu stwórczego człowieka wynika konsekwencja realizacji jego istnienia przez dar bezinteresowny z siebie samego - z podanych tekstów wybiera treści ukazujące wyjątkowe miejsce człowieka w akcie stwórczym Boga - wymienia charakterystyczne elementy określające miłość bezinteresowną - rozumie, że życie konsekrowane wyraża się przez życie całkowicie oddane Bogu i Kościołowi – wskazuje na bezinteresowny dar osoby - uświadamia sobie, że taka miłość jest możliwa wówczas, gdy nastąpi osobiste zjednoczenie z Bogiem - wie, że fundamentem miłości bliźniego jest miłość Boga, a Eucharystia jest miejscem, w którym Bóg obdarza miłością przez ofiarę</p>	<p>- studium indywidualne - warsztaty w grupach - dyskusja na temat sytuacji egzystencjalnych, w których obecna jest miłość bezinteresowna</p>

			<p>Chrystusa Odczytuje Eucharystię jako znak nowego sensu życia, które staje się darem jak dar Chrystusa z Siebie</p>	
		<p>E. Bojanowski, List do S. Salomei Chmielewskiej, 25 IV 1868, w: Smołka, dz. cyt., t. I, s. 410; E. Bojanowski, List do s. Leony Jankiewicz, 3 VI 1868, w: L. Smołka, dz. cyt., t. I, s. 422 – 423. I Reg. § 47, § 48.</p>	<p>- zna wskazania bł. Założyciela zapisane w Regule, dotyczące bezinteresownej pracy i służby chorym oraz listy w których opisywał różne sytuacje bezinteresownej służby sióstr - analizuje treści I Reg. § 47, § 48. Korzysta z opracowań - W. Wrońska, Życiorysy Sióstr Służebniczek Maryi Wielko-polskich zmarłych w opinii świętości, ASL i wspomnienia o zmarłych siostrach zamieszczone w biuletynie Zgromadzenia Nasze Życie dla Niepokalanej - rozumie znaczenie służby potrzebującym w kontekście charyzmatu Zgromadzenia</p>	<p>- warsztaty problemowe - prezentacja multimedialna i dyskusja: zdjęcia, filmy o pracy i modlitwie służebniczek; filmy DVD i video dotyczące różnych osób zaangażowanych z bezinteresowną miłością w służbie ubogich, potrzebujących np. Matka Teresa z Kalkuty, O. Bezym, TUCUM, itp.</p>

		<p>L. Rulla, Grazia e realizzazione di sè, w: Antropologia della vocazione cristiana, Vol. III, Aspetti interpersonali, Bologna, 1997, s. 364.</p> <p>L. Rulla, Antropology of the Christian Vocation. Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, s. 135.; K. Trojan, dz. cyt., s. 84 – 89, s. 26 – 28; Por. S. Siek, Struktura osobowości, Warszawa 1986, s. 125 – 214.</p> <p>M. Kozuch, Chrześcijańska formacja indywidualna , Kraków, 2001, s. 328.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, że w realizacji wartości można posługiwać się autotranscendencją egocentryczną, filantropijną i teocentryczną - wie, że potrzeba doznawania opieki może utrudniać realizację eucharystycznej postawy miłości bezinteresownej - rozumie wpływ różnych potrzeb psychicznych i sfery podświadomej na działanie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - stadium indywidualne - dyskusja
--	--	--	---	--

POSTULAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Postulantka zapoznaje się:	Postulantka:	
3.	<p>Przeżywanie powołania do świętości</p> <p>„Pracuj duszą, miłując Boga nade wszystko ... pracuj myślą, trzymając ją nieoderwaną od krzyża Chrystusowego” bł. E. Bojanowski</p>	<p>VC, 35. KK, 39 – 42. Por. VC. 38. ET, 39. SC, 64. RNCH, 26, 82.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że powszechne powołanie do świętości wynika z nakazu Chrystusa i jest zadaniem dla każdego od przyjęcia chrztu św. - rozumie, że osoba zakonna realizuje to powołanie na drodze rad ewangelicznych - wie że w Eucharystii dokonuje się upodobnienie do Chrystusa - podejmuje refleksję nad treściami wskazanych dokumentów Kościoła - wymienia środki i praktyki uzdalniające do przyjęcia powołania do świętości na drodze rad ewangelicznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - rozmowa kierowana
		Reg. §6.	- potrafi zinterpretować zalecenie Bł. O. Założyciela w kontekście eucharystycznej postawy powołania do świętości	- studium indywidualne

	.Konstytucje, 1990, art.6. Konstytucje, 1990, art.23	- uzasadnia wspomagającą rolę rad ewangelicznych w dążeniu do zjednoczenia z Chrystusem - rozumie znaczenie zjednoczenia z Chrystusem podczas Eucharystii - analizuje sens znaków zawartych w obrzędach podczas sprawowania Eucharystii, by z Chrystusem współofiarować siebie Bogu	- katecheza mistagogiczna - warsztaty problemowe
	E. Gambari, Życie zakonne po Soborze Watykańskim II, Kraków 1998, s. 152; por. P. Liszka, Charyzma tyczna moc życia zakonnego, Wrocław 1996, s. 88 – 91; E. Gambari, Życie zakonne po Soborze Watykańskim II, dz. cyt., s. 154; A. Manenti, Powołanie psychologia i łaska, Kraków 1995, s. 87 – 88; A. Jacyniak, Z. Płużek, Świat ludzkich kryzysów, Kraków 1996, s. 133; G. Allport, Osobowość i religia, Warszawa 1988, s. 77. Pomocą może być: R. Guardini, Znaki święte, Wrocław 1987; Kongregacja Kultu Bożego i dyscypliny sakramentów, Instrukcja Redempionis Sacramentum, o zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii, Kraków 2004. E. Ozorowski, Eucharystia w nauce praktyce kościoła katolickiego, Poznań, 1990, s. 360. A. Szafrńska, Surdut czy rewerenda.	- wie, że do realizacji tej postawy konieczne jest poznanie siebie, swoich niespójności i akceptacja ich oraz ciągła konfrontacja z wartościami ewangelicznymi - rozumie, że powinien być to dynamiczny proces transcendencji siebie. - uświadamia sobie, że powinna dojrzeć do osobistej odpowiedzi na płaszczyźnie woli i decyzji oraz ukierunkowanie działań w celu realizowania tego zadania, które ontycznie związane jest z egzystencją każdego człowieka, a zwłaszcza osoby konsekrowanej	- studium indywidualne - dyskusja

POSTULAT				
Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Postulantka zapoznaje się:	Postulantka:	
4.	<p>Wiara</p> <p>„(...)kto wszystko porzuci i za Panem Jezusem idzie, ten nie zginie i na tym nie straci, bo owszem wszędzie będzie bezpieczny i wszystko posiada, służąc temu, który jest Panem wszystkiego”.</p> <p>Bł. E. Bojanowski</p>	<p>RNCH, 23. ET, 48. List o tajemnicy i kulcie Eucharystii „Dominicae coenae”, 1980, w: Eucharystia – wypowiedzi, dz. cyt., s. 106. Nowe powołania dla nowej Europy, n. 12 b. SAC, 33, 73. MND, 18. A. Derouville, O naśladowaniu Najświętszej Maryi Panny, Kraków 1983. Bilczewski J., Eucharystia w świetle najdawniejszych pomników piśmiennych, ikonograficznych, epigraficznych, Kraków 1898. K. Michalczak, Eucharystia na przestrzeni wieków, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań, 2007, s. 9 – 31.</p>	<p>- wie, że wiara jest podstawą do przyjęcia prawd wiary i życia duchowego chrześcijanina - analizuje postawę wiary Maryi i dokumenty Kościoła na temat wiary - wie, że wyznawanie wiary jest szczególnym zadaniem, zarazem jego świadectwem - rozumie, że obecność Chrystusa realizuje się w sakramentach i w spotkaniu z ubogim i potrzebującym - rozumie znaczenie wyznania wiary podczas Eucharystii - uświadamia sobie, że wiara jest Łaską</p>	<p>- studium indywidualne - dyskusja - wykład konwersatoryjny o stylach w sztuce sakralnej jako wyrazie wiary wielu pokoleń</p>

		E. Bojanowski, List do s. Filomeny Gruszki, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 386.	- z wypowiedzi bł. O. Założyciela odczytuje sens wysiłków walki duchowej z wiarą w perspektywie eschatologicznej radości	- studium indywidualne
		Konstytucje Zgromadzenia 1990, art. 7.	- rozumie znaczenie przyjmowania wydarzeń w świetle wiary – historycznych i aktualnych	- dzielenie się doświadczeniem życiowym: w parach opowiadanie jedna drugiej, bez komentarza, o wydarzeniach z osobistego życia, które wzmocniły jej wiarę
		W. Świerzawski, Poznaj chrześcijaninie godność twoją, Wrocław 1982, s. 252. B. Mokrzycki, Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia, Warszawa 1983, s. 627. E. Fromm, Niech się stanie człowiek, Warszawa – Wrocław 1999, s. 171, s. 163. R. Rak, Wychowanie do życia Eucharystycznego, s. 132, w: Msza święta, red. W. Świerzawskiego, Kraków 1993, s. 131 – 156; por. Pius XII, Mediator Dei, w: Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej, Londyn 1987, s. 60 – 61. J. Ratzinger, Zur Lage des Glaubens, München 1985, s. 130. B. Margański, Formacja eucharystyczna w Seminariach Duchownych, s. 187, w: red. J.	- rozumie, że potrzeba psychiczna przeciwdziałania trudnościom może wspomagać wyznawanie wiary i przeżywanie życia w dynamice wzrastania w wierności wyznawanym wartościom - kształtuje w sobie poczucie „sacrum”, by właściwie uczestniczyć we Mszy św. - zaznajomienie się z opisem psychicznej potrzeby przeciwdziałania wg. L. Rulli - zwraca uwagę na potrzebę psychiczną przeciwdziałania, czyli wytrwałego dążenia do przezwyciężania trudności	- wykład konwersatoryjny - warsztaty problemowe

		<p>Kopeć, Eucharystia Misterium- Ofiara – Kult, Lublin 1997. G. W. Allport, Osobowość i religia, Warszawa 1988, s. 78 – 79. K. Trojan, dz. cyt., s. 71; Szczególnie: M. Kozuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 331-332.</p>	<p>- świadomie podejmuje działanie, zwłaszcza gdy pojawia się w niej „nie chce mi się”</p>	
--	--	--	--	--

POSTULAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywana osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Postulantka zapoznaje się :	Postulantka:	
5.	<p>Nawrócenie</p> <p>„Ten sam Bóg , co z mułu ziemi daje wychodzić czystym kwiatom, ten i duszom z grzechowych upadków daje się podnieść” bł. E. Bojanowski</p>	<p>SAC, 20; DC, 14; KKK, 920, Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Dublinie 29.09. 1997, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 32. KDK, 54; DWCH, 1; DFK, 11. RH, 20.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że nawracanie się wpisane jest w zadanie wynikające z przyjęcia Chrztu św. - rozumie, że jest to dzieło Ducha św. i współpracy człowieka - wie także, że przebaczenie grzechów lekkich dokonuje się także podczas Eucharystii - rozumie, że w Eucharystii wyraża się jedność w Kościele - wie, że wspólnoty zakonne powinny praktykować ascezę - ma świadomość własnej grzeszności - rozumie znaczenie praktykowania ascezy, która potrzebna jest do codziennego nawracania się -umie przeprowadzać codzienny rachunek sumienia 	<ul style="list-style-type: none"> - studium indywidualne - dyskusja z osobą prowadzącą

	<p>W. Świerzawski, Eucharystia...dz. cyt., s. 207, 209, 210.</p> <p>M. Pyc, Znaki trynitarniej bliskości, Teologalny wymiar sakramentów Świętych, Poznań 2007, s. 147.</p> <p>Szczególnie: por. L. Rulla, Depth Psychology and Vocation, a Psycho – social Perspective, Rome 1971, s. 70; A. Cencini, A. Manenti, Psychologia a formacja , dz. cyt., s. 320 – 321.</p> <p>S. Madeja, Formacja eucharystyczna we wspólnocie zakonnej, w: Życie konsekrowane , 6 (62) 2006, s. 20.</p> <p>VC, 35.</p> <p>H. Skorowski, Wiara a etos chrześcijańska, Communio, 3(45), Rok VIII 1988, s. 82; J. Pryszmont, Nawrócenie drogą do życia z wiary, w: Communio, 3 (45) Rok VIII 1988, s 99; K. Trojan, dz. cyt., s. 56-59.</p>	<p>- wie, że na ocenę czynów może mieć wpływ ocena emocjonalna lub racjonalna</p> <p>- rozumie pojęcie oceny racjonalnej i emocjonalnej</p> <p>- umie rozpoznawać reakcje i decyzje podejmowane pod wpływem oceny racjonalnej i emocjonalnej</p> <p>- analizuje swoje decyzje i określa, które podejmowała pod wpływem oceny racjonalnej, a które pod wpływem oceny emocjonalnej</p>	<p>- wykład konwersatoryjny</p> <p>- dyskusja</p>
--	---	--	---

POSTULAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Postulantka zapoznaje się :	Postulantka:	
6.	Przebaczenie „Boże! udziel tylko świętego błogosławieństwa ludziom dobrej woli, a cuda Miłosierdzia Twego zakwitną jak wonne lilie pomiędzy cierniami” bł. E. Bojanowski	RNCH, 26. MND, 21; Jan Paweł II, List Apostolski, Nuvo Millennio ineunte, Poznań 2001, 43.	- wie, że to Bóg uzdalnia człowieka do przebaczenia - rozumie, że udział w Eucharystii wymaga pojednania i przebaczenia - wie, że Eucharystia jest pomocą do przebaczenia - rozumie, że Eucharystia tworzy „duchowość wspólnotową”, którą cechują uczucia wzajemnego otwarcia, przywiązania, zrozumienia i przebaczenia	- indywidualne studium - dzielenie się doświadczeniem o przebaczeniu we własnym życiu
		E. Bojanowski, List do s. Leony Jankiewicz , 27 I 1866, w: Smółka dz. cyt., s. 331.	- rozumie, że wskazania O. Założyciela odnoszą się do wyrozumiałości na zaistniałe w relacjach sytuacje konfliktowe, by mogło dokonać się przebaczenie	- dyskusja oparta na fragmentach listu
		Dyrektorium Zgromadzenia, p. 36. Konstytucje Zgromadzenia, Luboń 1999, art. 87.	- rozumie, że wspólnota, która okazuje przebaczenie, może wspierać osobę we	- dzielenie się doświadczeniem

			wzrastaniu w tej w postawie - praktykuje przepraszanie się w miesięcznym dniu odnowienia ducha i przed spowiedzią św.	życiowym
		<p>P. Góralczyk, Wyzwolenie człowieka z grzechu, w: Communio, Nr. 1(55) rok X 1990 , Grzechów odpuszczenie, s. 4, 13.</p> <p>Z. Kiernikowski, Eucharystia i nowość chrześcijańskiego życia, w: Liturgia Sacra, 6 (2000), nr 2, s. 267.</p> <p>K. Dyrek, M. Kożuch, K. Trojan, Powołanie, rozeznanie i rozwój, Kraków 1993, s. 46.</p> <p>Nowe powołania dla nowej Europy, p.37b.; A. Cencini, Życ w pojednaniu, Kraków 1995, s. 84.</p> <p>K. Trojan, dz. cyt. s. 70.</p> <p>Por. S. Siek, Struktura osobowości, Warszawa, 1986, s.145.; A. Cencini, Życ w pojednaniu, Kraków 1995, s. 89 – 90. M. Kożuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 327.</p> <p>A. Manenti, Powołanie, Psychologia, Łaska, Kraków 1995, s. 102. E.</p> <p>J. Janicki, Obrzędy Liturgii Mszy Świętej, w: Msza święta, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 225.</p> <p>J. Sroka, Obrzęd Komunii, w: Msza święta, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 296 – 297.</p> <p>Z. Kiernikowski, dz. cyt., s. 269.</p>	<p>- rozumie, że potrzeba agresji może wyrażać brak przebaczenia sobie lub innym</p> <p>- wie, że przebaczenie zawiera w sobie uznanie wyrządzonej krzywdy i poszukiwanie dialogu na płaszczyźnie wolitywno - racjonalnej</p> <p>- rozpoznaje w swoim życiu bolesne doświadczenia i analizuje je</p> <p>- praktykuje przebaczenie</p> <p>- zapoznaje się z historią i teologią aktu pokutnego , modlitwy końcowej oraz Znaku pokoju</p> <p>- opisuje i kontempluje obraz Rembrandta Powrót Syna marnotrawnego (Google Wikipedia)</p>	<p>- studium indywidualne</p> <p>- dyskusja kierowana</p>

POSTULAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Postulantka zapoznaje się :	Postulantka:	
7.	<p>Radość</p> <p>„Ale stoi przede mną na stoliku krzyż, stoi i biała figura Najśw. Panny, do nich się ucieknę i w modlitwie będę szukał pociechy. Niedawno zapisałem dni radosne i doznane pociechy, czyliżbym i dzisiejszego dnia nie miał przyjąć z pogodzeniem się Woli Bożej, choć smutny i ciężki”.</p> <p>Bł. E. Bojanowski</p>	<p>J 16, 20; J, 15, 11; J, 16, 24; J 17, 13; Rz 14, 17; Gal 5, 22; 1J 1, 3- 4; 2J 11, 12.</p> <p>ET, 29, 30, 39.</p> <p>ŻBW, 14, 28.</p> <p>Eucharystia sakrament nowego życia, Oficjalny dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, red. Komisja Teologiczno – Historyczna Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 2000, s. 184.</p> <p>RH, 20.</p> <p>Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie w Karaczi, 16.02.1981, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 100.</p> <p>ET, 55.</p> <p>P. Cabra, Życie braterskie, Kraków 2001, s .57.</p> <p>S. Leonia Nastał Uwierzyłam miłości, Stara Wieś 2000</p>	<p>- wie, że chrześcijańska radość na swój fundament w zjednoczeni z Bogiem i w realizacji Jego woli</p> <p>- rozumie, że radość jest sprawdzianem realizacji miłości bliźniego</p> <p>- wie, że radość połączona z troska o drugiego człowieka stanowi element rozwijający życie modlitwy</p> <p>- rozumie, że Chrystus jest źródłem radości</p>	<p>- Lectio divina – dzielenie się Słowem Bożym</p> <p>- wspólna medytacja - lektura – przykład s. Leonia Nastał Uwierzyłam miłości, Stara Wieś 2000</p> <p>- dyskusja</p>

		Konstytucje Zgromadzenia 1990, art. 61. Konstytucje Zgromadzenia 1990, art. 122.	- wie, że radość rodzi się również z doświadczenia cierpienia dla Chrystusa - rozumie, że autentyczna radość jest wyrazem umiłowania swojego powołania, a także świadectwem dla innych - stara się zewnętrznie wyrażać radość	- dyskusja o roli radości w życiu wspólnotowym
		W. Granat, dz. cyt., s. 405. K. Trojan, dz. cyt., s. 70; M. Kożuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 330 - 331.	- wie, że potrzeba unikania urazu psychicznego może uniemożliwiać formację eucharystycznej postawy radości - zapoznaje się z treścią dotyczącą psychicznej potrzeby unikania urazu psychicznego - dystansuje się do sądów innych	- wykład konwersatoryjny - ćwiczenia - dzielenie się życiem (zna 10 zasad)

NOWICJAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra nowicjuszka zapoznaje się :	Siostra nowicjuszka	
9	<p>Adoracja</p> <p>„Módlmy się i pracujmy, a Opatrzność Boża, jak nie zapomina o biednych ptaszętach, tak i o nas pamiętać będzie”.</p> <p>Bł. E. Bojanowski</p>	<p>DC, 5. MND, 18. Jan Paweł II, Życie konsekrowane w służbie Kościoła, w: Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań 1998, s. 71 – 74. SAC, 66, 67. Paweł VI, Mysterium fidei, w: Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej, Londyn 1987, s. 85; Instrukcja Redemptionis Sacramentum, Poznań 2004, s. 135. T. Karkosz, metodologicznej traktatu o Eucharystii w połowie XX wieku(praesentia Istotne problemy odnowy realiter , sacrificium, communio), w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań, 2007, s. 32 – 51. D. Kwiatkowski, Liturgika. Materiały do ćwiczeń</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że jest wyrazem wiary w obecność Chrystusa w postaciach eucharystycznych - rozumie, że jedną z form kultu eucharystycznego jest adoracja - wie, że jest ona przedłużeniem celebracji eucharystycznej - rozumie, że konieczna adoracja jest wyznaniem wiary i znakiem miłości okazanej Bogu - rozumie, że uzdalnia ona do komunikacji interpersonalnej - przyjmuje postawę adoracji wobec Chrystusa - stosuje pomoce podczas adoracji: modlitewnik, różaniec 	<ul style="list-style-type: none"> - indywidualne opracowanie adoracji - wspólnotowa praktyka adoracji

		dla studentów teologii, Poznań 2007, t. II, s. 239 – 270.		
		Konstytucje Zgromadzenia, 1990, art.74 Dyrektorium Zgromadzenia, 1990, p. 40.	- wie, że adoracja jest środkiem do zdobywania siły do ofiarnego życia - praktykuje adorację przynajmniej 15 min. dziennie	- dzielenie się życiem
		W. Bomba, Kult Eucharystii poza Msz świętą, w: red. W. Świerzawski, Msza święta, Kraków 1993, s. 339. S. Czerwik, Celebracja Mszy św. źródłem i szczytem innych form kultu misterium Eucharystii, w: red. J. Kopeć, Eucharystia Misterium- Ofiara – Kult, Lublin 1997, s. 120. R. Rak, Wychowanie eucharystyczne, w: Msza Święta, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 152. A. Cencini, Drzewo życia ku modelowi formacji początkowej i permanentnej, Kraków 2006, s. 78. A. Manenti, Życ razem, Kraków 1997, s. 82 – 83. Tamże, s. 83 Tamże, s. 113 – 115. M. Kożuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001 s., 332. K. Dyrek, M. Kożuch, K. Trojan, Powołanie, rozeznanie i rozwój, Kraków, 1993, s. 26.	- wie, co oznacza pojęcie, potrzeba relacji - rozumie, że potrzeba relacji może prowadzić do zaspokajania swoich potrzeb	- wykład konwersatoryjny - dyskusja

NOWICJAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra nowicjuszka zapoznaje się :	Siostra nowicjuszka :	
10.	<p>Dzielenie się z innymi dobrami materialnymi i duchowymi</p> <p>„Rzeczy stworzonych o tyle należy używać, o ile one dopomagają nam do prawdziwego służenia Bogu”. Bł. E. Bojanowski</p>	<p>KDK, 69 OWMR, 49. SAC, 88. PC, 8. Jan Paweł II, List apostolski do zakonników i zakonnic Ameryki Łacińskiej na 500 lecie ewangelizacji Nowego Świata, Los Caminos del Evangelio, 25. RNCH, 16 MND, 22.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że używający dóbr powinien zadbać o to, aby przynosiły one korzyść także innym - wie, że symboliczne przyniesienie do ołtarza darów wody i wina wyrażają postawę dzielenia się z potrzebującymi - wie, że podczas Eucharystii w Modlitwie Powszechnej wierni wyrażają swoją troskę o duchowe i materialne potrzeby innych - rozumie, że dzielenie się wymaga postawy autotranscendencji - zapoznaje się z treścią historyczną i teologiczną 	<ul style="list-style-type: none"> - studium indywidualne - wspólne przygotowanie Modlitwy Powszechnej na Eucharystię

			ofiarowania darów podczas Mszy św. oraz Modlitwy powszechnej	
		Konstytucje Zgromadzenia, Luboń 1990, art. 43, 36.	- rozumie, że do istoty życia zakonnego należy działalność apostołska i dobroczynna - wie, że ważna jest dyspozycyjność w dzieleniu się z innymi, która dotyczy także dziedziny intelektualnej, uczuciowej i duchowej - dzieli się tym, co posiada	- dyskusja - dzielenie się doświadczeniem
		J. Janicki, Liturgia słowa, w: red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 239, 247. W. Granat, dz. cyt., s. 371. Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. inauguracyjnej Kongres Eucharystyczny w Fortaleza, w: Jan Paweł II, Podniosę kielich zbawienia. O Eucharystii Modlitwy – Homilie – Rozważania, Lublin 1986, s. 92. L. Rulla, Anthropology of the Christian Vocation, Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, s. 465 – 467. K. Trojan, dz. cyt., s. 70.	- wie, że potrzeba ponizania się uniemożliwia autotranscendencję i możliwość dzielenia się z innymi - umie opisać cechy, które wyrażają potrzebę ponizania się	- wykład konwersatoryjny - dyskusja

NOWICJAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra nowicjuszka zapoznaje się :	Siostra nowicjuszka :	
11.	<p>Przemiana życia i odnowienie mentalności „Choćbyś na siłach upadała, nie daj się zachwiać w wierności Twojej. Nie szukaj zapłaty na ziemi, nie pracuj dla siebie, ale dla Boga i dla bliźnich”. Bł. E. Bojanowski</p>	<p>SAC, 7, 77, 79, 80, 92. VC, 65. ET, 30 – 41.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, że udział w Eucharystii zobowiązuje do przemiany sposobu życia i myślenia - wie, że owoce Eucharystii mogą być osiągnięte ex opere operantis, co wymaga zaangażowania uczestniczących - wie, że chrześcijanin naśladowując Chrystusa przyswaja sobie sposób Jego myślenia - uświadamia sobie, że proces ten wymaga autotranscendencji 	<ul style="list-style-type: none"> - studium indywidualne - wykład konwersatoryjny

	<p>E. Bojanowski, List do s. Marianny Melcer, 2VIII 1867, w: Smółka, dz.cyt., s. 386 – 387. Dz, 5 IV 1853. Dz, 28 I 1859. A. Nossol, Chrystocentyzm życia wewnętrznego , w: red. J. Krucina, Kultura życia wewnętrznego, Wrocław 1983, s. 53.</p>	<p>- wie, że bł. O. Założyciel również podkreślał, że w zjednoczeniu z Chrystusem chodzi o upodobnienie się do Niego - rozumie że odnowienie mentalności wyraża się w radykalnym ofiarowaniu się, w „byciu dla innych”</p>	<p>- dyskusja kierowana</p>
	<p>Konstytucje Zgromadzenia, Luboń, 1990, art. 10. Święta Teresa od Jezusa, Dzieła, Kraków 1997, s. 5 – 111.</p>	<p>- rozumie, że Konstytucje Zgromadzenia stopniową przemianę w Chrystusa warunkują zjednoczeniem własnej woli z wolą Bożą</p>	<p>- dyskusja w grupie - dzielenie się życiem</p>
	<p>W. Świerzawski, Poznaj chrześcijaninie swoją godność, Wrocław 1982, s. 268. W. Granat, dz. cyt., s. 371; J. Ratzinger Einführung In das Christentum, München 1968, 205 – 207. A. Nossol, Chrystocentyzm życia wewnętrznego , w: red. J. Krucina, Kultura życia wewnętrznego, Wrocław 1983, s. 51, 53. L. Rulla, Antropology of the Christian Vocation, dz. cyt., s. 465 – 467. K. Trojan, dz. cyt., s. 71; K. Dyrek, M. Kozuch, K. Trojan, Powołanie, rozeznanie i rozwój, Kraków 1993, s. 25 – 26. M. Kozuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 335. A. Cencini, A. Manenti, Psychologia a formacja.</p>	<p>- wie, że psychiczna potrzeba porządku może utrudniać wprowadzanie nowych jakości w istniejącej już strukturze myślenia i działania - umie wyjaśnić dynamikę tej potrzeby</p>	<p>- studium indywidualne - dyskusja</p>

		Struktura i dynamika, Kraków 2002, s. 74. Rulla, K. Trojan, dz. cyt., s. 44. E. Ozorowski, Eucharystia w nauce i praktyce kościoła katolickiego, Poznań 1990, s. 232.		
--	--	--	--	--

NOWICJAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra nowicjuszka zapoznaje się :	Siostra nowicjuszka :	
12.	<p>Całkowite oddanie się Chrystusowi</p> <p>„Przeto wszelką miłość do Boga odnosić i w miłości Bożej poświęcać się mają”. Bł. E. Bojanowski</p>	<p>KK, 44; KPK, Kan. 607 §1.; PC, 1, 5. VC, 72. Rytuał Rzymski, Obrzęd ślubów zakonnych, 1970, 6. RNCH, 5, 23. SAC, 81 Jan Paweł II, List apostolski o godności i powołaniu kobiety z okazji Roku Maryjnego 15 VIII 1988 r.; Mulieris dignitatem, n. 20. Jan Paweł II, Droga doskonałości, katecheza 9 XI 1994, 5, w: Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań 1998.</p>	<p>- wie, że postawa całkowitego oddania się Chrystusowi wyraża się przez złożenie ślubów i podjęcie życia radami ewangelicznymi - rozumie, że konsekwencją jest oddanie się na własność Bogu - wie, że w tej postawie realizuje również swoją naturalną predyspozycję bezinteresownego daru z siebie - zna eklezjalny wymiar konsekracji - przez profesję rad ewangelicznych, osoba wiąże się z Kościołem - rozumie, że fundamentem oddania się Chrystusowi jest miłość - w codziennej Msz św. oddaje się Bogu</p>	<p>- studium indywidualne - dyskusja</p>

	<p>E. Bojanowski, List do kandydatki Jadwigi Głowacz , 24 I 1859, w: Smółka, dz. cyt., t. I, s. 217.</p> <p>E. Bojanowski, List do S. Marianny Melcer, 29 VIII 1867, w: Smółka, dz. cyt., t. I, s. 386 – 387.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że O. Założyciel wskazywał, aby oddawać się Bogu przez modlitwę i codzienne prace - wie, że wskazywał na Komunię św. jako miejsce szczególnego zjednoczenia z Chrystusem 	<ul style="list-style-type: none"> - wspólna analiza treści listu
	<p>Konstytucje Zgromadzenia, 1990, art. 55.</p> <p>Konstytucje, 1990, art. 6, 24, 31, 33.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, że ograniczenia wynikające z realizacji rad ewangelicznych są nieodzownym środkiem zdobywania wolności, aby całkowicie oddać się Chrystusowi - umie poznawać siebie – swoją historię życia - akceptuje siebie - praktykuje ascezę - korzysta z kierownictwa duchowego i częstej spowiedzi - aktywnie uczestniczy w codziennej Mszy św. 	<ul style="list-style-type: none"> - dyskusja - dzielenie się życiem
	<p>K. Trojan, dz. cyt., s. 102, 104..</p> <p>J. Koziński, Koncepcje psychologiczne człowieka, Warszawa 2000, s. 220.</p> <p>J. Gogola, Rady ewangeliczne, Kraków 1999, s. 118-119, 123-125</p> <p>E. Stein, Kobieta jej zadanie według natury i łaski, Tczew – Pelplin 1999, s. 21.</p> <p>L. Rulla, Depth psychology and vocation, a Psycho – social Perspective, Roma 1971, s. 35 –</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że trzy komponenty działania ludzkiego: poznawczy, wolitywny i uczuciowy odgrywają znaczącą rolę w realizacji całkowitego oddania się Chrystusowi - rozumie, że wybór Chrystusa wymaga decyzji prowadzącej do autotranscendencji, do podjęcia wyrzeczenia 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - dyskusja - dzielenie się życiem

		<p>43. Por: E. Stein, Wychowanie eucharystyczne, wykład wygłoszony w Spirze podczas Kongresu Eucharystycznego z okazji jubileuszu 900-lecia katedry, w: I. Adamska, W zadziwieniu Eucharystią, Borne – Sulinowo 2004, s. 241. J. Grześkowiak, Oto wielka tajemnica wiary, Poznań 1987, s. 193.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że powtarzane zachowania prowadzą do powstawania postaw - umie dokonywać refleksji nad motywacjami w podejmowaniu różnych decyzji w życiu - analizuje swoje decyzje w podejmowaniu go dla Chrystusa 	
--	--	---	--	--

NOWICJAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra nowicjuszka zapoznaje się :	Siostra nowicjuszka :	
13.	<p>Jedność</p> <p>„Bądźcie też więc zawsze między sobą, jako jedno święte rodzeństwo” bł. E. Bojanowski</p>	<p>Dz. Ap. 4, 32 – 37. PC, 15. KL, 10. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Instrukcja o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej, The renewal of religious life 1983, 18. OP, 24. RH, 20, 26. Jan Paweł II, List Apostolski Los Caminos del Evangelio, w: B. Hylla, dz. cyt., 16. Benedykt XVI, Encyklika Deus Caritas est, 14. Jan Paweł II, Życie wspólne w świetle Ewangelii, katecheza, 14 XII 1994, w: dz. cyt., s. 62 – 65. VC, 42. MND, 21.</p>	<p>- wymienia elementy, które tworzą jedność we wspólnocie - wie, że jedność we wspólnocie stanowi świadectwo przynależność do Chrystusa i gwarantuje skuteczność działań apostołskich - wie, że ze Słowa Bożego i Eucharystii wynika zadanie jedności we wspólnocie - rozumie, że charyzmat Założyciela jest podstawą komunii w Chrystusie, który jest fundamentem jedności - wie, że Komunia św. jest uczną braterską, która jednoczy z Chrystusem i między sobą i prowadzi do wzajemnej troski o siebie</p>	<p>- dyskusja - dzielenie się Słowem Bożym - dzielenie się doświadczeniem życia</p>

	E. Bojanowski, List do s. Leony Jankiewicz, 1. VI. 1867, w: L. Smółka dz.cyt. s. 379. Dz. 3 XI 1855.	- rozumie, że O. Założyciel wskazuje na Chrystusa jako fundament jedności we wspólnocie	- studium indywidualne - dzielenie się życiem
	Konstytucje Zgromadzenia 1990, art. 82.	- poznaje w Konstytucjach, że fundamentem jedności we wspólnocie jest chrzest, łaska powołania zakonnego oraz codzienna Eucharystia	- dyskusja kierowana
	R. Rak, Wychowanie eucharystyczne, w: Msza Święta, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 144. L. Rulla, Depth Psychology and Vocation, dz. cyt., s. 150. K. Trojan, s. 127-128. L. Rulla, Antropology of the Christian Vocation, dz. cyt., s. 359.	- wie, że spójności i niespójności psychiczne oraz ich mechanizmy mogą rozbijać wewnętrzną jedność człowieka - rozumie, że nieświadome dynamizmy, mają wpływ na wolność człowieka w jego autotranscendencji teocentrycznej, do której ze swej natury jest powołany	- wykład konwersatoryjny - dyskusja

NOWICJAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra nowicjuszka zapoznaje się :	Siostra nowicjuszka :	
14.	<p>Radykalizm</p> <p>„Im doskonalszą kto posiada prostotę ducha, tym łatwiej zrozumie sens największych trudności , bo światło do zrozumienia ich z góry odbierze”. bł. E. Bojanowski</p>	<p>VC, 18. RNCH, 18, 26. Nowe powołania dla nowej Europy, Dokument końcowy Kongresu poświęconego powołaniom do Kapłaństwa i Życia Konsekwowanego w Europie 1998, 11c, 36a. SAC, 72, 81. KDK, 10. Jan Paweł II, Homilia z 10 maja 1981, w: Nauka Kościoła o powołaniach duchownych, Gniezno 1995, s. 468.</p>	<p>-wie, że życie konsekrowane stanowi radykalną formę życia Ewangelią - rozumie, że wymaga ona zdecydowanej woli całkowitego upodobnienia się do Chrystusa w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie - rozumie, że radykalizm oznacza otwieranie się na autotranscendencję, czyli na życie wartościami ewangelicznymi, które wymagają postawy gotowej do ciągłej przemiany - wie, że niedzielna Eucharystia wnosi radykalną nowość życia - rozumie, na czym polega radykalna nowość życia</p>	<p>- studium indywidualne - dyskusja - dzielenie się życiem</p>

		E. Bojanowski, List. do s. Leony Jankiewicz , 4 V 1867, w : L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 368 – 369.	- zauważa, że O. Założyciel podkreśla autotranscendencję w podejmowaniu trudnych obowiązków, by osiągnąć chwałę wieczną	- dyskusja kierowana
		K. Trojan, dz. cyt., s. 111, 128. P. Liszka, Charyzmatyczna moc życia zakonnego, Wrocław 1996, s. 64. Rulla, Antropology of the Christian Vocation. Vol. I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, 238 – 239. V. Frankl, Homo Patiens, Warszawa 1971, s. 147.	- wie, że każdy człowiek otwarty jest na autotranscendencję i ze względu na swoje ograniczenia wynikające z natury nie może jej realizować, dlatego zwraca się do Boga o pomoc - zapoznaje się z psychologią głębi Rulli w tym aspekcie	- wykład konwersatoryjny

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
15.	<p>Czynienie wszystkiego na chwałę Bożą</p> <p>„Oby łaska Boża dopomogła usiłowaniom naszym ku pomnożeniu Jego chwały świętej”. bł. E. Bojanowski</p>	<p>PC, 1; KK, 40 KL, 7 SAC, 79.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że wzorem zakonnika jest Chrystus - rozumie, że przez posłuszeństwo woli Boga oznacza również działanie na Jego chwałę - pogłębia teologię Eucharystii o celu Mszy św. wg podanej literatury - wie, że najdoskonalszym kultem jest Eucharystia, gdzie Bóg otrzymuje doskonałą chwałę - wie, że podczas wypowiedzianej doksologii: Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie... , Bóg otrzymuje chwałę i uwielbienie - wie, że w sztuce sakralnej i w malarstwie kolor złoty wyraża bóstwo i chwałę Boga - analizuje treść Ikony Rublowa Trójca 	<ul style="list-style-type: none"> - studium indywidualne - wspólna adoracja Ikony - dzielenie się życiem

			<p>Święta</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapoznaje się z historią i teologią doksologii - świadomie wypowiada doksologię podczas Eucharystii 	
		<p>E. Bojanowski, List do s. Otylii Wąsik, 29 VIII 1867, w: L. Smółka dz. cyt., s. 388</p> <p>E. Bojanowski, List do s. Karoliny Annuth , 27 I 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 330 – 331.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie słowa O. Założyciela, że na chwałę Bożą wzrastają w doskonałości i miłości do Boga 	<ul style="list-style-type: none"> - wspólna medytacja hasła Zgromadzenia – Na większą chwałę Bożą i cześć Niepokalanej Dziewicy - dyskusja w grupie
		<p>Konstytucje Zgromadzenia, Luboń 1990, art. 16.</p> <p>Por. M. Kornacka, dz. cyt., s. 1 – 96.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie zapis w Konstytucjach dotyczący głównego celu Zgromadzenia – chwała Trójcy Przenajświętszej 	<ul style="list-style-type: none"> - indywidualne studium - dyskusja w grupie
		<p>L. Rulla, Antropology of the Chrystian Vocation, vol I, Interdisciplinary Bases, Rome 1986, s. 313.</p> <p>M. Kożuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 329 – 330.</p> <p>K. Trojan, dz. cyt., s. 73.</p> <p>J. Pietkiewicz, Konsekracja zakonnicy realizowana w życiu codziennym, w: Powołanie człowieka, Apostolskie posłannictwo Zakonów, nr 7, Poznań 1987, s. 354.</p> <p>W. Granat, Sakramenty Święte, cz. I, Sakramenty w ogólności Eucharystia, Lublin 1961, s. 361 – 362.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że postawa popisu lub ekshibicjonizmu koncentruje człowieka na samym sobie, utrudniając życie wartościami ewangelicznymi - poznaje dynamikę tej potrzeby - w oparciu o poznane jej elementy analizuje swoje zalety i wady - przedstawia te zdolności, których nie rozwinęła 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - dzielenie się doświadczeniem życiowym

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
16.	<p>Eucharystyczne kryterium oceny tego, co spotyka chrześcijanina „Miłosierdzie Boskie na wszystkim, co nas tylko dotyka na ziemi, miłosierdzie Boskie we wszystkich darach i stratach, miłosierdzie Jego , gdy nam używa dóbr doczesnych, miłosierdzie, gdy nam onych odmawia, miłosierdzie, gdy nam łączy wyciska lub one nam ociera”. Bł. E. Bojanowski</p>	<p>SAC,78. MND, 25. Tamże. RNCH, 39. D. Kwiatkowski, Liturgia. Materiały do ćwiczeń dla studentów teologii, t. II, Poznań 2007, s. 13 – 48.</p>	<p>- potrafi wyjaśnić, co oznacza postawa eucharystycznego kryterium oceny tego, co spotyka chrześcijanina - wie, na czym polega eucharystyczna forma chrześcijańskiej egzystencji - wie, jakie formy osobistego zaangażowania powinna podejmować, aby taka egzystencja umożliwiła dawanie autentycznego świadectwa - poznaje kulturę narodów i krajów, w których pracują siostry służebniczki: Białoruś, Kazachstan, Rzym, Szwecja</p>	<p>- dyskusja - prezentacja w dowolnej formie kultury narodów i krajów, w których pracują siostry służebniczki</p>

		<p>E. Bojanowski, List do s. Leony Jankiewicz w Starej Wsi, 4 IV 1867, w: L. Smółka, dz. cyt. s. 368 – 369; M. Kornacka, dz. cyt. s. 120 – 139 R. Hagiel, Eucharystia w życiu i pismach Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego, Poznań 1990, s. 36. ASL. R. Hagiel, Eucharystia w życiu i pismach Sługi Bożego Edmunda Bojanowskiego, dz. cyt., s. 43.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna życie religijne O. Założyciela - wie, że częsta Komunia św. uzdalniała go do innego sposobu wartościowania rzeczywistości - zna wypowiedzi O. Założyciela, który wskazuje na nadzieję w Miłosierdzie Boże 	<ul style="list-style-type: none"> - studium indywidualne - dyskusja
		<p>L. Rulla, Depth Psychology and Vocation, dz. cyt., s. 39. K. Trojan, dz. cyt., s. 103; J. Koziński, Koncepcje psychologiczne człowieka, Warszawa 1997, s. 203 – 205.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że wartości, które człowiek przyjmuje, wytyczają mu kierunek w życiu - rozumie, że ważną jest świadoma decyzja w dokonywaniu wyboru - wie, że każda świadoma decyzja, w której zrezygnowano z realizacji wartości, powinna prowadzić do zobiektywizowania własnej hierarchii wartości - rozumie poznawczy komponent w działaniu ludzkim - analizuje swój stan wiedzy na temat wybieranej wartości i motywacji w dokonywaniu jej wyboru 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - dzielenie się życiem

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
17.	<p>Komunia braterska</p> <p>„Miłość siostrzana, która jest związką sług Chrystusowych, jak najstaranniej zachowana być powinna.; jedna drugą w usługach uprzedzać, do tej miłości dopomagać, ciężary jedna drugiej znosząc, wspólnie w tej miłości chrześcijańskiej do doskonałości dążyć</p>	<p>PC, 15; KPK, kan. 602. ŻBW, 10. VC, 42. ŻBW, 14, 24, 54, 55, 57 RNCH, 26, 29 MND, 21. RNCH, 29. Jan Paweł II, List Apostolski Novo Millennio Ineunte, 43.</p>	<p>- wie, że w powołaniu człowieka w akcie stwórczym Boga zawiera się wezwanie do zjednoczenia z Bogiem i z innymi, czyli do powszechnego braterstwa - wie, że życie zakonne posiada ten fundament natury chrześcijańskiej wspólnoty - rozumie, że życie zakonne jest znakiem komunii w Kościele, jako środka w realizacji zadania nowej ewangelizacji w świecie - wie, że z komunii z Chrystusem eucharystycznym wszyscy otrzymują zdolność do tworzenia komunii braterskiej - wie, czym jest duchowość komunii - rozumie istotę zgromadzenia</p>	<p>- wykład konwersatoryjny - dyskusja - dzielenie się życiem</p>

<p>będą. Albowiem o ile tę miłość wzajemną między sobą zachowają, o tyle Jezus miłością swoją między nimi zamieszka”. Bł. E. Bojanowski</p>			<p>liturgicznego w wymiarze historycznym i podziału funkcji w zgromadzeniu liturgicznym</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje sytuacje, w których otrzymywała pociechę, zainteresowanie, współczucie - przystępuje do Komunii św. z tą świadomością, że Chrystus uzdalnia ją do tworzenia braterskiej komunii 	
		<p>E. Bojanowski, List do Sióstr w Borku, 19 II 1862, w: L. Smółka, dz. cyt. s. 269. E. Bojanowski, List do s. Konstancji Chudej , 23 IV 1866, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 334.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że bł. O. Założyciel wskazywał na Boga jako fundament jedności - wie, że również pochwalał serdeczne relacje między siostrami - analizuje swoje znajomości i przyjaźnie - analizuje swoją zdolność do przyjaźni 	<ul style="list-style-type: none"> - dzielenie się życiem
		<p>Konstytucje Zgromadzenia, Luboń 1990 art.101. Konstytucje Zgromadzenia 1990, art. 88.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie istotę komunii z Chrystusem i między siostrami - wie, że ofiarna miłość wobec drugiego człowieka rodzi komunię braterską - wykorzystuje sytuacje dnia codziennego, aby pomagać innym - kieruje słowa serdeczne do osób, u których zauważa zmęczenie - kieruje słowa pochwały 	<ul style="list-style-type: none"> - dyskusja - dzielenie się życiem

		<p>R. Coste, Sakrament społeczności braterskiej, w: Eucharystia , Kolekcja 1 Communio, Poznań – Warszawa 1986, s. 347.</p> <p>L. Rulla, Anthropology of the Cristian Vocation, dz. cyt., s. 465 – 467. T. Sinka, Podział funkcji w zgromadzeniu liturgicznym, w: Msza święta, red. W. Świerzawski, Kraków 1993, dz. cyt., s. 170 – 191.</p>	<p>- wie, że potrzeba doznawania wsparcia i opieki może wyrażać się w dążeniu do zaspokajania własnych potrzeb uczuciowych przez szukanie zainteresowania, opieki, w pragnieniu bycia kochanym, pocieszanym, prowadzonym przez inne osoby</p>	<p>- dyskusja kierowana</p>
--	--	---	---	-----------------------------

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
18.	Ofiara „Miłość wielkie rzeczy czyni ...”. bł. E. Bojanowski	K.K, 11; K.L, 48. Dekret o posłudze i życiu kapłańskim, p. 5. ET, 48. Mszał rzymski dla diecezji polskich, Poznań 1986, III Modlitwa Eucharystyczna, s.320 – 327, IV Modlitwa Eucharystyczna s. 327 – 333. PC, 1, 14. RD, 10. PI, 36, 37. VC, 103. PI, 38.	- wie, że każda Msza św. jest uobeczeniem ofiary Chrystusa - wie, że uczestniczący w Eucharystii składają Bogu w ofierze Chrystusa i wraz z Nim ofiarują siebie - wie, że Eucharystia uzdalnia do ofiarowania swojego życia z Chrystusem- wie, że ofiarowanie siebie gwarantuje skuteczność apostołską - analizuje treść III i IV Modlitwy eucharystycznej – Mszał Rzymski	- studium własne - dyskusja - kontemplacja obrazu A. Chmielowskiego Ecce Homo
		E. Bojanowskiego, List do niezidentyfikowanej Siostry, bez daty, w: L. Smółka, dz. cyt., s. 454. I Reg, 21, 22; Dz. 3 V 1869; 29 IV 1867;	- wie, że bł. O. Założyciel również zachęcał do wyrzeczenia i ofiary, wskazując na wartości duchowe jako cel nadziei i wszystkich działań - zna wskazania zawarte w Regule dotyczące form ascezy: praktykowanie	- studium własne - dyskusja - dzielenie się życiem

			<p>milczenia, cierpliwości i unikania narzekania</p> <p>- analizuje sytuacje, w których narzeka, i opisuje na co i na kogo narzeka</p>	
		Konstytucje Zgromadzenia, 1990, art. 57.	<p>- rozumie, że przez ślub posłuszeństwa składa sobie Bogu w ofierze</p> <p>- wie, że powinna dbać o wewnętrzną dyspozycyjność do oddawania wszystkiego</p>	<p>- studium własne</p> <p>- dyskusja</p>
		<p>S. Cichy, Teologia Eucharystii, w: red. W. Świerzawski, Msza Święta, Kraków 1993, s. 72.</p> <p>R. Rak, Wychowanie do życia eucharystycznego, dz. cyt., s. 142.</p> <p>E. Stein, Kobieta jej zadania w dziedzinie natury i łaski, Tczew – Pelplin, 1999, s. 25; por.:</p> <p>J. Grześkowiak, Oto wielka tajemnica wiary, Poznań 1987, s. 191 – 192.</p> <p>Jan Paweł II, Życie konsekrowane, katecheza, 15. 03. 1995, s. 89, w: Zakonnicy i życie konsekrowane, dz. cyt., s. 88 – 91.</p> <p>R. Forycki, Życie zakonne jako swoisty sposób realizacji życia chrześcijańskiego, w: Powołanie człowieka, nr 7, Apostolskie posłannictwo Zakonów, Poznań 1987, s. 179.</p> <p>E. Baran, Ideał ascetyczny na podstawie pism Edmunda Bojanowskiego, Warszawa 1987, maszynopis, ASL.</p> <p>J. Rehmus, Edmund Bojanowski, Studium</p>	<p>- wie, że wyrzeczenie należy do istoty powołania chrześcijańskiego, a w szczególny sposób odnosi się to do osób zakonnych</p> <p>- rozumie, że predyspozycje do składania ofiary znajdują uzasadnienie w uczuciowości kobiety</p> <p>- wie, że potrzeba unikania urazu fizycznego może utrudniać wzrastanie w postawie ofiary</p> <p>- zapoznaje się z teorią Rulli dotyczącą potrzeby unikania urazu fizycznego</p>	<p>- wykład konwersatoryjny</p> <p>- dyskusja</p>

	<p>psychograficzne, Lublin 1960, s. 100, maszynopis, ASL.</p> <p>W. E. Frankl, Homo Patiens, Warszawa 1971, s. 82.</p> <p>M. Rusiecki, Eucharystia w katechezie, w: Eucharystia w życiu Kościoła, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 235 - 236.</p> <p>L. Rulla, Antropology of the Christian Vocation, dz. cyt.s. 465 – 467.</p> <p>K. Trojan, dz. cyt. s. 70;</p> <p>M. Kozuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 329.</p>		
--	--	--	--

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
19.	<p>Duchowość i kultura eucharystyczna</p> <p>„ Jak dotąd zaufaj Bogu i nie przestawaj gorąco się modlić, aby Duch św. zawsze coraz bardziej oświecał Cię o świętej Woli Bożej” . bł. E. Bojanowski</p>	<p>SC, 77. VC, 25, 74, 82, 93-95 RNCH, 4, 20, 26, 35 LG, 44; PC, 1; SAC, 77. Jan Paweł II, Wpływ Ducha Świętego na życie konsekrowane, 22.03.1995, w: Jan Paweł II, Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań, s. 93. MND, 26, KDK, 35. J. Jasianek, Epikleza. Znaczenie teologiczno-liturgiczne w perspektywie początków dialogu ekumenicznego, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań, 2007, s. 127 – 139. D. Kwiatkowski, Liturgika. Materiały do ćwiczeń dla studentów teologii, t. II, Poznań 2007, s. 351 – 378.</p>	<p>- wie, że duchowość chrześcijańska wyraża się w różnych sposobach i formach realizowania Ewangelii, które dokonują się przez Ducha św. - rozumie, że życie duchowe powinno być na pierwszym miejscu - wie, że życie duchowe realizuje się przez coraz większą wierność Bogu - rozumie, że przez zewnętrzne znaki przynależności do wspólnoty ukazuje dynamiczny sens duchowości – wzajemna pomoc w osiąganiu świętości - wie, że znaki obecne w Eucharystii służą kulturze dialogu - rozumie więź między ubogim a Chrystusem - praktykuje nabożeństwo do Ducha Św.</p>	<p>- praca w grupie - z wielu obrazów (przygotowanych z czasopism) przedstawiających krajobrazy, widoki wschodzącego i zachodzącego słońca, twarze ludzi, różne sytuacje , wybiera jeden, który swoją treścią najbardziej przemawia do niej i układa modlitwę do Ducha św., następnie wszyscy chętni modlą się głośno tą modlitwa</p>

		Konstytucje Zgromadzenia. Luboń 1990, art. 96.	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje znak ubioru: jego zewnętrzną i wewnętrzną treść - rozumie, że pierwszy strój służebniczek nosił w sobie także dziedzictwo kulturowe naszego narodu - zapoznaje się z historycznym rozwojem stroju służebniczek – odwiedza muzeum Zgromadzenia w Pleszewie 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - dyskusja
--	--	--	---	--

		<p>W. Miziołek, Koinonia – przestrzeń chrześcijańskiej duchowości. Eklezjalny charakter życia wewnętrznego, w: red. Krucina, Kultura życia wewnętrznego, Wrocław 1983, s. 90.</p> <p>W. Słomka, Eucharystyczny rys duchowości kapłańskiej, w: Eucharystia – miłość I dziękczynienie, Lublin 1992, praca zbiorowa red. W. Słomka, A. J. Nowak, Homo Meditans, IX, s. 193. E. Fromm, Szkice z psychologii religii, Warszawa 1966, s. 43.</p> <p>K. Trojan dz. cyt., s. 87, 88.</p> <p>G. W. Allport, Osobowość i religia, Warszawa 1988, s. 63.</p> <p>E. V. Frankl, Man's Search for Meaning, Boston 1992, s. 132.</p> <p>St. Kowalczyk, dz. cyt., s. 121, 124-125.</p> <p>J. Koziński, Koncepcje psychologiczne człowieka, Warszawa 2000, s. 196.</p> <p>M. Eliade, Sacrum, mit, historia, Warszawa 1993, s. 88.</p>	<p>- rozumie autotranscendencję człowieka w jego działaniu według L. Rulli i innych autorów</p> <p>- refleksja nad sytuacjami, w których dokonywała autotranscendencji</p> <p>- analizuje osiągnięcia ludzi, którzy mimo różnych uwarunkowań pokonywali trudności i nadawali głęboki sens swojej egzystencji</p>	<p>- wykład konwersatoryjny</p> <p>- dyskusja</p> <p>- dzielenie się życiem</p>
--	--	--	--	---

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
20.	<p>Dialog</p> <p>„To, co przez modlitwę osiągnąć zamierzam, jest żywym i gorącym ducha naszego nateżeniem, własną naszą usilnością, w głębi ducha naszego założonym i wiecznie przytomnym celem”.</p> <p>Bł. E. Bojanowski</p>	<p>RNCH, 18, 26. MND, 27 KDK, 21, 23, 37, 43, 78; 92; DM, 11; KK, 37; DB, 13, 16, 31.. DK, 9, 15; DE, 4; DA, 12, 17, 30. DA, 29, 30, 31; DFK, 19; DM, 15, 16; DK, 19; ŻBW, 31-34. VC, 51. D. Kwiatkowski, Liturgika. Materiały do ćwiczeń dla studentów teologii, t. II, Poznań 2007, s. 211 – 238.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że dialog jest podstawą rozwoju osobowości - rozumie, że dialog wyraża się przez gest, mowę i postępowanie - wie, że w Eucharystii rodzi się duchowość komunii konieczna do podjęcia dialogu - wie, że dialog prowadzi do dobrych relacji - rozumie, że bezwzględna akceptacja drugiego warunkuje dobry dialog - prowadzi cotygodniowe refleksje nad problemami wspólnoty 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - dyskusja - analiza spotkania ekumenicznego Ojca Świętego z przedstawicielami różnych religii

		Konstytucje Zgromadzenia, 1999 , art. 90.	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że każda ma prawo wypowiedzenia swoich myśli, zdobytych doświadczeń - rozumie zasadę: podczas rozmowy nie przerywa się swojemu rozmówcy - praktykuje rewizję życia, upomnienie braterskie, rozeznanie wspólnotowe 	<ul style="list-style-type: none"> - dyskusja kierowana - refleksja: jak „posługuję” się milczeniem?
		<p>J. Gogola, Rady ewangeliczne, Kraków 1999, s. 304, 308-310, 352.</p> <p>G. Kucza, Personalistyczny wymiar Eucharystii, w: Eucharystia w życiu Kościoła, red. A. Żądło, Katowice 2005, s. 75, 257.</p> <p>L. Rulla, Grazia e realizzazione di sè, w: Antropologia della vocazione cristiana Vol. III, Aspetti interpersonali, Bologna 1997, s. 363.</p> <p>Trojan, dz. cyt., s. 71.</p> <p>L. Rulla, Anthropolgy of the Christian Vocation, dz. cyt. s. 465 – 467.</p> <p>M. Kożuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 333.</p> <p>F. Schulz von Thun, Sztuka rozmawiania, Kraków 2001, s. 107-111, 117. A. Cencini, Życie konsekrowane, Warszawa 1996, s. 222nn;</p> <p>A. Manenti, Powołanie, psychologia, łaska, Kraków 1995, s. 87.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - poznaje potrzebę dominacji według L. Rulli - rozumie zasadę: podczas rozmowy nie przerywa się swojemu rozmówcy - praktykuje rewizję życia, upomnienie braterskie, rozeznanie wspólnotowe - rozpoznaje w swoich działaniach potrzebę dominacji w znaczeniu pozytywnym i negatywnym -zastanawia się, co czuje, kiedy słyszy rozkazujący ton innych, uświadamia sobie, że podobne uczucia mogą rodzić się u innych, gdy słyszą jej rozkazujący ton 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - dyskusja - dzielenie się życiem

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
21.	<p>Misja</p> <p>„Nie jest rzeczą trudną wstąpić i zacząć, ale trzeba i po chrześcijańsku skończyć”. bł.E.Bojanowski</p>	<p>DM, 1, 2. KPK, kan. 783. Orędzie Ojców IX Zwyczajnego Zgromadzenia ogólnego Synodu Biskupów do Ludu Bożego, IV, w: Jan Paweł II, Zakonnicy i życie konsekrowane we wspólnocie chrześcijańskiej, Poznań 1998, s. 113. LG, 44. VC, 25, 72. Jan Paweł II, Redemptoris Missio, 69 b. MND, 25. SAC, 84.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że Kościół z natury jest misyjny, głosi Ewangelię zgodnie z poleceniem Chrystusa - wie, że od przyjęcia chrztu św. każdy chrześcijanin powinien wypełniać to zadanie - wie, że z obrzędu zakończenia Eucharystii wynika misja - Uświadamia sobie zadania misyjne wynikające z chrztu św. i konsekracji zakonnej - rozumie, że osobiste spotkanie z Chrystusem w Eucharystii Uzdalnia do realizacji eucharystycznej formy życia i misji - poznaje historię i teologię obrzędu zakończenia Mszy św. - rozumie cele Papieskiej Unii 	<ul style="list-style-type: none"> - studium indywidualne - dyskusja kierowana

			Misyjnej - korzysta z kwartalnika Światło Narodów	
		Konstytucje Zgromadzenia, Luboń, 1990 art.109.	- wie, że misyjność Zgromadzenia określają również Konstytucje - włącza się w tę działalność przez wewnętrzną odpowiedzialność - zna orędzie Ojca św. na światowy dzień misyjny i wybiera konkretne zadania wynikające z jego treści - organizuje różne formy pomocy misjom: „kolędnicy misyjni”; szkolne koło misyjne, modlitwa za misje, ofiary pieniężne we wspólnocie zakonnej oraz ofiary – wyrzeczenia	- dyskusja kierowana - multimedialna analiza działalności misyjnej służebniczek z Brazylii, Kazachstanu, Rzymu, Szwecji i Białorusi
		J. Sroka, Obrzęd Komunii , w: W. Świerzawski, Msza święta, Kraków 1993, s. 313. W. Świerzawski, Eucharystia Chrystusa i Kościoła, Kraków 1982, s. 108. K. Trojan, dz..cyt., s.71; M. Kozuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 333 – 334. L. Rulla, Anthropology of the Christian Vocation 1986, dz. cyt., s. 165 – 467.	- rozumie potrzebę sukcesu wg psychologii L. Rulli i proponowanej literatury - umie analizować swoje motywacje w podejmowaniu działań	- dyskusja kierowana - dzielenie się życiem - rysuje duże serce i odpowiednio umieszcza w nim lub poza nim swoje sukcesy i porażki oraz przypomina sobie osoby, które miały w tym udział - dziękuje im, przebacza

JUNIORAT

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra juniorystka zapoznaje się :	Siostra juniorystka:	
22.	Służba „Pracuj ręką, służąc ubogim i chorym, jakbyś samemu Jezusowi służyła”. Bł. E. Bojanowski	PC, 5. Por. Paweł VI, Przemówienie, 23 V 1964, w: Charyzmat życia zakonnego, Poznań – Warszawa 1974, s. 82 – 83. OE, 6. LG, 44. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, Christus Dominus, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 1968, 33. VC, 19, 39, 40, 82. RNCH, 23.	- wie, że przez konsekrację zakonną życie jej staje się wyłączną służbą Bogu - rozumie, że służba ta wyraża się w modlitwie, uczynkach pokutnych i przykładzie własnego życia i działalności apostołskiej - wie, że charyzmat określa konkretne zadania w zjednoczeniu z Chrystusem i Kościołem - praktykuje modlitwę i uczynki pokutne - rozumie, jaką treść posiada wyraz służba, wymienia jej elementy	- dyskusja kierowana

	E. Bojanowski, List do s. Salomei , 25 IV 1868 Por. M. Zawada, Ocalić przyszłość bezbronnego dobra, Próba odczytanie charyzmatu bł. E Bojanowskiego Wrocław 2004; M. Nowak, Charyzmat i misja Sióstr Służebniczek w myśli pedagogicznej bł. E. Bojanowskiego, w: Służyć i wychowywać do miłości, Lublin 2009, s. 137 – 161	- wie, że bł. O Założyciel jako wzór służby wskazywał na Chrystusa	- studium indywidualne - dyskusja
	Konstytucje Zgromadzenia 1990, art. 16.	- zna charyzmat Zgromadzenia i różne formy jego realizacji - umie go aktualizować w odniesieniu do swojej misji w Zgromadzeniu	- dyskusja - dzielenie się życiem
	Gambari, Życie zakonne po Soborze Watykańskim II, s. 436. K. Trojan, dz. cyt., s. 69, 71. M. Kozuch, Chrześcijańska formacja indywidualna, Kraków 2001, s. 334. R. Niparko, Edmunda Bojanowskiego system wychowania przedszkolnego, w: Poznańskie Studia Teologiczne, t. 7, 1992, s. 177.	- zapoznaje się z potrzebą okazywania i doznawania opiekuńczości - umie analizować swoją potrzebę okazywania i doznawania opiekuńczości – bada swoje motywacje - zapoznaje się ze strukturą „ja”, by nie ulegać zafałszowaniu motywacyjnemu swoich działań	- wykład konwersatoryjny - dzielenie się życiem

FORMACJA PERMANENTNA

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra profeska zapoznaje się :	Siostra profeska:	
24.	<p>Pokój</p> <p>„Wśród posepnych myśli błyska mi promyk otuchy, że w tym doświadczeniu może miała Opatrzność nieodgadnione dziś widoki ku przyszłej korzyści”.</p> <p>bł.E. Bojanowski</p>	<p>PI, 68, 89. SAC, 64. MND, 27. Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego, w: Mszał Rzymski dla diecezji Polskich, Poznań 1986, 56 b. W. Świerzawski, Eucharystia Chrystusa i Kościoła, Kraków 1983, s. 95 – 96. J. Sroka, Obrzęd Komunii, w: W. Świerzawski, Msza Święta, Kraków 1993, s. 292, 297.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna słowa Chrystusa, który obdarza apostołów pokojem i wzywa, aby przekazywali go innym - wie, że w Eucharystii otrzymuje dar pokoju - rozumie, że liturgia pokoju przygotowuje do Uczty Eucharystycznej - rozumie, że w geście przekazania znaku pokoju wyraża się życzliwość, przebaczenie, pomoc, a także dzielenie się wiarą - poznaje historię obrzędu znaku pokoju i teologiczną jego treść - w relacjach z innymi przechodzi od postawy dystansowania się do postawy wspólnoty wyrażającej się w zaangażowanie w odpowiedzialne działanie 	<ul style="list-style-type: none"> - dyskusja kierowana - dzielenie się życiem - praca indywidualna z tekstem i dzielenie się w grupie

		E. Bojanowski, List do S. Karoliny Student, 29 VIII 1867, w: L. Smółka, dz. cyt., t. I, s. 388.	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że bł. O. Założyciel zwracał uwagę na konieczność pokoju w relacjach, we wspólnocie, w pracy - umie rezygnować ze swojego zdania, gdy nie dotyczy to rzeczy ważnych i znaczących dla innych 	- dyskusja kierowana
		<p>E. Gambari, dz. cyt., s. 201 – 202. KK, 2304. G.W. Allport, Osobowość i religia, Warszawa 1988, s. 64. K. Trojan, dz. cyt., s. 26, 29.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że sfery świadomości i podświadomości mają wpływ na działanie człowieka - zapoznaje się z obszarami własnej psychiki, poznaje tzw. okno Johari - stara się, by w rozmowie modulować głos i wyciszać, gdy jest to możliwe - analizuje sytuacje, w których była poirytowana, zapisuje je 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - dyskusja w grupie

FORMACJA PERMANENTNA

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra profeska zapoznaje się :	Siostra profeska:	
25.	<p>Solidarność</p> <p>Święta obojętność względem rzeczy stworzonych i obieranie tych tylko, które nas jak najprościej do dóbr wiecznych prowadzi, pokazuje się również w życiu tych małych. Obojętność na postępy cywilizacji, cywilizacji materialnej, na bogactwa, na zbytnią troskliwość o zdrowie i życie, na</p>	<p>KDK, 25, 30. MND, 27. SAC, 90. RD, 12. ET, 18. VC, 103.</p>	<p>- wie, że osoba ludzka z natury potrzebuje życia społecznego - wie, że fundamentem solidarności międzyludzkiej jest solidarność Boga z człowiekiem, która zrealizowała się w Chrystusie - rozumie że zraniona solidarność międzyludzka, która przejawia się w działaniach niszczących godność osoby, uzdrowiona może być w Eucharystii - rozumie, że w życiu codziennym człowiek eucharystyczny realizuje program solidarności przez służbę - korzysta z sytuacji, by okazać komuś współczucie - zapoznaje się z ideą ruchu „Solidarność” w Polsce i jego szerokim zasięgiem w innych krajach</p>	<p>- studium indywidualne - dyskusja - najpierw praca w grupach i następnie jedna z wybranych osób referuje podczas wspólnego spotkania grup</p>

	poniżenia” .bł. E. Bojanowski			
		<p>W. Słomka, Eucharystia źródłem solidarności. w: Eucharystia – miłość i dziękczynienie, Lublin 1992, praca zbiorowa, red. W. Słomka, A. J. Nowak., Homo meditans, IX s. 116.</p> <p>R. Nęcek, Eucharystia wyrazem solidarności w nauczaniu społecznym Kościoła, w: Życie konsekrowane, 6 (62) 2006, s. 102, 106.</p> <p>J. Gogola, Rady ewangeliczne, dz. cyt., s. 238. K. Trojan, dz. cyt., s. 86.</p>	<p>- wie, że służba wymaga transcendencji, człowiek wówczas jest szczęśliwy, osiąga poczucie głębokiego sensu życia</p> <p>- poznaje życie bł. ks. Jerzego Popiełuszki i jego postawę solidarności</p>	<p>- dyskusja</p> <p>- dzielenie się życiem</p> <p>- napisze na kartce imiona lub kategorię tych, z którymi będzie solidaryzować się podczas wykonywania codziennej misji (np., bezdomni, bezrobotni, chorzy, ludzie z nałogami, samotne matki, ubodzy, głodni)</p>
		Konstytucje art. 40	<p>- wie, że przez ślub ubóstwa i pracę solidaryzuje się z ubogimi i pracującymi na swoje utrzymanie i wspomaganie potrzebujących</p> <p>- dokonuje analizy swoich rzeczy osobistych i nadmiar oddaje przełożonym do dyspozycji</p>	<p>- refleksja nad realizacją ślubu ubóstwa w formie dyskusji i świadectwa</p>

FORMACJA PERMANENTNA

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra profeska zapoznaje się :	Siostra profeska:	
26.	<p>Głoszenie Jezusa, jedynego Zbawiciela</p> <p>„Jeśli staniesz się towarzyszką cierpienia Chrystusa, chwały także towarzystwa dostąpisz”. Bł. E. Bojanowski</p>	<p>DM, 5, 40. PC, 20. VC, 25, 72, 76. SAC, 86. Mszał Rzymski dla diecezji Polskich, Poznań 1986, 339*. Konstytucje Zgromadzenia , 1990, art.10. Jan Paweł II, List Apostolski, Los Caminos del Evangelio, dz. cyt., 24. K. Wojtyła, Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne, Lublin 2000 s. 160. RD, 4 – 5. 15. DA, 29, 30. M.Pyc., Teologalny wymiar Eucharystii, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t.1, Poznań, 2007, s. 52 – 70.</p>	<p>- wie, że Kościół realizuje swoje posłannictwo przepowiadania wiary w Chrystusa i Jego zbawienia przez głoszenie Słowa Bożego i sakramenty św. - wie, że osoby konsekrowane wykonują to zadanie przez świadectwo życia oddanego Bogu i postawę służby - wie, że Eucharystia jest szczególnym miejscem posłania chrześcijanina do głoszenia Jezusa jako jedynego Zbawiciela - rozumie że podczas Eucharystii powinna oddawać się do dyspozycji Chrystusowi - wypowiada z wyraźną świadomością słowa aklamacji po przeistoczeniu</p>	<p>- studium indywidualne - dyskusja kierowana - nabożeństwo paraliturgiczne – wyznanie wiary w Chrystusa – wypowiedzenie indywidualnie Kim jest Jezus dla mnie – nazwanie Go - wg uznania osoby: głośno, półgłosem lub szeptem</p>

		Konstytucje Zgromadzenia, 1990, art. 59.	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, że przez zjednoczenie z Chrystusem, przyczynia się do ewangelizacji świata - rozumie znaczenie osobistego świadectwa - korzysta z różnych form doskonalenia zawodowego - przypomina sobie podstawowe zasady dobrego wychowania 	<ul style="list-style-type: none"> - dyskusja - dzielenie się życiem
		<p>E. Frankl, Homo Patiens, Warszawa, 1971, s. 147.</p> <p>K. Wojtyła, Osoba i czyn, Lublin 2000, s. 164. L.</p> <p>Rulla, F. Imoda J. Ridick, Antropologia della vocazione cristiana. Vol.2.Conferme esistenziali. Casale Monferrato 1986, s. 135.</p> <p>K. Trojan, dz. cyt., s. 85. S. R. Rybicki, Apostolskie powołanie zgromadzeń zakonnych, w: Powołanie człowieka nr. 4 Poznań 1975. s. 187 – 188.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że transcendentja egocentryczna, w realizacji wartości koncentruje wyłącznie na doskonaleniu siebie - zapoznaje się z transcendentją egocentryczną wg Rulli - umie prowadzić refleksję nad swoimi egoistycznymi zachowaniami, potrzebami - doskonalą praktykę rachunku sumienia 	<ul style="list-style-type: none"> - wykład konwersatoryjny - rozmowa z osobą znaczącą na temat motywacji swoich działań w celu rozeznania ich

FORMACJA PERMANENTNA

Lp.	Cel ogólny	Zadania	Przewidywane osiągnięcia	Procedura osiągania celów
		Siostra profeska zapoznaje się :	Siostra profeska:	
27.	<p>Wewnętrzna dyspozycyjność świadectwo aż do oddania życia</p> <p>„Wszelka dobra dusza jest jako ta świeca, sama się wyniszcza, a drugim przyświeca”. bł. E. Bojanowski</p>	<p>KK, 46, 42 KPK, Kan.607, § 3. A. Klupczyński, Eucharystia: narodziny i śmierć, w: red. K. Michalczak, Teologia dogmatyczna, t. 1, Poznań, 2007, s. 140 – 151.</p>	<p>- wie, że naśladowanie Chrystusa wiąże się z przyjęciem Jego sposobu życia – bycie dla innych - kult oddawany Bogu domaga się wewnętrznej dyspozycyjności - wie, że autentyczne świadectwo domaga się spójności psychicznej osoby</p>	<p>- indywidualne studium - dyskusja kierowana</p>
		<p>E. Bojanowski, List do Sióstr w Borku, 19. II 1862. w: L. Smółka dz. cyt., s. 269.</p>	<p>- wie, że bł .O. Założyciel wykorzystywał sytuację, by zachęcać siostry do wytrwania w trudnościach</p>	<p>- dyskusja kierowana - dzielenie się życiem: narzekam czy przyjmuję niedogodności?</p>

	<p>Konstytucje Zgromadzenia, Luboń 1990, art. 57. Por. M. L. Sommerfeld, Wspomnienia z Bojanowa, Poznań 1946, ASK W. Niklewska, Żeńskie Zgromadzenia zakonne w Polsce 1939 – 1947, Służebniczki Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny (Pleszew), Lublin 1985.</p>	<p>- rozumie, że śluby zakonne domagają się postawy wewnętrznej dyspozycyjności do utraty wszystkiego, aby pozyskać Chrystusa - wie, że w Eucharystii powinna wzrastać gotowość do ofiary, aż do ofiary z życia - poznaje przykłady osób, które złożyły życie w ofierze za wiarę i za innych – św. Maksymilian Kolbe, Siostra służebniczka s. Celestyna Faron, s. A. Szaflarska.</p>	<p>- dyskusja kierowana - dzielenie się życiem</p>
	<p>A. Nossol, Chrystocentryzm życia wewnętrznego. w: J. Krucina, Kultura życia wewnętrznego, Wrocław 1983, s. 38, 51. T. Paszkowska, Chrystoformizacja, [w:] Leksykon duchowości katolickiej, red. ks. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 123-124. J. Ratzinger, Einführung In das Christentum, München 1968, s. 205 – 207.; R. Schnackenburg, Nachfolge Christi – heute, Freiburg 1987, 47 nn. B. Mokrzycki, Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia, Warszawa 1983, s. 669. SAC, 85 A. Manenti, Powołanie psychologia i łaska,</p>	<p>- wie, że w trudnych sytuacjach reakcja obronna represji jest odpowiedzialna za kształtowanie się podświadomości - wie, że jej reakcje mogą być uwarunkowane treściami ukrytymi w podświadomości, które zostały przez nią wyparte z pola świadomości - umie prowadzić refleksję nad osobistymi reakcjami negatywnymi, które wskazywały na brak przyczyny zewnętrznej do ich zaistnienia - przeprowadza analizę nad osobistą dyspozycyjnością – przywiązania uczuciowe do osób, miejsca, posiadanych rzeczy</p>	<p>- studium indywidualne - dyskusja w grupie - dzielenie się życiem - specyficzna, według własnego uznania, dekoracja krzyża lub obrazu Chrystusa w pokoju</p>

		<p>Kraków 1995, s. 20 – 26. L. Rulla, Depth Psychology and Vocation, dz. cyt., s. 79 – 81. J. Gogola, Rady ewangeliczne, Kraków 1999, s. 237 – 238 W. Granat dz. cyt., s. 354. L. M. Rulla, F. Imoda, J. Ridick, Antropologia della vocazione cristiana. Vol.2. Conferme esistenziali, Casale Monferrato 1986, s. 267. E Fromm, Niech się stanie człowiek, z psychologii etyki, Warszawa-Wrocław 1999, s. 44. J. Koziński, O godności człowieka, Warszawa 1977, s. 29. K. Trojan, dz. cyt., s. 21 – 22.</p>	<p>- „rewizja” w swoich rzeczach i oddanie potrzebującym tych, które są niekonieczne do pracy i do życia - odwiedziny chorych, czas dla potrzebujących rozmowy i wysłuchania</p>	
--	--	---	---	--

